

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Здравствена заштита осуђеника
(мастер рад)

МЕНТОРКА:

проф. др Миомира Костић

СТУДЕНТ:

Биљана Михајловић

број индекса: М 010/22-О

Ниш, 2023. године

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
I ПОЛОЖАЈ ОСУЂЕНИХ ЛИЦА ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	2
II ПОЈАМ ПРАВА НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ ОСУЂЕНИКА.....	6
III МЕЂУНАРОДНИ ПРОПИСИ КОЈИ РЕГУЛИШУ ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ ОСУЂЕНИКА.....	7
3.1. <i>Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима</i>	8
3.2. <i>Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни или поступака</i>	12
3.3. <i>Европска затворска правила</i>	14
IV ЗАШТИТА ПРЕМА ОСТАЛИМ МЕЂУНАРОДНО-ПРАВНИМ ПРОПИСИМА. 16	
4.1. <i>Основни принципи за поступање са затвореницима</i>	17
4.2. <i>Скуп принципа за заштиту свих лица под било којим обликом притвора или затвора</i>	18
4.3. <i>Конвенција против тортуре и других свирепих, нехуманих или понижавајућих казни и поступака</i>	18
4.4. <i>Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка</i>	20
4.5. <i>Европска конвенција о људским правима</i>	21
4.6. <i>Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних казни или поступака</i>	22
4.7. <i>Препорука бр. Р (98) 7 Комитета министара државама чланицама о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима</i>	23
4.8. <i>Препорука бр. Р (93) 6 Комитета министара државама чланицама о затворским и криминолошким аспектима контроле преносивих болести, укључујући сиду и с тим повезане здравствене проблеме у затвору</i>	25
V НАЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ ОСУЂЕНИКА	26
5.1. <i>Устав Републике Србије</i>	27
5.2. <i>Кривични законик</i>	28
5.3. <i>Законик о кривичном поступку</i>	30
5.4. <i>Закон о извршењу кривичних санкција</i>	31

VI ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА НЕАДЕКВАТНО ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ОСУЂЕНИЦИМА И ДРУГИМ ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ У СМISЛУ ПРУЖАЊА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ И ПОВРЕДЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА И ОСНОВНИМ СЛОБОДАМА	33
<i>6.1. Chase Khalvash V Russia (application no 32917/13) .....</i>	<i>34</i>
<i>6.2. Chase Suzuluk V Uk (Application no 36936/05) .....</i>	<i>35</i>
<i>6.3. Chase Stoyan Mitev v Bulgaria (Application no 60922/00) .....</i>	<i>36</i>
VII ЕВРОПСКА ЗАТВОРСКА ОПСЕРВАТОРИЈА	37
7.1. Циљ Европске затворске опсерваторије	37
<i>7.2. Услови здравствене заштите у затворима у Италији .....</i>	<i>39</i>
<i>7.3. Услови здравствене заштите у затворима у Француској .....</i>	<i>40</i>
<i>7.4. Здравствена заштита у затворима у Грчкој .....</i>	<i>42</i>
<i>7.5. Здравствена заштита у затворима у Летонији .....</i>	<i>43</i>
<i>7.6. Здравствена заштита у затворима у Пољској .....</i>	<i>43</i>
<i>7.7. Здравствена заштита у затвору у Португалу .....</i>	<i>45</i>
<i>7.8. Здравствена заштита у затворима у Шпанији .....</i>	<i>45</i>
<i>7.9. Здравствена заштита у затворима у Уједињеном Краљевству .....</i>	<i>46</i>
<i>7.10. Здравствена заштита у затворима у Немачкој .....</i>	<i>47</i>
<i>7.11. Здравствена заштита у затворима у Аустрији .....</i>	<i>48</i>
<i>7.11. Посебни услови у заводским установама у Европи у смислу здравствене заштите у односу на жене и малолетна лица лишене слободе .....</i>	<i>48</i>
VIII ЕВРОПСКИ КОМИТЕТА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ МУЧЕЊА И НЕЧОВЕЧНОГ ПОСТУПАЊА У ЕВРОПИ- ЦПТ ПОСЕТЕ И ИЗВЕШТАЈИ	52
<i>8.1. Извештаји ЦПТ који се односе на Велику Британију .....</i>	<i>53</i>
<i>8.2. Извештаји који се односе на Грчку .....</i>	<i>64</i>
<i>8.3. Извештаји који се односе на Италију .....</i>	<i>81</i>
<i>8.4. Извештаји који се односе на Португал .....</i>	<i>88</i>
<i>8.5. Извештаји који се односе на Француску .....</i>	<i>96</i>
IX ИЗВЕШТАЈИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА БАЛКАН	102
<i>9.1. Извештаји који се односе на Хрватску .....</i>	<i>102</i>
<i>9.2. Извештаји који се односе на Босну и Херцеговину .....</i>	<i>106</i>
<i>9.3. Извештаји који се односе на Албанију .....</i>	<i>113</i>
<i>9.4. Извештаји који се односе на Бугарску .....</i>	<i>116</i>

<i>9.5. Извештаји који се односе на Северну Македонију</i>	121
<i>9.6. Извештаји који се односе на Румунију</i>	125
<i>9.7. Извештаји који се односе на Мађарску</i>	128
<i>9.8. Извештаји који се односе на Црну Гору</i>	130
X ЕВРОПСКИ КОМИТЕТ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ МУЧЕЊА, НЕЧОВЕЧНОГ И ПОНИЖАВАЈУЋЕГ ПОСТУПАЊА- ЦПТ ИЗВЕШТАЈИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ	134
<i>10.1. Први извештај периодичне посете ЦПТ делегације који се односи на Државну заједницу Србије и Црне Горе обављене у периоду од 16.09. до 28.09.2004. године</i>	135
<i>10.2. Други извештај периодичне посете ЦПТ делегације који се односи на Републику Србију обављене у периоду од 19.11. до 27.11.2007. године</i>	138
<i>10.3. Извештај о периодичној посети ЦПТ делегације Републици Србији обављен у периоду од 01.02. до 11.02.2011. године</i>	140
<i>10.4. Извештаји о периодичној посети ЦПТ делегације у заводским установама у Републици Србији обављен у периоду од 25.05. до 05.06.2015. године</i>	142
<i>10.5. Извештај о ad hoc посети ЦПТ делегације Републици Србији обављен у периоду од 31.05. до 07.06.2017. године</i>	144
<i>10.6. Извештај о периодичној посети ЦПТ делегације Републици Србији обављеној у периоду од 03.09. до 13.09.2021. године</i>	144
XI ИЗВЕШТАЈИ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА О ЗДРАВСТВЕНОЈ ЗАШТИТИ ОСУЂЕНИКА И ДРУГИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	146
<i>11.1. Извештај о случају са препорукама- неправилност у поступању КПЗ Сремска Митровица</i>	146
<i>11.2. Извештај о случају са препорукама Заштитника грађана- Окружни затвор у Београду</i>	148
<i>11.3. Утврђење и препоруке Заштитника грађана- КПЗ Сремска Митровица</i>	151
<i>11.4. Утврђивање и препорука Заштитника грађана- КПЗ Пожаревац-Забела</i>	152
XII ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ОСУЂЕНИКА У ПЕНИТЕНЦИЈАРНИМ УСТАНОВАМА КОД НАС	154
<i>12.1. Пенитенцијарне установе код нас које су обухваћене истраживачким делом рада</i> 157	
<i>12.2. Казнено-поправни завод Ниш</i>	159
<i>12.3. Казнено-поправни завод у Београду- Падинска Скела</i>	161
<i>12.4. Казнено-поправни завод у Сомбору</i>	163
<i>12.5. Казнено-поправни завод у Шапцу</i>	166
<i>12.6. Казнено-поправни завод Сремска Митровица</i>	168

<i>12.7. Статистички приказ података из казнено-поправних завода .....</i>	<i>169</i>
<i>12.8. Окружни затвор у Београду .....</i>	<i>174</i>
<i>12.9. Окружни затвор у Зрењанин .....</i>	<i>177</i>
<i>12.10. Окружни затвор у Врању .....</i>	<i>180</i>
<i>12.11. Окружни затвор у Суботици .....</i>	<i>183</i>
<i>12.12. Окружни затвор у Краљеву .....</i>	<i>186</i>
<i>12.13. Окружни затвор Нови Пазар .....</i>	<i>189</i>
<i>12.14. Окружни затвор у Крушевцу .....</i>	<i>191</i>
<i>12.15. Окружни затвор у Прокупљу .....</i>	<i>193</i>
<i>12.16. Окружни затвор у Зајечару .....</i>	<i>194</i>
<i>12.17. Статистички приказ добијених података прикупљеним у окружним затворима .....</i>	<i>196</i>
<i>12.18. Специјална затворска болница у Београду .....</i>	<i>200</i>
XIII АНАЛИЗА ПОДАТАКА ДРУГИХ ДРЖАВНИХ ОРГАНА О ПРУЖЕНОЈ	
ЗДРАВСТВЕНОЈ ЗАШТИТИ ОСУЂЕНИЦИМА	201
<i>13.1. Клиника за денталну медицину Ниш .....</i>	<i>201</i>
<i>13.2. Подаци добијени увидом у списе Вишег јавног тужилаштва у Нишу о извршеном</i>	
<i>самоубиству у КПЗ Ниш .....</i>	<i>203</i>
ЗАКЉУЧАК	205
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	206
ИЗВОРИ НА СТРАНОМ ЈЕЗИКУ	207
ПОПИС ОСТАЛЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ	208
ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ	211
САЖЕТАК	222
ABSTRACT	223
БИОГРАФИЈА	224

УВОД

Сагледавањем националног али и међународног оквира, под лишењем слободe у најужем смислу подразумева се ограничавање и одузимање једног од основних људских права- права на слободу. Ово право се не ограничава и не одузима самовољно већ на основу прописа који владају у одређеном правном поретку, било да су националног или међународног карактера, као и уз постојање одговарајуће одлуке. Зато се националном законодавству Републике Србије у смислу члана 2. став 1. тачка 23. Законика о кривичном поступку под лишењем слободe сматра: „хапшење, задржавање, забрана напуштања стана, притвор и боравак у установи која се у складу са овим законом обрачунава као притвор“¹. Када дође до лишења слободe, без обзира у ком трајању, из оправданих и образложених разлога одређеном лицу одузима слобода, али се истом гарантују остала људска права која не могу и не смеју бити ускраћена. Национално и међународно право прописују бројне облике заштите права лица лишених слободe. Без обзира што се лица лишена слободe сматрају лицима за која постоји сумња да су учинила, или је правноснажном одлуком утврђено да су учинила кривично дело, којим је нанета одређена повреда правном поретку у којем егзистирају, та лица се самим моментом лишења сматрају апсолутном одговорношћу државе, те на основу тога свака повреда права лица лишених слободe представља директну одговорност државе. У свим расположивим прописима који регулишу поступање са лицима лишеним слободe, прописано је исто- према овим лицима мора се поступати човечно, хумано, уз забрану мучења и нечовечног поступања. Како би се обезбедила адекватна заштита лица лишених слободe, неопходно је пре свега ова лица и здравствено обезбедити како би се сачувала друга основна људска права, као што су право на живот, као врховно и најзначајније људско право, али и право на поштовање физичког и психичког интегритета ових лица, као и право на здравствену заштиту. Рад је подељен у тринест целина, у којима ће бити представљено право на здравствену заштиту осуђеника и других лица лишених слободe² у међународном и националном праву Републике Србије.

¹Члан 2. став 1. тачка 23. Законик о кривичном поступку, (*"Сл. гласник РС"*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС), доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_izvršenju_krivicnih_sankcija.html, преузето 01.05.2023. године

²Сходно члану 2. став 2. Закона о забрани дискриминације (*"Сл. гласник РС"*, бр. 22/2009 и 52/2021) сви појмови који се користе у овом раду у мушком роду обухватају исте појмове у женском роду, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zabrani_diskriminacije.html, пристпљено 01.05.2023. године

І ПОЛОЖАЈ ОСУЂЕНИХ ЛИЦА ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Вођење кривичног поступка резултира доношењем пресуде, која доводи до ограничавања људских права и слобода уколико се након спроведеног доказног поступка утврди кривица окривљеног.³ За појам лица лишених слободе влада погрешно мишљење да се ради само о лицима која се налазе у притвору или лицима која издржавају казну затвора. Међутим лица лишена слободе обухватају далеко шири појам. Лишењем слободе сматра се свако хапшење, притварање, задржавање, забрана напуштања стана, лечење у одговарајућим установама, а све на основу законите одлуке којом се лишење слободе одређује. Да би се одређено лице сматрало лицем лишеним слободе, потребно је да му је на законит начин одузето једно од основних људских права- право на слободу. Прецизно дефинисање услова и поступка за лишавање слободе, као и његовог трајања представља најбољу заштиту права на личну слободу и безбедност.⁴

Хапшење као облик лишења слободе на основу члана 291. став 1. Законика о кривичном поступку подразумева: „Полиција може неко лице ухапсити ако постоји разлог за одређивање притвора (члан 211.), али је дужна да такво лице без одлагања спроведе надлежном јавном тужиоцу. Приликом довођења, полиција ће јавном тужиоцу предати извештај о разлозима и о времену хапшења.“⁵ Цитирана законска одредба указује на то да полиција као државни орган има монопол којим једно лице може лишити слободе само на основу постојања разлога за одређивање притвора, што указује на повезаност једног појма садржаног у дефиницији лишења слободе са другим појмом, односно- односа хапшења и притвора. Такође, постоји још један облик хапшења у нашем законодавству, прописан чланом 292. став 1. „Свако може ухапсити лице затечено при извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности“, и став 2. „Ухапшени ће се одмах предати јавном тужиоцу или полицији, а ако то није могуће, мора се одмах обавестити један од тих органа који ће поступити у складу са одредбама овог законика (чл. 291. и 293.)“ Законика о

³Д. Миловановић, Поступак за остваривање права неосновано лишеног слободе или неосновано осуђеног, *Зборник радова правног факултета у Нишу*, бр. 92., 2021, стр. 260.

⁴Б. Бановић, Притвор у кривичном процесном законодавству Србије и Црне Горе и Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, у *„Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода и кривично законодавство Србије и Црне Горе“*, Златибор, 2004, стр.417

⁵Члан 291. став 1. Законика о кривичном поступку.

кривичном поступку.⁶ Овом законском нормом може се стећи погрешно уверење да свако лице може лишити слободе друго лице без одлуке одговарајућег органа. Овакво тумачење било би сасвим погрешно из разлога што се напред цитираном законском нормом указује само на неопходност лишења слободе од стране било ког лица у моменту извршења кривичног дела, а све из разлога опште заштите друштва. Међутим, мора се добро протумачити и други став цитираног члана којим се јасно указује на обавезу обавештавања одговарајућег државног органа који ће предузети све неопходне радње како би се према лицу лишеном слободе поступало у складу са одговарајућим законским нормама, уз поштовање гарантованих права. Још један облик лишења слободе односи се на изрицање мере забране напуштања стана, која је у нашем националном законодавству прописан чланом 208. Законика о кривичном поступку. Члан 208. став 1. Законика о кривичном поступку прописује: „Ако постоје околности које указују да би окривљени могао побећи, или околности предвиђене у члану 211. став 1. тач. 1), 3) и 4) овог законика, суд може забранити окривљеном да без одобрења напусти стан у којем борави и одредити услове под којима ће боравити у стану, као што су забрана окривљеном да користи телефон и интернет или да прима друга лица у стан.“⁷Цитираним ставом прописано је и више ограничења којима подлеже лице које се на овај начин лишава слободе. Поред одузимања слободе где се лице ограничава само на слободно кретање унутар свог стана, лицу се забрањује и употреба телефона, интернета као и пријем лица по својој вољи у свој стан у којем издржава меру. Даље, ту је и питање обавезности или факултативности примене електронског надзора ради контролисања поштовања ограничења наложених обавеза приликом примене мере забране напуштања стана.⁸Ова мера је по својим карактеристикама слична затворској казни, са том разликом што се лицу лишеном слободе које издржава казну у затворским условима дозвољава употреба телефона као и посете лица по утврђеним и прописаним правилима. Истим чланом, ставом 2. прописано је: „Изузетно од става 1. овог члана, окривљени може и без одобрења напустити свој стан ако је то неопходно ради хитне медицинске интервенције у односу на њега или лице са којим

⁶Члан 292. став 1. I став 2. Законика о кривичном поступку

⁷Члан 208. став 1. Законика о кривичном поступку

⁸С. Бејатовић, Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени сличности и разлике), *Збор. „Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења“*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018, стр. 9-29.

живи у стану, односно ради избегавања или спречавања озбиљне опасности по живот или здравље људи, односно имовину већег обима. Окривљени је дужан да о напуштању стана, разлогу и месту на којем се тренутно налази, без одлагања обавести повереника из органа управе надлежног за извршење кривичних санкција.⁹ Тумачењем овог става може се видети да ипак може постојати изузетак којим се лицу лишеном слободe дозвољава да одступи од изречене мере. Без обзира на то што се лицу одузима слобода као једно од најзначајнијих људских права, не сме се изреченом мером повредити друго гарантовано право. Због свега тога лицу се дозвољава да у случају опасности по сопствено здравље, али и здравље другог лица које захтева хитну медицинску помоћ и интервенцију може без дозволе и одобрења надлежног органа напустити свој стан. Међутим ово не значи да лишење слободe престаје и да лице може по свом нахођењу самостално процењивати када постоји гарантовани изузетак који му дозвољава напуштање стана. Прописивањем обавезе обавештавања надлежног органа, којем ће саопштити тачну адресу места на коме се налази као и о разлозима напуштања. Притвор представља превентивно лишење слободe окривљеног одређено одлуком суда у току кривичног поступка ради остваривања законом прописаних циљева.¹⁰ Притвор се сматра најтежом мером лишења слободe. Он се често упоређује са казном затвора. Међутим овај начин лишења слободe у великој мери се разликује од затворске казне. Сличности се огледају у томе, што и казну затвора али притвор као радњу процесне принуде, може изрећи само суд. То притвор разликује од других облика лишења слободe које ако је наведено може изрећи јавни тужилац. Као што је наведено, не само да се ради о облику процесне принуде већ се ради и о мери превенције како би се из законом прописаних разлога спречила опструкција даљег тока кривичног поступка. Трајање ове мере је ограничено, с тим што се настоји да након одређивања притвора убрза сам кривични поступак и поновно испитају разлози за одређивање истог. Када се притвор упореди са другим облицима лишења слободe садржаним у члану 2. став 1. тачка 23. Законика о кривичном поступку, може се јасно видети да се свим побројаним облицима ограничавају само појединачни или одређени сегменти слободe, док је притвор свеобухватан. Лишење слободe обухвата и смештање у одговарајућу установу. Сходно члану 122. став 1. и став 2. Законика о кривичном

⁹Члан 208. став 2. Законика о кривичном поступку

¹⁰ С. Кнежевић, *Кривично процесно право- општи део*, Ниш 2015, Правни факултет у Нишу, стр. 241

поступку прописано је:“(1) Судија за претходни поступак, председник претресног већа или судија појединац, по службеној дужности или на предлог странке или вештака, може решењем одредити смештање окривљеног у здравствену установу ако је то неопходно за сврху медицинског вештачења. (2) Мера из става 1. овог члана може трајати најдуже до 15 дана, а изузетно се, на образложени предлог вештака и по прибављеном мишљењу руководиоца здравствене установе, може продужити најдуже за још 15 дана.”¹¹ Овај облик лишења слободе законски је дефинисан у смислу да се само лишење прописује посебним нормама, који се односе на медицинско вештачење лица којем се слобода одузима. Ово је посебно важно из разлога што се ова мера прописује како би се поступило у циљу извођења једне значајне доказне радње- вештачења. Сама медицинска установа представља специфичан простор у ком се лице задржава јер се исто не налази ни у свом стану као добро познатом месту том лицу, али ни и у одговарајућој институцији за коју се најчешће везује лишење слободе- полицијске просторије или просторије у којима се лице смешта у притвор.

Сви наведени облици односе се на одузимање слободе као једно од људских права. Не сме се заборавити чињеница да су кроз историју постојале много ригорозније мере које су се примењивале према лицима за које постоји сумња да су извршила кривична дела, или су та дела заиста извршила. Мада су казне лишења слободе представљале велико олакшање у односу на свирепе казне средњег века, оне су својом појавом одмах изазвале значајне дилеме и колебања.¹² Стога, одузимање слободе представља много блажи облик задирања у људска права, од нарушавања физичког интегритета или лишења живота, као мера које су раније постојале. Међутим, без обзира на слободу која се као гарантовано право одузима овим лицима, већина осталих права гарантована међународним и националним прописима, се ни не одузимају, ни не ускраћују. Једно од њих је право на здравствену заштиту лица лишених слободе.

---

¹¹Члан 122. став 1. и став 2. Законика о кривичном поступку

¹² М. Мплутиновић, *Пенологија, наука о извршењу кривичних санкција и ресоцијализације осуђеника*, издање „Савремене администрације”, Београд, 1977., стр. 351

II ПОЈАМ ПРАВА НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ ОСУЂЕНИКА

Здравствена заштита представља свеобухватне мере политичког, економског, правног, социолошког, медицинског и хигијенског облика, која је пре свега усмерена на очување, физичког, менталног, социјалног здравља сваког појединца и друштва у целини, као и пружање адекватне медицинске помоћи. У систему здравствене заштите од изузетног значаја је начело правичности здравствене заштите које се односи на обезбеђивању адекватне здравствене заштите, која се приликом пружања здравствене заштите забрањује било какав облик дискриминације по било ком основу: раси, полу, језику, верској, националној припадности, старости, пореклу, политичком или другом убеђењу, имовном стању, језику, култури, али и облику болести психичком или телесном инвалидитету.

Здравствена заштита представља једно од елементарних права човека, међутим самом здравственом заштитом штите се и најзначајнија права човека- право на живот и телесни интегритет. Када се сагледају бројне дефиниције права на здравствену заштиту, може се јасно закључити да се оно односи на целокупно становништво, односно на сваког појединца. Лица лишена слободе су такође обухваћена системом здравствене заштите. Због специфичних услова у којима бораве, систем здравствене заштите који се примењује према лицима лишеним слободе у одређеној мери се разликује од система здравствене заштите осталих грађана. Лицима лишеним слободе здравствена заштита се углавном пружа у установи у којој бораве, уколико се ради о институционалном боравку. При заводским установама формирају се посебне болнице како би се обезбедила одговарајућа заштита ових лица. Такође, уколико постоји потреба за специјалистичким лечењем лица лишених слободе, овим лицима се мора обезбедити адекватна организација ових прегледа, транспорт и надзор.

Постоје и осетљивије и специфичније групе лица лишених слободе, као што су малолетна лица и жене. Зато се у институцијама у којима бораве жене или малолетна лица организује здравствена заштита по посебним условима како би се ова лица у одговарајућој мери адекватно збринула.

Бројним међународним и националним правним прописима регулисана је здравствена заштита лица лишених слободе.

III МЕЂУНАРОДНИ ПРОПИСИ КОЈИ РЕГУЛИШУ ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ ОСУЂЕНИКА

Право на слободу и безбедност је загарантовано и одређеним међународним документима и националним конституцијама, а у оквиру тога права предвиђено је, поред осталог, и да нико не може бити лишен слободе под произвољним условима.¹³ Ради предупређења незаконитог и самовољног понашања државних органа, између осталог, у међународноправним документима предвиђена су и права лица лишених слободе.¹⁴

Постоје бројни међународни прописи који регулишу поступање са лицима лишеним слободе, а који самостално или у оквиру других прописа регулишу област здравствене заштите лица лишених слободе. Најзначајнији извори су: Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима (Манделина правила) (1955)¹⁵, Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни или поступака (1976),¹⁶ Европска затворска правила (1987)¹⁷.

Међународним прописима обухваћени су како општи прописи који се односе на лица лишена слободе, тако и посебни прописи који регулишу област здравствене заштите. Поједини прописи не односе се директно на здравствену заштиту лица лишених слободе већ су у њима садржани прописи који се примењују приликом пружања здравствене заштите лица лишених слободе.

---

¹³С. Бејатовић, *Притвор и друге мере обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку, међународни правни стандарди, регионална законодавства и примена*, Београд, 2019.

¹⁴С. Кнежевић, *Ограничавање личне слободе задржавањем осумњиченог, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2011. године, стр. 169

¹⁵Стандардна минимална правила о поступању са затвореницима, УН, Женева, 1955, доступно на: <https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/Standardna-minimalna-pravila-Ujedinjenih-naroda-za-postupanje-sa-zatvorenincima-Mandela-rules.pdf>, преузето 01.05.2023. године

¹⁶Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни или поступака, УН, 1976, доступно на: <https://bgcentar.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/02/Na%C4%8Dela-medicinske-etike-koja-se-odnose-na-ulogu-zdravstvenog-osoblja-naro%C4%8Dito-lekara-u-za%C5%A1titi-zatvorenika-i-lica-u-pritvoru-od-mu%C4%8Denja-i-drugih-svirepih-ne%C4%8Dove%C4%8Dnih-ili-p>, преузето 01.05.2023. године

¹⁷Европска затворска правила, Савет Европе, Стразбур, 1987, доступно на: <https://rm.coe.int/16804b7cfc>, преузето 01.05.2023. године

3.1. Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима

На Првом конгресу Уједињених нација о превенцији злочина и поступању са затвореницима у Женеви 1955. године, донета су Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима (у даљем тексту: Стандардна минимална правила). Стандардна минимална правила допуњена су 1957. године и 1977. године. Првим чланом Стандардних минималних правила прописано је да се према затвореницима мора поступати уз поштовање њиховог достојанства и вредностима које су својствене људским бићима. Затвореници не смеју бити подвргнути мучењу и другим окрутним, нечовечним или понижавајућим поступцима, или казнама, за које се било какве околности не могу користити као оправдање за примену и затвореници од њих морају бити заштићени. Заштита и сигурност морају бити увек осигурани. Стандардним минималним правилима у 2. члану прописано је да ће се иста примењивати без икакве дискриминације. Право на здравствену заштиту прописано је у делу које носи наслов „Здравствене услуге“ који су описани члановима почевши од 24. до 35. члана. Овај део Стандардних минималних правила од изузетне је важности за поступање са затвореницима с обзиром на то да су у њему садржана правила поступања у смислу здравствене заштите пре свега од стране лекара, али и осталог медицинског особља, са акцентом на посебно поступање према женама затвореницама. Правила Нелсона Манделе, како се другачије називају Стандардна минимална правила, наглашавају да је пружање здравствене заштите затвореницима одговорност државе и да се однос између здравствених радника и затвореника регулише истим етичким и професионалним стандардима као и они који се примењују на пацијенте у заједници. Штавише, обавезују затворске здравствене службе да процењују и брину о физичком и менталном здрављу затвореника, укључујући и оне са посебним потребама.¹⁸ Чланом 24. Стандардних минималних правила прописано је: „(1) пружање здравствене заштите затвореницима је одговорност државе. Затвореници

---

¹⁸A. Gilmour, The Nelson Mandela Rules: Protecting the Rights of Persons Deprived of Liberty, преузето, доступно на: <https://www.un.org/en/un-chronicle/nelson-mandela-rules-protecting-rights-persons-deprived-liberty>, преузето 01.05.2023. године

треба да уживају исте стандарде здравствене заштите који су доступни у заједници и треба да имају приступ неопходним здравственим услугама, бесплатно, без дискриминације на основу њиховог правног статуса. (2) здравствене услуге треба организовати у блиској вези са општим јавним здравственим установама на начин који обезбеђује континуитет лечења и негу, укључујући ХИВ, туберкулозу и друге заразне болести, као и зависност од дрога.¹⁹Манделина правила не прави разлику између затворених лица и осталих грађана. Као што и сама Стандардна минимална правила још на самом почетку забрањују било какав облик дискриминације, тако и део који се односи на здравствену заштиту затворених лица указује на то да се према овим лицима мора поступати на једнак начин као према осталим члановима друштва, са једнаким правом на лечење и здравствену негу и приступ свим установама здравствене заштите бесплатно. Овим правилима се још у првим члановима указује на то да је здравље сваког лица једнако битно без обзира на правни статус. Без обзира што се лице налази у специфичним околностима, лишено слободе, без могућности да самостално одлучи о свом кретању, такво лице не сме бити лишено права на адекватну здравствену заштиту и негу. Овај члан је од изузетне важности јер посебно указује на то да селицу које болује од ХИВ, туберкулозе или других заразних болести као и зависности од конзумирања дроге не сме ускратити здравствена заштита. Ово је од посебне важности с обзиром на то да се ради о неизлечивим или тешким обољењима који се могу проширити и на остале затворенике који могу изазвати како опасност у самој заводској установи за лица лишена слободе, али и за остало особље које свакодневно контактира са затвореницима. Чланом 25. прописано је: „(1) У сваком затвору мора бити успостављена здравствена служба вредновања, унапређења, заштите и унапређења физичког и менталног здравља затвореника, са посебном пажњом на затворенике са посебним потребама или са здравственим проблемима који отежавају њихову рехабилитацију. (2) Здравствену службу чини интердисциплинарни тим довољно квалификованог особља који делује у пуној клиничкој независности и морају поседовати довољно стручности у психологији и психијатрији. Услуге квалификованог стоматолога морају бити на располагању сваком затворенику.“²⁰ Свака затворска установа мора поседовати посебну здравствену службу, ово је посебно неопходно с обзиром на то да су

¹⁹Члан 24. Став 1. и 2. Стандардних минималних правила Уједињених нација за поступање са затвореницима

²⁰Члан 25. став 1. и 2. Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима

лица која се налазе у заводским установама изложена бројним ризицима здравствене природе. Како се ово односи на ширење заразних болести јер су сви упућени једни на друге и налазе се у повезаним просторијама и дворишту, те се због таквих затворених услова може повећати ризик ширења заразе, тако и због тога што су ова лица изложена и бројним физичким повредама. Насиље међу затвореницима је тешко спречити без обзира на напоре заводске установе. Да не постоји добро организована здравствена служба у самој заводској установи, у појединим ситуацијама могло би доћи до озбиљног угрожавања живота и здравља лица лишеног слободе с обзиром на то да се често заводске установе налазе удаљене од општих болница или домова здравља у којима остали грађани остварују здравствену заштиту. Чланом 26. прописано је посебно поступање са медицинском документацијом лица лишених слободе, као и са могућностима затвореника да имају приступ овим подацима. Од изузетног је значаја члан 27. који прописује да лица која се налазе у заводској установи имају право на специјалистичко лечење ван заводских установа, под условима да за то имају упут од стране лекара који ординира у здравственој установи у самом заводу. Ово је посебно значајно с обзиром на то да одређен број осуђених лица још пре него што се упуту на издржавање казне затвора има обољења која је потребно лечити и пратити и током издржавања затворске казне. С обзиром на то да се здравствена служба још при пријему у заводску установу упознаје са овим подацима иста је у обавези да током издржавања затворске казне овим лицима обезбеди адекватно специјалистичко лечење. Такође, многа лица развијају обољења или претрпе повреде које се не могу лечити у оквиру заводске установе те је и овим лицима потребно обезбедити адекватне специјалистичке прегледе и лечења, које је потребно организовати на начин којим се неће повредити достојанство осуђеног лица и исто излагати било каквом ризику. Поступајући лекари, медицинско особље, које се налази изван завода а долази у контакт са лицем које се налази на издржавању затворске казне у апсолутној је обавези да према овом лицу поступа на исти начин као и према осталим члановима друштва, с обзиром на то да се лицима лишеним слободе гарантује једнака здравствена заштита као и осталим грађанима. Посебну категорију права на здравствену заштиту чине деца рођена у затвору као и жене које се налазе на издржавању затворске казне, то је посебно прописано члановима 28. и 29. Стандардних минималних правила. Члан 18. односи се на поступање са бременитом осуђеницом као и посебном негом у току трудноће, за време порођаја и

након порођаја. Овим чланом посебно је установљено то да се кад је то могуће сам порођај осуђенице одвија ван заводске установе, као и то да се сама чињеница рођења детета у заводској установи не уноси у потврди о рођењу. Члан 29. указује на то да је потребна посебна заштита и брига деце која се роде и одређени период одрастају у затворским условима. Потребно је посебно то да се деца рођена у заводској установи не третирају као затвореници. Ради се о посебним категоријама, женама и деци. Жене у бременим стању али и након порођаја налазе се у посебном психо-физичком стању те је за њих потребно обезбедити посебне услове. Колико год је могуће заводска установа мора обезбедити све неопходне услове да се ова лица на адекватан начин збрину. Потребна је и посебна нега деце рођене у заводским установама или деце рођене ван заводске установе која ће са мајком провести одређено време у самом затвору. Ова деца се ни на који начин не смеју повезивати са затворима или издржавањем казне с обзиром на то да је потребно водити рачуна о њиховим правилном расту и развоју као и то да ова чињеница никако не сме утицати на њихов даљи живот, баш из тих разлога се чињеница рођења у оквиру заводске установе не уноси о потврде о рођењу детета с обзиром на то да ово може оставити тешке и трајне последице на даљи живот детета. Чланом 30. прописана је обавеза лекара и другог медицинског особља приликом самог пријема лица у затворску установу. Посебно се води рачуна о томе да ли су ова лица и када претрпела насиље или малтретирање, да ли болују од неких болести чије лечење морају наставити и током издржавања казне, склоности ка самоубиству, као и општој физичкој способности. Ово је све посебно важно с обзиром на то да многа осуђена лица сам долазак у затвор доживљавају веома стресно, посебно кад се ради о лицима која су први пут осуђена и која пролазе кроз различита психичка стања. Баш из тог разлога овим лицима се може развити суицидална мисао која може изазвати тешке последице посебно кад се не заврши само на покушају већ као последицу има смрт затвореника. Нарочито је важно и да сама медицинска служба буде упозната са обољењима затвореника с обзиром на то да се ова лица често налазе на издржавању затворске казне у дужем трајању те је неопходно да се овим лицима лечење настави како се здравље и живот не би угрозили. Чланом 31. Прописана је обавеза сталног контакта и прегледа здравствене службе са затвореницима као и апсолутно гарантовање поверљивости оваквих прегледа. Чланом 32. прописано је једнако поступање здравствене службе према лицима лишеним слободе у затворској

установи као и понашање других лекара и медицинског особља ван заводске службе према осталим члановима друштва. Овим се још једном указује на то да су забрањене предрасуде, дискриминација, понижавајуће, нечовечно поступање, тортура и мучење према осуђеним лицима и другачији третман у односу на остале чланове друштва. Члан 33. указује на обавезу лекара и осталог медицинског особља да пријави било какву повреду физичког и психичког интегритета затвореника као и било какву потенцијалну могућност да се наставак издржавања казне негативно може одразити на живот и здравље лица лишеног слободе. Члан 34. прописује обавезу лекара и медицинског особља да пријаве сваку повреду и трагове мучења, понижавајућег и нечовечног поступања према лицу лишеном слободе. Члан 35. указује на неопходан надзор над пружањем здравствене заштите затвореницима.

3.2. Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни или поступака

Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни и поступака (у даљем тексту: Начела медицинске етике), донета су на 63. заседању Генералне скупштине Уједињених нација 1979. године. Донета су након резолуције 31/58 којом је Генерална скупштина позвала Светску здравствену организацију да припреми нацрт медицинске етике који би се пре свега односио на заштиту лица која се налазе у притвору или затвору а како би се спречило да иста буду подвргнута било ком облику мучења, свирепих, понижавајућих казни и поступака. Начела медицинске етике донета су са циљем да се утврде нови стандарди здравствене заштите који ће пре свега на поштовање обавезивати лекаре, медицинско особље и државне службенике који поступају са лицима која се налазе у притвору или затвору. Обавезу примене Начела медицинске етике имају лекарска удружења, удружења помоћног медицинског особља као и притворске установе и затвори. Постоји укупно шест начела. Начелом 1. прописано је „Здравствено особље, нарочито лекари, задужени да пружају медицинску негу затвореницима и лицима у притвору треба да обезбеде заштиту њиховог физичког и

менталног здравља и лечење болести истог квалитета и у складу с истим стандардима као за лица која нису у затвору или у притвору“.²¹ Првим начелом се на самом почетку указује на то да не сме постојати било каква разлика или другачије поступање медицинског особља, посебно лекара према лицима у притвору или затвору у односу на остале грађане. Ово је нарочито важно с обзиром на то да су иста правила још на почетку устављена и Стандардним минималним правилима те се Начелима медицинске етике још једном потврђује, и на тај начин додатно обавезују лекаре и остало медицинско особље на једнако поступање према свим лицима без обзира на то да ли се они налазе у притвору, затвору или на слободи. Начелом 2. прописано је: „Активно или пасивно упуштање здравственог особља, а нарочито лекара, у саизвршилаштво, саучесништво, подстрекавање или покушај мучења или других свирепих, нечовечних или понижавајућих поступака или казни представља тешко кршење медицинске етике и преступ на основу важећих међународних инструмената²². Ово начело је од изузетне важности с обзиром на то да је слична формулација садржана и у члану 10. Конвенције против тортуре и других сурових и нељудских и понижавајућих казни и поступака.²³ Начелом 3. прописује се да сваки однос ван професионалног односа према лицу које се налази у притвору или затвору учињен од стране лекара или другог члана медицинског особља, представља директно кршење медицинске етике. Ово је нарочито значајно с обзиром на то да се лица лишена слободе налазе у условима у којима су због свог ограниченог положаја често подложна било каквим нељудским и нехуманим облицима понашања од стране особља затвора али и стране медицинских радника која су стационирана у заводској установи. Из тих разлога неопходно је забранити било какав облик понашања које излази ван професионалног кодекса како би се спречила виктимизација затвореника и притворених лица, и како би се ова лица заштитила од било каквог потенцијалног напада и узнемиравања од стране лица која службено са њима долазе у контакт. У 4. начелу садржана је забрана подвргавања лица лишеног слободе у притвору или у затвору било каквим експериментима или испитивањима који могу довести у опасност или угрозити живот, физичко или психичко здравље затвореника или лица у притвору. Посматрајући историју, постоје бројни

²¹ Начело 1, Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни и поступак

²² Начело 2, Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни и поступак

²³ Члан 10. Конвенција против тортуре и других свирепих или нехуманих казни или поступака

примери који указују на то да је у ранијем периоду од стране лекара и медицинског особља било учестало вршење разних експеримента са лицима лишеним слободe, сматрајући ова лица мање вредним, кривим и неједнаким са дугим лицима. Упозната са овим проблемом, који је датирао кроз историју, Генерална скупштина донела је Начела медицинске етике како би се овакво поступање спречило, а потенцијални починиоци адекватно казнили, док би се притвореници и затвореници заштитили. Начело 5. односи се на обуздавање, лица у затвору и притвору од стране лица лишених слободe. Начело 5. нарочито је важно с обзиром на то да лица која се налазе у затвору или притвору често имају склоности ка агресивном понашању и наносењу повреда како себи, тако и другим затвореницима или притвореницима али и особљу које ради унутар завода. С обзиром на то да се лекари, али и остало медицинско особље налазе у директном контакту са овим лицима, постоји апсолутна забрана учествовања лекара и медицинског особља у примени било какве принуде како би се ова лица обуздала. Медицинском особљу и лекарима дозвољена је једино примена адекватних медицинских метода којим би се ова лица на одговарајући начин обуздала, уз поштовање правила медицинске струке али и са посебном бригом о животу, физичком и психичком здрављу затвореника и притвореника. Начелом 6. прописано је да се ни у ком случају од ових начела не сме одступити.

3.3. Европска затворска правила

Доношењем Европских затворских правила 1987. године утврђен је детаљан систем правила за заштиту лица лишених слободe у европским земљама.²⁴ Европска затворска правила (у даљем тексту Правила) донета су 1987. године. Донета су у сладу са одредбама члана 15б Статута Савета Европе на основу Европске конвенције о људским правилима и праксе Европског суда за људска права. Базирана су на основу рада Европског комитета за спречавање тортуре, мучења, нечовечног и понижавајућег поступања или кажњавања., као и на њиховим извештајима. Њиховим доношењем унапређена је међународна сарадња у овој области. Правила су ревидирана Препоруком бр. (2006) 2 коју је усвојио Комитет министара на 952. Седници заменика министара 11. Јануара 2006. Године. Потребно је

---

²⁴ С. Костнатиновић Вилић, М. Костић, Пенологија, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2011 године, стр. 41

напоменути то да Европска затворска правила представљају само један од бројних докумената које је Савет Европе донео а односи се на лица лишена слободе.²⁵

Право на здравствену заштиту затвореника регулисано је у трећем делу који носи назив Здравље, али се само поступање медицинског особља и лекара, здравствена заштита и физичко и психичко стање затвореника прожимају и кроз остале делове Правила.

Начелно су садржана у трећем делу- Здравље и подељена у неколико подналова. Још сена самом почетку прописује обавеза заводске установе да води рачуна о здрављу затвореника. Као што то регулишу и Манделина правила, и Правила прописују обавезу да се према лицима у затвору поступа на исти начин као и према лицима која се налазе на слободи, како од стране медицинског особља које са њима поступа у затвору тако и са другим лекарима и медицинским особљем које поступа ван завода, да се лицима у заводу не сме забранити и мора омогућити адекватан специјалистички преглед ван завода који је потребно организовати и обезбедити од стране заводске установе. Оно што је посебно прописано Правилима је и то да је у сваком моменту на располагању свим затвореницима минимум један квалификовани лекар опште праксе, а у случају да сам затвор нема таквог лекара има обавезу да хонорарно ангажује лекара који ће вршити ову функцију. Такође свим затвореницима мора се обезбедити медицинска услуга од стране стоматолога и офталмолога. Прописана је и посебна обавеза лекара и медицинског особља приликом самог пријема заводску установу као и током отпуштања лица из затвора. Лекари и остало медицинско особље имају обавезу поштовања медицинске етике, редовном извештавању надлежних органа управе о здравственом стању затвореника. Посебно се посвећује пажња менталном здрављу затвореника и њиховом лечењу, као и спречавању издвајања лица ХИВ позитивних само на основу те чињенице под условом да не постоји опасност по здравље осталих затвореника или других лица која долазе у контакт са зараженом особом. Посебно постоји обавеза лекара да са повећаном пажњом поступају с лицима која се налазе у самици водећи посебно рачуна о њиховом психичком стању. С обзиром на то да је прописана обавеза завода да организују адекватну здравствену заштиту лица лишених слободе, уколико постоје адекватни смештајни капацитети и квалификовано медицинско особље, затвореник се смешта на даље лечење у оквиру заводске установе у којој

---

²⁵Ђ. Игњатовић, *Право извршења кривичних санкција*, Београд, 2006.године, стр. 67

издржава казне. Када таква могућност не постоји лице се упућује на адекватне специјалистичке прегледе и смештај у оквиру општих болница а све у циљу заштите физичког и психичког интегритета затвореника. С обзиром на то да се током издржавања затворске казне могу појавити многе промене у оквиру менталног здравља затвореника, посебна пажња се посвећује лицима која показују склоности ка самоубиству. Овим лицима се посвећује посебна пажња, с обзиром на то да се њиховим понашањем не угрожава само здравље, или физички интегритет лица, већ може доћи до директне повреде живота које може имати најгору последицу, а то је смрт. Једнако је важно посветити пажњу и лицима која испољавају одређене психичке поремећаје или абнормално понашање али не испуњавају услове посебног издвајања и институционалног лечења у оквиру заводске установе. Посебним одредбама се забрањују било какви експерименти према лицима лишеним слободе.

IV ЗАШТИТА ПРЕМА ОСТАЛИМ МЕЂУНАРОДНО-ПРАВНИМ ПРОПИСИМА

Многобројне међународне конвенције у великој мери регулишу питање здравствене заштите лица лишених слободе. Без обзира што неки међународни прописи немају примарну примену у пружању здравствене заштите, ипак су од великог значаја. Такве конвенције су: Основни принципи за поступање са затвореницима Уједињених нација (1990)²⁶, Скуп принципа за заштиту свих лица под било којим обликом затвора или притвора (1998)²⁷, Конвенција против тортуре, и других сурових, нехуманих или понижавајућих казни и поступака (1984)²⁸, Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка (2006)²⁹, Европска конвенција о људским правима (1950)³⁰,

---

²⁶Основни принципи за поступање са затвореницима, Уједињене нације, Женева 1990, доступно на: <https://media.cgo-ccc.org/2013/06/16-Skup-minimalnih-pravila-o-postupanju-sa-zatvorenicima.pdf>, преузето 03.05.2023. године

²⁷ Скуп принципа за заштиту свих лица под било којим обликом затвора или притвора, Уједињене нације, Женева, 1998, доступно на: <https://www.irmct.org/bcs/o-mehanizmu/funkcije/izvrsenje-kazni>, преузето 03.05.2023. године

²⁸ Конвенција против тортуре и других сурових, нехуманих и понижавајућих казни и поступака, Уједињене нације, Женева, 1984, доступно на: <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/05bosniak/BConAgainstTorture.pdf>, преузето 03.05.2023. године

²⁹ Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка, Уједињене нације, Женева, 2006, доступно на: <https://www.minlmpdd.gov.rs/medjunarodni-ugovori-iced.php>, преузето 03.05.2023. године

Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни и поступака (1989)³¹, Препорука бр. Р (98) 7 Комитета министара државама чланицама о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима,³²Препорука бр. Р (93) 6 Комитета министара државама чланицама о затворским и криминолошким аспектима контроле преносивих болести, укључујући сиду и с тим повезане здравствене проблеме у затвору³³. Наведени документи представљају допунске прописе који се примењују у оквиру здравствене заштите лица лишених слободе. Примењује се са циљем унапређења постојећих међународних прописа али појачаном обавезом држава чланица какоби се осигурали услови у заводским установама.

4.1. Основни принципи за поступање са затвореницима

Основни принципи за поступање са затвореницима усвојени су 14. децембра 1990. године, од стране Генералне скупштине Уједињених нација резолуцијом 45/111. Овим правилима регулише се и гарантује положај лица лишених слободе. Њима је зајемчено поштовање свих људских права на начин који се овим лицима гарантује достојанство и вредновање као и свим људским бићима. Забрањује се дискриминација по било ком основу. Гарантује се поштовање верских уверења и слободе вероисповести. Зајемчено је поштовање свих људских права која су усвојена Универзалном декларацијом и свим другим пактовима Уједињених нација у мери којој могу остварити лица лишена слободе. Гарантује се могућност рада и запослења. Укидање самице као облика издржавања казне или њено смањење на минимум. Свим лицима лишеним слободе зајемчено је право на здравствену заштиту и једнако пружање медицинских услуга без обзира на њихов правни статус. Стварање услова за регрутацију затвореника у друштву под најбољим условима. На крају постоји обавеза да се ови принципи примењују непристрасно.

³⁰ Европска конвенција о људским правима, Савет Европе, Рим, 1950, доступно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_MNE, преузето 03.05.2023. године

³¹ Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, Савет Европе, Стразбур, 1989, доступно на: <https://rm.coe.int/16806dbac7>, преузето 03.05.2023. године

³² Препорука бр. Р (98) 7 Комитета министара државама чланицама о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, Савет Европе, Стразбур, 1998, доступно на: <https://npm.rs/attachments/Kompilacija%20dokumenata%20SE-zatvori.pdf>, преузето 03.05.2023. године

³³ Препорука бр. Р (98) 7 Комитета министара државама чланицама о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима контроле преносивих болести, укључујући сиду и с тим повезане здравствене проблеме у затвору, Савет Европе, Стразбур, 1993, доступно на: <https://npm.rs/attachments/Kompilacija%20dokumenata%20SE-zatvori.pdf>, преузето 03.05.2023. године

4.2. Скуп принципа за заштиту свих лица под било којим обликом притвора или затвора

Скуп принципа за заштиту свих лица под било којим обликом притвора или затвора донета су 09. децембра 1988. године, усвојена су Резолуцијом 43/173. Овим правилима се пре свега гарантује поштовање достојанстава и урођене људске личности. Гарантује се да ће се хапшење, затварање и притварање вршити само у складу са законом и на основу одлуке одговарајућег органа. Забрањује се подвргавање лица у затвору и притвору било ком облику мучења, окрутног, нечовечног понижавајућег поступања или кажњавања. Прописана су бројна права која се односе на моменат хапшења и смештај лица у притвор. Забрањено је изнуђивање, признање и подвргавање лица насиљу, мучењу и тортури у циљу добијања исказа. Забрањено је чак и уз пристанак лица које је ухапшено или у притвору да то лице буде подвргнуто било ком медицинском или научном експерименту који ће угрозити његово здравље. Свако притворено лице одмах по пријему у притворску установу мора у најкраћем року бити подвргнуто лекарском прегледу и истом мора бити пружена потребна медицинска помоћ и нега. Све трошкове медицинске неге притвореног лица неће сносити то лице. Чињеница да је притворено лице било подвргнуто лекарском прегледу, име лекара и резултати прегледа морају се евидентирати. Информације морају бити обезбеђене и поверљиве, и доступне притвореном лицу. Начин чувања и заштита података, као и приступ овим информацијама регулисани су нормама националног права држава. На крају је општом клаузулом дефинисано да се ова права не могу тумачити ограничавањем у смислу Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

4.3. Конвенција против тортуре и других свирепих, нехуманих или понижавајућих казни и поступака

Конвенција против тортуре и других свирепих, понижавајућих казни и поступака донета је 10. децембра 1984. године, усвојена Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 39/46. Без обзира што се ова конвенција начелно не односи на лица

лишена слободе обавезна је сходна примена ове Конвенције у циљу заштите лица лишених слободе од тортуре, свирепих и нехуманих казни и поступака.

Имајући у виду члан 5. Универзалне декларације и члан 9. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Конвенција предвиђа да нико не може бити подвргнут мучењу, окрутном или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању. У смислу члана 1. Ове Конвенције, под „тортуром“ означава сваки чин којим се лицу намерно наноси јак бол или патња, било физичка или психичка, у сврхе као што је прибављање информација или признања од њега или трећег лица, кажњавање за дело које је он или треће лице починило или за које се сумња да су га починили, или застрашивање или принуда њега или трећег лица, или из било ког разлога заснованог на било којој врсти дискриминације, када је такав бол или патњу нанео или на подстицај или уз сагласност или пристанак јавног функционера или другог лица које делује у службеном својству. То не укључује бол или патњу која произилази само из законских санкција, инхерентна или случајна са њима.³⁴ прописује се обавеза државе да својим националним законодавством инкриминишу тортуру као кривично дело. Конвенцијом су прописана бројне обавезе са лицима коју су била подвргнута било ком поступању у смислу тортуре, али и поступање са лицима која су над другим лицима вршила тортуру, њиховим задржавањем, хапшењем и екстрадицијом. Свака држава преузима обавезу да на својој територији спречи било какав облик понашања које се може подвести под тортуру. Чланом 10. Прописано је: „(1) Свака држава чланица ће обезбедити да образовање и информације у вези са забраном тортуре буду у потпуности укључене у обуку особља за спровођење закона, цивилног или војног, медицинског особља, јавних службеника и других лица која могу бити укључена у притвор, испитивање или лечење сваког појединца који је подвргнут било ком облику хапшења, притвора или затвора.

(2) Свака држава потписница ће ову забрану укључити у правила или упутства издата у вези са дужностима и функцијама сваког таквог лица.³⁵

³⁴ Члан 1. Конвенција против тортуре и других свирепих, понижавајучих казни и поступака

³⁵ Члан 10. Конвенција против тортуре и других свирепих, понижавајучих казни и поступака

У многим међународним прописима Уједињених нација прописује се обавеза медицинског особља да са посебном пажњом води рачуна о лицима која су на било којој начин подвргнута тортури, понижавајућем и нехуманом поступању. Ова обавеза постоји и на страни самих лекара и медицинског особља, с обзиром нато да се пробним документима који директно регулишу њихово поступање са лицима лишеним слободе недвосмислено прописано да ова лица не смеју било које лице лишено слободе подвргнути било ком облику тортуре. Посебно постоји обавеза обавештавања надлежних органа заводске установе када се медицинским прегледом приметите трагови мучења и злостављања. Лицима лишеним слободе која су подвргнута било ком облику тортуре мора се обезбедити адекватно медицинско лечење и нега како би се спречило даље нарушавање здравља и исто вратило у стање пре нарушавања.

4.4. Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка

Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка донета је 23. децембра 2020. године, усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација, Резолуцијом 47/133. Конвенција још у првом члану прописује да нико не може бити подвргнут присилном нестанку. Чланом 2. прописано је: „За потребе ове конвенције, „присилни нестанак“ сматра се хапшењем, притварањем, отмица или било којим другим обликом лишења слободе од стране агената државе или од стране особа или група лица које делују уз овлашћење, подршку или пристанак државе, праћено одбијањем да се призна лишење слободе или прикривањем судбине или боравишта нестале особе, што такво лице ставља ван заштите закона.³⁶ Овај члан је од изузетног значаја у смислу лишења слободе јер се и само лишење слободе у многим међународним али и националним прописима сматра хапшење или притварање, ако и другим облицима лишења слободе, с тим што се законито лишење слободе може спровести само на основу одлуке надлежног органа, и уз поштовање свих зајемчених права лица лишеног слободе. Постоји обавеза држава чланица да обезбеде својим националним законом инкриминацију присилног нестанка као кривично дело. Као и потписивање кривичне одговорности ових лица. Да би се присилни нестанак

³⁶Члан 2. Међународне конвенције за заштиту свих лица од присилног нестанка

разликовао од лишења слободе, чланом 17. прописано је да се ниједна особа не сме држати у тајном притвору. Како би се присилни нестанак разликовао од притвора, прописани су законити услови лишења слободе, садржани у 2. ставу 17. члана. Ставом 3. прописано је обавеза вођења евиденције и ажурирања података о лицима лишеним слободе, ове информације се стављају на располагање судским органима, државама чланицама, и овлашћеним органима. У евиденцију се обавезно уносе подаци о здравственом стању лица лишеног слободе. Такође, чланом 18. став 1. прописана је обавеза стављања доступним информација о здравственом стању лица лишеног слободе, другим лицима који имају легитимни интерес као што су чланови породице, њихови представници или браниоци.

4.5. Европска конвенција о људским правима

Европска конвенција о људским правима донета је од стране Савета Европе 04. новембра 1950. године у Риму. Европска конвенција донета је у доброј вери да ће државе потписнице обезбедити основну слободу која се темељи на правди миру у свету, политичкој демократији, и заједничким схватањима поштовања људских права. Њен циљ је да обезбеди поштовање и признање права декламованих у њој.

Чланом 5. Конвенције прописано је Право на слободу и безбедност. Овим чланом се гарантује да лице неће бити лишено слободе без одговарајуће одлуке надлежног суда. Посебно се овим чланом прописује лишење слободе малолетних лица, душевно поремећених као и зависних лица од алкохола или дроге. Према пракси Европског суда за људска права, пракса држања лица у притвору без конкретног правног основа, услед непостојања јасних прописа који уређују положај лица у притвору, с могућом последицом да лице буде лишено слободе у неограниченом временском периоду без одлуке суда, у супротности је с начелима правне сигурности и заштите од произвољног поступања, које представљају заједничку нит Конвенције и владавине права.³⁷ Прописују се и посебни услови који уз судску одлуку оправдавају лишење слободе. У корелацији са здравственом

---

³⁷J. McBride, *Human rights and criminal procedure – the Case law of the European Court of human rights*, Савет Европе – Канцеларија у Београду, Београд, 2009, стр. 59 (Case Jėcius v. Lithuania, предствака број 34578/97, Стазбур, 2000.)

заштитом су и члан 2. Европске конвенције који прописује право на живот, као и члан 3. који прописује забрану мучења. Постоје бројне пресуде Европског суда за људска права која указују на то да су многа лица лишена слободе претрпела напад на живот и тело у току и током лишења слободе, као и то да су ова лица подвргнута разним облицима мучења чиме је директно угрожен њихов физички и психички интегритет и здравствено стање.

4.6. Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних казни или поступака

Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних казни или поступака ступила је на снагу 01. фебруара 1989. године. Ова конвенција донета је са циљем побољшања положаја лица лишених слободе, из тих разлога образован је посебан Комитет- Европски комитет за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни и поступака, првим чланом је установљено да: Комитет путем посета особама лишеним слободе испитује како се према њима поступа са циљем да, уколико је потребно, повећа заштиту тих особа од мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака.³⁸ Државе чланице су обавези да сарађују са Комитетом. Број чланова Комитета једнак је броју држава чланица. Свака држава чланица у обавези је да обезбеди неометан пролаз чланова Комитета на њеној територији, након чега Комитет има обавезу састављања извештаја о обављеној посети. Државе имају обавезу поштовања и спровођења препоруке Комитета. Прописано је да се посете могу вршити у било ком месту у ком се налазе лица лишена слободе, било да се ради о лицима у притвору, затвору, или су ухапшена због прекршаја, налазе се у административном притвору или су интернирана из медицинских разлога, или се ради о малолетним лицима. Задатак Комитета није да осуди државе због кршења људских права, већ да са њима сарађује у повећању заштите особа лишених слободе.³⁹ Посебно су прописане одредбе које се односе на лица која због свог специфичног душевног стања захтевају посебно поступање, с обзиром на то да се ради о посебном стању лица, може се под прописаним условима

³⁸Члан 1. Европске конвенције о спречавању мучења и нечовечних казни или поступака

³⁹Љ. Илијић, *Осуђени и депривације – утицај карактеристика личности на интензитет доживљавања затворских депривација*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2014

забранити или ограничити посета комитета када се ради о стручној оцени да се овом посетом може додатно нарушити здравље лица лишеног слободе.

4.7. Препорука бр. Р (98) 7 Комитета министара државама чланицама о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима

Препоруку бр. Р (98) усвојио је Комитет министара на 627. Састанку заменика министара 08. Априла 1998. Године. Донета је на основу члана 156 Статута Савета Европе исто као и Европска затворска правила, у циљу једнаке примене медицинске праксе у затвору којом ће се руководити на основу истих етичких начела која важе и ван затвора у друштвеној заједници. Прописује се приступ лекару и адекватан медицински преглед током самог пријема, са посебним акцентом на утврђивање менталних поремећаја, психичке адаптације на затворске прилике, симптоме апстиненције код употребе дрога, лекова или алкохола, као и заразна и хронична обољења. Потребно је у сваком моменту обезбедити квалификовано лице за пружање прве помоћи лицима лишеним слободе. Потребно је обезбедити приступ лекару свако доба дана или ноћи. С обзиром на то да лица у затворима и притворима пролазе кроз различита психичка стања, потребно је обезбедити адекватну заштиту њиховог менталног стања. Из тих разлога потребно је обезбедити стално присуство лекара психијатријске струке. Прописано је да се уколико се ради о великим казним заводима, у случају потребе обезбедити адекватне психијатријске тимове за рад са лицима лишеним слободе. Уколико се психијатријски тим не може обезбедити, потребно је обезбедити присуство лекара психијатријске струке при заводској болници који ће вршити прегледе притворених и затворених лица. Посебно се прописује здравствена нега жена, посебно трудница и породиља. Уколико постоје услови, сам порођај трудница обавља се ван завода. Приликом упућивања лица ван завода за потребе медицинске помоћи, неге и прегледа, потребно је обезбедити пратњу у виду медицинског особља. Зајемчена је и једнакост поступања лекара и осталог медицинског особља према лицима лишеним слободе на исти начин на који се гарантује слободним грађанима. Потребно је загарантовати тајност свих података унетих у медицинску документацију, ако и обезбедити пристанак лица за предузимање медицинских захвата. Уколико се ради о притвореном лицу, том лицу се о његовом трошку мора обезбедити

преглед или консултација са својим лекаром. Затворена лица ову могућност могу остварити само на основу одлуке лекара у заводу, који у случају погоршања здравственог стања или угрожавања, сноси крајњу одговорност. Уколико се лице упућује у другу заводску установу, потребно је пребацити целокупну медицинску документацију. Прописана је обавеза лекара да приликом пријема у установу евидентира сваки облик претрпљеног насиља који је примењен према затворенику и да се о истом изјасни, кроз извештај. Сви лекари и медицинско особље које поступа са лицима лишеним слободе мора бити упознато са свим опште медицинским и психијатријским поремећајима. С обзиром на то да у затворима често постоје сексуални односи затвореника, постоји и појава настанка и ширења полно преносивих болести, као што су ХИВ, сида али и других као што су хепатитис и туберкулоза. Вршење лабораторијских анализа на ХИВ врши се уз пристанак затвореног лица, којим се пре и након саме анализе мора обезбедити преглед и консултације. Лице заражено ХИВ-ом не треба изоловати од осталих затвореника, само под условима под којима се од осталих лица изолују и остали чланови друштвене заједнице. Када дође до откривања заразне болести туберкулозе, потребно је предузети све неопходне мере за спречавање њеног ширења. Против хепатитиса Б постоје делотворне вакцине које морају бити доступне и затвореницима и особљу. С обзиром на учесталост хомосексуалних односа међу затвореницима, посебно мушком популацијом, треба извршити адекватно упознавање затвореника да се осим сексуалних односа и крви, до преношења хепатитиса Б и Ц долази интравенском употребом дрога. Лица која су зависна од употребе дрога, алкохола или лекова морају имати исти третман лечења као и остала лица у друштвеној заједници. У случају да се на издржавању казне налазе лица која су у поодмаклој старости, са тешким телесним недостацима треба обезбедити услове да се и ова лица нормално укључе у затворску популацију. С обзиром на то да постоје и затвореници који се налазе у терминалној фази болести, њима је потребно обезбедити лечење у општој болници по одлуци заводског лекара. Међу затвореницима се због специфичних затворских услова али и саме чињенице одузимања слободе, као и свим негативним странама затвора често јавља склоност ка самоубиству. Из тих разлога потребно је обезбедити неопходне тимове који ће са затвореницима радити на оснаживању њиховог менталног стања и суочавањем са свим потешкоћама које издржавање казне са собом носи. Лица која су осуђена због сексуалних напада уз

препоруку лекара упућују се на адекватно лечење. Лица са менталним поремећајима смештају се у установу у којој се налази посебно обучено особље. Лица која одбијају медицинско лечење и преглед морају се о томе писмено изјаснити. Уколико лице одлучи да крене штрајк глађу овом лицу је потребно пружити објашњење о могућим индикацијама и последицама које штрајк оставља. Насиље у затвору је строго забрањено, како од стране самих затвореника међусобно тако и од стране затворског особља према затвореницама. Потребно је обезбедити посебну заштиту од сваког физичког напада и сексуалних напада који могу бити учињени од стране других затвореника.

4.8. Препорука бр. Р (93) 6 Комитета министара државама чланицама о затворским и криминолошким аспектима контроле преносивих болести, укључујући сиду и с тим повезане здравствене проблеме у затвору

Препорука бр. Р (93) 6 Комитета министара државама чланицама о затворским и криминолошким аспектима контроле преносивих болести, укључујући сиду и с тим повезане здравствене проблеме у затвору, усвојена су на 500. Састанку заменика министара 18. Октобра 1993. Године. Донета због постојања свести о свим изазовима са којима се затворска управа суочава када постоји опасност од заразе ХИВ вирусом.

У складу са препоруком потребно је обезбедити стално информисање затвореника о ширењу инфекције ХИВ вирусом. Тестирање је потребно понудити сваком затворенику уз адекватно саветовање. Према зараженим затвореницима треба се понашати и пружити исте медицинске прегледе и услуге као и према осталим члановима друштва. Подаци о зараженим затвореницима и под прописаним условима се износе другим члановима лекарског тима али и управи завода. С обзиром на то да се ХИВ вирус осим полним путем шири и интравенским уносом дроге, затворске службе су у обавези да спрече сваки унос дроге и инјекција погодан за интравенско конзумирање дроге у циљу спречавања ширења инфекције. Постоје посебни прописи који се односе на жене које су ХИВ позитивне. Трудницама је потребно обезбедити адекватну негу и медицински третман, потребно је омогућити додатно објашњење затвореницама о свим последицама које ће инфекција оставити на живот детета, као и добровољан прекид трудноће ХИВ позитивне затворенице, уколико је то дозвољено домаћим законодавством. ХИВ позитивно рођено дете може

остати са мајком по свим условима који се гарантују и другим трудницама породиљама, и таквом детету мора се обезбедити адекватна помоћ и медицинска нега. Потребно је прописати посебне санкције и дисциплинско кажњавање за лекаре, медицинско особље и друге чланове медицинске управе који прекрше етичке норме за спречавање ширења ХИВ вируса.

V НАЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ ОСУЂЕНИКА

Без обзира на велики број међународних прописа који регулишу лишење слободе као и здравствену заштиту лица лишених слободе, већина тих прописа упућује државе да и својим националним законодавством уреде ове области.

Хијерархија правних аката налаже пре свега поштовање Устава⁴⁰ као највишег правног акта али и усклађивање међународних уговара, закона и подзаконских аката са Уставом. С обзиром на то Устав само начелно регулише поједине институте лишења слободе, детаљнију правну регулативу оставља законима. Тако је Уставом у овој области регулисано Право на слободу и безбедност, поступање са лицима лишеним слободе, као и допунска правила, притвор као један од облика лишења слободе и посебан члан о здравственој заштити.

Кривични законик⁴¹ у великој мери врши правну регулативу у овој области. Како кроз прописивање посебних кривичних дела у области здравствене заштите, тако и кроз опште одредбе о лишењу слободе, Кривични законик уређује ову област.

Законик о кривичном поступку⁴² у члану 2. тачка 23. Дефинише појам лица лишених слободе, даљим члановима сваки облик лишења слободе посебно дефинише, предвиђа услове, циљ, допуштеност, одступање и другу потребну регулативу за сваки облик лишења слободе.

---

⁴⁰Утав Републике Србије, ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006 и 115/2021), доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html, преузето 05.05.2023. године

⁴¹ Кривични законик, ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019), доступно на: <https://www.paragraf.rs/propisi/krivichni-zakonik-2019.html>, преузето 05.05.2023. године

⁴²Законик о кривичном поступку, ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС)

Закон о извршењу кривичних санкција⁴³ садржи највише одредаба о лицима лишеним слободе као и здравственој заштити која је овим лицима гарантована. Посебним одредбама регулише се поступање лекара, затворска болница, здравствена заштита, лечење, специјалистички прегледи као и извршење мера безбедности прописаних Кривичним закоником који су у вези са здравственом заштитом.

Сви национални прописи у себи садрже у великој мери имплементацију међународних прописа, којима се те одредбе допуњују или потврђују.

Потреба за доношењем националних прописа без обзира на постојање међународних аката је велика, с обзиром на то свака држава поред поштовања и усаглашавања међународног поретка има и сопствену обавезу заштите својих грађана, поштовање људских права и заштиту лица лишених слободе.

5.1. Устав Републике Србије

Устав Републике Србије (у даљем тексту Устав) донела је Народна скупштина Републике Србије на Другој посебној седници одржаној дана 08. новембра 2006. године. У области заштите лица лишених слободе и здравствене заштите, Устав само поставља оквире док детаљнију регулативу оставља законима и другим општим актима који су донети на територији Републике Србије и поштовање свих међународних аката који регулишу ову област а у складу су са Уставом као врховним правним актом.

Чланом 27. Устава прописано је право на слободу и безбедност. Овим чланом се гарантује право сваког лица на слободу као и допуштеност и оправданост лишења слободе само на основу одлуке у складу са законом. Прописује се обавеза органа да обавести лице о лишењу слободе на језику који разуме о разлозима лишења слободе, оптужби која му се ставља на терет, правима и обавезама и праву да о лишењу слободе обавести особу по избору. Даље је овим чланом прописано право на жалбу лица лишеног слободе, о којој се одлучује хитно и хитно пуштање лица које је неосновано лишено слободе. Одлуку о казни која садржи лишење слободе, сходно члану 27. Устава може изрећи само суд.

---

⁴³Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014 и 35/2019)

Чланом 28. прописано је поступање са лицима лишеним слободе, којим се гарантује поштовање достојанства овог лица, забрањује сваки облик насиља и изнуђивања исказа. Члан 29. прописује допунска правила о правима лица лишеног слободе.

Посебном одредбом члана 30. прописан је притвор као један од облика лишења слободе. Устав и овај облик лишења слободе одређује само начелно, док се детаљнија правна регулација налази у посебним законима.

У члану 68. Устава прописана је здравствена заштита. Првим ставом овог члана прописано је право сваког лица на заштиту свог физичког и психичког здравља. Без обзира што се ова одредба не односи директно на лица лишена слободе, не сме се заборавити да се законитим лишењем слободе не одузима право на здравствену заштиту. Такође, лица лишена слободе уживају иста права на здравствену заштиту као и остали грађани те се сходно томе ова одредба Устава директно односи на лица лишена слободе.

5.2. Кривични законик

Кривични законик представља основни материјалноправни акт у кривичном праву Републике Србије. Кривични законик кроз више својих чланова помиње здравствену заштиту. У шестој глави- Мере безбедности, чланом 79. прописана су три облика одузимања слободе која се без обзира што се не налазе у дефиницији лишења слободе прописаној Закоником о кривичном поступку у члану 2. став 1. тачка 23, ипак представља законито ограничење слободе.

Члан 79. Кривичног законика односи се на мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана и обавезног лечења алкохоличара. Обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи представља специфичан облик одузимања слободе лицу, с обзиром на то да се може изрећи и самостално али и уз изречену казну. Лица којима је изречена ова мера безбедности смештају се у посебне клиничке услове са посебним надзором и здравственом негом, с обзиром на то да се ради о лицима која су извршила кривично дело у стању битно смањене урачунљивости а постоји опасност да ће учинити друго теже кривично дело. Ова мера безбедности се сходно Кривичном законик у изриче и лицу које је учинило кривично

дело у стању неурачунљивости у складу са законом. Мера безбедности ове врсте може се обуставити када је за њом престала потреба, а ако је изречена уз казну затвора може се прописати и у дужем трајању уколико за то постоји потреба. Циљ ове мере безбедности је побољшање психичког стања овог лица како би се заштитило друштво од евентуалног новог извршења истог, тежег или лакшег кривичног дела од стране овог лица, али и како би се поправило нарушено ментално стање лица. Из свих наведених разлога, лице се упућује у одговарајућу установу у којој се налазе квалификовани лекари, пре свега психијатријске струке, као и квалификовано медицинско особље које овом лицу пружа неопходну помоћ и негу.

Обавезно лечење наркомана, као мера безбедности прописано је чланом 83. Кривичног законика. За разлику од претходне мере безбедности, обавезно лечење наркомана може се изрећи само уз изречену казну затвора. Лечење се обавља у оквиру заводске установе, осим у случају када постоји потреба да се ова мера извршава у специјализованој установи. Још једна специфичност ове мере безбедности је и та што је у ограниченом трајању од 3 године. Такође, лечење ових лица обављају квалификовани лекари и медицинско особље у циљу побољшања здравственог стања лица али и смањења опасности од поновног извршења кривичног дела овог лица. Посебним ставом прописано је: „Ако се учинилац, без оправданих разлога, не подвргне лечењу на слободи или лечење самовољно напусти, суд ће одредити да се мера принудно изврши у одговарајућој здравственој или другој специјализованој установи.“⁴⁴ Обавезно лечење алкохоличара, прописано је чланом 84. Кривичног законика којим се прописује обавеза лечења овог лица у посебним условима у заводу или у специјализованој установи ако се у заводу не може обезбедити адекватно лечење. Ова мера може бити истог трајања као и изречена казна. Такође се прописује обавеза наставка лечења и на слободи и принудни механизми који се према лицу примењују ако не настави лечење.

С обзиром на то да је у бројним међународним документима посебно регулисано противправно лишење слободе, као облик незаконитог лишења слободе, законске формулације нису изостале ни у националним прописима. Из тих разлога чланом 132. Кривичног законика прописано је противправно лишење слободе.

---

⁴⁴ Члан 83. став 6. Кривичног законика

Као што је већ наведено у делу међународне регулативе, у самим заводима у Србији забележено је ширење и преношење ХИВ вируса. Без обзира што су ова лица лишена слободе, не сме се занемарити да се вршење кривичних дела дешава и у самим заводима. Ширење ХИВ вируса у заводским установама врши се путем сексуалних односа или интравенским уношењем дрога. С обзиром на то да сва лица која не спрече или сама учествују у ширењу ХИВ вируса кривично одговарају сходно одредбама члан 250. Кривичног законика, ова законска одредба се једнако односи и на лица лишена слободе.

Пружње медицинске помоћи од стране лекара представља моралну и професионалну обавезу ових лица. Сходно чињеници да је бројним правним прописима установљено да се медицинска помоћ не може ускратити ниједном лицу, без обзира на то да ли селица налазе на слободи или су лишена слободе, лекари и медицинско особље које поступа у заводима или долази у контакт са лицима лишеним слободе ван завода у оквиру општих или специјалистичких прегледа за несавесно пружање или неуказивање лекарске помоћи одговара сходно одредбама члана 251. и 253. Кривичног законика. Потребно је напоменути и то да су сва лица, укључујући и лица лишена слободе заштићена од вршења било каквих противправних експеримената и медицинских интервенција, лекари и медицинско особље, или друга лица која на овај начин поступају кривично одговарају сходно одредбама члана 252. Кривичног законика.

5.3. Законик о кривичном поступку

Законик о кривичном поступку представља правни пропис који дефинише појам лишења слободе. У члану 2. Став 1. тачка 23. садржано је да је „лишење слободе је хапшење, задржавање, забрана напуштања стана, притвор и боравак у установи који се, у складу са овим закоником, урачунава у притвор.“⁴⁵ Даљим члановима Законика посебно је регулисан сваки облик лишења слободе.

Један од најширих облика лишења слободе у смислу регулативе Законика о кривичном поступку је и притвор. Притвор представља најтежу меру обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку, те сходно томе може се одредити само на основу судске одлуке засноване на закону. Законик о кривичном поступку посебним

---

⁴⁵Члан 2. став 1. тачка 23. Законика о кривичном поступку

члановима регулише основе за одређивање притвора, као и одлучивање о притвору. Закоником о кривичном поступку посебно се регулише притвор у различитим фазама кривичног поступка.

Задржавање у смислу лишења слободе прописано је одредбама члана 290. Законика о кривичном поступку. Хапшење је у смислу Законика о кривичном поступку регулисано одредбама 291. и 292. којима се прописује Полицијско хапшење и Хапшење при извршењу кривичног дела.

Забрана напуштања стана као један од облика лишења слободе прописано је одредбом члана 208. Законика о кривичном поступку. Ова мера се изриче у случају да постоји опасност да ће окривљени побећи или су испуњени други услови прописани Закоником о кривичном поступку, овим лицима се осим ограниченог кретања које се своди само на кретање у оквиру стана у којем бораве одузима телефон и онемогућава приступ интернету, као и пријем других лица. Оно што закон истом одредбом прописује да у случају посебних околности које наступе и могу да изазову опасност по живот, здравље, и имовину овог или другог лица ова мера се може привремено прекинути на начин прописан законом.

5.4. Закон о извршењу кривичних санкција

Закон о извршењу кривичних санкција представља национални извор који у највећој мери регулише здравствену заштиту лица лишених слободе. Још на самом почетку у члану 13. у делу који се односи на заводе прописано је постојање Специјалне затворске болнице која је образована за лечење осуђених и притворених лица, као и лица којима је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезно лечење наркомана и обавезно лечење алкохоличара. У члану 19. Прописано је постојање службе за здравствену заштиту као посебне службе завода. Чланом 24. детаљније је регулисана Служба за здравствену заштиту у смислу овог члана под овом службом сматра се „Служба за здравствену заштиту врши здравствену превенцију, лечи осуђена и притворена лица, надзире хигијену и квалитет хране и воде и

учествује у утврђивању и спровођењу програма поступања према осуђеном.⁴⁶ У овом члану имплементирани су одредбе међународних прописа те се прописује обавеза постојања једног квалификованог лекара, и два медицинска техничара, као и услуге једног психијатра. Посебно је прописана обавеза ангажовања додатног броја лекара и медицинског особља као и просторија у којим би се обављао лечење лица лишених слободе уколико је такво лечење организовано у заводу. Да би се обезбедило адекватно лечење осуђених лица у случају смештања на институционално лечење потребно је такво лице издвојити у посебне просторије. Жене представљају посебно осетљиву категорију осуђених лица, те је законом прописана посебна нега трудница и породиља. Лекарима се у потпуности гарантује независност.

Здравствена заштита посебно је прописана чланом 113. Закона о извршењу кривичних санкција. Овим чланом прописује право на здравствену заштиту сваком осуђеном лицу, уз могућност упућивања лица на даље лечење у Специјалну затворску болницу или општу болницу. Жене се према одредбама закона на порођај шаљу у породилиште. Свим осуђеним лицима морају бити доступни лекови са позитивне листе.

С обзиром на то да лекари и медицинско особље поступају са лицима која су често склона агресивном или насилничком понашању, без обзира што се начелно прописује да се медицински прегледи врше само у присуству медицинског радника, сваки медицински радник може затражити другачије. Лица лишена слободе лече се само уз сопствени пристанак, уз апсолутну забрану присилног храњења тих лица осим у случају тешког угрожавања здравља када се према овим лицима предузимају адекватне медицинске мере како би се даље нарушавање здравља спречило. Лекари који поступају са осуђеним лицима имају право прибављања медицинске документације ових лица пре издржавања казне. С обзиром на то да се на издржавање казне упућују лица која су зависна од психоактивних супстанци, постоји обавеза организовања посебних одељења за лечење и одвикавање ових лица. Прописан је и неометан приступ стоматологу на исти начин који је прописан међународним прописима. Законом су установљене и обавезе лекара у смислу члана 115. Лекар има обавезу да при пријему прегледа лице које је упућено на издржавање казне затвора, ако и то да констатује све настале повреде и болести овог лица. постоји и обавеза свакодневног прегледа осуђених лица која се налазе на лечењу и контрола апотеке,

---

⁴⁶Члан 24. став 1. Закона о извршењу кривичних санкција

хигијенских услова, смештаја и исхране осуђених лица. Лекари су дужни да подносе извештаје управнику завода у смислу члана 116. овог закона. С обзиром на то да завод или Специјална затворска болница не поседују квалификовано особље, просторије ни медицинске услове за обављање специјалистичких прегледа, осуђена лице се на специјалистичке прегледе упућују ван завода у складу са законом.

Посебну категорију лица којима се ограничава слобода чине лица која се упућују на обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи. Овим лицима се кретање ограничава умери адекватног спровођења мере безбедности ради реда и дисциплине у установи. Овим лицима се гарантују иста права као и лицима која су лишена слободе и налазе се на издржавању казне затвора. Чланом 241. прописани су услови здравствене заштите притворених лица.

Закон о извршењу кривичних санкција представља специјални закон који на свеобухватан начин регулише здравствену заштиту лица лишених слободе.

VI ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА НЕАДЕКВАТНО ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ОСУЂЕНИЦИМА И ДРУГИМ ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ У СМИСЛУ ПРУЖАЊА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ И ПОВРЕДЕ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА И ОСНОВНИМ СЛОБОДАМА

Пракса Европског суда за људска права богата је бројним пресудама у којима је утврђена повреда права на здравствену заштиту осуђених лица или других лица лишених слободе. Без обзира што Европска конвенција о људским правима и основним слободама (у даљем тексту: Конвенција) не предвиђа посебним чланом право на здравствену заштиту, повреда овог права може се утврдити и повредом других чланова Конвенције који се односе на ово право. Пре свега мисли се на повреду члана 2. Конвенције али и других чланова.

6.1. Chase Khalvash V Russia (application no 32917/13)

Представка је поднета с обзиром на то да је подносилац тврдио је да му је повређен члан 34. Конвенције, исти је посебно навео да му није пружена адекватна медицинска нега док је био у притвору, као и то да није имао легитимне начине да се жали на повреду права на адекватан медицински третман. 27. новембра 2013. године поднео је притужбе Влади своје државе на неадекватан медицински третман као и на непостојање делотворних правних лекова у вези са тим. Подносилац представке боловао је од церебралних болести, као последица трауме главе 1997. године, где је након две године дијагностификована ликворна циста која се налази у десном фронтотемпоралном делу мозга. Након хапшења подносилац је смештен у привремени притвор у Санкт Петербургу ИЗ-47/1. Након пријема у притворску установу лекар је прегледом утврдио да се на мозгу подносиоца налази наведена циста, али да је исти „соматски здрав“ и да је способан да остане у стандардним притворским условима. 23. септембра и 26. октобра 2010. године, подносиоцу су омогућени неуролошки прегледи након којих је дијагностификован хидроцефалус и наложен рендгенски снимак. Од стране офтамолога, подносиоцу је дијагностификована ангиопатија. У фебруару 2011. године, подносиоцу је дијагностификована туберкулоза, па је исти пребачен у Специјалну затворску болницу бр. 2 Санкт Петербургу у којој се успешно оправио. У септембру 2011. године, подносилац се надлежном лекару у притвору жалио на јаке главобоље, те је истом саветовано да се подвргне неуролошким прегледима у Специјалној затворској болници. Исти је одбијен, уз образложење да установа није запослила адекватног специјалисту неурохирурга који може да пружи помоћ подносиоцу. У октобру 2011. године подносилац представке прегледан је од стране Научно- истраживачког института за хитно лечење који је утврдио да се код подносиоца дијагностификована наведена циста и да исти због бојних проблема са кичмом може остати парализован. Дате су препоруке о даљем лечењу, које нису испоштоване. Адвокат подносиоца представке захтевао је хитно пуштање из притвора због здравственог стања у којем се подносилац налази, исти је одбијен. Подносилац је

даље пребачен у бројне болнице у оквиру других завода који нису помогли у побољшању његовог здравственог стања.⁴⁷

Оно што је у овом случају посебно значајно је и то што суд посебно указује на то да се неадекватно медицинско поступање према лицима лишеним слободе представља поступање које није у складу са Препоруком Рец (2006) Комитета министара држава од 11. јануара 2006. године и Европским затворским правилима усвојеној на 952. Сеници заменика министара (Европска затворска правила). Суд је такође утврдио да се овако поступање према притвореном лицу већ описано и оцењено у Трећем извештају Европског комитета за превенцију тортуре (Извештај ЦПТ).

Битно је указати на то да државе приликом поступања пред Судом често заборављају да нису везане само својим националним законодавством, већ и релевантним међународним прописима који их такође правно обавезују. Међународно право, поред националног у великој мери регулише поступање према лицима лишеним слободе, и исто им често у много већем обиму пружа заштиту.

6.2. Chase Suzuluk V Uk (Application no 36936/05)

Овај случај односи се на подносиоца који је пре почетка издржавања казне доживео хеморагијски мождани удар. Такође, је два пута пре издржавања казне био подвргнут операцијама. На сваких шест месеци исти је морао да обави специјалистичке неуролошке прегледе. Сва преписка између лекара специјалисте и подносиоца била је пресретана, прочитана од стране лекара завода у ком је издржавао казну затвора, сматрајући га високо ризичним осуђеником. Суд је у конкретном случају утврдио повреду права на тајност преписке и подносиоца досудио износ од 1000,00 евра на име нематеријалне штете.⁴⁸

Ова Пресуда има изузетан значај с обзиром на то да се сваком осуђеном лицу гарантује тајност медицинских података, ако и поверљив разговор са лекаром. Ово се

---

⁴⁷Случај Khalvash против Russia, (представка број 32917/13), пресуда 02.05.2016. , доступно на: <https://hudoc.echr.coe.int/#%22tabview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-159207%22>}, преузето 16.06.2023. године

⁴⁸Случај Suzuluk против UK (предсвка број 36936/05) пресуда од 02.06.2009. године, доступна на: <https://hudoc.echr.coe.int/#%22fulltext%22:%2236936/05%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-153659%22>}, преузето 16.06.2023. године

односи како на лекара у самој заводској установи, тако и на лекари који се поступају ван завода а учествују у медицинским третманима осуђених лица. Заводске установе не смеју на било који начин угрозити гарантована права осуђених лица, како оних који се директно односе на здравствену заштиту, тако и оних који се не односе на ову област, али су са истом непосредно или посредно повезана.

6.3. Chase Stoyan Mitev v Bulgaria (Application no 60922/00)

Подносилац представке ухапшен је 17. августа 1997. године након што су га комшије затекле како туче старију особу, која је након задобијених повреда преминула. Исти је приликом хапшења задобио телесне повреде од стране службених лица. Адвокат подносиоца захтевао је адекватан медицински третман док се подносилац налазио у истражном притвору. Подносилац представке је од 1993. године инвалид. Подносилац је дана 27. новембра 1997. године пребачен у затвор у старој Загори у којем је прегледан, након што се жалио на лошу циркулацију. Истом није обезбеђен адекватан медицински третман. Приликом прегледа установљена је и ангиопатија и ингвинална кила. Строго му је забрањен физички рад. 4. марта 1998. године, у Затворској болници у Софији извршена је операција подносиоца. Након десет дана боравка у болници, саветовано му је да је забрањено ношење терета и истом је преручено одсуство од 30 дана и боравак у кућним условима. Маја 1998. године, подносилац се вратио у затвору Загори. Даном 28. јануара 2000. године око 10:30 часова, након физичког напрезања из непознатог разлога, подносилац представке се жалио на јаку главобољу, уста су му се искривила и ноге опустиле. Прегледом у Ургентном центру Старозагорске болнице утврђено је да је доживео мождани удар. 9. фебруара 2000. године, управник завода је предложио да се подносилац премести у у затворску болницу у Софији ради даљег лечења и рехабилитације. 18. фебруара 2000. године подносилац представке пребачен је на неуролошко одељење Затворске болнице у Софији. 23. фебруара 2000. године отпочео је са физикалном терапијом. Доктор је извештају навео да подносилац није у стању да борави у условима високог стандардног нивоа безбедности. 9. маја 2000. године Медицинска комисија утврдила је да је потребно размотрити да се мера притвора с обзиром на здравствено стање подносиоца замени другом блажом мером. Даном 15. маја

2000. године комисија од три лекара Министарства унутрашњих послова, такође је предложила да се мера притвора замени блажом мером и да се подносилац пусти из притвора на почетни период од три месеца. Овај извештај упућен је управнику КПЗ Стара Загора. Управник завода у Старој Загори је 18. маја 2000. године предложио Окружном суду да се мера притвора замени блажом мером на основу извештаја лекара. Окружни суд је одбио да замени притвор блажом мером. Врховни касациони суд је потврдио ову одлуку, након жалбе подносиоца представке. Поступајући по новом захтеву 21. јула 2000. године Врховни суд је наложио пуштање подносиоца представке из притвора. Након пуштања из притвора, подносилац је наставио лечење у бројним релевантним установама.⁴⁹

Без обзира што Суд у конкретном случају није утврдио повреду члана 3. Конвенције уз образложење да се не може свако неадекватно пружање медицинске неге подвести под повреду члана 3. овде се ипак може утврдити да у конкретном случају Суд донео адекватну одлуку. Гледајући целокупан случај, као и расположиве и познате чињенице, јасно је да од стране медицинског особља у самом заводу али и од стране лекара специјалиста постојало адекватно поступање у складу са Конвенцијом и Европским затворским правилима. У овом случају сви ординирајући лекари су предузели све што је потребно у у складу са свим релевантним документима како би се побољшало здравствено стање подносиоца. Ово се посебно односи и на чињеницу да су сами лекари захтевали замену притвора блажом мером, с обзиром на то да је постојала претња по погоршање здравственог стања подносиоца.

VII ЕВРОПСКА ЗАТВОРСКА ОПСЕРВАТОРИЈА

7.1. Циљ Европске затворске опсерваторије

Како би се осуђеним лицима обезбедио адекватан третман и боравак у затворским условима, постојала је неопходност образовања посебне Опсерваторије чији је циљ контрола примене Европских затворских правила у затворима Европе. Европска затворска опсерваторија бави се проучавањем националних затворских системима и системима

---

⁴⁹Случај Stoyan Mitev пртоив Bulgaria (представка од 60922/00), пресуда од 07.01.2010. године, доступно на: [%22fulltext%22:\[%2260922/00%22\].%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\].%22itemid%22:\[%22001-96559%22\]">https://hudoc.echr.coe.int/#{">%22fulltext%22:\[%2260922/00%22\].%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\].%22itemid%22:\[%22001-96559%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#{), преузето 16.06.2023. године

алтернатива притвору. Прикупљене податке обрађује кроз квантитативну и квалитативну анализу прикупљених података. Лица која су запослена у Европској затворској опсерваторији представљају истакнуте практичаре са вишегодишњим искуством у управљању затворима, чији је циљ заштита људских права затвореника. Циљ опсерваторије је примена ЦПТ стандарда и других међународних документа, како би се заштитила права осуђених лица. Значај ове организација огледа се у томе што поседује велики број партнерских организације образовних у циљу заштите права затвореника, али и људских права, те се још једном указује на то да се осуђеним лицима не могу ускратити људска права у веће обиму од неопходног. Партнерске организације које поступају заједно са Европском затворском опсерваторијом су: „Антигона“- италијанска невладина организација која се бави заштитом људских права у области кривичног правосуђа, „Удружење за одбрану људских права у Румунији- Хелсиншки комитет“- циљ Удружења је заштита људских права и успостављање равнотеже уколико дође до њиховог кршења, „Бугарски Хелсиншки комитет“- циљ је заштита људских права са посебним фокусом на децу, жене, сексуалне и верске мањине, права особа са менталним, интелектуалним и другим инвалидитетом, заштита од дискриминације, спречавање мучења, нехуманог и понижавајућег поступања, права тражилаца, азила и миграната, слобода изражавања и приступ информацијама, као и питања у кривичном правосуђу, „Центар за студије криминала и правосуђа“- непрофитна организација чији је циљ јавни интерес који се бави истраживањима политике и праксе, издаје се у оквиру British journal of Criminology и Oxford University Press, „Европска јавноправна организација“- има циљ укључивања националног, упоредног и европског права у области јавног, људских права, као и промоцију европских вредности, „Хелсиншка фондација за људска права“- има за циљ промовисање људских права и владавине права, „Мађарски Хелсиншки комитет“- штити људско достојанство и владавину права, „Летонски центар за људска права“- бави се праћењем, истраживањем и обукама као и пружањем бесплатне правне помоћи у области људских права, „Институт Лудвиг Болтзман за људска права“- ради на споју теорије и праксе у области људских права, „Француска секција Међународне затворске страже“- има за циљ промовисање људских права као и права затвореника.⁵⁰ Оно што је битно

напоменути, узимајући у обзир побројане међународне организације које превасходно имају за циљ промовисање и заштиту људских права, је сама чињеница да лицима којасе налазе на издржавању затворске казне или се налазе у притвору, не смеју се ускратити људска права у већем обиму од дозвољеног. Оно што је посебно битно и значајно је и сама чињеница да се осуђена лица налазе у специфичним усовима, те ова лица не могу самостално утицати на поштовање гарантованих људских права, баш из тих разлога произилази значај оваквих међународних организација. Сама партнерства међународних организација у области људских права која се односе на заштиту људских права са Европском затворском опсерваторијом, указују на неопходност што веће заштите осуђених лица уз поштовање њиховог људског достојанства као и свих гарантованих права у складу са казном коју издржавају.

7.2. Услови здравствене заштите у затворима у Италији

Прво питање које се поставило у систему здравствене заштите у затворима у Италији⁵¹, односи се на однос медицинске службе у затвору у вези са општом здравственом заштитом? Ово питање је од изузетног значаја, с обзиром на то да је систем медицинске службе у затворима у Италији у потпуности у блиској вези са општом здравственом заштитом. На ово се посебно указује с обзиром на чињеницу да од 2008. године, целокупне медицинске услуге у затвору спадају под Националну здравствену заштиту Италије. Италија је инспирисана законодавством који изједначава лица која се налазе на издржавању казне затвора, са слободним становништвом. Брз обзира на ове напоре Италије, још увек постоји проблем недовољног медицинског особља и лекара у затворима. У појединим затворима Италији не постоји лекар који је 24 часа налази у самој затворској установи, што значајно угрожава медицински третман осуђених лица. Такође, у затворима у Италији не постоји лекари специјалиста хирургије и психијатри, који су свакодневно потребни осуђеним лицима. Ово озбиљно утиче на дијагнозу, превенцију и терапију која је неопходна осуђеницима. Италијански затвори су настојали на томе да обезбеде присуство макар једног лекара опште праксе, који пружа здравствене услуге затвореницима. Међутим, ово је недовољно с обзиром на чињеницу да се ради само о

---

⁵¹S. Maretti, Prison conditions in Italy, Рим, European Prison Observatory, Септембар 2019. стр. 22-24

једном лекару који није стално доступан осуђеницима, зашто у знатној мери може утицати на нарушавање њиховог здравља. Још један проблем који се односи на неадекватну здравствену заштиту осуђених лица је и тај да у затворима не постоји квалификован доктор стоматологије и офталмологије, већ исти поступају у затворима само на позив лекара опште медицине који ординира у затвору. Ово представља озбиљно нарушавање здравља осуђених лица, с обзиром на то да међу њима постоји велики број зависника од дроге који имају озбиљне стоматолошке проблеме. Позитивна страна пружања медицинских третмана, и здравствене заштите у Италији је тај што се оболела осуђена лица која болују од инфективних или заразних болести, смештају у посебне самце у којима се обезбеђују посебни санитарни и медицински услови. Због недовољног стражарског особља и недовољног броја чувара осуђеницима се ускраћују специјалистички прегледи ван завода, који су гарантовани како међународним тако и националним законодавством. Посебан медицински третман пружа се осуђеним лицима који болују од тешких менталних поремећаја. Оваква лица се смештају посебне установе зване Ремс, које се користе код мере безбедности обавезног психијатријског лечења. У лечењу ових затвореника користе се велике количине психофармаколошких лекова. Осуђена лица која су зависници од наркотика пролазе посебан третман који се користи приликом одвикивања, ако и употреба лекова која им у овом третману помаже. Како би лечење било успешно, у њиховом лечењу учествују посебно специјализовани лекари и психолози.

7.3. Услови здравствене заштите у затворима у Француској

Здравствена заштита осуђених лица у Француској⁵² од 1994. године спада под Министарство здравља како би се изједначио медицински третман осуђених лица, са остатком цивилног становништва. Затвори у Француској располажу лекарима опште медицине, психијатрије, стоматологије али и радиолозима и лаборантима, као специјалистима који поступају према осуђеним лицима која су зависници од наркотика. Без обзира на напоре који се улажу у побољшање здравствене заштите у затворима у Француској, само 37% затвора је према подацима 2011. године имало специјалисте из

---

⁵²М. Cretenot, В. Liarsa, Prison condiction in France, European Prison Observatory, Рим, септембар 2013, стр. 36-38

области радиологије који су били доступни осуђеним лицима. У појединим затворима у Француској постоје специјалисти дерматологије, кинезитерапије, офталмологије и кардиологије и пнеуматологије. С обзиром на велики број осуђених лица који се налазе на издржавању казне у затворима у Француској, уочава се проблем недовољног броја психијатара и психолога, па неки затвореници који нису приоритетни с обзиром на њихово здравствено стање на овакве прегледе морају чекати до шест месеци. У Француској се уочава проблем недовољно расположивог броја стража и чувара, те се специјалистички прегледи ван завода тешко организују, и тиме се нарушава здравствено стање осуђених лица. У Француској такође постоји само један стално запослен лекар опште праксе. У сваком заводу у Француској постоји један запослени стоматолог. Међутим због недовољног броја запослених стоматолога, према подацима Министарства здравља Француске из 2008. године време чекања на хитне консултације било је дуже од једне недеље у више од пет затвора (што представља 21%), а у ванредним околностима од 15 дана до једног месеца у скоро половини затвора у Француској (што представља 46%). Услуге офтамолога у затворима са преко 700 затвореника могуће су два пута месечно. У здравственим установама ван завода осуђена лица се за овакве прегледе налазе на листи чекања у трајању од по 10 месеци. Лица оболела од инфективних или заразних болести се на основу лекарског мишљења и одобрења управника изолују у посебне просторије, које не представљају самице, с обзиром на то да се самица користи само из безбедносних разлога. Лица која болују од психијатријских болести, хоспитализују се у посебне психијатријске јединице у оквиру општих психијатријских установа које су резервисане за осуђена лица. Постоје само три такве установе у Француској и у њима важи иста управа и надзор као и у самим затворима. Због недовољних капацитета у односу на број оболелих лица, осуђена лица се смештају у опште болнице у закључаним просторијама, у којима се налази само душек и често су без тоалета, те се нарушавају основна људска прав затвореника. Консултације затвореницима који су зависници од дрога морају бити доступним свим затвореницима, што често није могуће због недовољних финансијских средстава као и недовољног броја лекова.

7.4. Здравствена заштита у затворима у Грчкој

Здравствена заштита осуђених лица посебно је питање које је наишло на забринутост ЦПТ али и на одлуке Европског суда за људска права, из разлога што здравствена заштита осуђених лица не спада у национални систем здравствене заштите, већ иста спада у управу саме затворске установе. Једини изузетак представља Општа болница за затворенике Коридалос која је на путу интеграције у национални систем здравствене заштите. Исто се односи и на психијатријску болницу Коридалос. Као би се превазишла чињеница да здравствена заштита у затворима не спада у националну здравствену заштиту, Министарство правде и сами затвори имају потписане споразуме са општим болницама како би се осуђеним лицима омогућило једнако поступање као и цивилном становништву. Највећи проблем представља то што у затворима у Грчкој⁵³ не постоји лекар који поступа 24 часа али и недовољан број осталог медицинског особља. Овај проблем настоји да се превазиђе повременим посетама лекара општих болница, ако и осталог медицинског особља, али и пружањем медицинских услуга од стране других припадника затворског особља, ако и затвореника који поступају у својству медицинских сестара и техничара како би се другим затвореницима олакшало нарушено здравствено стање. Уколико је затвореницима потребан лекарски преглед, с обзиром на то да у већини затвора не постоји стално запослен лекар опште праксе, нуде им се услуге лекара из опште болнице два пута недељно, или приватан преглед од стране лекара чије трошкове доласка сноси сам осуђеник. Код затвореника код којих постоји сумња на инфективне или заразне болести, приступа се премештању у специјалну затворску болницу Коридалос, или у издвојене делове саме затворске установе. Не постоји ни стални стоматолог, ни офтамолог у оквиру самих завода. Приликом специјалистичких прегледа ван завода у оквиру Општих болница и или Специјалне затворске болнице Кордалиаос постоји и проблем компликоване администрације, те за ово одобрење чека 20 дана што значајно утиче на угрожавање здравственог стања лица лишеног слободе. Осуђена лица која болу од психијатријских болести смештају се на психијатријско одељење Специјалне затворске болнице. Лица која су зависна од наркотика се пребацују у специјализоване установе за њихово одвикавање.

⁵³V. Artinopolou, E. Kamrakis, Prison condiction in Greece, European Prison Observatory, Рим, септембар 2019, стр. 27-29

7.5. Здравствена заштита у затворима у Летонији

Затвори у Летонији⁵⁴ не поседују довољан број медицинског особља и лекара. Према извештајима ЦПТ 2016. године у поправном заводу Цесиус није постојао лекар опште праксе, а у затвору Даугравгрива није постојао стоматолог и психијатар. У Специјалној затворској болници Олаине, велики број психички болесних осуђеника био је затворен у собама по 23 часа дневно, што је додатно доприносило нарушавању њиховог здравственог стања. Са статистичког аспекта у периоду од 2013. до 2018. године, у затворима у Летонији било је 16% осуђених лица код којих је дијагностификовано неко психијатријско обољење, и 85% затвореника који су били зависни од употребе дрога и алкохола. Без обзира на 85% затвореника који су боловали од болести зависности, у 2018. године само је 5% затвореника лечено на посебним одељењима болнице Олаин. Како би се овим лицима помогло у самом третману користе се два програма којисе односе на идентификацију узрока зависности, као и на стицању посебних вештина и успостављање нормалног начина живота на слободи. Као један од проблема у затворима у Летонији, појавила се учесталост извршених самоубистава. Како би се ово спречило у периоду од 2014. до 2016. године уведена је уобичајена превенција самоубилачког понашања, која укључује надзор затвореника, обезбеђење, медицинско збрињавање, ресоцијализацију, идентификовање ризика од суицидалног понашања, пружање релевантних метода социјализације.

7.6. Здравствена заштита у затворима у Пољској

У Пољској⁵⁵ се здравствена заштита организује на другачији начин од националног система здравствене заштите. Она је организована и налази се под управом Министарства правде. У Пољској постоји укупно 57 амбуланти и 17 болница које су организоване за пружање здравствене заштите осуђеним лицима. Општа медицинска и стоматолошка нега осуђених лица је бесплатна. Омогућен им је и специјалистички преглед. Велики број ортопедских помагала налазе се бесплатно на услузи осуђеника, док се специјални које

⁵⁴А. Kamenska, Prison Condition in Latvia, European Prison Observatory Рим, септембар 2019, стр. 14-16

⁵⁵Р. Kladoczny, M. Wolny, Prison Condition in Poland, European Poland Observatory, Рим, септембар 2013, стр. 32-35

није у могућности да набави сам завод обезбеђују о трошку осуђеника. Само у току 2010. године дијагностификовано је 388 случајева оболелих од туберкулозе у затворима, док је 2011. године дијагностификовано 445 нових случајева. Проблем који се јавља у затворима у Пољској односи се на површне здравствене прегледе затвореника, али и на присуство страже и чувара приликом смог прегледа што у значајној мери нарушава приватност затвореника. Лица која имају одређени облик инвалидитета смештају се у посебне ћелије, али је њима онемогућен приступ другим заједничким просторијама који се налазе на вишим спратовима затвора. Затвореницима је ускраћен адекватан психијатријски третман и нега, као пребацивање у затворску болницу. У самим заводима постоји макар један лекар опште праксе. Обезбеђено је присуство и једног стоматолога. Лица која болују од инфективних и заразних болести премештају се у специјализовану болницу и обезбеђује им се адекватан третман. Лица која болују од било каквих металних поремећаја и болести пребацује се у посебан Казнено-попрани завод који је специјализован и прилагођен њиховим потребама. Према подацима од 31.децембра 2012. године број затвореника смештених у терапијску јединицу износио је 3.044 затвореника од тога 184 жена, што представља 4% затворске популације, 1.497 осуђеника који болују од менталних или психичких болести, 220 сексуално девијантних осуђеника са сексуалним поремећајима, 427 зависника од дроге и 1.075. зависника од алкохола. Третман лицима која су зависна од алкохола или доге врши се у терапијским јединицама. Постоји 46 јединица, од којих је 31 организована за лечење зависности од алкохола и 15 за лечење зависности од наркотика. Лечење траје од 3 до 6 месеци, где се на сваких 10 затвореника долази један квалификовани лекар. У специјалном Казнено-поправном заводу у ком је организовано лечење у терапијским јединицама постоје посебни програми: национални програм борбе против сиде и превенције ХИВ инфекције, Антиретровирусна терапија за особе са ХИВ-ом, национални програм борбе против наркоманије, национални програм за превенцију и решавање проблема зависности од алкохола.

7.7. Здравствена заштита у затвору у Португалу

На основу националног законодавства у Португалу⁵⁶, затвореницима се гарантује исти третман здравствене заштите као и другом становништву. Затвореницима се због недостатака расположивих лекара у самом заводу као и медицинског особља, дозвољава посета лекара ван затвора о трошку самог затвореника. Потребне психијатријске и хируршке услуге су у великом делу ускраћене осуђеним лицима због администрације која је компликована и која у великој мери отежава њихово реализовање. У затворима је током 24 часа присутно само медицинско особље, док лекар опште праксе не ординира у току ноћи, за време празника и током викенда. Затвореници који оболе од заразних или инфективних болести сене одвајају на посебна одељења у оквиру затворске или опште болнице. У већини случајева ова лица остају својим ћелијама, те се само контролише улазак других лица у њихову ћелију. Специјалистички прегледи обављају се у Специјалним затворским болницама. Само у хитним случајевима дозвољава се преглед и медицински третману општим болницама. Према психијатријски болесним затвореницима лечење се предузима тек када иста лица постану „неподношљива“ за затворско особље. Тада се пребацују у специјалну затворску болницу, у којој се неретко прибегава терапија која укључује одређене дозе наркотика као би се ова лица „обуздала“. Често се прибегава „СОС терапијама“ које обухватају хемијско обуздавање пацијента осуђеника. Постоји неадекватан третман зависних осуђеника од дроге. У затвору Пацос де Фиериа 70% затвореника конзумирало је дрогу, а 30% посто је већ имало развијену зависност.

7.8. Здравствена заштита у затворима у Шпанији

Здравствена заштита која се пружа у затворима од 2003. године спада у систем опште здравствене заштите сваке аутономне покрајне у Шпанији⁵⁷. Оваква интеграција у Каталонији извршена је 2006. године. У Шпанији не постоји различито поступање у

⁵⁶A.D. Dores, N. Pontes, R. Lourerio, Prison condiction in Portugal, European Prison Observatory, Рим, септембар 2013, стр. 26-28

⁵⁷M. A. Ocana, A. F. Cuellar, Prison Condiction in Spain, European Prison Observatory, Рим, Септембар 2013, стр. 29-31

смислу здравствене заштите осуђених лица у односу на остало становништво. Сваки затвор располаже санитарним особљем, медицинским особљем, опремљеним кабинетима за лекарске прегледе и консултације, стоматолошком ординацијом, болничким стационаром и депозитом апотеке. У Шпанији постоји посебно организован кабинет за жалбе и притужбе затвореника који се налазе на листи чекања за отпуштање и затворске установе због тешких обољења. Постоји и повећан број психијатријских болесника. Овај проблем огледа се у чињеници да 40% осуђеника болује од неке психијатријске болести, док је 4% болује од озбиљних менталних поремећаја. Националним законодавством прописано је да свака затворска установа мора поседовати одређени број лекара, дипломираних медицинских сестара, и помоћних медицинских сестара. Према подацима из 2001. године, у Шпанији постојало је 388 лекара и 576 медицинских сестра. У сваком заводу присутан је један доктор стоматологије и специјалиста офталмологије. Осуђеници који болују од заразних и инфективних болести изолују се у посебне просторије у којима им се пружа адекватна здравствена нега. Специјалистички прегледи у општим болницама дозвољавају се само из оправданих медицинских разлога уз одобрење управе завода. У бројним заводима у Шпанији развијене су и посебне терапијске јединице и програми за лечење болести зависности.

7.9. Здравствена заштита у затворима у Уједињеном Краљевству

Здравствена заштита осуђених лица у Уједињеном Краљевству⁵⁸ спада у систем националне здравствене заштите. У самим затворима налазе се лекари опште праксе, медицинске сестре, стоматолози, и фармацеути. У случају потребе, обезбеђен је и долазак лекара одређене специјалности, као и премештај у други затвор уколико по својој медицинској опремљености више одговара здравственом стању осуђеника. Када затворске установе не могу да одговоре медицинским потребама затвореника, исти се пребацују опште болнице, али и тада се налазе под затворском управом и режимом. У случају постојања идентификованих случајева заразних или инфективних болести код осуђеног лица, медицинска сестра или други члан медицинског особља у обавези је да о томе обавести управу затвора, како би се предузеле све неопходне мере изолације оваквог лица.

---

⁵⁸A. Silevestri, Prison conditions in United Kingdom, European Prison Observatory, Рим, септембар 2013, стр. 42-45

У сваком затвору постоји специјализована јединица која се образује за лечењепсихијатријских болести. У случају да се ради о тешким менталним обољењима, ова лице се без своје сагласности пребацују у специјалну затворску болницу ради даљег лечења. У сваком затвору постоји посебно обучено медицинско особље које ради на терапијском лечењу и рехабилитацији лица која су зависна од наркотика.

7.10. Здравствена заштита у затворима у Немачкој

Као би лице могло да поступа у пружању медицинских услуга у затворима у Немачкој⁵⁹ потребно је да поседује посебну дозволу за обављање овог позива у складу са Законом о медицинским сестрама. Приписано је да сво медицинско особље-медицинске сестре, техничари, болничари, медицински помоћници и физиотерапеути морају да заврше посебну обуку како би добили одговарајућу дозволу за поступање. У затворима у Немачкој, лекари који поступају затворима често имају скраћено радно време. Уколико постоји потреба за специјалистичким прегледом или лечењем, осуђеник се пребацује у цивилну болницу. Немачка својим националним законодавством прописује да без обзира на могућност скраћеног радног времена или хонорарног ангажовања лекара у затворима 24x мора бити присутан лекар опште пу сваком праксе. У сваком затвору у Немачкој, у оваквом моменту мора бити присутан један доктор стоматологије. Лица која болују од заразних или инфективних болести, изолују се у посебне просторије у којим им се пружа адекватно лечење. У случају тешког здравственог стања затвореника по налогу надлежног Тужилаштва лицу се прекида издржавање казне, лице се више не налази под надзором затворске установе, али се време проведено на лечењу не урачунава у затворску казну, већ се након лечења наставља издржавање казне. С обзиром на то да у самим заводим не постоји довољан број лекара психијатријске струке, лечење затвореника са менталним поремећајима врши се у специјализованим болницама у којима су смештени и цивилни пацијенти. Посебна пажња приликом лечења болести зависности посвећује се пацијентима са апстиненцијалним синдромом.

---

⁵⁹C. Greabsh, M. Schorsche, Prison conditions in Germany, European Prison Observatory, Рим, септембар 2019, стр. 37-39

7.11. Здравствена заштита у затворима у Аустрији

У затворима у Аустрији⁶⁰ настоји се да се пружи идентична здравствена и медицинска заштита која се гарантује и слободном становништву. Лекар у затвору дужан је да спроводи контролу хигијене у ћелијама како би се побољшали услови у затвору. Оно што представља проблем у затворима у Аустрији је недовољна приватност пацијента и медицинског особља, као и недостатак квалификованих преводиоца за лица која не говоре немачки језик. Лекар сноси одговорност за организовање специјалистичких прегледа ван завода уколико за то постоје оправдани медицински разлози и безбедан транспорт осуђеног лица у општу болницу или психијатријске центре. У затворима у Аустрији постоји недовољан број стално присутних лекара опште праксе као и психолога и психијатра. Такође, не постоји стално присутан доктор стоматологије и офталмологије. Лица која болују од менталних и психичких поремећаја пребацују се у посебну установу опремљену за њихово лечење. За затворенике који су зависници од наркотика образовани су посебни затвори у којима се лече током издржавања казне.

7.11. Посебни услови у заводским установама у Европи у смислу здравствене заштите у односу на жене и малолетна лица лишене слободе

С обзиром на то жене осуђенице представљају далеко мању групу лица лишених слободе, ова категорија захтева посебне услове у односу на мушку популацију лица лишених слободе. Међународним правом прописана је обавеза заводских установа да се у самим заводима створе посебни услови за жене лишене слободе, пре свега у смислу хигијене. Посебна пажња која се захтева од заводских установа је та да се женама лишеним слободе омогуће најбољи услови у току трајања трудноће, порођаја, као и у периоду после порођаја. С обзиром на то да је међународним, али и националним законодавством прописана је обавеза заводских установа, да се свакој осуђеници омогући и обезбеди порођај у оквиру цивилних болница како би се истим пружила адекватна помоћ и нега. Такође, прописана је и обавеза стварања најповољнијих услова за одгајање

---

⁶⁰N. Katona, P. Hamedl, Prison conditions in Austria, European Prison Observatory, Рим, септембар 2019, стр. 25-28

деце рођене од стране осуђенице у току издржавања казне, када се дете налази у заводској установи заједно са мајком у случају када је то у најбољем интересу детета и мајке. Истраживањима спроведеним у бројним затворима у Европи, постоје подаци који сведоче о томе да се у већини земаља настоји да се обезбеде што бољи и повољнији услови у којима жене осуђенице издржавају казну.

Сходно Италијанским националним законима, деци рођеној у самој заводској установи дозвољава се боравак у заводу са мајком до треће године живота. Италија улаже напоре да се оформе посебне установе у којима ће жене осуђенице боравити заједно са децом. С обзиром на то да након треће године живота, дете рођено у оквиру заводске установе мора напусти затвор, националним законима Италије дата је могућност жени која се налази на издржавању казне затвора, да преостали не издржани део казне издржи у у кућним условима како би се обезбедила најбоља нега детета. Ова могућност, се у пракси ретко користи с обзиром на то да постоји висок ризик да лице поново изврши исто или слично кривично дело. Током самог порођаја, који се најчешће обавља у најближој општој болници, затворска стража истом не присуствује. У заводима у Италији не постоји посебно квалификовано особље које је у обавези да води бригу о детету које се налази у заводу, већ ту обавезу има мајка детета. Детету је обезбеђен смештај који је идентичан оном у којем су смештене и друге осуђенице које нису породиље или мајке са децом. Такође, мајци и дете омогућен је приступ заједничким просторијама у којима је могуће чувати децу налик на јавне вртиће, као и мала башта у којој неограничено могу боравити мајке са дететом. Постоји и могућност смештања дете у редовне вртиће ван завода.

Националним законодавством Француске прописана је обавеза организовања порођаја осуђене жене у општој болници. Током самог порођаја, али и током периода опоравка осуђеница с ене налази под надзором затворске страже, осим у случају повећаног ризика да ће доћи до бекстава осуђенице. Националним законодавством Француске прописна је могућност боравка детета у заводској установи са мајком док дете не напуни 18 месеци. На захтев мајке и одлуком органа управе затвора овај период се може продужити најдуже за још 6 месеци. С обзиром на то да у оквиру самих завода не постоје посебни услови за одгајање деце, управа затвора настоји да се дете што пре смести у хранитељску породицу како би се заштити интерес деце. у погледу здравствене заштите деце, мајци се дозвољава

излазак из затвора уколико дете има одређени здравствени проблем, ако и могућност ангажовања лекара ван завода педијатријске струке како би се детету обезбедила адекватна медицинска помоћ.

И националним затворима у Грчкој прописана је обавеза организовања порођаја затворенице ван заводске установе. Као и у затвору у Италији, и у затвору у Грчкој деци до треће године живота дозвољен је боравак у заводској установи заједно са мајком. Као и у другим заводским установама, ни у Грчкој не постоје посебно квалификовано особље које се брине о деци. Како би се обезбедио правилан развој деце у Женском затвору у Тиви постоји посебно уређено игралиште за децу која се налазе заједно са мајком у затворским установама. У затвору Коридалису како би се обезбедила адекватна нега деце, мајке са децом су смештене у посебним просторијама у непосредној близини медицинске ординације како би у сваком моменту могла бити обезбеђена адекватна медицинска нега детета и мајке.

За разлику од већине затвора у Европи, у затворима у Пољској порођај жена осуђеница обала се искључиво у оквиру специјалне затворске болнице. Два месеца пре термина порођаја, жена осуђеница се пребацује у специјалну гинеколошко-затворску болницу у Грудзиазу. Порођај ван специјалне затворске болнице дозвољен је само у случају када постоји опасност за здравље и живот мајке и детета. И у затвору у Пољској као и у већини затвора Европе, деца остају заводској установи са мајком до навршене треће године живота. Како би деца остала у заводу са мајком, за разлику од других Европских земаља у Пољској је потребна сагласност оца. У случају потребе, пре свега из здравствених разлога, након добијеног извештаја лекара опште медицине и психијатра период боравка детета заједно са мајком може се продужити или скратити. С обзиром на то деца бораве у посебној установи са мајком у оквиру специјалне гинеколошко- акушерске болнице, постоји квалификовано особље које пре свега чине како лекари опште медицине, тако и педијатри, нутриционисти, медицинске сестре, психолози и васпитачи. Стражарско особље не носи униформу, за децу и мајке је обезбеђен посебан смештај са индивидуалним и заједничким просторијама, као и посебно опремљено игралиште за децу.

Националним затворима Португала, прописана је обезбеђен порођај жена осуђеница у општим болницама. За разлику од других земаља, у Португалу је дозвољен боравак деце

са мајком до навршене треће године живота, а посебним и оправданим случајевима до пете године живота само у затворима Тиерес и Сант Круз до Биспо заједно са мајком, у осталим затворима у Португалу у којима се налазе жене осуђенице, оваква могућност не постоји. Како би се обезбедила адекватна нега деце постоји квалификовано особље које се о њима стара. У случају потребе, што је у пракси ретко, у Португалу је и очевима који се налазе на издржавању казне затвора дозвољено да под истим условима брину о својој деци.

У Шпанији, порођај жена осуђеница могућ је само у општим болницама које имају споразуме са заводском установом у којој се жена налази на издржавању казне затвора. Деца са мајком остају заводу до навршене треће године живота. Њима је обезбеђено квалификовано особље, као и посебне просторије за едукацију и гру деце и игралишта у оквиру завода.

Жене које се налазе на издржавању казне затвора у заводима у Великој Британији имају могућност порођаја у општим болницама, ван заводске установе. У Уједињеном Краљевству постоје посебно организоване јединице за мајку и бебу, и то седам Енглеској, једна у Шкотској и Јена у Северној Ирској. Деца са мајком остају девет месеци након рођења, у случају потребе најдуже могу остати до навршених осамнаест месеци након рођења. Бригу о мајци дете воде посебно обучене медицинске сестре као и затворско особље које врши надзор.

У Немачкој је прописана обавеза организовања порођаја осуђенице ван завода. Ова могућност ускраћена је само осуђеницама које се квалификују као посебно друштвено опасне и чије би чување ван заводске установе изазвало повећане трошкове. У Немачкој постоји девет специјалних заводских установа у којима бораве мајке са децом. Као и у већини затвора у Европи, и у Немачкој деца бораве заједно са мајком у до навршене треће године живота. Како би се обезбедио адекватан развој и нега детета, обезбеђено је квалификовано особље, као и посебан изглед просторија како би се избегао ефекат затварања. У смислу здравствене заштите у оквиру завода у којима се налазе деца са мајком налазе се педијатри који пружају адекватну медицинску помоћ деци.

Националним законима Аустрије женама осуђеницама обезбеђен је порођај ван заводске установе. Деца са мајком остају у заводу до навршене друге године живот, у

посебним случајевима могу остати до навршене треће године живота. У затвору за жене у Шварцу постоји посебно квалификовано особље које бриге о мајкама и деци.

VIII ЕВРОПСКИ КОМИТЕТА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ МУЧЕЊА И НЕЧОВЕЧНОГ ПОСТУПАЊА У ЕВРОПИ- ЦПТ ПОСЕТЕ И ИЗВЕШТАЈИ

Сама структура и систем посета Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног поступања (у даљем тексту ЦПТ), састоји се од системских посета које обавља неколико чланова Комитета у пратњи одређеног броја чланова Секретаријата и Комитета. Посете се редовно спроводе на сваке четири године, али су неретке и ad hoc посете државама. Посете се спроводе са циљем да би се утврдио начин поступања према лицима лишеним слободе. Посете се спроводе на местима на којима се налазе лица лишена слободе, као што су: затвори, установе за малолетнике, полицијске станице, притворске јединице, психијатријске болнице и сличне установе. Сваки члан ЦПТ-а може слободно да се креће без било каквог ограничења у наведеним установа и да за време посете обавља поверљиве интервјуе са лицима лишеним слободе. Посебан значај ЦПТ-а огледа се у томе да се поред мучења које се налази у самом називу односи и на понижавајуће и нечовечно поступање, под које се може подвести широк спектар понашања и поступака која се могу дефинисати под овакво поступање према лицима лишеним слободе. ЦПТ поступа у циљу заштите и побољшања третмана и услова у којима бораве лица лишена слободе, а не у циљу осуде државе због неадекватног поступања према овим лицима.

Оно што је посебно важно напоменути је и то да ЦПТ не представља саставни део Европске уније али иста спроводи истраживање у 46 држава чланица Савета Европе. Број посета које обавља ЦПТ је 18 годишње у различитим државама Савета Европе. Делокруг рада ЦПТ је ограничен, и он се не бави појединачним жалбама, насилним поступцима између физичких лица које су претрпљене од стране других лица у заводима, нема утицај на судске поступке, и не објављује своје извештаје без одобрења Владе држава у којој је спроведена посета.

Своје извештаје ЦПТ конципира на основу интервјуа које обавља а лицима лишеним слободe у трајању од неколико дана до две недеље, као и у току разговора са управом и другим члановима завода, али и самим непосредним опажањем делегације која поступа. Задатак националних тела у оквиру сваке државе је да обезбеди адекватно поступање са лицима лишеним слободe, као и да спречи сваки акт злостављања. С обзиром на то да делегација приликом посете мора бити обавештена о актима претрпљеног заустављања у заводској установи, исти представљају веома осетљиву ствар која се без провере не сме унети у извештај. Делегација захтева да се изврши медицински преглед лица које се жали било какав акт злостављања, а о томе пре свега обавештава власти контролисане државе, и уз прибављену сагласност лица захтева од државе да спроведе адекватну истрагу о пријављеном акту злостављања.

Након сваке обављене посете делегација ЦПТ се обраћа надлежним властима државе у којој је обавила посету, и пре састављања извештаја држава се упознаје са садржајем који ће у исти бити унет. Од државе се захтева да у адекватном року достави свој одговор у писаној форми како би презентовала на који начин су спроведене препоруке садржане у ЦПТ извештајима. Општа јавност не сме бити упозната са информацијама које су размењене приликом разговора чланова делегације и представника власти.

Истраживање је спроведено на основу објављених извештаја ЦПТ о организованим посетама, Уједињеном Краљевству, Италији, Француској, Грчкој и Португалу. Спроведено истраживање и анализа извештаја односе се искључиво на медицинске третмане и здравствену заштиту осуђених лица.

8.1. Извештаји ЦПТ који се односе на Велику Британију

Велика Британија представља једну од држава у којима је ЦПТ спровео највећи број посета, поред периодичних, честе су и *ad hoc* посете. Прва периодична посета ЦПТ Великој Британији била је у периоду од 29.07. до 10.08.1990. године, друга периодична посета била је 15.05. до 30.05.1994. године, трећа периодична посета била је 19.11. до 08.12.1999. године када је делегација посетила Северну Ирску, четврта периодична посета

била је одржана у периоду од 04.02. до 16.02.2001. године, пета периодична посета била је у периоду од 12.05. до 23.05.2003. године, шеста периодична посета у периоду од 18.11. до 01.12.2008. године, седма периодична посета обављена је у периоду од 17.09. до 28.09.2012. године, осма периодична посета 30.03. до 12.04.2016. године, девета периодична посета обављена је у периоду од 06.08. до 21.08.2021. године.

ЦПТ је обавио и велики број ad hoc посета, прва је обављена 20.07. до 29.07.1993. године, друга 08.09. до 17.09. 1997 године, трећа 17.02. до 21.02.2002. године, четврта 14.03. до 19.03. 2004. године, пета 11.07. до 15.07.2005. године, шеста 20.11. до 25.11.2005. године, седма 02.12. до 06.12.2007. године, осма 15.03. до 26.03.2011. године, девета 22.10. до 24.10.2012. године, десета 09.02. до 11.02. године, једанаеста у периоду од 29.08. до 06.09.2017. године када је делегација посетила Северну Ирску, дванаеста 17.10. до 26.10.2018. године, тринаеста 13.05. до 23.05.2019. године, четрнаеста 14.10.2019. године до 18.10.2019. године, петнаеста у периоду од 25.11. до 28.11.2022. године, шеснаеста и последња посета обављена је у периоду од 27.03. до 06.04.2023. године, о којој још није објављен извештај.

Увидом у побројане извештаје и посете може се закључити да их је укупно било 25 посета, у периоду од 1990. године до 2023. године.

Први извештај⁶¹ који је састављен на основу посете у периоду од 29.07. до 10.08.1990. године у делу који се односи на здравствену заштиту лица лишених слободе указује на то да је самом чињеницом лишења слободе физичко и психичко благостање затвореника угрожено, баш из тог разлога што је служба здравствене заштите у заводу неретко преоптерећена. Током посете посећене су медицинске установе у оквиру завода у Брикстону и Лидсу. Током пријема у ова два затвора у затвору у Лидсу обављен је само површан преглед од стране лекара и медицинског техничара, уз пар уопштених питања о здравственом стању, у Лидсу је обављен само површан преглед од стране медицинског техничара и лице лишеног слободе је само одучено да у случају потребе може позвати лекара. Лицима није саопштено да ли ће касније бити обављен преглед од стране лекара.

---

⁶¹Report of the United Kingdom Government on the visit of the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of Punishment (CPT), 29. јул- 10 август 1990, Савет Европе, Стразбур 1991, доступно на:<https://rm.coe.int/1680698624>, приступљено 01.07.2023. године

Током посте је установљено дасе затвореницима не гарантује приватност приликом прегледа, као ни поверљивост информација које су доступне лекарима, а све под притиском осталог затворског особља које врши на медицинско особље затвора. ЦПТ је саветовао да се у оба затвора обезбеди приватност и поверљивост приликом првог прегледа, као и сваког следећег. На преоптерећеност лекара у контролисаним заводима указује и чињеница да је један од лекара са којим је обављен интервју приликом преподневне смене имао 60 пацијента- затвореника, те је било немогуће да се сваком у потпуности посвети и постави тачну и детаљну дијагнозу. Прегледи се најпре обављају од стране медицинског техничара, који у случају потребе лица упућује лекару на преглед. Заводске службе су обезбедиле специјалистичке прегледе ван завода, али су исти често отказани с обзиром на то да није постојало особље које је у датом моменту могло да буде пратња лицу до цивилне болнице. Затвореници су указали делегацији да лекари из цивилних болница често поступају на другачији начин према њима у односу на цивилно становништво. Због недостатка медицинског особља бројни медицински капацитети остали су неискоришћени. Делегација је дала препоруку да се у кухињама обезбеди храна која ће одговара болестима затвореника, с обзиром на то да је једном затворенику прописана дијета без масти док је храна која му је сервирана у заводу није поштовала прописану исхрану болесника. С обзиром на то да се на издржавање казне затвора упућују и лица са менталним поремећајима, ЦПТ је у узео у обзир циркулар који је издало Министарство унутрашњих послова у септембру 1990. године, који се односи на судове у којима се указује да се оваква лица упућују на лечење у оквиру здравственог система у цивилним болницама, а не у самој заводској установи. Без обзира на циркулар, многа лица са менталним поремећајима налазе се у Ф крилу Бринсктона, с обзиром на то да локалне власти нису обезбедиле довољни број обезбеђених јединица у оквиру установа за ментално здравље. Ф крило Бринкстон се налази у оквиру саме затворске болнице. У време посте било је смештено 163 затвореника. У време посете медицинска служба се састојала од 6 редовних и хонорарних лекара и психијатара који су повремено обилазили затвор. Помоћно особље чинило је 77 службеника и то: 62 болничка техничара, 13 виших болничких техничара, и 2 главна болничка техничара. Оно што је запажање ЦПТ је да велики број техничара и медицинских сестара није адекватно обучен за поступање са лицима којима је потребна психијатријска нега. Делегација је утврдила да се тешко

ментално поремећени и насилни пацијенти смештају у „специјалну медицинску собу“ у којој се налази само душек на поду, и која је снабдевена slabим природним светлом. ХИВ позитивни затвореници у Ванводстру смештени су у посебном К крилу и одвојени од остатка затворске популације. Указано је и на превенцију самоубиства, с обзиром а то да је током ЦПТ посете постојао инцидент који је указивао на могућност извршења.

Током друге периодичне посте⁶² која је обављена у периоду од 15.05. до 30.05.1994. године ЦПТ је запазио одређене промене. Прва се односила на саму терминолошку промену с обзиром на то да је од 10.05.1992. године Затворска медицинска служба, постала Здравствена служба за бригу о затвореницима. Управа медицинске здравствене службе, постала је Управа за здравство, а директор здравственог завода, постао је директор здравствене заштите за затворенике. ЦПТ је оценио да је број медицинских службеника у затворима у Ливерпулу, Линдсу и Ванворту задовољавајући и да је од последње посте дошло до значајних повољних промена. У време посте отворена је нова болница у Лидсу. Болница у Ливерпулу је била у време посте још увек у изградњи. Реновирање болнице у Ванворту било је предвиђено за 1998. годину. ЦПТ је поново указао на то да од последње посте и извештаја из 1990. године у болници у Лидсу ништа није промењено што се тиче приватности приликом пријема у затвор. Оно што је усвојене из претходне препоруке садржане у извештају ЦПТ-а из 1991. године, је то да се лица оболела од ХИВ-а више не издвајају у посебне делове, већ се укључују у остатак затворске популације. Валсти су усвојиле и препоруку која се односи на превенцију самоубиства, садржану у извештају ЦПТ из 1991. године, те је састављен Акциони план за превенцију самоубиства.

Ad hoc посета обављена у периоду од 08.09. до 17.09.1997.⁶³ године бавио се највише на извештајима доктора Фута који је стављен на располагање како делегацији, тако и властима. Садржано је то да је лекар боравио у установи 6 пута недељно, у активном раду 30 минута до 2 сата, док је остало време обухватало дежурство, исто се односило и на

---

⁶²Report to the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of Punishment (CPT), 15-31. мај 1994, Савет Европе, Стразбур 1996, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986d3>, преузето 01.07.2023. године

⁶³Report of the United Kingdom Government on the visit of the United Kingdom and the Isle of Man carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of Punishment (CPT), 8-17. септембра 1997. године, Савет Европе, Стразбур 2000, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986d5>, приступљиво 01.07.2023. године

медицинске сестре и техничаре. Такође, нико од медицинског особља није присутан у току ноћи. Психијатри с времена на време посећују затвор, а стоматолошке услуге се пружају у приватним ординацијама ван завода. Затвореници за које се сумњало да имају склоност ка самоубиству, држани су у „соби са тракама“ неколико недеља. Интервјуисани затвореницу су навели да се никада тамо не би вратили. Такође, многа лица која су показала тенденцију ка самоубиству смештена су у ненамештене ћелије, без душека, што је посебно забринуло делегацију.

Периодична посета која је обављена у периоду од 29.11. до 28.12.1999. године⁶⁴, обављена је у Северној Ирској. Делегација је приликом посете утврдила да се у Северној Ирској улажу напори да се осигурају средства која су непоходна здравственој служби, с обзиром да је иста улаже напоре да се здравствене услуге које се пружају у цивилној заједници обезбеде и лицима лишеним слободе. Приликом посете делегације је обишла два затвора чије се стандарде оценила као прихватљиве. Затвор Магхабери има два стално запослена лекара опште праксе са пуним радним временом, и још седам лекара опште праксе који су у затвору присутни половину радног времена. Медицинску службу овог затвора чини и 40 медицинских техничара и сестара. Затвор Маглиган има само једног лекара опште праксе, као и 11 медицинских службеника од којих 4 квалификоване медицинске сестре. Оба затвора организују посете специјалиста- првенствено дерматолога и орл, као и стоматолога који су стално запослени у затворима. Приликом пријема лекара у року од 24 обавља преглед новопридошлог затвореника, уколико је потребна посета лекара који поступа у општим болницама затвор их обезбеђује у што краћем периоду. У затвору Магахбери поступају два форензичка психијатра која затвор посећују два пута недељно и пружају потребну психијатријску негу, одређују стационарно лечење и врше психијатријско вештачење затвореника за потребе суда. Четири медицинске сестре квалификоване су за пружање психијатријске неге, а у самом затвору постоји седам психолога са пуним раним временом. У затвору Маглиган постојао је само један психијатар који је затвор посећивао на сваке три недеље, као и један психолог који је завод посећивао два пута недељно. Делегација ЦПТ је ово оценила као неприхватљиво.

---

⁶⁴Report of the Government of the United Kingdom of the visit Northern Ireland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 29. новембар- 08. децембар 1999. године, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на:<https://rm.coe.int/16806986d7>, преузето 01.07.2023. године

Периодична посета обављена је у периоду од 04.02. до 16.02.2001. године⁶⁵ утврдила да је у затвору Парц запослено 2 лекара са пуним радним временом и 20 медицинских сестара, а медицинску службу чинили су и стоматолози и физиотерапеути који су затвор посећивали два пута недељно. У затвору Пентонвил запослен је главни доктор са пуним радним временом, 4-5 лекара опште праксе, 40 медицинских сестара, као и стоматолози који су посећивали затвор 32 сата недељно, лекари који су пружали медицинску негу код полно преносивих болести, као и оптичар. У затвору Вудхил запослен је један главни доктор, и два лекара опште праксе. Затвор су посећивали стоматолози два пута недељно као и дерматолози и офтамолози. Без обзира на висок стандард медицинских просторија Вудхила, делегација је утврдила да је део у којем се пружала медицинска нега као и део у коме су били смештени пацијенти који су имали склоности ка самоубиству били су прљави, што је ЦПТ оценио недопустивим. Институт за младе преступнике Фелтхам имао је 3 стално запослена психијатра, као и три психолога који су пружали психијатријску негу. Седам медицинских сестара биле су квалификоване за пружање психијатријске неге, међутим исте нису биле квалификоване за дечију и адолесцентну психијатрију. ЦПТ је дао препоруку и још једном указао да ментално обелеле затворенике треба сместити у посебно опремљене установе у којима је запослено квалификовано особље.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 17.02. до 21.02.2002. године⁶⁶ један део затвореника а којима је делегација вршила интервју жалило се на кашњења при пријемном прегледу, с обзиром на то да исти није обављен током пријема у затвор. Овакви наводи затвореника су поткрепљени медицинским досијеима које је делегација прегледала и утврдила да пријемни прегледи нису обављени непосредно након пријема већ неко време после истог. Притвореницу у притворској јединици затвор Белмарш жалили су се да је током прегледа била присутна лица која не спадају у медицинско особље завода.

---

⁶⁵Report of the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 04-16. фебруар 2001. године, Савет Европе, Стразвур 2002, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986d9>, преузето 01.07.2023. године

⁶⁶Repoert of the United Kingdom Government on the visit of the United Kingdom carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Traatment of Punishment (CPT), 17-21. фебруар 2002. године, Савет Европе, Стразбур 2003, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986e0>, преузето 01.07.2023. године

Периодична посета у периоду од 12.05. до 23.05.2003. године.⁶⁷ Делегација је позитивно оценила медицински тим затвора Барлине, посебно тим медицинских сестара који одмах након пријема узимају податке затвореника и о истом одмах обавештавају лекара који врши преглед у року од 24 часа. Специјалистичка нега обухватала је посете радиолога и оптичара, док су два стоматолога била запослена у затвору. У затвору Барлине психијатар је проводио 6 до 8 сати дневно, али је у затвору присутан довољан број медицинских сестара које су пацијентима пружале психијатријску негу. У затвору су запослена два психолога са пуним раним временом, три хонорарна, која су затвореница пружала индивидуалне и групне терапије, док су социјални радници који посећују затвор радили са сексуалним преступницима. Латхам Хол представља јединицу у којој су смештени тешки психијатријски болесници.

Ad hoc посета у периоду од 11.07. до 15.07.2005. године,⁶⁸ делегација је добила обавештења да лекар опште праксе посећује Центар од понедељка до петка, те присуство лекара није довољно обезбеђено. Шест медицинских сестара ради у сменама, две су присутне ујутру и једна поподне, присуство медицинског особља обезбеђено је у периоду од 9 до 22 часа. Приликом пријема преглед обавља само медицинска сестра и то упитником који затвореник попуњава, о чему она само обавештава лекара. Такође није обезбеђено ни присуство психијатра или психолога. 26.06.2005. године један од притвореника извршио је самоубиство.

Периодична посета у периоду од 18.11. до 01.12.2008. године⁶⁹ утврдила је да претежан део затворске популације у Енглеској и Велсу чине лица између 21-44 године живота, која се налазе у добром здравственом стању. Међутим међу овом популацијом затупљено је коришћење дроге и алкохола као и менталних болести, па се приликом издржавања казне мора предузети адекватна медицинска нега. У затвору у Маестеру

---

⁶⁷Report of the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom and the Isle of Man carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 12-23. Мај 2003. године, Савет Европе, Стразбур 2005, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986e2>, преузето 01.07.2023. године

⁶⁸Report to the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 11-15. јул 2005, Савет Европе, Стразбур 2006, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986e6>, преузето 01.07.2023. године

⁶⁹Report to the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 18. новембар-01. децембар 2008. године, Савет Европе, Стразбур 2009, доступно на: <https://rm.coe.int/1680698700>, преузето 01.07.2023. године

запослено је 7 лекара опште праксе, од којих је само један запослен са пуним радним временом, у затвору Вандсворт запослено је три лекара опште праксе са пуним радним временом и три лекара која су запослена хонорарно, у затвору Вудхол запослена су два лекара опште праксе. У затворима поступају квалификоване медицинске сестре и друго медицинско особље потребно за негу затвореника. У свим контролисаним заводима, преглед пацијената обавила је медицинска сестра одмах након пријема. У затвору Вандсворт лекар опште праксе извршио је процену менталног и физичког здравља затвореника у року од неколико часова након пријема, у затвору био је присутан лекар који је прегледао само затворенике којима је била потребна консултација по процени медицинске сестре, у затвору у Манчестеру лекар је био присутан само у току вечери и вршио је преглед само оних пацијената који су имали развијену зависност од психоактивних супстанци, док је секундарни преглед свих осталих затвореника у року од 48 часова обавила медицинска сестра. Сва три контролисана затвора имала су посебан тим за психијатријску негу. Један од затвореника током интервјуа испричао је делегацији да је покушао самоубиство 2006. године након смрти брата, и да је током тог периода користио медикаменте. Исте је описао по називу, медикаменти које је навео нису били унети у његов медицински картон у делу који се односи на редовну терапију затвореника. Исти је навео да још увек има психичке проблеме и да се често љуља на кревету и понавља речи „ниси луд, ниси луд...“ исти је у више наврата захтевао да посети психијатра али му то није омогућено. Сваки од посећених затвора имао је посебне јединице за лица која су зависна од наркотика.

Периодична посета обављена је у периоду 17.09. до 28.09.2012. године током које је делегација утврдила значајне позитивне промене од своје посте Шкотској 2012. године. У затвору Барлин постојала су три стално запослена лекара са пуним радним временом, 24 опште медицинске сестре и 6 медицинских сестара које су посебно квалификоване за болести зависности. Стоматолог је посећивао затвор шест пута недељно док су специјалисти редовно посећивали затвор. Делегација је приликом посте издала препоруку у којој је навела да је потребно запослити стоматолога и психијатра са пуним радним временом. У затвору у Единбургу био је запослено 5 лекара опште праксе, од којих је три било запослено хонорарно, 25 медицинских сестара од којих је пет медицинских сестара квалификовано за психијатријску негу и четири медицинских сестара квалификованих за

болести зависности. У затвору Гриног, лекар опште праксе био је присутан 21 сат недељно, запослено је 10 медицинских сестара, укључујући једну медицинску сестру задужену за психијатријску негу и две медицинске сестре задужене за пацијенте који болују од болести зависности. Психијатар је једном недељно посећивао затвор. С обзиром на то да је у затвору било 50 осуђеница, потребно је било обезбедити присуство гинеколога које је изостало. У затвору Килмарнок био је стално запослен само један лекар опште праксе, пет хонорарних лекара, 10 медицинских сестара од којих су 6 квалификоване за психијатријску негу, и две за болести зависности. Стоматолог је три пута недељно посећивао завод, као и два психијатра. У свим посећеним затворима преглед при пријему вршиле су медицинске сестре које су узимале анамнезу, тест урина, као и изјаву којом се затвореници саглашавају да буду прегледани од стране лекара. Лекари су прегледе вршили дан након пријема. ЦПТ је указао да је први пријемни преглед изузетно значајан због превенције самоубиства, с обзиром да се због недовољне подршке може развити анксиозност затвореника. У затвору Кортзон Вале као и Барилин затвору први преглед који се обављао био је обављен у присуству медицинске сестре квалификоване за психијатријску негу. Новопридошли затвореник је смештен у двокреветну ћелију, у којој је обезбеђена чиста постељина и тоалетни прибор. Развијен је и мултидисциплинарни приступ који се примењивао према затвореницима који имају склоности ка самоповређивању. У затвору у Барилину је и поред све психијатријске неге наступила је смрт затвореника 17. јуна 2012. године, са чијим здравственим стањем, менталним проблемима и склоности ка самоповређивању била упозната цела медицинска служба.

Периодична посета у периоду од 30.03. до 12.04.2016. године⁷⁰ утврдила да је затвор у Пентовилу са 1300 затвореника адекватно медицински обезбеђен с обзиром на то да је имао два стално запослена практичара, 5 лекара опште праксе, 40 медицинских сестара што је обезбеђивало 24 часа присуства медицинског особља. Овај затвор су редовно посећивали стоматолози, физиотерапеути и офтамолози. У затвору Дончестер који је бројао 1000 затвореника имао је довољан број медицинских сестара које тако да је њихово присуство било обезбеђено током свих 24 часа. Оно што је делегација препознала као

---

⁷⁰Report of the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 30. март-12. април 2016. године, Савет Европе, Стразбур 2016, доступно на: <https://rm.coe.int/168070a773>, преузето 01.07.2023. године

проблем је то што је у овом заводу запослен само један лекар опште праксе, и два хонорарна лекара. У оба затвора делегација је утврдила да су медицински картони били уредни и попуњени. С обзиром на то да су у оба затвора као значајан део затворске популације чиниле особе старосне доби од 70 до 80 година, и њихов број се стално повећавао а истима је била потребна потпуна медицинска нега посебно уколико болују од смртоносних болести, у затвору Дорчестер постојао део „Воћњака“ ксако су називали ове затворенике који је био смештен у приземљу како би се овим затвореницима обезбедило вежбање на отвореном, специфичан режим и посвећено особље.

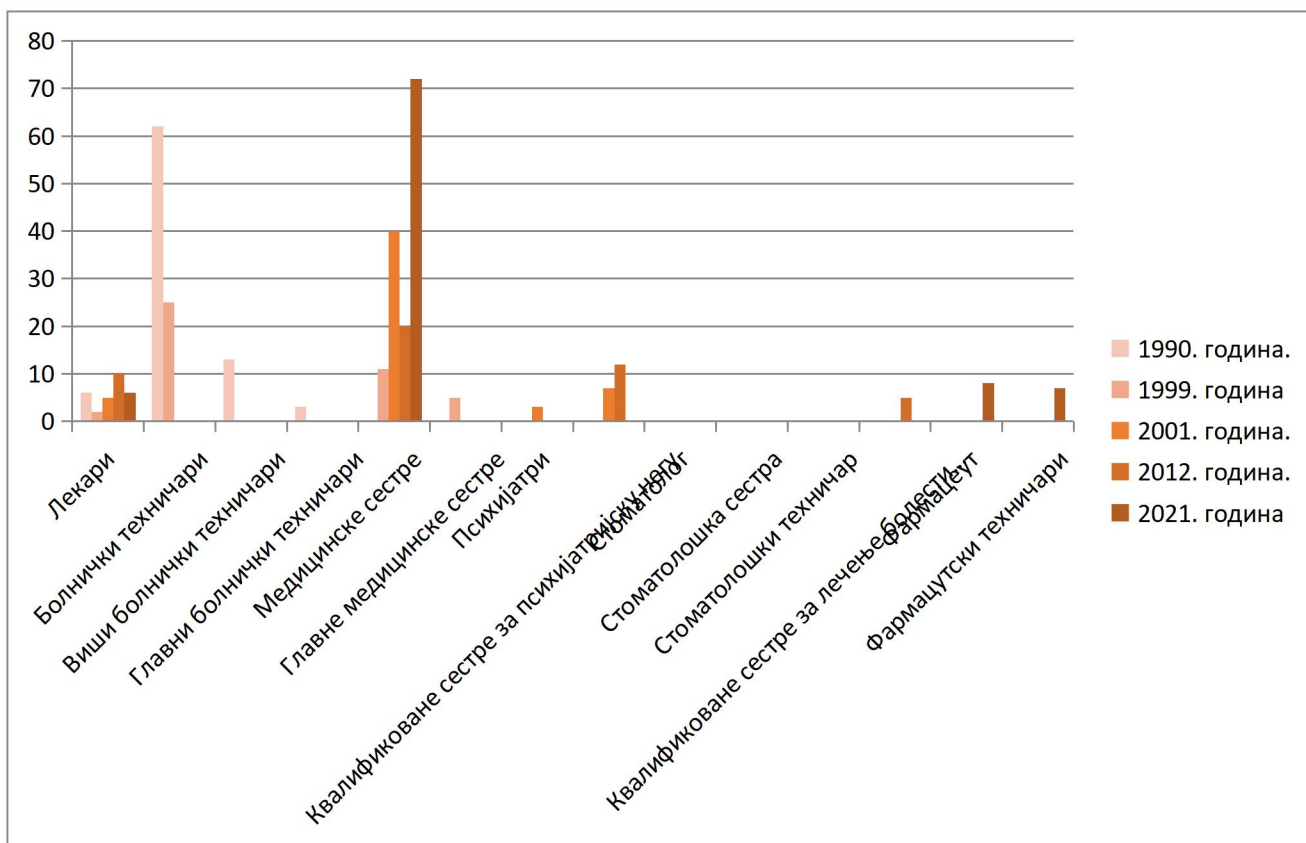
Периодична посета обављена је у периоду од 08.06. до 21.06.2021. године⁷¹ приликом које је у затвору Друкман, било је присутно два лекара опште праксе, 22 медицинске сестре практичари, 19 општих медицинских сестара и једна медицинска сестра за хитне случајеве, као и два фармацеута и шест фармацеутских техничара. У затвору Вудхил било је запослено два лекара опште праксе, 14 медицинских сестара, 3 медицинске сестре за хитне случајеве и седам фармацеута и техничара. Присуство медицинских сестара покривало је и ноћну смену. У затвору Ворморд било је присутно четири лекара опште праксе, 13 медицинских сестара, медицински асистенти, менаџер здравствене службе и 11 медицинских сестара било је присутно у стационару. Био је присутан један фармацеут и седам фармацеутских техничара. У затвору Дурхам психијатријска нега обавља се у Интеграционој јединици. Посете психијатра биле су омогућене два пута недељно, запослено је 9 медицинских сестара које су оспособљене за психијатријску негу као и логопед. У затвору Вудхил затвореници са менталним поремећајима смештени су у „Компас јединицу“, која нема адекватне услове већ је иста служи само да се овакви затвореници одвоје од остатка затворске популације, без адекватних терапијских третмана. Посебна пажњу делегација је посветила самоповређивању с обзиром на то да је према извештајима из 2019. године повећана стопа самоповређивања у односу на 2018. годину за 24%. Укупан број самоповређивања од 12. децембра 2020. До дана посете у сва три контролисан затвора износио је 55.542 инцидента током посматраног периода.

---

⁷¹Report of the United Kingdom o the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 08-21. јун, 2021. године, Савет Европе, Стразбур 2022, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a72b71>, преузето 01.07.2023. године

Када се сагледају описани извештаји ЦПТ делегације који се односе на заводске установе у Уједињеном Краљевству, примећује се да се за разлику од других држава Европе које су обухваћене истраживачким делом овог рада, постоји повећана стопа самоубиства и самоповређивања затворске популације. Без обзира на то што за разлику од многих заводских установа у Европи које немају стално запослене психијатре, као ни организоване poste исти, психологе и формиране групе за индивидуалне и групне третмане, у Уједињеном Краљевству још увек постоји повећана стопа самоубиства. Овом питању је током свих посета, делегација посветила посебну пажњу. Битно је напоменути и то да се увидом у извештаје не запажају изражени проблеми у виду недостатка медицинског особља које поступа. Делегација у већем броју својих извештаја навела је да се број запослених лекара и осталог медицинског особља сматра задовољавајућим. Ово укључује и докторе стоматологије. Позитиван пример који постоји у заводским установама у Уједињеном Краљевству поред општих медицинских сестара, поступају и медицинске сестре посебно квалификоване за психијатријску негу, али и болести зависности. Исте су у појединим заводима, присутне и током првог пријемног прегледа. Први пријемни преглед новопридошлог осуђеника, у већини случајева обавља се од стране квалификоване медицинске сестре, која обавештава поступајућег лекара. Преглед се обавља правовремено и потпуно, што је делегација истицала током својих извештаја. Уједињено Краљевство представља једну од земаља коју је делегација највише посетила.

Графикон број 1, број медицинског особља током посета ЦПТ делегације Уједињеном Краљевству

На графикону бр. 1, приказан је број медицнског особља који је поступао у заводима у Уједињеном Краљевству током посета ЦПТ делегације. На графикону су приказани обухваћени периоди, као и медицнско особље које је током истог поступало. У Уједињеном Краљевству највише је обезбеђено присуство лекара, као и медицинских сестара, док су знато мање заступљени доктори стоматологије, психијатри и фармацеути.

8.2. Извештаји који се односе на Грчку

Грчка представља једну од држава која је имала највећи број посета ЦПТ делегације, како периодичних тако и ad hoc, обављено је укупно 19 посета.

Периодичних посета било је седам и то: прва периодична посета обављена је у периоду од 14.03. до 26.03.1993. године, друга је обављена у периоду од 25.05. до 26.06.1997.

године, трећа у периоду од 23.09. до 05.10.2001. године, 27.08. до 09.09.2005. године, пета 17.09. до 29.09.2009. године, шета у периоду од 04.04. до 16.04.2013. године, седма у периоду од 28.03. до 04.09.2019. године.

Ad hoc посете обављене су у већем броју него периодичне, и то: прва у периоду од 04.11. до 06.11.1996. године, друга 26.10. до 02.11.1999. године, трећа 20.02. до 27.02.2007. године, четврта у периоду 2.09. до 29.09.2008. године, пета 20.01. до 27.01.2011. године, шеста у периоду од 14.04. до 23.04.2015. године, седма 13.04. до 18.04.2016. године, осма 19.07. до 25.07.2016. године, девета 10.04. до 19.04.2018. године, десета у периоду од 13.03. до 17.03.2020. године, једанаеста у периоду 22.11. до 02.12.2021. године, дванаеста у периоду од 11.08. до 11.11.2022. године.

Прва посета обављена је у периоду од 14.03. до 26.03.1993. године⁷², делегација је пре свега утврдила да задовољавајући ниво здравствене заштите остаје недостижан због пренасељености, сиромаштва и лоше хигијене. Оно што је посебно важно истакнути је то да је број здравственог особља у здравственим службама недовољан и да исти није у складу са чланом 30. Кодекса основних права затвореника. Затвор Коридалос имао је једног лекара практичара који је установу посећивао два пута недељно и три лекара која су радила скраћено време и то два психијатра и један опште праксе. Дерматолог је затвор посећивао једном недељно а остали специјалисти повремено по позиву завода. Током посете стоматолог није посетио завод. Медицинске сестре нису биле запослене у заводу, и исти нису ни посећивале. Улогу медицинских сестара обављао је један службеник који је прошао обуку као и још шест службеника који су такође похађали обуку. Овакв здравствени третман апсолутно је неадекватан, с обзиром на то у затвору борави 1400 затвореника. У случају хитности исти су били пребачени у општу болницу, међутим уколико није била потребна хитна медицинска интервенција, стандард неге је био оскудан и неадекватан с обзиром на тако организовану здравствену службу. С обзиром на то да у заводу не постоји стационар, просторија амбулантне и друге здравствене просторије биле су чисте. Ресурси затвора Лариса су такође били ограничени. Лекар опште праксе, психијатар и стоматолог, посећивали су завод два пута недељно. У затвору су постојале

---

⁷²Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14- 26. март 1993, Савет Европе, Стразбур 1994, доступно на: <https://rm.coe.int/16806964c9>, преузето 05.08.2023. године

две медицинске сестре и службеник који је прошао обуку за медицинске сестре. Позитивну страну завода чини обезбеђени превоз између затвора и Опште болнице Лариса. Оно што је делегација пре свега приметила даје дошло до директног кршења члана 24. Кодекса основних правила за поступање са затвореницима с обзиром на то да су новопридошли затвореници морали да чекају на први пријемни преглед и дуже од 24 часа. Неки затвореници су чекали неколико дана а неки никада нису ни прегледани од стране лекара након пријема. Новопридошли затвореник је одмах смештен у редовне притворске објекте, с обзиром на то да контролисани заводи немају посебне пријемне просторије. Без обзира на то што постоји мањак медицинског особља и пренатрпаност завода, то не представља оправдање за кршење члана 24. Кодекса. Такође, новопридошлим затвореницима није узет узорак крви како би се исти тестирали на ХИВ. Медицинско особље сматра да ХИВ није чест здравствени проблем у Грчкој, те стоји на становишту да овакав преглед затвореника није неопходан. ЦПТ сматра неадекватним изолацију ХИВ позитивних затвореника од остатка затворске популације, медицинске службе за своје поступање правдају одлуком Министарства. ЦПТ је указао још једном да за такво поступање не постоји медицинска оправданост. За разлику од мушких затвореника у Коридалосу који су се у случају хитне потребе за медицинском негом пребацују у специјалну Затворску болницу, за жене осуђенице смештене у затвору Кридалос оваква могућност не постоји. Здравствене службе имају и значајну улогу у превенцији насиља међу затвореницима, тако што ће детаљно евидентирати све настале повреде на телу затвореника. У затвору Коридалис лице које је упућено у завод приликом прегледа навело је да поседује одређене повреде задобијене пре самог хапшења. Исте је описао и исте су се поклапале са стањем на његовом телу утврђеним приликом прегледа, међутим наведене повреде нису биле унете у здравствени картон затвореника. Психијатријска јединица има три психијатра која су присутна пуно радно време, као и један лекар опште праксе и стоматолог. Постоји шест квалификованих медицинских сестара, као и двадесет затвореника који су радили као медицинске сестре. Капацитет јединице је 10 до 12 спаваоница, са три кревета као и девет собе на првом спрату. Постојали су лежаци и на другим спратовима у којим су били смештени пацијенти који су морали да бораве одвојено, а повремено у случају потребе и осуђенице. Делегација је утврдила да је хигијена лоша у овој јединици, постељина је у лошем стању и прљава. ХИВ позитивни затвореници

смештени су на трећем спрату, и њима су активности ван јединице биле ограничене, с обзиром на то да немају контакт са остатком затворске популације. У притворској јединици Коридалис смештена су како осуђена тако и притворена лица. Психијатријски оболели осуђеници не смеју боравити у цивилним болницама, из тог разлога њихов боравак у јединици може бити изузетно дуг, и преко десет година. Одвојено су смештени душевни болесници од лица која су зависна од наркотика. Због недостатка кадрова који су запослени у установи, пацијенти су се лечили искључиво медикаментима, док је изостало психолошко саветовање, третман и психијатријска нега. Јединица је има и део интензивне неге. У време посте налазило се седам затвореника од којих је двоје патило од симптома повлачења, један је имао синдром „чопора тела“ - сакривање кесица дроге гутањем, остали су имали одређене менталне болести и били опасни за остатак затворске популације. Делегација је указала на то да је „интензивна нега“ злоупотребљен назив с обзиром на то да су на истој смештена искључиво лица која ремете режим установе.

Периодична посета обављена у периоду 25.05. до 06.06.1997. године⁷³, делегација је утврдила да постоји мали напредак у смислу јачања здравствене службе. Доктор са пуним радним временом још увек није био стално запослен у заводу, али су завод обилазила 4 лекара. Ово се сматра недовољним за завод који броји преко 1.000 осуђеника. Низ специјалиста обилазило је завод. Стоматолог није био запослен у заводу. У затвору за жене Коридалос такође није било стално запослених лекара, 2 пута недељено долазили су лекари опште праксе, стоматолог и гинеколог и психијатар. Радила је само један квалификована медицинска сестра и једна помоћница. У затвору на Крфу радио је један лекар опште праксе, и три квалификоване медицинске сестре које су се налазиле у сменама тако је присуство обезбеђено 24 часа. У случају потребе за медицинском негом ван завода осуђеници су били пребачени у цивилну болницу у посебан трокреветни објекат у којем су били смештени. Услови у заводској болници су били лоши, лекови се складиште у монтажном објекту ван затвора који није био опремљен за чување производа осетљивих на топлоту. У судском затвору Диавита није било свакодневне посете лекара. Психијатар и стоматолог долазили су у завод два пута недељно. Једна квалификована медицинска сестра представљала је помоћно медицинско особље. Оно што је истакла

⁷³Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 25. мај- 06. јун 1997, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806964ee>, преузето 05.08.2023. године

делегација је и то да је у затвору на Крфу само недељу дана пре посте пристигао одређен број осуђеника чији картони нису постојали у здравственој служби. Оно што је делегација оценила као неподобно је и то да се на одређеним медицинским извештајима на самом дну налазио потпис лекара што указује да лекар није ни прегледао пацијенте приликом пријема. У Судском затвору Диавата, многи осуђеници су навели и да никада нису прегледани од стране лекара или квалификоване медицинске сестре. Контрадикторност у погледу поступања и стварног стања у затворима указује на то да су лекари који поступају навели да се новопридошли осуђеници тестирају на ХИВ у сваком случају, док је Министар здравља током посте навео да су тестирање на ХИВ обавља искључиво на добровољној бази. Затвореници који су позитивни на ХИВ пребацују се у Затворску болницу Коридалис, у време посте било је осам ХИВ позитивних затвореника. У односу на последњу посету 1993. године Затворска болница Коридалос имала је пет стално запослених лекара, два лекара опште праксе, хирурга, анестезиолога, патолога и стоматолога. Оно што је још увек остало забрињавајуће је и то да је без обзира што је број лица која су боравила у Психијатријској јединици Коридалос опао са 240 на 180, то још увек представа пренасељеност од 30% с обзиром на то да су смештајни капацитети предвиђени за 140 пацијената. У затвору је био запослен један психијатар, и четири који су хонорарно посећивали затвор. С обзиром на то да је делегација оценила неподобном јединицу „интензивне неге“ током посте 1993. године, током ове посте поново је утврдила да иста постоји.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 26.10 до 02.11.1999. године.⁷⁴ Током ове посете делегација је утврдила да у мушком затвору Коридалос још увек не постоји задовољавајући број запослених у здравственој служби. 85% радних места још увек је било непопуњено, од тога 60% чинило је помоћно медицинско особље. Број стално запосленог медицинског особља са пуним радним временом чинио је један лекар опште праксе и један психијатар. У Установи за малолетне преступнике Авлона здравствени третман био је обезбеђен од стране две медицинске сестре које су радиле ујутру и једног помоћног службеника који је радио у поподневној смени. Лекар опште праксе посећивао

---

⁷⁴Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 26. октобар- 02. новембар 1999 Сват Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806964f0>, преузето 05.08.2023. године

је Установу два пута недељно, а психијатар једном недељно. Уколико се радило о хитним случајевима, затвореницу се превозе у Комунални дом здравља у оближњем граду, а у случају хоспитализације у Затворску болницу Коридалос. Оно што је делегација поново нагласила је и то да у затвору Коридалосништа није промењено приликом пријемног прегледа, иако је делегација на то указивала током својих ранијих посета и извештаја, такође ни у Установи за малолетне преступнике Авлони такође, није постојао адекватан први пријемни преглед. У току посете у Психијатријској јединици Коридалос било је присутно 182 пацијента. У току посте, делегација је обавештена да се ускоро готови радови два центра за детоксикацију која су намењена за лечење болести зависности. ЦПТ је поново указао на пренатрпаност јединице с обзиром на то да је у извештајима из 1997. године навео да је капацитет ове установе 140 места намењена за пацијенте, док се и током ове посете налази значајан број пацијената преко ове цифре. Поново се налазило значајно оскудно медицинско особље, један психијатар који је био стално запослен, пет психијатра који су обилазили јединицу, осам медицинских сестара и један фармаџут.

Периодична посета обављена је у периоду од 23.09. до 05.10.2001. године⁷⁵, у затвору Кани здравствену службу чинио је један лекар приправник, један лекар опште праксе који је завод посећивао једном недељно и један дежурни психијатар. С обзиром на то да је у време посте у затвору било само 89 затвореника ово се сматрало задовољавајућим. Оно што је ЦПТ негативно оценила је то да завод није имао посете стоматолога као ни то да у заводу не постоји квалификована медицинска сестра. У затвору Аликарнас, с обзиром на број затвореника, био је један лекар приправник који је радио пола радног времена, а једном недељно завод су посећивали стоматолог, кардиолог и психијатар. ЦПТ је овакав састав здравствене службе оценила као задовољавајући с обзиром на то да је исти имао и једну квалификовану медицинску сестру, два службеника која су вршила функцију медицинске сестре као и два затвореника која су представљала помоћно особље. Оно што је делегација оценила неадекватним је то да је у затвору Малиндрано постојао само један лекар практичар који је завод посећивао једном недељено, али који је од завода удаљен

---

⁷⁵Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 23. септембар- 05. октобар 2001, Сват Европе, Стразбур 2002, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696563>, преузето 05.08.2023. године

сат времена те је исти завод посећивао у случају потребе и током недеље. Функцију медицинске сестре обављао је један службеник који се самостално обучавао током служења војног рока. Стање у мушком затвору Коридалос поново је забринуло делегацију, с обзиром на то да је поново било упражњено место лекара опште праксе, које је било попуњено а што је садржано у ранијим извештајима. Што се специјалиста који су посећивали завод тиче, биле су обезбеђене посете дванаест хонорарних лекара, од тога три психијатра, од којих је сваки био присутан у заводу два пута недељно и један стоматолог. Медицинску службу чине и две квалификоване медицинске сестре и седам службеника који су прошли обуку. Овакав састав медицинског тима је недовољан с обзиром на то да је у заводу има 2000 затвореника, а сам капацитет болнице износи 780 места. У затвору у Марадлину није постојао стоматолог на шта су се жалили и сами затвореници. Оно што је ЦПТ оценио као незадовољавајућим је и то да поново нису извршени пријемни прегледи затвореника. У затвору у Маландрину пријем прегледи су каснили и до недељу дана од дана пријема. Још од прве обављене посте у мушком затвору Коридалос није учињен напредак што се тиче првог пријемног прегледа. Такође, увидом и у остале извештаје може се видети да се ХИВ позитивни затвореници одвајају од остатка затворске популације, и сметају у затворску болницу Коридалос. Такође, и многи затвореници који су били зависни од наркотика наставили су да исте узимају и током боравка у затвору, чак и венским путем. У затвору Коридалос повремено су организоване едукације „Лекари без граница“ где је указано на превенцију ширења ХИВ-а, и употребе наркотика. ЦПТ је у својим извештајима указао и на то да је у време посете број пацијената у психијатријској јединици износио 205 што је далеко већи број од капацитета јединице који износи 140 места.

Периодична посета обављена је и у периоду од 27.08.2005. до 09.09.2005. године⁷⁶, у свом извештају састављеном након ове посте сликовито илуструје да се стање здравствених служби у заводским установама сматра неприхватљивим. Као што је и раније указивала, делгација је и сада оценила неприхватљивим стање у мушком затвору

---

⁷⁶Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 27. август-05. септембар 2005, Савет Европе, Стразбур 2006, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806965e7>, преузето 05.08.2023. године

Коридалос с обзиром на то да се у овом затвору у време посте налазило више од 2000 осуђеника, здравствену службу овог завода још увек није чинио ниједан, стално запослен лекар опште праксе, уместо тога завод је поподне и увече посећивао лекар, редовне посте лекара опште праксе одржавале су се два пута недељно, док су стално запослени психијатар, стоматолог и две медицинске сестре чинили сталну здравствену службу овог завода. Два пута недељно у трајању од по два сата завод су посећивали још један психијатар и лекари специјалисти- кардиолог, хирург, уролог, оториноларинголог, ортопед, офтамолог, неуролог и пулмолог. Помоћно особље медицинске службе чиниле су и осам неквалификованих медицинских сестра који су заправо чувари завода као и два затвореника. Ово се посебно сматра недопустивим с обзиром да је на овакво стање, ЦПТ делегација указала још у извештају из 1993. године а ништа суштински није промењено. Медицински тим женског затвора Коридалис чине три лекара практичара, као и специјалисти гинеколог, офтамолог, кардиолог, дерматолог, микробиолог, психијатар и педијатар посећују завод два пута недељно. Медицинску службу чини и један лекар који је дежуран од 15 часова поподне до 7 часова ујутру, као и једна квалификована и једна неквалификована медицинска сестра и две затворенице које имају улогу медицинског сестара. У Судском затвору Хиос један дипломац који је петомесечни стаж обављао у заводу, затвор је посећивао два пута недељно, психијатар у болници сваког дана прима затворенике. Медицинске сестре нису чиниле део медицинског тима с обзиром да их није било. Евиденцију затвореника и дистрибуцију лекова чинили су чувари завода. У судском затвору Комотини, здравствену службу чине један стално запослени лекар опште праксе, ако и лекар опште болнице који је пола радног времена проводио у заводу, стоматолог је завод посећивао два пута недељно. Оно што је у потпуности изостало, било је присуство или макар посета психијатра. Из тог разлога, затвореници су имали притужбе на кашњење у пружању медицинских третмана ван завода. Оно на шта је већ пети пут указала делегација је важност првог пријемног прегледа затвореника. Ни у једном од четири контролисана завода није обављен потпун и адекватан медицински преглед приликом самог пријема осуђеника. Неки од затвореника навели су да лекара затвора никада нису ни видели, неки су указали на то да су на први преглед чекали и више од недељу дана, док су неки навели да су лекари први пут видели тек када су се у затвору разболели па им је из тих разлога била неопходна медицинска помоћ. ЦПТ делегација је још једном указала на

важност првог пријемног прегледа затвореника одмах по доласку у завод или у периоду од 24 часа од пријема. Прикупљене информације током ове poste, показују да није учињен ни напредак у вези евиденције здравствених картона затвореника, ако ни повредљивост која се гарантује затвореницима приликом прегледа. Делегација је поново запазила да се ХИВ болесни затвореници пребацују у затворску болницу Коридалос. У време poste било је хоспитализовано двадесет затвореника, од којих ниједан није имао СИДУ. Без обзира на то што су услови боравка ових затвореника били веома добри, ЦПТ је још једном указала да не постоји потреба за пребацивањем ових затвореника у Затворску болницу, већ је неопходно да исти буду интегрисани у затворску популацију. ЦПТ је издала и препоруку у којој је наложено затворској здравственој служби да је потребна додатна едукација у области преносивих болести. Како је наведено у извештају из 2001. године, отворен је и Центар за детоксикацију који је имао капацитет од 300 места, док је у њему у време poste било смештено 53 затвореника. ЦПТ је указао на то да је лечење зависности од наркотика најделотворније ако се спроведе одмах након пријем ау затвор, с обзиром на то да су многи затвореници зависници и употребљавају дрогу и током издржавања казне. Затворска болница Коридалос је у време poste бројала 265 пацијената. Пун капацитет болнице остваривале су амбуланта у приземљу, опште одељење на првом спрату и одељења другом спрату на коме су смештени ХИВ позитивни пацијенти. У болници је било запослено шест лекара, ротација од двадесет два лекара која су посећивала завод, као и једанаест медицинских сестара. У пракси је стварно радило седам медицинских сестара, док је у време poste само једна медицинска сестара стварно радила у заводу.

Ad hoc посета обалена је у периоду од 20.02. до 27.02.2007. године⁷⁷, у свом извештају јасно илуструје да је питање здравствене службе и медицинског третмана у мушком затвору Коридалос крајње неприхватљива, како је указивао и током својих ранијих извештаја. Делегација је посебно указала да се неприхватљивост односи на медицинско особље, пријемне прегледе, медицинску поверљивост, здравствену политику и злоупотребу дрога. Како је указала и у свом извештају из 2005. године, делегација

---

⁷⁷Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 20-27. фебруар, Сват Европе, Стразбур2008, доступно на:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806965ea>,
преузето 05.08.2023. године

оцењује неприхватљивим евиденцију затвореника, преглед, организацију здравственог система, дистрибуцију лекова и административну подршку у вези медицинском особљу још увек обављају затвореници. ЦПТ је указала на то да дистрибуцију лекова сме и може вршити искључиво фармацеутски диспансер, и то фармацеутски техничар уз надзор фармацеута. Поново је уочено да је стање непромењено током пријемног прегледа у свим заводима на исти начин као што је садржано и у првом извештају делегације, и свим извештајима до овог.

Периодична посета, обављена је у периоду од 17.09. до 29.09.2009. године⁷⁸, ЦПТ је поново указао да нису испоштоване препоруке које се тичу здравственог третмана садржаног у ранијим извештајима. Као што је указано и у извештајима из 2005. и 2007. године, мушки затвор Коридалос који има капацитете за смештај око 2.100 затвореника, нема довољан број лекара и медицинског особља запосленог у здравственој службу у заводу. Поново је истакнуто да у заводу није стално запослен лекар опште праксе, већ постоје лекари који посећују завод. Специјалисти дерматолог, стоматолог, кардиолог, ортопед, психијатар, нуролог, орл и хирург посћују затвор четири пута недељно. С обзиром на то је у време посте била пандемија грипа Х1Н1 (свињског грипа), два лекара су од понедељка до петка вршила преглед затвореника. Медицинску службу чине и девет службеника завода који обављају посао болничара и који су задужени за дистрибуцију лекова. Као и три квалификоване медицинске сестре, које су радиле од понедељка до петка, две у преподневној и једна у поподневној смени. У женском затвору Коридалос, не постоји лекар са пуним радним временом, већ дежурни лекар од 16 часова поподне до 7 часова ујутру. Специјалисти- гинеколог, дерматолог, офратмолог, ортопед, психијатар посећују завод једном недељно. У затвору Амфис, један сеоски лекар, посећује завод пет пута недељно и то од 8 часова до 14 часова. Медицинске сестре чини тим од три сестара, од којих две раде у периоду од 7 часова до 21 час а једна у току ноћи на позив. Три затвореника помажу медицинским сестрама током медицинске евиденције као и дистрибуције лекова и евиденције хигијене. У затвору Хиос ситуацију вези са проблемима

---

⁷⁸Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 17-29. септембар 2009, Савет Европе, Стразбур 2010, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806965ee>, преузето 05.08.2023. године

зависности од наркотика, побољшана је с обзиром на то да је затвор редовно посећивао сеоски лекар. У затвору Малиндрино запослен је један лекар опште праксе са пуним радним временом, и четири квалификоване медицинске сестре. Два затвореника помажу приликом дистрибуције лекова и провере хигијене. У затвору Партас ради један лекар са пуним радним временом који је у време посете био на боловању, и два лекара која два пута недељно посећују завод. Два пута недељно обезбеђене су и посете стоматолога. Током посте постојала је само једна квалификована медицинска сестра, као и четири затворска службеника која су помагала здравственој служби. У затвору у Солуну медицински тим чини један лекар са пуним радним временом, обезбеђене су и посте још једног лекар опште праксе као и стоматолога два до три пута недељно. Пет медицинских сестра ради у смени од 7 часова до 14 часова, као и два затвореника која раде у функцији медицинских сестара. У затвору Тива медицинску службу чини једна квалификована медицинска сестра као и четири здравствена службеника који су радили у смена од 12 сати. Затвор су једном недељно посећивали стоматолог, психолог, психијатар, гинеколог и педијатар. Током посте затворенице које су мајке указале су на то да педијатра некада и месецима не виде. Затвореници су током посте делегације упутили бројне притужбе на здравствени третман у затворима Коридалос, Патарс, Амфиса. С обзиром да је у време посете делегације била пандемија вируса Х1Н1, од понедељка до петка лекари су обилазили и затворенике. У извештају је указано и на неадекватну превенцију самоубиства, с обзиром на то да у затвору Коридалос у септембру месецу пронађен затвореник који је мртав, а који је био психијатријски лечен од одређеног облика депресије.

Периодична посета обављена је у периоду од 04.04. до 16.04.2013. године⁷⁹ оно што је у својим првим редовима извештаја у делу који се односи на здравствени третман, навела делегација, односи се на стање у мушком затвору Коридалос. Од последње посете, која је претходила овом извештају, стање у овом затвору се значајно погоршало с обзиром на то да је су четири места лекара опште праксе остала упражњена. У самом затвору више није постојао лекар опште праксе који је радио пуно радно време. Лекари који су

---

⁷⁹Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT), 04-16. април 2013, Савет Европе, Стразбур 2014, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696620>, преузето 05.08.2023. године

повремено посећивали затвор, који су иначе клинички лекари који поступају у општој локалној болници, затвор су посећивали укупно 15 сати дневно. Ово је и више него недовољно, с обзиром да се ради о заводу у којем је смештено око 2300 осуђеника. Током посете, делегација је утврдила да се ни прегледи који су били заказани нису обављени, а на свака два месеца вршила се ротација лекара који су поступали у заводу и долазили су из друге опште болнице у Атени, што је у потпуности реметило континуитет прегледа и лечења. На челу медицинске јединице налазила се главна медицинска сестра, и још четири квалификоване медицинске сестре, што је недовољан стручни медицински кадар за затвор ових капацитета. С обзиром на то, пет чувара је имали функцију болничара, као и три затвореника која се старају о медицинској евиденцији и картонима. Стоматолошке и психијатријске услуге, затвореницима се пружају два пута недељно. Стоматолошке услуге у трајању од укупно шест сати недељно, а психијатријске у трајању од укупно 12 сати недељно. Ово је такође недовољно с обзиром да се ради о затвору са великим бројем осуђеника. Ни стање женског затвора Коридалос такође није било задовољавајуће, с обзиром на то да ни у овом затвору није постојао лекар који је био у сталном радном односу у самом затвору. Затворску установу посећивало је седам лекара опште праксе. Два су затвор посећивала два пута недељно од 9 до 12 часова, док су осталих пет радили по систему ротације у периоду од 26 часова до 23 часа, тако да је било обезбеђено присуство лекара током целе недеље. Оно што је такође битно је и то даје овом женском заводу било обезбеђено присуство гинеколога. Стоматолог је у заводу био присутан сваког дана у периоду од 9 до 12 часова. Оно што је битно напоменути је то, да у самом заводу нису постојале квалификоване медицинске сестре. Ни у специјалном затвору Абвлоне, такође није било обезбеђено присуство лекара опште праксе, већ су обезбеђен само посете два дана у недељу у трајању од 2 до 3 сата. Постојала је само једна квалификована медицинска сестра, и три чувара која су обављала функцију медицинских сестара. Стоматолог је посећивао установу два пута недељно. Наведен, медицински кадар је недовољан за завод који броји између 300 и 400 затвореника. Стање у смислу здравственог третмана се погоршало и у затвору Дијавата, у којем је од последње посете делегације, једини запослен лекар опште праксе поднео оставку. Како би се обезбедиле медицинске услуге у заводу, лекар из опште болнице самоиницијативно и без хонорара посећивао је завод, и у истом остајао онолико колико је потребно да прегледа све

пацијенте. Медицински тим чиниле су и три квалификоване медицинске сестре, као и два затвореника која су се бавила медицинском евиденцијом затвореника, хигијеном и лековима. Стоматолог је затвор посећивао два пута недељно. Ово такође представља оскудан медицински том, с обзиром на то да се ради о заводу у којем борави око 600 осуђеника. Стање које је оцењено као задовољавајуће у смислу здравственог третмана, представља стање у затвору Јањина, у којем је радио један сеоски лекар са пуним радним временом. Медицински тим чиниле су и три медицинске сестре, као дежурна медицинска сестра у периоду од 7 до 18 часова. Сам затвор нису посећивали специјалисти, али су исти били доступни затвореницима у две опште оближње болнице. Затвор Комотини, је такође оцењен као незадовољавајући у смислу здравственог третмана, с обзиром на то да је присуство лекара било обезбеђено само радним данима у периоду од 8 до 11:30 часова. Две медицинске сестре су се у затвору налазиле радним данима у периоду од 8 до 15 часова, и 14:30 и 20 часова. Ово представља крајње незадовољавајући медицински тим, с обзиром на то да затвор свој капацитет од 96 затвореника, превазишао, јер се у њему у време посете налазило 336 затвореника. У затвору Лариса не постоји стално запослени лекар опште праксе, већ је присуство лекара обезбеђено посетама лекара опште праксе два пута недељно. Медицински тим чине и седам квалификованих медицинских сестара које су распоређене у сменама. Ово је недовољно медицинско особље, с обзиром на то да се ради о заводу чије је капацитете 900 затвореника. Оно што је посебно лоше оцењено је и то да је од 2011. године, укинута место психијатра, и исти не посећује затвор. Ово је посебно забрињавајуће јер је током посте, кроз интервенцију са осталим затвореницима делегација дошла до сазнања, да један од затвореника пати од почетног облика шизофреније, о чему је обавештена медицинска служба, која ништа није предузела, већ је поменути затвореник остао сам у својој ћелији без одговарајућег здравственог третмана. Делегација је у овом извештају поново указала на своје препоруке садржане у ранијим извештајима у којима је наведено да затвореници не би требали да обављају функције у медицинским службама, посебно не у делу дистрибуције лекова. Што се пријемних прегледа тиче, ништа није промењено у свим наведеним затворима безобзира на бројне препоруке и указивања делегације у ранијим извештајима.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 14.04. до 23.04. 2015. године⁸⁰ утврдила да је у појединим затворима било горе стање него у ранијим извештајима. У затвору Аликарнос запослен је један лекар опште праксе, као и једна медицинска сестра са пуним радним временом. Посете стоматолога обављају се сваке среде, док су посете стоматолога резервисан за суботу ујутру. У судском затвору Коринту, присуство лекара обезбеђено је два пута недељно. Оно што је оцењено неприкладним је то да је у самом заводу не постоји медицинска сестра већ њену функцију обавља управник завода. У затвору Диавата, услови нису побољшани у односу на последњу посету 2013. године. Три лера опште праксе посећивала су завод три пута недељно, као један лекар опште болнице у трајању од 5 сати. Медицински тим чиниле су и три медицинске сестре, као и два затвореника која су обављала посао болничара, водила медицинску документацију и давала лекове под надзором медицинских сестара. У заводу је постојао запослен један психијатра. Целокупан медицински тим оцењен је као недовољан с обзиром на то да се ради о заводу у ком борави преко 600 затвореника. Мушки затвор Коридалос дошло је до побољшања у односу на 2013. године. Још увек није постојао стално запослен лекар опште праксе. Затвор су посећивала пет лекара приправника пет пута недељно. Као и стоматолог, а обезбеђено је и присуство дванаест специјалиста два пута недељно. Постоје и три квалификоване медицинске сестре. Ово је и више него недовољан капацитете здравственог тима с обзиром а то да се ради о заводу са преко 2000 затвореника. У затвору Нафлио медицинску службу чине три високо квалификоване медицинске сестре са пуним радним временом које раде у сменама. С обзиром на то да присуство лекара није обезбеђено, исти посећују локални лекари по сопственој иницијативи. Посете специјалиста такође нису обезбеђене. Поново је указано на значај првог пријемног прегледа. У наведеним затворима многе осуђенике лекари нису прегледани и више од недељу дана од дана пријема. Као што је указао и у свом извештају из 2013. године указано је и у претходним извештајима, да не постоји потреба као ни медицинска оправданост издвајања затвореника позитивних на ХИВ у односу на остатак затворске популације. Овим затвореницима нису нуђене било какве активности како би исти испунили своје време. Овај извештај има изузетан значај с

---

⁸⁰Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14- 23. април, 2015, Савет Европе, Стразбур 2016, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069667e>, доступно на: преузето 05.08.2023. године

обзиром на то да је током poste и састављања извештаја анализира одређен број извештаја о случајевима смрти који су постојали у заводима, а који су могли бити избегнути да се је пружена адекватан медицински третман. Један случај односио се на затвореника који је у затвор Корисалос стигао октобра 2014. године, а који је био зависник од хероина. За дан 04.06.2015. године у његовом медицинском картону је евидентирано да је исти пребачен у затворску болницу у „полу контузованом стању након пријављене употребе супстанци, интензивно је користио дрогу. Примео је ињекцију нацрана, и инфузију натријум хлорида. Упућен је на даље лечење и третман у општу болницу“. Из опште болнице Никаи вратио се истог дана у 22:15 часова. Наредног дана у 8:35 констатована је смрт осуђеника. Оно што је негативно оцењено, је поступање опште болнице која у отпусној листи није навела разлоге отпуштања, као и саме медицинске службе завода која није извршила преглед затвореника након повратка у затвор. Други случај који је описан односио се на осуђеника који је у затвор Нафлио примљен 07.12.2011. године, а који је преминуо 03.03.2013. године. Увидом у обдукциони налаз, јасно се може утврдити да је осуђеник преминуо од туберкулозе. Исти је током издржавања казне, посетио затворског лекара више пута, када је указао на белове у стомаку, умор и губитак теине. Истом су урађене три анализе крви и све з+три су показале да се инфекција погоршава, што је значајно утицало на анемију затвореника. Оно што је посебно значајно је и то да су анализе крви узете и у општој болници Атгос у којој је затвореник провео пет дана, а где се лекари нису осврнули на раније анализе. Указано је на то да је само урађен рендгенски снимак, дошло би до откривања туберкулозе. Затворски лекар није измерио пацијента који се жали на губитак телесне тежине, већ се тај губитак само бележи у медицинском картону.

Периодична посета обављена је у периоду од 28.03. до 09.04.2019. године⁸¹. Током ове poste ЦПТ делегација још једном је указала на лоше здравствено стање у затворима, на идентичан начин како је указивала и у својим ранијим извештајима. Без обзира на наведено, може се уочити и побољшање у поступању у затвору Коридалос током првог пријемног прегледа. У мушком затвору Коридалос сви новопридошли затвореници се прегледају од стране лекара, и истима се врши тестирање на ХИВ, хепатитис Б и Ц, врши

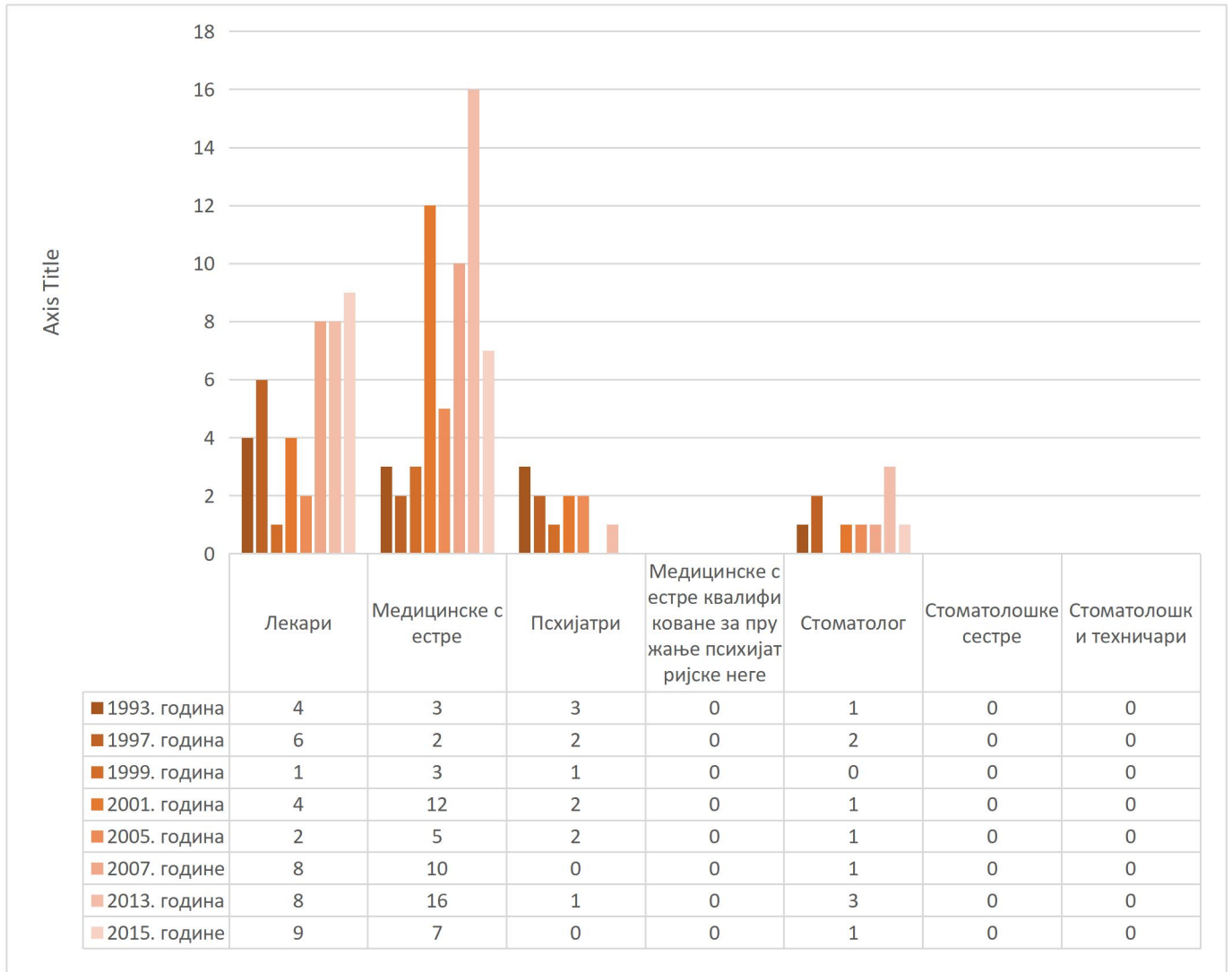
---

⁸¹Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of Punishment (CPT), 28. март- 09. април 2019, Савет Европе, Стразбур 2020, доступно на: <https://rm.coe.int/16809e2058>, преузето 05.08.2023 године

рентгентски снимак грудног коша. У бројним затворима, медицински преглед врши се само постављањем питања затвореника о његовом општем здравственом стању. Многи затвореници никада нису имали први пријемни преглед или је исти обављен тек након више дана од дана пријема. Тестирање на заразне болести није саставни део лекарског прегледа већ се исти обавља тек када се затвореник жали на медицинске тегобе. Што се тиче евиденције здравствених картона, многи прегледи и терапије се никада не евидентирају. Није посвећена ни довољна пажња евидентирања повреда затвореника током пријема у затворе, као ни током издржавања казне, а посебно оних за које постоји сумња да су нанети од стране полицијских службеника или чувара завода.

Анализом извештаја обухваћених у овом раду који се односе на посете ЦПТ делегације Грчкој, уочава се да од 1993. године до 2019. године није дошло до значајних промена у промена у делу који се односи на здравствени третман осуђеника. Делегација је у свим својим извештајима указивала на недовољан број медицинског особља који поступа у заводским установама, а посебно у затвору Коридалос у коме је смештено више од 2000 затвореника. Посебно је запажено одсуство медицинских сестара у заводским установама, што представља велики недостатак у медицинском тиму који поступа. Током свих извештаја указано је на то су ХИВ позитивни затвореници одвојени од стране остатка затворске популације, за шта не постоји медицинска оправданост. Указано је и на одсуство првог пријемног прегледа новопридошлог затвореника, док многи од затвореника никада нису ни прегледани. Овакво поступање здравствених тимова у контролисаним заводима од стране делегације негативно је оцењено, с обзиром на то да је први пријемни преглед од изузетног значаја, а да се овакво поступање годинама не мења.

Графикон бр. 2. Статистички приказ броја здравственог особља у затворима у Грчкој

На графикону је приказан здравствени тим у контролисаним заводским установама током обављених посета ЦПТ делегације. Без обзира на то што је негативно оцењен мали број запослених и поступајућих лекара у контролисаним заводима, на графикону се јасно може видети да највећи део здравственог тима чине лекари и медицинске сестре, док је најмањи број доктора стоматологије и стоматолошких техничара и стоматолошких сестара које не поступају у заводу, а на шта су указивали и интервјуисани осуђеници током посета делегације.

8.3. Извештаји који се односе на Италију

Једна од првих посета коју је обавила Делегација односила се на посету затворима у Италији. Прва посета обављена је у периоду од 15.03. до 27.03.1992. године. Укупно је било осам периодичних посета, и то: прва посета обављена је у периоду од 15.03. до 27.03.1992, године, друга посета обављена је у периоду од 20.10. до 06.11.1995. године, трећа посета у периоду од 13.02. до 25.02. 2000. године, четврта у периоду од 21.11. до 03.12.2004. године, пета у периоду од 14.09. до 26.09.2008. године, шета у периоду од 13.05. до 25.05.2012. године, седма у период у од 08.04. до 21.04.2016. године, осма у периоду од 28.03. до 08.04.2022. године.

Ad hoc посете било је седам посета, и то: прва је обављена у периоду од 24.11. до 28.11.1996. године, друга у периоду од 16.06. до 23.06.2006. године, трећа у периоду од 27.07. до 31.07.2009. године, четврта је обављена у периоду од 14.06. до 18.06.2010. године, пета је обављена у периоду од 16.12. до 18.12.2015. године, шета у периоду од 07.06. до 13.06.2017. године, седма је обављена у периоду од 12.03. до 22.03.2019. године.

Прва посета обављена је у периоду од 15.03. до 27.03.1992. године.⁸² У делу који се односи на медицинске услуге, најпре је наведено да је националним законом прописано у делу који се односи на опште принципе пружања медицинских услуга у затворима да: „свака установа има медицинску службу и фармацеуте, који задовољавају медицинске потребе. Сваки затвор има минимум једног психијатра. Уколико не постоји могућност постављања дијагнозе и лечења у оквиру затвора, лица се премештају у опште болнице које се налазе у оквиру Националне здравствене службе Италије“. Оно што је посебно значајно истакнути је и то да је у Италији како би се смањила потреба за премештањем затвореника у опште болнице, образовано седам центра за дијагностику и лечење и то: Пиза, Сан Виторе, Парма, Перуђа, Регина Коели, Напуљ и Месина. Болнички капацитете ових центара је 350 кревета. У затвору Регина Коели, медицинску службу чинила су девет лекара, који су били распоређени у шест медицинских сектора и присутни три сата дневно. С обзиром да је организован клинички центар, поред девет лекара, још два су се налазила

⁸²Rapport au Gouvernemet de l Italie relatif a la visite effectuee par la Comite Europeean pour la prevention de la torture et des oeins ou traitementsinhumanis ou degradants (CPT), 15. до 27. Марта 1992. године, Савет Европе, Стразбур 1995, доступно на:<https://rm.coe.int/1680696c9c>, преузето 07.08.2023. године

на дежурствима у оквиру клиничког центра. У затвору северне Италије Сан Виторе, није постојала медицинска служба у којој су биле запослене квалификоване медицинске сестре, већ су њихове послове обављали стражари, као и затвореници који су за то били радно ангажовани и којима је то престављало задовољство. Специјалистички прегледи, обављали су се у посебним дијагностичким центрима. Стоматолошки третмани су у свим затворима били добро организовани. Посебно је важно напоменути да је у сваком затвору медицинска служба, коју чине лекар и медицинска сестра били дежурни 24 часа. Оно што је позитивно оцењено од стране делегације је то да је приликом poste примећено да постоји добар однос између лекара и пацијената у свим затворима. Целокупна медицинска евиденција била је уредна и комплетна. У делу који се односи на психијатријску негу, пре свега је описано стање у предопсерваторној јединици у Ребија Реманд, која се налазила у згради Г13. Капацитет јединице представља тридесет кревета која су подељена у две секције. Пацијентима је здравствени третман обезбеђен од стране осам психијатра која су радила пола радног времена и шеснаест медицинских сестара. У време посете налазило се девет пацијената. Прву секцију чинили су пацијенти који су ту упућени ради вештачења, пре изрицања одлуке а која би била повезана са медицинским лечењем. Дужина боравака у овој секцији ограничена је на 30 дана. Други део односио се на секцију у коју су смештена осуђена лица. Она су упућена у ову јединицу на основу мишљења лекара и управе затвора. Њихов боравак није временски ограничен. Активности пацијената биле суограничене, ауслови слични заводским. Оно што није најпозитивније оцењено је то да се третман односио само на терапијско лечење. У овом извештају посебно су истакнути услови Центра за посматрање, дијагностику и терапију затвора Сан Виторе. Оно што је наглашено у овом извештају је то је само два месеца пре посете делегације у четири наврата коришћена средства за спутавање. У ту сврху коришћена је посебна ћелија у којој се налазио кревет са кожним тракама које су коришћене за осигуравање глежњева и зглобова. Главни психијатар је уверавао комисију да исто није коришћено, осим у изузетним случајевима, а да се пацијенти лече терапијом и строгим надзором особља. Позитивно је оцењен и први пријемни преглед у свим посећеним затворским установама, с обзиром да је сваки спроведен на адекватан начин. Поред општег медицинског прегледа, сваки затвореник имао је и психолошку подршку, како би се смањио ризик од насиља или самоубиства затвореника. Оно што је посебно позитивно оцењено је и то да се свака

повреда или траг насиља како приликом пријема тако и настала током издржавања казне, снимају се и уносе у посебан уписник 99 у којем се најпре уноси налаз лекара, прописано лечење и терапија. Исти се доставља директору завода, који доноси одлуку, потписује је и доставља Министарству правде. Извод из уписника 99 ставља се на увид и адвокату осуђеника. Делегација се посебно осврнула и на проблем прикривања интракорполарне недостављене дроге, познат као синдром „телесни пакет“. У центру Регина Корели сваког дана буде примљен одређен број затвореника који болују од овог синдрома, који износи од 10 до 15 сваког месеца. Ови затвореници се смештају у посебно одељење новопридошних, сами у ћелијама у којима се налазе под сталним надзором лекара, све док траје период интоксикације. У Италијанским затворима позитивно је оцењен и приступ затвореницима оболелим од ХИВ-а. Здравствена служба свим новопридошлим затвореницима нуди тест на ХИВ, који се спроводи само уз сагласност осуђеника, а који многи осуђеници прихватају. Посебно је значајно и то да је од стране делегације нека осуђеника оболелих од ХИВ-а позитивно оцењена.

Периодична посета обављена је у периоду од 22.10. до 06.11.1995. године⁸³. На самом почетку извештаја о овој посети у делу који се односи на здравствени третман, делегација се осврнула на позитиван извештај из 1992. године. Током ове посете указано је на лоше хигијенске услове који отежавају пружање здравственог третмана у затворима Регина Корели у Риму и Сан Виторе у Милану, а који су узроковани пренатрпанашћу осуђеника. У затвору Сан Виторе, сам заводски лекар је указао на то да је због пренатрпаности затвора дошло до лоших дијагностичких прегледа. Сама здравствена служба мора да се посвети најтежим пацијентима, док се остали прегледају само у амбулантним условима. У затвору у Катанији, медицинску службу чине два државна службена лекара, кардиолог и специјалиста инфектологије, који су затворенике прегледали сваког радног дана у трајању од три сата. Ако и девет лекара опште праксе, који су радили у сменама, и петнаест квалификованих медицинских сестара. Посте лекара специјалиста радиолога, физиотерапеута, офтамолога, дерматолога и гинеколога обављају се редовно. Психијатар ради у две смена, али постоји и тим од седам психолога који имају

---

⁸³Rapport au Gouvernement de L Italie relatif a la visite effectuee par la Comitee europeen pour la prevention de la torture et des peins ou rtreatments inhumains ou degradants (CPT), 22. Октобар - 15. новембар 1995, Савет Европе, Стразбур 1997, доступно на: <https://rm.coe.int/1680696ce9>, преузето 07.08.2023. године

значајну улогу приликом психолошке подршке посебно код превенције самоубиства. У Напољу је обезбеђено присуство лекара у трајању од три сата дневно, ако и присуство привремених лекара који су радили у сменама како би били присутни током хитних случајева и пријемних прегледа. Тим сестара чине шездесет сестара које су у заводу присутне. Обезбеђено је и присуство тридесет лекара специјалиста. У затвору Солету медицинском службом руководио је главни лекар који у затвору пружа услуге три сата дневно. Њему су помоћ пружала шест лекара која су поступала приликом пријемних прегледа и у хитним случајевима, дванаест специјалиста, укључујући и психијатра поступало је у заводу. Као и седам медицинских сестара. Медицинска евиденција у свим посећеним заводима оцењена је као потпуна и уредна. Психијатријска нега је у позитивно оцењена. Ипак указано је на стање у психијатријској јединици у Напољу у којој су пацијенти за које је постојао ризик од самоубиства смештени у ћелије налик самица, у спартанским ћелијама, без икакве активности. ЦПТ је својом препоруком указао на неадекватно поступање као и на решење оваквог поступања. Још једном је указано на неадекватно поступање и коришћење метода спутавања. У јединици Сан Вироре утврђено је да је приликом психијатријског третмана коришћено везивање пацијента. У затвору Сан Виторе позитивно је оцењено поступање приликом откривања и лечења заразних болести као што су туберкулоза и дерматолошке болести.

Ad hoc посета обављена је у периоду 25.11. до 28.11.1996. године.⁸⁴ У извештају је указано на то да је у року од 30 дана у три наврата коришћено спутавање затвореника у центру Сан Витора. Један је био имобилисан у трајању од 45 сати 30 минута, током којих га је дванаест пута посетио лекар. Други осуђеник је био имобилисан 26 сати и 5 минута, али у овом случају не постоји евиденција о посети лекара. У трећем случају осуђеник је био имобилисан у трајању од 24 часа и 30 минута, током којих га је седам пута посетио лекар. Затворска стража ове пацијенте обилази на 30 минута. ЦПТ је указао својом препоруком да се физичко спутавање мора заменити одговарајућом неуропсихијатријском дијагностиком, терапијом и праћењем.

---

⁸⁴Rapport au Gouvernement de l'Italie relatif a la visite effectuee par la Comite europeen pour la prevention de la torture et des peins our traitements inhumains ou degradants (CPT), 25-28. новембар 1996, Савет Европе, Стразбур 2003, доступно на: <https://rm.coe.int/1680696cf2>, преузето 07.08.2023. године

Периодична посета је обављена у периоду од 13.02. до 25.02.2000. године. Током ове poste у свом извештају делегација је навела да је здравствену службу у затвору у Болоњи чине главна лекара која су у затвору била присутна три сата дневно, као и девет лекара која су поступала у хитним случајевима као и током пријемних прегледа а све у циљу да би током свих 24 часа било обезбеђено присуство лекара. Дванаест специјалиста посећивало је затвор. Оно што је негативно оцењено је премештање ХИВ позитивних затвореника у посебне ћелије у којима су издвојени од остале затворске популације. Посебно је указано на питање затвореника који су зависни од наркотика, у затвору у Напуљу и Болоњи, ови затвореници су груписани заједно са осталим затвореницима. У затвору Сполето ови затвореници одвјени су од сталих затвореника.

Периодична посета обављена је у периоду од 14.09. до 26.09.2008. године. Током ове посете делегација је утврдила да је у стање у затворима Браша, Кљара и Напуљ-Секондиљо били задовољавајући по критеријумима делегације. Током пријема у затвор, сви новопридошли затвореници прегледани су року од неколико сати од момента доласка. У затвору Кљара затвореници су током првог пријемног прегледа тестирани на разне заразне болести. Оно што је делегација је приметила је то да у затвору Напуљ-Секондиљо није коришћен Регистар 99 који служи за евидентирање повреда. У затвору Кљара, повреде су само површно описане, уз игнорисање бројних наслова који се налазе у Регистру 99, а који су од изузетног значаја. Такође, није испоштована процедура обавештења надлежних правосудних органа о насталим повредама. Оно што је позитивно оцењено у свим заводима је и то да је здравствена служба била добро организована, и да је током 24 часа било обезбеђено присуство лекара. Психијатријска јединица затвора Сан Виторе била је организована на другом спрату на клиници Сан Виторе. Имала је капацитет од шеснаест кревета, док је у време poste било смештено четрнаест затвореника. У овој јединици хоспитализују се затвореници који припадају самом затвору Сан Виторе као и други затвореници из округа Ломбардије, којима је потребна психијатријска нега. Позитивно су оцењени услови у психијатријским јединицама Напуљ-Секондиљано и Нивара, што није случај у затворима Браша и Кљари. У затвору Браша психијатар је био присутан само пет сати недељно. а у затвору Кљари два психијатра која су радила 25 сати недељено.

Периодична посета обављена је и у периоду од 13.05. до 25.05.2012. године.⁸⁵ Током ове посете делегација је посетила затворе Бари, Фиренца Солициано, Палермо Уциладорне, Виценза, ако и неуропсихијатријску јединицу Сан Виторе у Милану. Оно што је посебно позитивно оцењено је то да у затвору Бари постоји посебно организован специјализована установа у којој се обављају специјалистички прегледи затвореника. Посебно се обавља лечење на одељењима за интерну медицину, нега хроничних болести, као лечење затвореника са физичким инвалидитетом. Капацитет центра је шеснаест кревета, као и додатних седамнаест за негу пацијената са ограниченом покретљивошћу. У затвору Фиренца Солициано постоји мали „клинички центар“, намењен првенствено за лечење соматских и менталних болести. У неуропсихијатријској јединици Миланског Сан Виторе затвора капацитет кревета је шеснаест залечење психички оболелих затвореника. Све посећене здравствене установе имале су задовољавајући стандард медицинског особља снабдевеност лековима. Позитивно су оцењени и медицински тимови који поступају у затворима у делу који се односи на број лекара и осталог медицинског особља који пружа здравствени третман осуђеницима. Психијатријски услови у посећеним заводима су такође позитивно оцењени. Оно што је негативно оцењено у свим заводима, али и целој Италији је занемаривање регистра 99 који се односи на идентификацију повреда затвореника приликом приступања и током боравка у затвору. А посебно што правосудни органи и Министарство правде истичу да због обима обавеза нису у могућности да се посвете овом питању.

Периодична посета обављена је у периоду од 28.03. до 08.04.2022. године.⁸⁶ Током ове посете утврђено да је у Миланском затвору Сан Виторе постоји изузетна медицинска опремљеност здравствене службе, ако и адекватни хигијенски услови. Постоји и модерна медицинска опрема, ако и довољан број лекара опште праксе, специјалиста и других чланова медицинског тима, у затвору Монца постоји такође висока медицинска опремљеност здравствене службе, као и адекватни медицински тим који задовољава потребе затвора. На исти начин је оцењен и Римски Затвор Регина Корели. Посебно је

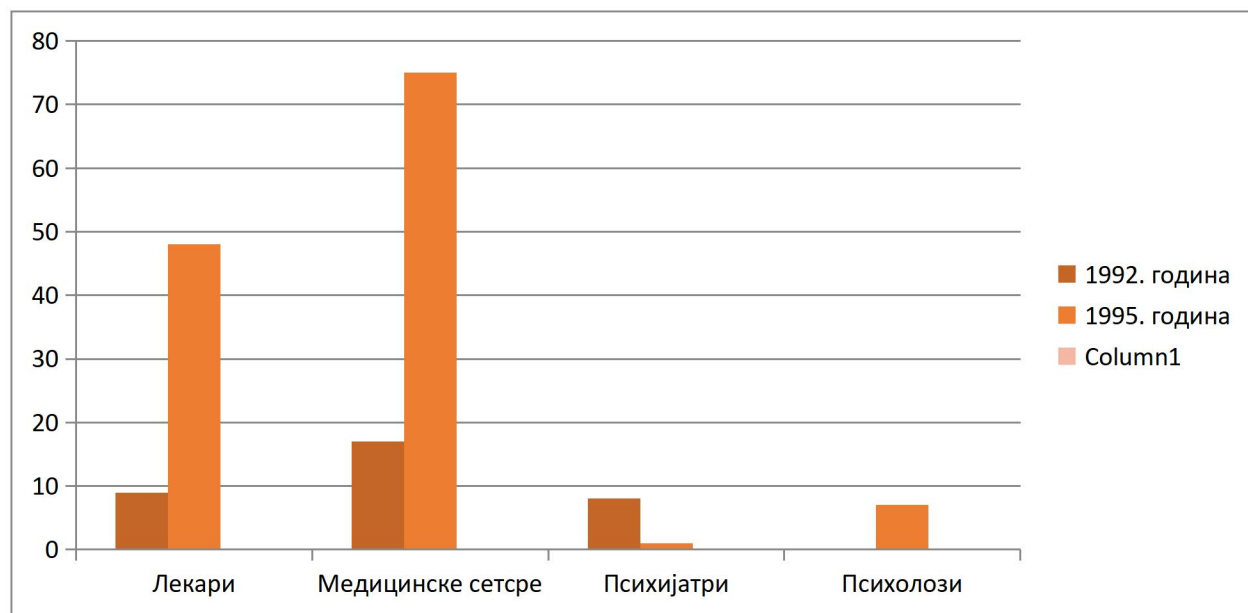
⁸⁵Rapport au Gouvernement de l'Italie relatif à la visite effectuée par la Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT), 13-24. мај 2012, Савет Европе, Стразбур 2013, доступно на: <https://rm.coe.int/168069727a>, преузето 07.08.2023. године

⁸⁶Rapport au Gouvernement de l'Italie relatif à la visite effectuée par la Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT), 28. март- 8. април 2022, Савет Европе, Стразбур 2023, доступно на: <https://rm.coe.int/1680aaaa03>, преузето 07.08.2023. године

значајно напоменути да је у свим заводима присуство лекара обезбеђено 24 часа дневно. Позитивно је оцењено и вођење медицинске евиденције и здравствених картона. Први пријемни преглед обавља се у року од 12 сати од пријема, током ког се сваки затвореник тестира на туберкулозу и свима је понуђен и тест на ХИВ. Нису запостављени ни психолошка саветовања и разговори са психологом током пријема како би се извршила превенција од самоубиства и самоповређивања. Делегација је приметила да се број метално оболелих затвореника повећао. Оз тих разлога се посебно обраћа пажња на добру дијагностичку процену приликом пријема како би се умањио ризик о самоубиства.

Оно што је позитивно оцењено током свих извештаја ЦПТ делегације који су обухваћени истраживачким делом овог рада, представља чињеница да се у свим центрима у којима се смештају осуђена лица којима је потребан здравствени третман, ако и самим здравственим службама у контролисаним заводима постоји довољан број лекара и медицинских сестара, чије присуство је обезбеђено током свих 24 часа. Посебно је значајно и то што у самим центрима, али и контролисаним заводима постоји тим психолога и психијатар који имају изузетно значајну улогу у превенцији самоубиства. Њихова улога се посебно истиче током првог пријемног прегледа новопридошлог затвореника, како би се ризик од самоубиства свео на минимум, али и како би се осуђенику пружила психолошка подршка и прихватање нових услова у којима се налази без значајних последица на психу овог лица. У различитим периодима, од стране делегације различито је оцењена и евиденција телесних повреда осуђеника. У појединим периодима регистар 99 у потпуности је попуњен, уредан и адекватан, а све повреде су констатоване и њима је обавештен управник завода али и само тужилаштво, у другом периоду, попуњавање овог регистра изостаје, што представља негативно поступање установа. Делегација посебно негативно оцењује коришћење средстава спутавања лица. Овакво поступање у прекомерној мери може се граничити са нехуманим поступањем према овим лицима.

Графикон 3. Здравствена служба у затворима у Италији

На графикону је приказан састав здравствене службе у контролисаним установама у Италији. У здравственим тимовима у овим установама највећи број чине медицинске сестре и лекари, чије присуство у заводима обезбеђено 24 часа, док мањи број чине поступајући психијатри и психолози.

8.4. Извештаји који се односе на Португал

ЦПТ делегација посетила је Португал двадесет пута. Периодичних посета било је осам и то: прва посета обављена је у периоду од 19.01. до 27.01.1992. године, друга у периоду од 14.05. до 26.05. 1995. Године, трећа у периоду од 19.04. до 30.04.1999. године, четврта у периоду од 18.11. до 26.11. 2003. Године, пета у периоду од 14.01. до 25.01.2008. године, шеста у периоду од 07.02. до 16.02.2023. године, седма у периоду од 27.09. до 07.10.2016. године, осма у периоду од 23.05. до 06.06.2022. године.

Ad hoc посета било је четири и то: прва у периоду од 20.10. до 24.10.1996. године, друга у периоду од 17.12. до 20.12.2002. године, трећа у периоду од 13.05. до 17.05.2013. године, и четврта у периоду од 03.12. до 12.12.2019. године.

Прва посета обављена је у периоду од 19.01. до 27.01.1992. године.⁸⁷ Током ове посете у делу који се односи на здравствени третман прво је оцењено стање у затвору Грапе, који располаже са медицинском службом коју чине један лекар и једна медицинска сестра који обоје раде хонорарно и затвор посећују два пута недељено у трајању од по два сата. Ово је одмах оцењено као недовољно, посебно узимајући у обзир чињеницу да у овом затвору борави између 150 и 200 притвореника. Уколико постоји потреба за Хитном медицинском помоћи, лица се пребацују у општу Болницу Сан Хозе. С обзиром да не постоји психијатар или психолог који редовно поступа, ове медицинске услуге пружају се у Затворској болници Цакијасу. Слично стање затечено је и у затвору Линхо, у којем један лекар посећује затвор три пута недељно, две медицинске сестре раде у две смена и то једна три сата ујутру а друга три сата поподне. Медицинске сестре су обављале посао лекара и доносиле одлуке о лечењу пацијената. Ни у овом затвору није обезбеђено присуство психијатра, као ни периодичне посете, па су се психијатријска нега осуђеницима овог завода пружа у затворској болници Цакијасу. Ово је такође оцењено као неадекватно, с обзиром на то да овај завод броји 500 осуђеника. У затвору Вале де Јудеус, запослен је један лекар са пуним радним временом, који је живо знатно даље од самог затвора тако да де је време његовог боравка у затвору било ограничено. Медицински тим чини и једна медицинска сестра, која је по наводу управника завода на боловању две недеље, с обзиром на то да за време посте није била затечена у затвору. Кроз разговор са затвореницима, делегација је дошла до сазнања да медицинска сестра није посетила завод шест месеци, и да посао медицинске сестре обавља затвореник који поседује одређену медицинску обуку. Посете психијатра нису биле организоване, а исти није био запослен у затвору. Ово је посебно оцењено као неадекватно с обзиром на то да се ради о високо безбедоносном заводу. Оно што је такође негативно оцењено је и то да се пријемни прегледи обављају по истеку 24 часа од пријема у затвор, а некада се исти ни не обаве овај проблем посебно је истакнут за Групу судске полиције у Лисабону, која представља пријемну тачку свих затвореника који се упућују на издржавање казне затвора. Запажено је да се и констатоване повреде током пријемног прегледа које се налазе на телу затвореника само уносе у медицински картон, исте се не фотографишу, описују и нису

---

⁸⁷Raport to the Portuguese Governement on the visit ro Portugal carried out by tge European Committee for the Prevention od Torture and Inhumans or Degrading Treatment or Punishment (CPT) , 19-27. јануар 1992, Савет Европе, Стрезбур 1994, доступно на: <https://rm.coe.int/168069794e>, преузето 10.08.2023. године

поткрепљене изјавом затвореника о њиховом настанку. У контролисаном затвору Линхо забележена је повећана стопа самоубиства и покушаја самоубиства. Само дванаест месеци пре poste делегације у овом затвору три осуђеника извршила су самоубиство. Делегације након ових сазнања, насумичним избором дванаест медицинских картона, утврдила да је у четири евидентирано да су затвореници покушали да изврше самоубиство. У свим затворима повећана је стопа самоповређивања затвореника.

Периодична посета обављена је и у периоду од 14.04. до 26.05.1995. године.⁸⁸ Оно што је запажено је и то да се број медицинског особља повећао у односу на претходну посету. У затвору у Лисабону поступао је један лекара који је радио пола радног времена и три медицинске сестре. У затвору Линхо, поступа један лекар који ради пуно радно време, као и шест медицинских сестара са пуним радним временом. У затвору Судске полиције у Порту поступао је један лекар и једна медицинска сестра сваког радног дана у трајању од по два сата. Кризна ситуација забележена је у затвору Оporto, с обзиром да је медицински тим од једног лекара са пуним радним временом и три медицинске сестре пружало здравствени третман за 1000 затвореника. Без обзира што је делегација у својим препорукама датим након посете 1992. године указала де је и више него потребно да се повећа број медицинског особља у свим затворима, примећује да исто није испоштована и да нису предузети никакви кораци да се препорука спроведе. Код првог пријемног прегледа који је негативно оцењен у извештају о посети из 1992. године, у којем је наведено да се сви затвореници морају прегледати у року од 24 часа, а како је описано и наведено у трећем општем извештају Делегације, Португалске власти позивају се на своје национално законодавство које дозвољава да се први пријемни преглед обави у року од 72 часа од момента пријема. Интервју који је делегација спровела са затвореницима у судском затвору у Лисабону, дошла је до сазнања да се многи новопридошли затвореници који су у завод дошли током викенда, први пријемни преглед имали су тек након неколико дана од дана пријема. Позитивно је оцењено то да се затвореницима нуди тестирање на ХИВ, хепатитис Б и Ц, као и на туберкулозу. У затворима Линхо и Оporto тестирање на ХИВ и хепатитис Б и Цма у затвору Линхо и на туберкулозу сматра добровољним, оно се

---

⁸⁸Report to the Portugues Government on the visit to Portugal carried out by tge European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14-26. мај 1995, Савет Европе, Стразбур 1996, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697950>, преузето 10.08.2023. године

спроводи према сваком новопридошлом затворенику. У случају изричитог одбијања тестирања, затвореник је у обавези да потпише изјаву о одбијању. С обзиром а то да се у затворима не обезбеђују специјалистички прегледи, затвореници се упућује у затворску болницу или опште болнице и налазе се на дугим листама чекања. Затворска болница Сан Жоао де Деус у Цакиасу, која је обезбеђивала амбулантно и стационарно лечење. Капацитет болници износи 130 кревета у општој болници од којих су шест били намењени за затворенице, и осамнаест кревета уделу психијатријске неге од којих су два била намењена за затворенице. Током посете у овој болници је на општем делу било смештено 150 пацијената у општем делу и 15 у психијатријском. Затворска болница има одговарајући медицински кадар с обзором на то да се у њој налазе специјалисти хирургије, али и нехируршких грана медицине. Једина замерка која је упућена овом затвору је недовољан простор за смештај свих пацијената који су у њој хоспитализовани. С обзиром на то да део психијатријске неге нема велики капацитете, у Сунатри је образована психијатријска јединица у којој је могуће сместити 100 пацијента којима је потребна психијатријска нега.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 20.10. до 24.10.1996. године.⁸⁹ Током ове посете установила значајан напредак у затвору Опорто, с обзиром да је стање у овом затвору у претходном извештају оценила као кризно. Ово је посебно значајно с обзиром на то да је 1000 затвореника прегледао само један лекар, којем су помоћ пружале три медицинске сестре. Током ове посете утврђено је да су у заводу запослена још један лекар са пуним радним временом, као и психијатар и стоматолог док је инфектолог посећивао хонорарно затвор.

Периодична посета обављена је у периоду од 19.04. до 30.04.1999. године.⁹⁰ Током ове посете утврдио је да се у Централном затвору у Лисабону медицински тим чине четири лекара од којих је три опште праксе и један специјалиста интерне медицине, осам медицинских сестара који су запослени пуно радно време. Током половине радног

---

⁸⁹Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of the Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 20-24. октобар 1996, Савет Европе, Стразбур 1998, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979af>, преузето 10.08.2023. године

⁹⁰Raport to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of Tourture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 19-30. април 2001, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979b1>, преузето 10.08.2023. године

времена обезбеђено је присуство стоматолога. У затвору је запослен и фармацеут. У затвору у Порту запослено је три лекара опште праксе, стоматолог, четири психолога и осам медицинских сестара. У затвору Комбри запослен је један лекар опште праксе који поступа пола радног времена као и две медицинске сестре које поступају пуно радно време. Посте стоматолога су повремене. У специјалном затвору Леира, поступа један лекар опште праксе и шест медицинских сестара. Оно на шта је указано да током свих посета није промењено поступање током викенда или ноћи, с обзиром на то да не постоји дежурство лекара и да се затвореници пребацују у опште болнице што повремено доводи до кашњења и лоше организације завода. Током овог извештаја још једном је указано да затворска популација може имати изражене менталне проблеме, и да је истима неопходна психијатријска нега. Психијатријска нега била је обезбеђена у централном затвору Опорто од стране једног психијатра. У Централном затвору у Лисабону поступала су два психијатра која су радила пола радног времена. У затвору Комбри психијатар је посећивао затвор неколико пута недељно. Оно што је било забрињавајуће у специјалном затвору Леира психијатар је престао да посећује затвор шест месеци пре посете делегације. Делегација је указала и на превенцију злостављања у самим затворима, као и на значајну улогу медицинске службе у овој превенцији. Још једном је указано на то да се први пријемни преглед мора детаљно обавити како би се евидентирале све нанете повреде и како би се са затвореницима обавио обавезан интервју и добиле информације о њиховом настанку. ЦПТ је посетио и психијатријску болницу Сорал Цид у којој се пружају услуге психијатра, резиденцијална нега за дуготрајне пацијенте, форензичка психијатрија, лечење особа зависних од дроге и алкохола, као и амбулантно лечење. Форензичко одељење резервисано је за пацијенте које су кривични судови упутили ради процене или лечења. Одељење алкохолизма и наркоманије прим повремено пацијенте који се без своје воље упућују на лечење. Остала одељења су на добровољној основи. Смештајни капацитети болнице износи 350 кревета, а у време посете сметено је 300 пацијената. Медицински кадар је оцењен задовољавајућим, с обзиром на то да је поступа 20 психијатра, 4 психолога и 170 медицинских сестара. Психијатријски болесници лечени су углавном само лековима. Медицински картони су уредни и потпуни. Посебна пажња посвећена је средствима спутавања. У психијатријској установи у случају узнемирености пацијентима се пружа дијалог, медикаменти али није искључено ни физичко смиривање, током којих се

рукама држе како би се избегле теже последице. У случају потребе за изолацијом пацијент је остајао сам у својој соби, а као исту дели са другим пацијентом исти се пребацује у посебну просторију, делегација током посте није уочила прекомерно коришћење спутавања пацијента.

Периодична посета обављена је у периоду од 14.01. до 28.01.2008. године.⁹¹ Током ове посете делегација је указала на притужбе затвореника у Порту који су наводили да затворско особље жели да буде упознато са разлогом због ког затвореник захтева медицински преглед. ЦПТ је указао да у овом случају долази до нарушавања поверљивости која је загарантована између лекара и пацијента. Као задовољавајући оцењен је и затвор у Порту који има четири лекара и петнаест медицинских сестара који су поступали пуно радно време. У затвору Комбри поступају два лера и четири медицинске сестре. У затвору у Фуншалу, такође је запослен један лекар опште праксе и четири медицинске сестре. У Централном затвору у Порту поступа један психијатар и четири психолога, док у затвору високе безбедности Монсанто поступа један психијатар два пута недељно и један психолог сваког дана. Оно што није промењено у затворима у Португалу је то да се још увек не евидентирају на прописани начин све настале повреде приликом пријема, али ни након насилних епизода које се дешавају током издржавања казне. Посебно је указано на то да без обзира на сазнања ниједна насилна епизода или насилни инцидент није унет у медицински картон затвореника у Централном затвору у Фунушалу, као ни Регионалном затвору у Коимбри. Током овог извештаја делегација се посебно осврнула на стање женског дела психијатријске болнице Сао Јоe де Деус. Смештајни капацитет обухватао је четири собе које су биле добро опремљене и свака је имала санитарни анекс. Оно што је посебно запажено је да су на једној од соба уклоњена врата с обзиром на то да се ради о пацијенткињи која је била склона суицидалном размишљању. Без обзира на потенцијалну медицинску оправданост, делегација је нашла да је овој пацијенткињи нарушена приватност. С обзиром на то да у овој установи постоји значајан број пацијената које је потребно обуздати, неретко се прибегава СОС лековима. Ово је посебно забрињавајуће, а највише због тога што њихову употребу контролишу и

---

⁹¹Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14-25. јанур 2008, Савет Европе, Стразбур 2009, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979b8>, преузето 10.08.2023. године

дозвољавају саме медицинске сестре без надзора лекара. Позитивно је оцењено и поступање према пацијентима којима је потребна изолација због тешког менталног стања у ком се налазе. Ове просторије биле су добро опремљене, и овим пацијентима обезбеђен је боравак на свежем ваздуху у трајању од сат времена, као и организоване активности како би се време испунило.

Периодична посета обављена је и у периоду од 07.02. до 16.02.2012. године.⁹² Током ове посете делегација је утврдила да су здравствени тимови у контролисаним заводима углавном адекватно оцењени. У затвору у Линхо, медицински тим се састојао од три лекара опште праксе од којих један са пуним радним временом и два која поступају пола радног времена. Медицинску службу чине и пет медицински сестара од којих су две дежурне током дана, а једна ноћу. Поступају и стоматолог и стоматолошки асистент два пута недељно, ако и психијатар. Медицински тим чини један психолог који поступа пуно радно време, један фармацеут, лекар инфективних болести и физиотерапеут који поступају половину радног времена. У Централном затвору у Лисабону поступају четири лекара опште праксе од којих један запослен пуно радно време, а остала три половину радног времена, ако и једанаест медицинских сестара. Стоматолошке посете обезбеђене су сваког дана по неколико сати, психијатријски прегледи обављају се у укупном трајању од 27 часова недељно, а лекар инфективних болести поступа укупно три сат недељно. Ово је прилично оскудан медицински тим с обзиром на то да се ради о затвору који има 1200 затвореника. У затвору Пацос де Ферерира поступају два лекара опште праксе половину радног времена три дана у недељи. Медицинску службу чине и осам медицинских сестара, стоматолог и психолог који су присутни пар сати недељно и психијатра који је присутан три пута недељно. Са пуним радним временом поступа и лекар за инфективне болести. Ово представља недовољан медицински тим с обзиром на то да се ради о затвору која броји 600 затвореника. У Судском затвору у Порту поступа један лекар опште праксе са пуним радним временом и девет медицинских сестре. Делегација је поново указала на значај првог пријемног прегледа. Указала је на то да у затвору Сетубал први пријемни преглед одређеног броја затвореника није обављен ни неколико дана након пријема у затвор. У

---

⁹²Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 7-16. фебруар 2012, Савет Европе, Стразбур 2013, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979c2>, преузето 10.08.2023. године

полицијском затвору у Лисабну пријемни преглед обавља медицинска сестра која пацијенте прегледа после два до пет дана од дана пријема, и то без адекватног физичког прегледа. Још једном је указано на значај евидентирања повреда установљених приликом првог пријемног прегледа али и након насилних епизода. Делегација је нашла да нису испоштоване препоруке садржане у ранијим извештајима. Указано је као и у ранијим извештајима, да је потребно смањити присуство затворске страже приликом прегледа пацијента јер се на тај начин угрожава поверљивост прегледа која се затвореницима гарантује. Оно што је посебно истакнуто у извештају је тестирање затвореника на преносиве и инфективне болести многим затвореницима нису понуђени тестови, они који су тестирани нису дали своју сагласност за обаљено тестирање, док су они који су упознати са тестирањем нису упознати са резултатима теста јер им исти нису саопштени. Број затвореника који су зависни од употребе дроге представља значајан проблем затвора у Португалу. Ово је посебно изражену затвору Пацос де Фереира у којем је према подацима здравствене службе завода 70% затвореника користило дрогу а 30% њих је зависно.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 03.12. до 12.12.2019. године.⁹³ Током ове посете пружени здравствени третмани оцењени су као задовољавајући. Оно на шта је поново указано је на мали број расположивог медицинског особља. У Централном затвору у Лисабону медицински тим чине један генерални главни лекар са пуним радним временом, четири лекара практичара и четири медицинске сестре са пуним радним временом, и два психолога. Ово је недовољан број медицинског тима с обзиром на то да се ради о 817 затвореника. У затвору Порто медицински тим се састоји од једног сталног клиничког лекара, шеснаест медицинских сестара, од којих је један главна и осам квалификоване за менталне болести. Обезбеђена је посета специјалиста који затвор посећују повремено. Сами амбулантни услови оцењени су као адекватним. Позитивно је оцењена и доступност лекова у заводима. Примећено је и побољшање првог пријемног прегледа, посебно се примењује и разговор са психологом који је од изузетног значаја за

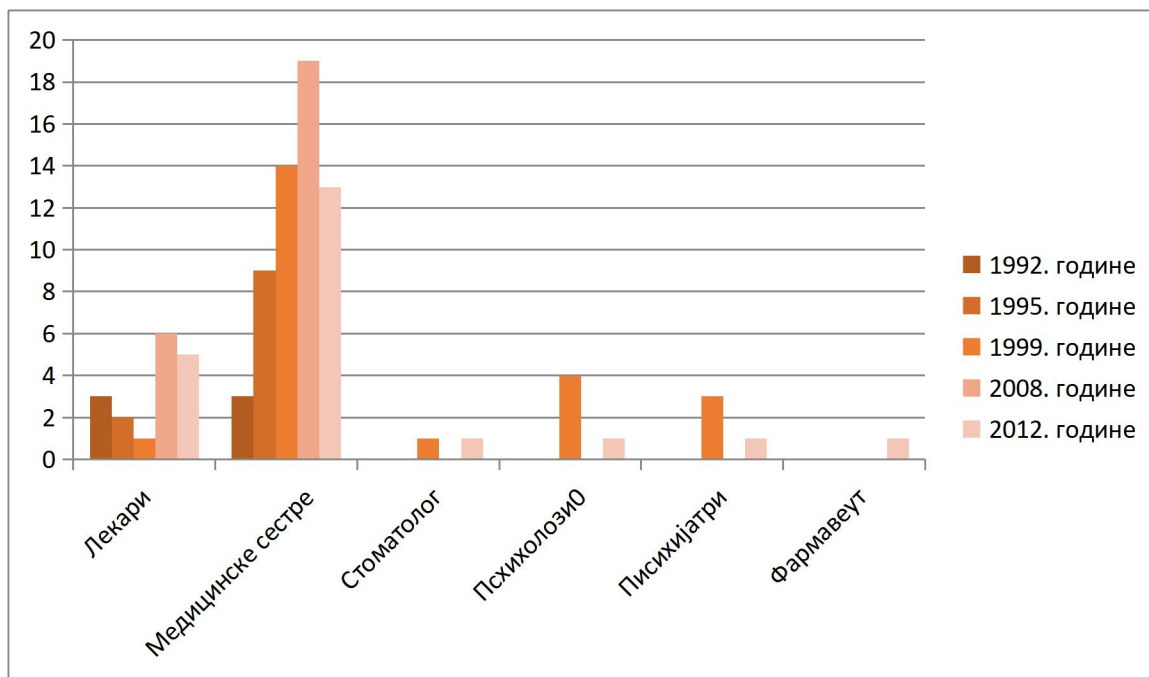
---

⁹³Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 3-12. децембра 2019, Савет Европе, Стразбур 2020, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a05953>, преузето 10.08.2023. године

превенцију самоубиства. Последња периодична посета обављена је током 2022. године о којој још увек није доступан извештај.

Делегација је током извештаја садржаних у истраживачком делу овог рада који се односе на заводске установе у Португалу углавном оценила број медицинске службе која поступа у овим заводима као задовољавајући. Оно на шта је посебно указано је то да у поступању завода постоји лечења затвореника СОС лековима, које није пожељно а посебно без контроле лекара, само на иницијативу медицинске сестре. У Португалу је негативно оцењено и одсуство евидентирања повреда насталих приликом пријема у завод, али и током насилних епизода. Оно што је делегација позитивно оценила је тест на ХИВ, Хепатитис Б и Ц као и туберкулозу приликом првог пријемног прегледа.

Графикон бр. 4 – Здравствени тим у Португалу

На графикону је приказан састав здравственог тима који поступа у контролисаним установама у наведеним периодима у Португалу. Највећи број овог тима чине медицинске сестре и лекари. Позитивно је што у овим установама постоје психијатри, психолози и фармацеути који поступају у заводу.

8.5. Извештаји који се односе на Француску

Делегација је Француску посетила петнаест пута. Периодичних посета било је седам, и то: прва посета обављена је у периоду од 27.10. до 11.08.1991. године, друга посета обављена је у периоду од 06.10. до 18.10. 1996. године, трећа посета обављена је у периоду од 14.05. до 26.05.2000. године, четврта посета обављена је у периоду од 27.09. до 09.10.2006. године, пета посета обављена је у периоду од 28.11. до 10.12.2010. године, шеста посета обављена је у периоду од 15.11. до 27.11.2015. године, седма посета је обављена у периоду од 04.12. до 18.12.2019. године.

Ad hoc посета било је осам, и то: прва посета обављена је у периоду од 03.07. до 07.07.1994. године, друга посета обављена је у периоду од 20.07. до 22.07.1994. године, трећа посета обављена је у периоду од 17.06. до 21.06.2002. године, четврта посета обављена је у периоду од 11.06 до 17.06.2003. године, пета посета обављена је у периоду од 13.12. до 20.12.2004. године, шеста посета је обављена у периоду од 25.11. до 01.12.2008 године, седма посета обављена је у периоду од 23.11. до 20.11.2018. године, осма посета обављена је у периоду од 06.07. до 10.07.2020. године.

Прва периодична обављена је у периоду од 27.10. до 11.08.1991. године.⁹⁴ У свом извештају у делу који се односи на медицинске третмане, комисија се пре свега осврнула на први пријемни преглед у затвору М.А. Лепо. Први пријемни преглед представљале су искључиво консултације са лекаром, приликом којих је пацијент упитан о здравственом стању и извршено је мерење крвног притиска. Никакав други физички преглед и психолошко саветовање нису учињени, што је комисија оценила негативно. У затвору М.А. у Ници, први пријемни преглед обављао је лекар, док је у М.А. Марсеј због преоптерећености лекара, први пријемни преглед обавља медицинска сестра. Делегација је указала на значај првог пријемног прегледа, који мора бити потпун и адекватан. Оно што је делегација приметила је и то да се у три заводске установе које су посећене, постоји потпуно различита политика тестирању новопридошних затвореника на ХИВ вирус. Оно што је утврђено је то да је у затвору у Марсеју узорак крви и тест на ХИВ узимају добровољно, и да исти већина новопридошних затвореника прихвата. У затвору

---

⁹⁴Rapport au gouvernement de la Republique Francaise relatif a la visite effectuee par le Comite europeen por la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumainsd ou degradants (CPT), 27. октобар- 8. новебар 1991, Савет Европе, Стразбур 1993, доступна на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695fe6>, преузето 15.08.2023. године

Клаивараку тест и узорак крви се не узимају затвореницима, исто се спроводи само системски и то у случају да се ради о ризичној групи. У затвору у Ници, новопридошли затвореници нису свесни чињенице да им се узорак крви узима за тест на ХИВ, и тог разлога они нису ни упознати са резултатима теста. Сваки затвореник који одбије да да узорак крви, издваја се у посебну просторију. Делегација је издала преопруку у којој је указана важност теста на ХИВ вирус, као и едукације затвореника о овој теми. У све три контролисане установе постојала је могућност пружања хитне медицинске помоћи током ноћи и викендом. Током своје прве посете делегација је обишла и психијатријску установу Д. Монавет која је лоцирана у близини Авиљона. Ова психијатријска установа има капацитет од 800 кревета, укључујући и јединицу за тешке пацијенте. Три павиљона мушке јединице ограђена су високим зидовима, који има висок ограђен улаз и јарак, и заједничку ваздушну комору, налазе се на периферији установе. Павиљон је имао уобичајени подни намештај, кревет, сто, табуре, орман, као и санитарне услове. Оно што је делегација оценила негативним је то што велики део дана сви пацијенти проводе заједно, без било какве могућности да се осаме. Такође, због непостојања кључа и засебног простора, свим пацијентима је угрожена приватност. Уочене су и разлике у поступању према мушкарцима и женама, жене су слободне да носе своју сопствену гардеробу, док су мушкарци у обавези да носе болничку. У овој установи поремећен је и лош контакт и комуникација између самог медицинског особља, првенствено лекара и медицинских сестара који поступају.

Ad hoc посета је обављена у периоду од 03.07. до 07.7.1994. године (Матерник).⁹⁵ У затворском центру Форт де Франс медицински тим чин лекар опште праксе који је центар посећивао два пута недељно у трајању од два сата, стоматолог који долази у центар два пута недељно и пружа у слуге у укупном трајању од 6 сати, дерматолог који центар посећује два пута месечно, као и офтамолог и гинеколог који долазе по захтеву пацијената. Постоји и психијатар који пружа хитну психијатријску помоћ, ако и вирусолог који посећује центар, и пружа информације о ХИВ-у. Делегације је током ове посете примила

---

⁹⁵Rapport au gouvernement de la Republique Francaise relatif a la visite effectuee par la Comite europeen pour la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), Matrinique, 7-14. јул 1994, Савет Европе, Стразбур 1996, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069600f>, преузето 15.08.2023. године

значајан број притужби, с обзиром на то да се ради о установи у којој је смештено преко 500 затвореника. Затвореници су се жалили на кашњење у пружању здравственог третмана, због недовољног медицинског тима, те су прегледи каснили и по неколико дана или неколико недеља. Медицински тим чине и две медицинске сестре, које поседују квалификацију и из психијатрије. Делегација је у својој препоруци указала на хитну потребу за појачање медицинског тима. Оно што је такође негативно оцењено је и то да се због недостатака медицинског кадра не постоји могућност адекватног лечења пацијената који болују од хроничних болести. Делегација је позитивно оценила опремљеност амбуланте у којој је било осам кревета, као две двокреветне и једна једнокреветна соба за пацијенте којима је потребна изолација. Без обира што је потребно први пријемни преглед обавити у року од 24 часа од пријема, сама медицинска служба је навела да се први пријемни преглед обавља у року од недељу дана од дана пријема, док су осуђеници упутили притужбе да поједини никада нису прегледани.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 20.07. до 22.07.1994. године. Током ове посете делегација је добила велики број притужби од стране затвореника који су указали на то да им није пружен адекватан здравствени третман, чак ни онда кад су сами захтевали медицинско лечење. Посебно је оцењено неадекватним поступање према затвореницима који болују од туберкулозе или СИДЕ а имају прекуде у лечењу. Делегација је утврдила и да је два месеца пре посете постојао проблем у снабдевању лековима.

Периодична посета обављена је у периоду од 06.10. до 18.10.1996. године.⁹⁶ Делегација је утврдила да су се значајно побољшали услови у Казнено-поправном центру. Овај центар је у потпуности реновиран током 1996. године. Здравствена служба се налази у згради Б која се током посете још увек реновирала. Зграда Д у којој се налази амбуланта и собе за консултације, завршене су 1997. године. Истражни центар Приз ле Сантре састоји се од једног главног лекара начелника и два хонорарна лекара опште праксе, као и пет приправника који раде у шест смена што представља еквивалент од 24 часа месечно.

---

⁹⁶Rapport au gouvernement de la Republique Francaise relatif a la visite effectuee par le Comite europeen pour la prevention de la torture et des peines outraitements inhumains ou degradants (CPT), 6-18. октобар 1996, Савет Европе, Старзбур 1998, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696047>, преузето 15.08.2023. године

Ово је био недовољан број лекара за 1400 пацијената. Одељење стоматологије има свог стоматолога са пуним радним временом. Медицински тим чини једанаест медицинских сестара од којих је једна глава. С обзиром на непостојање физиотерапеута, рехабилитациона нега била је ускраћена. Обезбеђене су консултације са радиолозима, кардиолозима и лекарима специјализованим за заразне болести. Оно што је оцењено неадекватним је то што није било обезбеђено присуство дежурног лекара током 24 часа. Посебно из разлога што је 1995. Године, затвореник преминуо с обзиром на то дежурни лекар није могао да га посети током ноћи. Медицинска служба о овом случају је обавестила државног тужиоца. Истражни затвор СМПР налази се у одељењу 4, који има 51 ћелију а у време посете у овом затвору боравила су тридесет три пацијента. Медицински тим сматра се задовољавајућим, с обзиром на то да су запослена два клиничка лекара са пуним радним временом, три лекара хонорарно, привремени психијатар који поступа 84 часа месечно, два психијатра која поступају у пет смена недељно, асистент и приправник. На психолошком одељењу запослено је девет психолога, од којих су три квалификована за поступање са зависницима од дроге. Оно што је негативно оцењено код овог медицинског тима је и то да је приликом посете било само три квалификоване медицинске сестре што је и више него недовољан број. Овакав тим медицинских сестара није могао да задовољи потребе дистрибуције лекова, терапијског лечења, поступања током празника, викенда или ноћу. У заводу за малолетнике, у здравственој служби поступа лекар координатор као шеф одељења са пуним радним временом, као и два хонорарна лекара која поступају три дана недељено. Стоматолог поступа четири дана недељно половину радног времена. Обезбеђене су физикалне терапије и специјалистички прегледи. Обезбеђено је и присуство психијатра, посебно делу психијатријске неге малолетник затвореника који имају проблем са дисциплином.

Периодична посета обављена је у периоду од 29.09. до 09.10.2006. године.⁹⁷ Током ове посете делегација је утврдила да је у Палисау лекар долазио два пута дневно из Центра Хоспиталиер Д Орасаи, док је медицинска сестра била присутна сваког дана од 9 до 16: 45. Делегација је истакла да су медицинске просторије на задовољавајућем нивоу. Још једном

---

⁹⁷Rapport au gouvernement de la Republique Francaise relative de la visite effectuee par le Comite europeen pour la prevention de la torture et de peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 27. септембар- 6. октобар 2006, Савет Европе, Стразбур 2007, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ecbd5>, преузето 15.08.2023. године

је указано на значај првог пријемног прегледа, који мора бити адекватно обављен. Оно што је негативно оцењено је то што се први пријемни преглед обављао у појединим установама само на захтев затвореника који је дошао у завод.

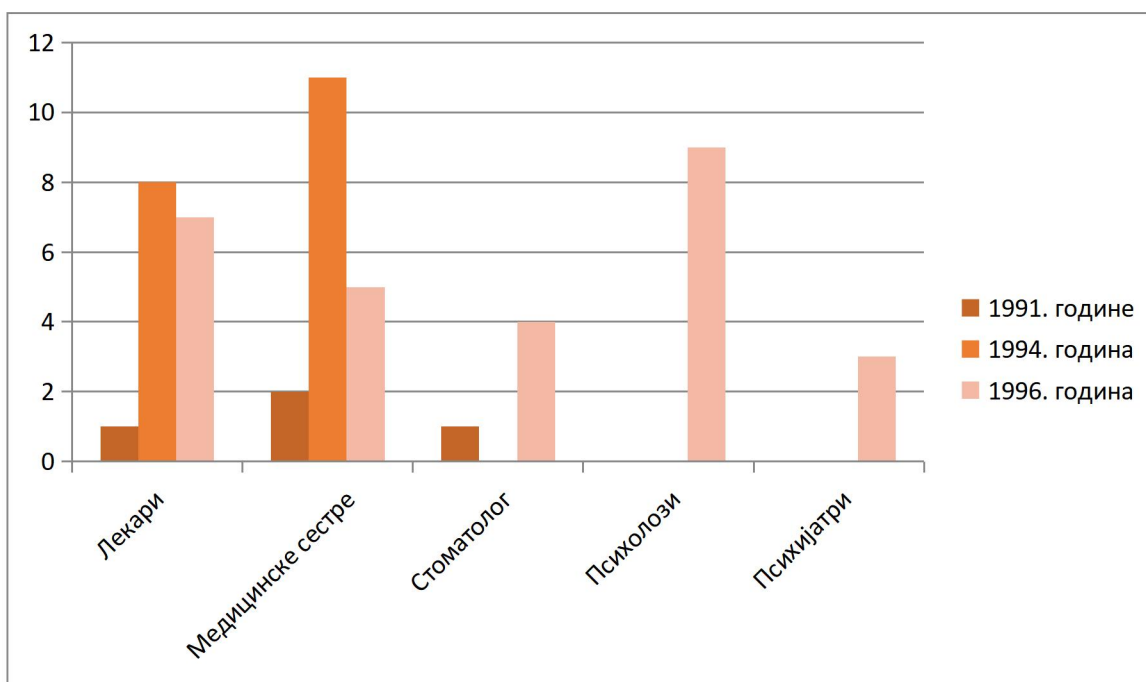
Периодична посета обављена је 12.04. до 18.12.2019. године.⁹⁸ Током ове посете делегација је истакла да су Медицинско- правосудне јединице углавном лоциране у јавним болницама, у којима се на захтев полиције или суда испуњавају медицински захтеви. Лекари УМЈ Хотел Диеу у Паризу обављају прегледе притворених лица. у овој установи постоје два одељења за лица лишена слободе, које обезбеђују припадници полиције у униформи или у цивилу. Посебно је важно напоменути да се одељење хоспитализације које се налази на другом спрату у потпуности медицински опремљено и реновирано. Велики број пацијената која чини ову установу, у време посете 21%, има развијен одређен облик зависности од наркотика. Оно што је посебно негативно оцењено је и то да се код сваког кревета налазе лисце, окови и каишеви за везивање. Пракса да се пацијенти ове установе тако одводе,, ван сваке хуманости довела је до тога да је на исти начин спроведена и трудница у општу болницу ради прегледа, док је присутна јавност била ужаснута и уплашена. Многи затвореници изели су соје притужбе на трауматске повреде које настају приком коришћења ових средстава. Делегација је издала препоруку да је и више него неопходно да се овој пракси стане на крај.

Делегација је у извештајима који су обрађени у овом раду навела да велики број контролисаних станова у Француској има недовољан број медицинског особља које у њима поступа. Овакав број током година није повећан. Такође је негативно оцењен и однос припадника медицинске службе међусобно али и са пацијентима. Посебно је указано на то да се још увек користе бројна средства за спутавање пацијената, посебно кожни каишеви, који у прекомерној мери представљају негативно поступање. Делегација је позитивно оценила тестирање на ХИВ и туберкулозу пацијената, посебно новопридошлих током првог пријемног прегледа. Значајно је напоменути да је у већини завода обезбеђено присуство психијатра, психолога и стоматолога.

98Rapport au Gouvernement de la Republique Francaise relatif a la visite effectuee en France par la Comite europeen pour la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 4-18. децембар 2019, Савет Европе, Стразбур 2021, доступно на:<https://rm.coe.int/1680a2f0a0>, преузето 15.08.2023. године

Графикон 5. Стање здравствене заштите у контролисаним заводским установама у Француској

На графикону је приказана медицинска служба у контролисаним заводима у Француској. Највећи део ове службе чине лекари и медицинске сестре. Али је од изузетног значаја и висока стопа присности пре свега психолога, а затим и стоматолога и психијатра.

IX ИЗВЕШТАЈИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА БАЛКАН

9.1. Извештаји који се односе на Хрватску

Делегација је Хрватску посетила седам пута. Од тога периодичних посетила било је шест, и то: прва периодична посета обављена је 20.09. до 30.09.1998. године, друга посета обављена је у периоду од 01.12. до 09.12.2003. године, трећа посета обављена је у периоду од 04.05. до 14.05.2007. године, четврта посета обављена је у периоду од 19.09. до 27.09.2012. године, пета посета обављена је у периоду од 13.03. до 24.03.2017. године, шеста посета обављена је у периоду од 19.09. до 29.09.2022. године. Делегација је у Хрватској обавила само једну ad hoc посету у периоду 10.08. до 14.08.2020. године.

Периодична посета обављена је у периоду од 20.09. до 30.09.1998 године.⁹⁹ Током прве посете делегација је посетила Болницу за лица лишена слободе (Затворска болница) у Загребу. У Затворској болници у Загребу смештена су осуђена и притворена лица. Болница је подељена на четири одељења неурологије/психијатрије који имају смештајни капацитет 50 кревета, респираторних болести, хирургије са операционом салом и интерне медицине која има капацитет од 105 кревета. Током посете у болници је било смештено 80 пацијената. Медицински тим чини особље од 50 здравствених радника, и то 15 стално запослених лекара и 23 медицинских сестара. Социо- психолошки тим чине три запослена од којих је један психолог. Болницу обезбеђује 50 чувара задужених за чување, спречавање бекства и одржавање дисциплине пацијената који су смештени у болници. Делегација тиком посете није наишла на податке о злостављању пацијената без обзира што су постојали наводи који говоре о томе да су поједини пацијенти, посебно са психијатријског одељења претрпели злостављање у виду шамарања и ударања пендреком. Ови пацијенти нису желели да се о овим наводима изјашњавају. С обзиром на то да делегација у току посете није наишла на регистар у којем су садржана евиденција примењиваног спутавања пацијената која се састоји у везивању каишевима и другим средствима, у свом извештају о овој посети издала је препоруку у којој је садржано да се у случају прибегивања овим метода исте обавезно морају бити евидентирани у регистру, ако и да се овим методама прибегао само у изузетним случајевима. Посебно је негативно оцењено то што на самим одељењима болнице чувари који поступају носе пендреке, што додатно узнемирава пацијенте. Делегација је издала препоруку да се и у случају ношења пендрека исти морају бити сакривени од пацијената како би се степен узнемирења и страха свео на минимум. Услови Затворске болнице у Загребу оцењени су задовољавајућим. У самој болници током 24 часа поступа довољан број лекара и медицинског особља, као и могућност обавља специјалистичких прегледа ван болнице. Но што је негативно оцењено је и то што се малолетни пацијенти у случају недостатка капацитета смештају заједно са одраслима, што се не сме допустити.

---

⁹⁹Report to the Croatian Government on the visit to Croatia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 20-30. септембар 1998, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069555b>, преузето 18.08.2023. године

Периодична посета обављена је у периоду од 04.05. до 14.05.2007. године.¹⁰⁰ Током ове посете делегација је оценила задовољавајућим стање у затвору у Пожеги. У овом затвору поступа лекар који је доступан и у хитним случајевима, као и три медицинске сестре. Адекватним је оцењено и стање у затвору у Рјечи. Поступа лекар са пуним радним временом, као лекар који повремено посећује завод. Две медицинске сестре у затвору су присутне пуно радно време радним данима. Обезбеђене су посете и физиотерапеута као и стоматолога који поступа у хитним случајевима. Делегација је стање у затвору у Осјеку и Лепоглави оценила незадовољавајућом. Медицински тим чини један лекар који посећује завод и који има дежурства у заводу, док је радним данима поступала само једна медицинска сестра пуно радно време. У Лепоглави је поступајући лекар био на боловању више од годину дана. Лекар који посећује завод није у могућности да збрине преко 700 затвореника. Из ових разлога, пацијенти су упућени у Затворску болницу у Загребу. У Пожеги је обезбеђен један психијатар који је у то време био на специјализацији, и два која су повремено посећивала завод. У Осјеку психијатар долази једном недељно у трајању од 3 сата. У Рјечи је присуство психијатра обезбеђено једном месечно у трајању од четири часа. Од свих посећених завода, само су у Пожеги биле обезбеђене посете психолога. Прегледом медицинских картона утврђено је да се исти ажурирају и уредно воде. Бројни пацијенти су навели да не добијају копију медицинских картона без обзира што исте захтевају. Поједини интервјуисани пацијенти навели су да нису имали први пријемни преглед приликом доласка у завод.

Периодична посета обављена је у периоду од 19.09. до 27.09.2012. године.¹⁰¹ Током ове посете делегација је утврдила да се пацијенти углавном лече у заводским болницама, а да се исти само у случају потребе пребацују у затворску или цивилну болницу. Медицински тим Жупанијског затвора чине два стално запослена лекара са пуним радним временом, два стоматолога са пуним радним временом, један психијатар са пуним радним

---

¹⁰⁰Report to the Croatian Government on the visit Croatia carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 4-14. мај 2007, Савет Европе, Стразбур 2008, [на:https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695561](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695561), преузето 18.08.2023. године

¹⁰¹Report to the Croatian Government on the visit Croatia carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 19-27. септембар 2012, Савет Европе, Стразбур 2014, [на:https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695591](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695591), преузето 18.08.2023. године

временом и девет медицинских сестара. Без обзира на бројност медицинског особља, исти није оцењен задовољавајућим с обзиром да се у заводу налази преко 400 затвореника. Овај затвор има обезбеђене посете лекара Затворске болнице у Загребу, као и цивилних болница. Здравствени кадар Државног затвора у Глини чини један лекар који поступа половину раног времена. Ово је и више него недовољно с обзиром на то да се ради о заводу који броји више од 560 затвореника. Контролисане заводске установе оцењене су као адекватно опремљене. Оно што је делегација оценила незадовољавајућим је и то да је пријемни преглед вршила медицинска сестра и то тек дан или два дана пријема у завод. Негативно је и оцењено непостојање трауматског картона у којем се бележе повреде пацијената. ЦПТ делегација је поздравила поштовање ранији препорука да се уклони присуство страже завода током медицинског прегледа. Негативно је оцењено и то да су многи затвореници којима је изречена Мера безбедности обавезног психијатријског лечења у складу са националним кривичним законодавством смештени у затворске установе у оквиру завода, уместо у Затворску болницу у Загребу.

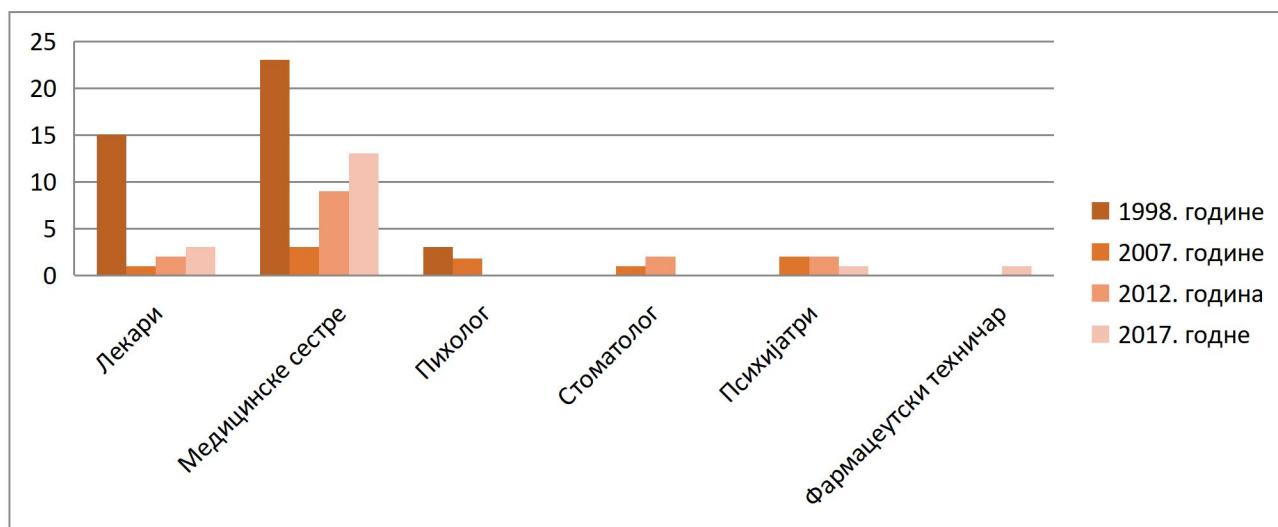
Периодична посета обављена је у периоду од 14.03. до 23.03.2017. године.¹⁰² У Жупанијском затвору у Загребу поступају два лекара, десет медицинских сестра и један фармацеутски техничар. Овакав медицински тим оцењен је адекватним за завод који броји 600 затвореника. У Жупанијском затвору у Сплиту лекар поступа два пута недељно, с обзиром на то да се у току посете налазио на специјализацији. Поступају и три медицинске сестре. У затвору у Осјеку поступа лекар који посећује затвор два пута недељно у трајању од четири сата, ако и једна медицинска сестра која поступа током радних дана, док су преостале две биле на боловању. Психијатар посећује завод једно недељно. Овакав медицински тим сматра се неадекватним с обзиром на то да се ради о заводу који броји 135 осуђеника. Установе су оцењене адекватно у смислу опремљености и хигијенских услова. Посебно је неадекватним оцењен први пријемни преглед с обзиром на то да се исти обавља у року од два дана у Жупанијском затвору у Загребу и у року од пет дана у Жупанијском затвору у Осјеку и Сплиту. У затворим у Хрватској сви новопридошли затвореници подлежу тестирању на ХИВ, хепатитис Б и Ц и туберкулозу.

---

¹⁰²Report to the Croatian Government on the visit to Croatia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14-27. март 2017, савет Европе, Стразбур 2018, доступно на: <https://rm.coe.int/16808e2a0e>, преузето 18.08.2023. године

Поступање медицинског особља у заводским установама и установама у којима су смештена осуђена лица је променљивог карактера. Оно што је позитивно оцењено у извештајима који су обрађени у истраживачком делу овог рада, представљају хигијенски услови у заводим, ако и медицинска опремљеност. Бројност лекара који поступају у заводу кроз извештаје показује осцилације, али се у већини извештаја, сматра довољним број лекара, медицинских сестара и осталог дела медицинског тима који поступа у заводу. Оно што је делегација указала и што се сматра недопустивим је коришћење метода спутавања. Пацијенти који имају одређен вид агресије и менталних поремећајима често буду подрвгнути методама спутавања, када се везују кожным каишевима како би се умирили. Негативно је оцењено и одсуство евиденције нанетих телесних повреда. Не само оних од других осуђеника, већ и од стране поступајућих лекара и медицинског особља, о којима се су власти одбиле да се изјасне.

Графикон б. Здравствени тим у заводским установама у Хрватској

На графикону бр. 5, приказан је састав медицинског тима који поступа у заводу. У заводу је заступљен највећи број медицинских сестара. Оно што је позитивно у саставу медицинског тима који поступа је постојање психијатара, стоматолога и психолога, али и фармацеута.

9.2. Извештаји који се односе на Босну и Херцеговину

Делегација је посетила заводске установе Босне и Херцеговине девет пута. Периодичних посета било је пет, и то: прва је обављена у периоду од 27.04. до 09.05.2003. године, друга у периоду од 19.03. до 30.03.2007. године, трећа у периоду од 05.04. до 14.04.2011. године, четврта посета је обављена у периоду од 29.09. до 09.10.2015. године, пета посета обављена је у периоду од 11.06. до 21.06.2019. године.

Ad hoc било је четири, и то: прва посета обављена је у периоду од 14.12. до 17.12.2004. године, друга посета обављена је у периоду од 11.05. до 15.05.2009.године, трећа посета обављена је у периоду од 05.12. до 11.12.2012. године, четврта посета обављена је у периоду од 17.09. до 27.09.2021. године.

Прва периодична посета Босне и Херцеговине обављена је 2003. године.¹⁰³Током ове посете делегација је посетила Психијатријску болницу Соколац и Установу Јакеш за лечење, рехабилитацију и социјалну заштиту хронично болесних затвореника. Капацитет Психијатријске болнице Соколац смањен је са 500 на 100, као и Форензичко-психијатријска јединица која може хоспитализовати 100 пацијената. У време poste у Форензичко- психијатријском делу смештено је 100 пацијената. Форензичко-психијатријски део обухвата отворена и затворена одељења, акутно мушко одељење, као и одељење за смештај најзахтевнијих и најагресивнијих пацијената. Током своје прве poste, делегацији су упућене бројне притужбе које се односе на злостављање од стране медицинског особља на мушком одељењу форензичко-психијатријске јединице Психијатријске болнице Соколац. Пацијенти су се жалили на шамарање, ударање и гурање од стране медицинског особља. Овакви наводи пацијента поткрепљени су и самим увидом у здравствено стање једног од пацијената који је упутио притужбе на злостављање код кога је утврђена прелом носа и ожиљак дужине од 1 до 2цм, а исти је задобио ударцем палицом од стране медицинске сестре. Најозбиљније повреде установљене су на затвореном одељењу Психијатријске јединице Соколац у којој су биле учестале епизоде насиља међу пацијентима. Значајно је напоменути и то да је на Одељењу судске медицине Соколац дошло до троструких убистава од стране два пацијената у којима су живот

---

¹⁰³Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 27. април- 03. мај 2003, Савет Европе, Стразбур 2004, доступно на:<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680693ea>, приступљно 18.08.2023. године

изгубили други пацијенти овог одељења, која су се догодила у период од четири године пре посете делегације. Делегација је утврдила да су након убиства предузете бројне мере. Форензичко- психијатријска јединица Соколц располаже великим отвореним двориштем са три стране, док је четврта страна обезбеђена високом оградом. Отворени део одељења је у време посете бројао 57 пацијената који су у сваком моменту излазе из својих соба, имају приступ дворишту и слободним активностима. 24 пацијената који се налазе у затвореном делу јединице имају приступ дворишту и слободним активностима само у одређено време. Кроз разговор са психијатрима Форензичко- психијатријске јединице Соколац, делегација је утврдила да већина пацијената која су хоспитализована болује од шизофреније. Према наводима лекара велики број пацијената мушког акутног одељења болује од психоза. Према наводима лекара 2/3 пацијената болује од тешких и дуготрајних болести. приликом пријем а Форензичко- психијатријско одељење, пацијенте прегледа психијатар, истима се нуди фармакотерапија, ретко се примењује радна терапија са пацијентима, индивидуални планови се не праве за сваког пацијента. Пацијенти Форензичко- психијатријске јединице упућују се на ово одељење по налогу кривичног или прекршајног суда, или су исти пребачени из затворских установа. Делегација је негативно оценила то што је због недовољних медикамената долази до прекида у терапији пацијената.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 11.05. до 15.05.2009. године.¹⁰⁴ Током ове посете делегација позитивно је оценила чињеницу да се први пријемни преглед новопридошлог пацијента обавља у року од 24 часа од дана пријема установу. Позитивно је оцењен и медицински кадар затвора у Зеници који има два лекара са пуним радним временом, од којих је један психијатар, с обзиром на то да се у установи налази 770 затвореника. Задовољавајућим је оцењен и медицински кадар Истражног затвора у Сарајеву. Посебно је позитивно оцењено поступање медицинског тима затвора у Зеници који саставља извештај о сваком прегледу пацијента код ког су утврђене повреде, са детаљним описом повреда, фотографијом констатованих повреда као и детаљна изјава

---

¹⁰⁴Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit Bosnia and herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 11-15. мај 2009, Сват Европе, Стразбур 2010, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680693f8b>, преузето 18.08.2023. године

затвореника о њиховом настанку. Сваки затвореник има право на копију свог медицинског картона. У случају да су повреде настале као резултат нападали злостављања о њима се обавештава управник затвора. Потпуно другачије поступање делегација је утврдила у Истражном затвору у Сарајеву. У овом затвору пацијенти немају право на копију свог медицинског картона, осим ако исто не дозволи поступајући судија. Уколико се утврде повреде пацијената које представљају резултат напада или злостављања исте се без посебног извештаја и обавештења о истим управника и јавног тужиоца, само уносе у здравствени картон пацијента. Делегација је негативно оценила непостојање свеобухватне политике контроле дрога, с обзиром на то да се иста конзумира и ток издржавања казне затвора. Оно што је током посете Истражног затвора у Сарајеву утврдила да се пацијенти који се налазе у притвору и који су пре смештања у притвор користили терапију лечења метадоном са истом могу наставити у притвору. Овакво поступање није примећено у затвору у Зеници, што је делегација негативно оценила, с обзиром да се ради о озбиљном стању пацијента које захтева континуирано лечење.

Периодична посета обављена је у периоду од 05.04. до 14.04.2011. годне.¹⁰⁵ Током ове посете делегација је утврдила да се здравствени тим затвора у Бања Луци састоји од једног сталнозапосленог лекара, и два медицинска техничара. Радно време лекара почиње у 7 часова ујутру и завршава се у 15 часова поподне током радних дана. Током викенда, ноћи и празника лекар је приправан. Медицински техничари раде у сменама од 12 сати, од 7 часова до 19 часова, два дана за редом, док су наредна два дана слободна. Посете стоматолога су два или три пута недељно у зависности од потребе пацијената, посете психијатра обезбеђене су три пута недељно, док је лабораторијски техничар присутан једном недељно. Медицински тим затвора у Фочи чине лекар који затвор посећује четири сата дневно, као и медицинска сестра и два медицинска техничара која раде у сменама од по 12 сати, и током викенда, а који се смењују. У заводу су обезбеђене poste специјалиста: кардиолога, дерматолога, офтамолога, гастроентеролога, ортопеда, хирурга. Једном месечно завод посећује психијатар Психијатријске установе Соколац. У завору у Добоју

---

¹⁰⁵Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 15-14. април 2011, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680693fd> e, преузето 18.08.2023. године

поступа један лекар који затвор посећује три дана у току недеље. Делегација је још једном указала на важност поступања лекара током првог пријемног прегледа. И у овом извештају негативно је оцењено поступање лекара током констатовања повреда затвореника, и њиховог уношења само у медицински картон без посебно сачињеног извештаја и обавештења управе завода и тужиоца. Овакво негативно поступање констатовано је у затворима у Источном Сарајеву, Мостару и у Истражном затвору у Сарајеву. Делегација је у овом извештају још једном указала на важност медицинске поверљивости, с обзиром на то да је запажено присуство стражара током медицинског прегледа. Током својих посета, делегација је утврдила да се у затворима у Републици Српској постоји неадекватно поступање лекара према пацијентима који болују од преносивих болести и зависности од дроге.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 05.12. до 11.12.2012. године.¹⁰⁶ Током ове посете у делу који се односи на здравствену заштиту делегација је утврдила да није дошло до промена у саставу медицинског тима који поступа у затвору у Бања Луци. Промене медицинског тима нису утврђене ни у затвору у Добоју. Оно што је негативно оцењено током ове посете је и то што није дошло до позитивних промена приликом евидентирања повреда нанетих затвореницима у посебним извештајима лекара.

Периодична посета обављена је у периоду од 11.06. до 21.06.2019. године.¹⁰⁷ Током ове посете делегација је утврдила да медицински тим затвора у Зеници чини један стално запослени лекар опште праксе и 17 медицинских сестара, као и један радиолошки техничар. Оно што је негативно оцењено је то што у установи није запослен психијатар и исти не посећује затвор. Посете стоматолога обезбеђене су три пута недељно. Затвор посећују и лекари специјалисти. Посебно су обезбеђене посете форензичког психијатра форензичком одељењу три пута недељно. Здравствени тим затвора у Тузли чине један лекар опште пракси две медицинске сестре, док преостале две медицинске сестре

---

¹⁰⁶Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 5-11. децембар 2012, Савет Европе, Стразбур 2013, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680694015>, преузето 18.08.2023. године

¹⁰⁷Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 11-21. јун 2019, Савет Европе, Стразбур 2021, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a3d12c>, преузето 18.08.2023. године

поступају хонорарно. Организовани су редовни гинеколошки прегледи осуђеница. Психијатар посећује установу три пута недељно. У затвору у Мостару поступа један лекар опште праксе који поступа хонорарно, као и две медицинске сестре. Посте психијатра и стоматолога организоване су једном недељно. У затвору у Сарајеву не постоји стално запослени лекар. Затвор посећује један лекар опште праксе на сваких шест дана. У затвору су запослене три медицинске сестре. Два пута недељно поступа стоматолог, а једном недељно психијатар. Још једном је негативно оцењено поступање здравственог особља током првог пријемног прегледа.

Ad hoc посета обављена је у периоду од 17.09. до 27.09.2021. године.¹⁰⁸ Током ове poste делегација је утврдила да су у глобалу све здравствене установе адекватно оцењене. Углавном се број медицинских тимова није променио и остао је на задовољавајућем нивоу. Делегација је позитивно оценила поступање лекара Државног затвора који је први пријемни преглед новопридошлог затвореника обављао у року од једног или два дана након пријема у затвор. Сам први пријемни преглед састоји се од потпуне анамнестичке процене и физикалног прегледа, обављених уз гарантовану поверљивост затворенику и без присуства стражара. Све утврђене повреде су детаљно описане, али се порекло истих не утврђује. Негативно је оцењен први пријемни преглед који се спроводи у заворима у Мостару и Сарајеву. У ови контролисаним установама први пријемни преглед се не обавља у предвиђеним роковима, већ знатно касније. Медицински картони нису адекватно попуњени, део који је односи на претрпљене трауматске повреде углавном остаје непопуњен или се у исти уносе уобичајене фразе, попут: „није претрпљено злостављање од стране полиције“. Делегација је поново указала на своје раније препоруке садржане у другим извештајима, па је још једном и у извештају о овој посети истакла важност евидентирања насталих повреда и обавештавање органа управе завода као и надлежног тужиоца о њиховом постојању. Негативно је оцењено обављање здравствених прегледа у присуству стражара у заводима у Мостару, Бихаћу и Зеници. Позитивно је оцењено поступање затвора у Сарајеву које је непрозирним стаклом обезбедио приватност пацијената током медицинских прегледа. Апотеке свих посећених завода адекватно сз

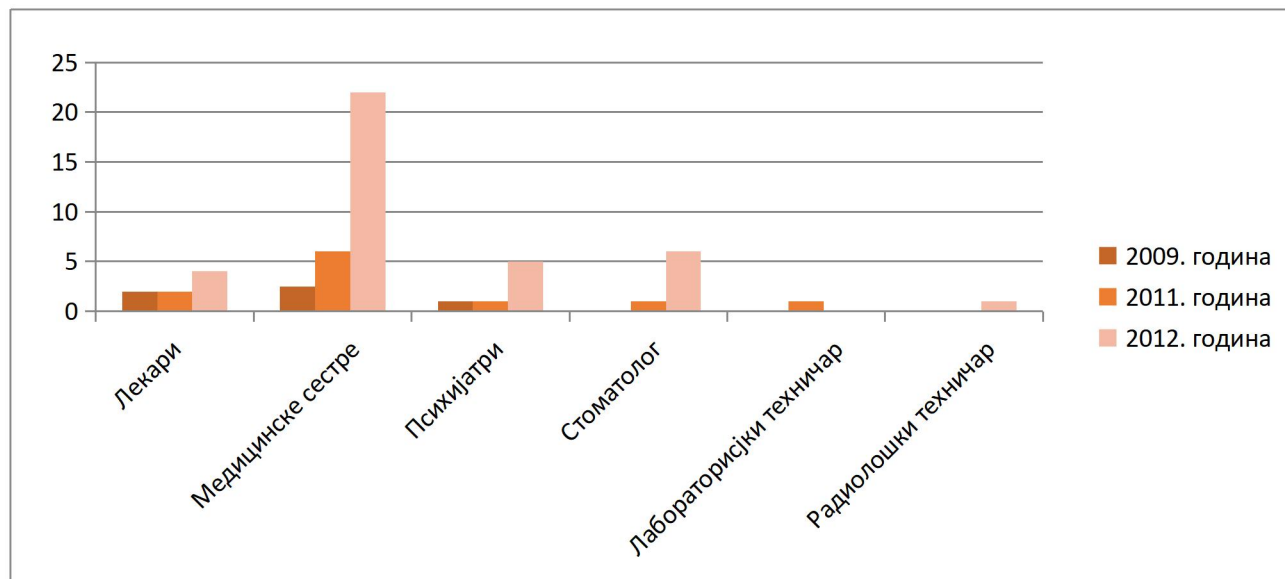
---

¹⁰⁸Report of the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by European Committee for the Prevention of the Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 17-23. септембар 2021, Савет Европе, Стразбур 2023, доступно на:<https://rm.coe.int/1680ab30e9>, преузето 18.08.2023. године

оцењене. У свим контролисаним установама обезбеђено је лечење зависности од наркотика.

У контролисаним периодима у извештајима који су обрађени у истраживачком делу овог рада, указано је на значај превенције самоубиства, али и насилних епизода затвореник а посебно на забрану примене насиља према затвореницима од стране медицинског особља. У многим извештајима наводе се повреде које су нанете од стране поступајућег медицинског особља у контролисаним установама. Посебан проблем представљају и насилне епизоде самих затвореника према осталим затвореницима који с током једног периода ескалирали од наношења тежих повреда до убиства других осуђеника. Осцилације се примећују и поступању медицинског особља током првог пријемног прегледа с обзиром на то да се у појединим установама први пријемни преглед обавља правовремено и потпуно, док у другим заводским установама исти није ни благовремен, ни потпун, или није ни извршен.

Графикон број 7. Здравствени тим који поступа у Босни и Херцеговини

На графикону број 7. приказан је састав медицинског тима који поступа у заводима у Босни и Херцеговини. Највећи број чине медицинске сестре. Не постоји довољан број лекара који поступа у контролисаним установама. Значајно је напоменути и

то да поред стоматолога и психијатра чије је присуство неопходно у заводским установама, постоји и други чланови медицинског особља као што је лабораторијски и радиолошки техничар.

9.3. Извештаји који се односе на Албанију

ЦПТ делегација посетила је Албанију петнаест пута. Периодичних посета било је седам, и то: прва посета обављена је у периоду од 09.12. до 19.12.1997. године, друга посета обављена је у периоду од 04.12. до 14.12.2000. године, трећа посета обављена је у периоду од 23.05. до 03.06.2005. године, четврта посета обављена је у периоду од 10.05. до 21.05.2010. године, пета посета обављена је у периоду од 04.02. до 14.02.2014. године, шеста посета обављена је у периоду од 20.11. до 30.11.2018.године, седма посета обављена је у периоду од 04.05. до 15.05.2023. године.

Ad hoc посета било је осам, и то: прва посета обављена је у периоду од 13.12. до 17.12.1998. године, друга посета обављена је у периоду од 22.10. до 26.10.2001. године, трећа посета обављена је у периоду од 13.07. до 18.07.2003. године, четврта посета обављена је у периоду од 28.03. до 31.03.2006. године, пета посета обављена је у периоду од 16.06. до 20.06.2008. године, шеста посета обављена је у периоду од 30.01. до 01.02.2011. године, седма посета обављена је у периоду од 02.02. до 09.02. 2017. године, осма посета обављена је у периоду од 23.11. до 26.11.2021. године.

Периодична посета обављена је у периоду од 04.12. до 14.12.2000. године.¹⁰⁹ Делегација је извршила посету затворске болнице у Тирани. Током посете у функционисала само су два одељења, патологије и психијатрије. Одељења пулмологије, хирургије и заразних болести била су ван функције с обзиром на то да се налазе у фази реконструкције. Током посете због радова пацијенти општих одељења пребачена су на одељење патологије, њих је у време poste било 22. Одељење психијатрије које има капацитет од 24 кревета, у време poste бројало је 47 пацијената. У просеку, пацијенти који

¹⁰⁹ Rapport au Gouvernement de l'Albanie relatif à la visite effectuée en Albanie par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peins ou traitements inhumains ou dégradants (CPT), 4-14. децембар 2000, Савет Европе, Стразбур 2003, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806661fd>, доступно на 20.08.2023. године

су хоспитализовани на психијатрији остајали су дуже од годину дана на лечењу. Медицински тим чине четири лекара са пуним радним временом, управници павиљона и петнаест медицинских сестара. Делегација је оценила да је овакав медицински тим недовољан с обзиром на капацитете болнице, и издала препоруку повећања броја запослених у болници. Посебно је негативно оцењено непостојање фармацеута у болници. Негативно су оцењени и хигијенски услови у контролисаној установи посебно на одељењу психијатрије где су се налазиле безличне, суморне и прљаве собе. Посебно је указано на то да поједини пацијенти нису имали чисту постељину, док други нису имали никакву постељину. Негативно је оцењено и лечење пацијената на психијатрији који добијају искључиво терапију лековима, без било какве психолошке подршке.

Периодична посета обављена је у периоду од 10.05. до 21.5.2010. године.¹¹⁰ Током ове посете делегација је утврдила да је број медицинског особља у већини посећених установа био на задовољавајућем нивоу. Ипак, делегација је истакла да је раније у својим препорукама истицала да је медицински тим који чине четири медицинске сестре Затвора бр.313. недовољан за капацитет овог затвора. Делегација је истакла да је у свим здравственим установама медицинска опрема незадовољавајућа. Скоро у свим установама једина медицинска опрема састојала се искључиво од стетоскопа и мерача крвног притиска. Због недостатка инструмената за узимање анализе крви, затвореници се одводе у спољну болницу и код најједноставнијих анализа. Негативно оцењено што у установи у Кукешу не постоји н умиваоник. Посебно је негативно оцењено лоше снабдевање лековима, те су затвореници приморани да исте набављају преко чланова својих породица. Стоматолошке услуге обезбеђене су у заводима у Бурелу, Драчу, Пољу Круја, Корча и Затвору број 313. Затвори у Кукешу и Каваји имају обезбеђене посте стоматолога. Делегација је утврдила да контролисане установе немају адекватно опремљена стоматолошка одељења. Посебно је негативно оцењено непостојање психијатра у установама, с обзиром на то да је пацијентима неопходна психијатријска нега. Делегација се осврнула и на своје раније препоруке у којима је указала на важност првог пријемног

---

¹¹⁰Report to the Albanian Government on the visit to Albania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 10-21. мај 2010, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680667783>, преузето 20.0.2023. године

прегледа посебно што се истим врши превенција ширења заразних болести, превенција самоубистава и неопходно евидентирање насталих повреда. Посебно је негативно оцењено што ни једна контролисана установа није пружала адекватан, потпун и у предвиђеним времену обављен први пријемни преглед. У установама у којима је обављен први пријемни преглед, исти се искључио састојао од разговора о здравственом стању, без одговарајућег медицинског прегледа. Делегација је са посебно негативно оценила што медицински картони у затвору у Корачи и Затвору број 313. садрже веома мали број медицинских података, а многи подаци су унети ретроактивно и то искључиво због најављене посете делегације. Делегација је поздравила добро стање медицинских картона у затворима у Драчу. Кукешу, Каваји и Фуше Курију.

Периодична посета обављена је у периоду од 20.11. до 30.11.2011. године.¹¹¹ Током ове посете делегација се пре свега фокусира на здравствене услуге у затворима Бурел и Фиера. Извештајем су обухваћени и здравствени третмани у установама у Драчу, Лежи и Затвору број 302 и Затвору број 313. у Тирани. Делегације је оценила задовољавајућим број медицинског тима који поступа у Затвору у Бурел и затвору број 302 у Тирани. У овим установама запослен је један лекар опште праксе као и четири медицинске сестре. У затвору у Лежа поступа један стално запослен лекар опште праксе, један који завод посећује хонорарно као и осам медицинских сестара и један фармацеут. У затвору Бурел и Лежа запослен је и стоматолог са пуним раним временом. Оно што је делегација позитивно оценила је то да је присуство сестара обезбеђено свих 24 часа седам дана у недељи. У затвору Фиер стално је запослен лекар са пуним радним временом као и интерниста који поступа половину радног времена. Запослен је и један стоматолог, десет медицинских сестара и један фармацеут. Ово је недовољан медицински тим за затвор у којем је смештено 850 затвореника. У затвору у Драчу који броји 250 затвореника поступа психијатар уз помоћ десет медицинских сестара. Делегација је поновио утврдила недостатке приликом првог пријемног прегледа и још једном указала на његову важност.

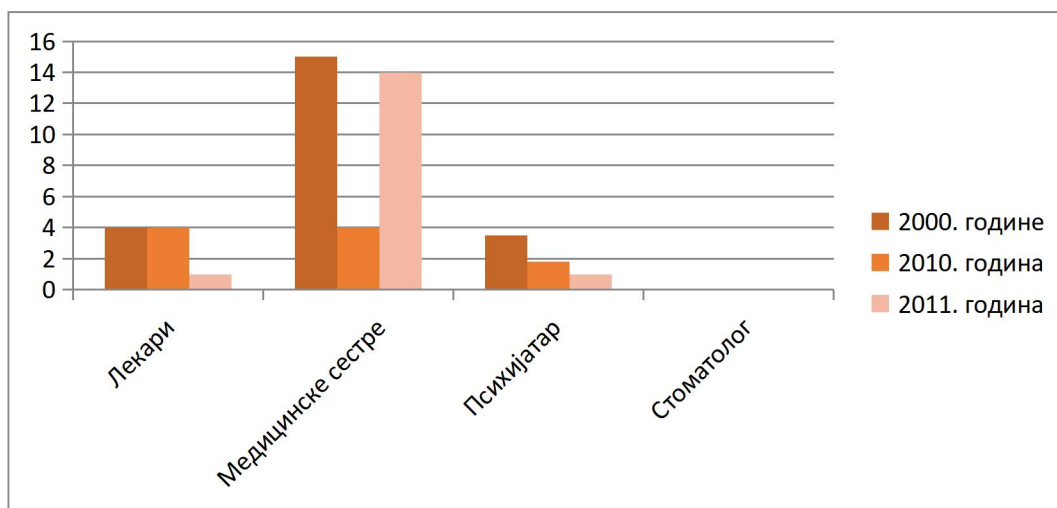
¹¹¹Report the Albanian Government on the visit Albania carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 30. Јануар- 01. фебруар 2011, Савет Европе, Стразбур 2016, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680667789>, преузето 20.08.2023. године

У контролисаним установама још увек није био обезбеђен адекватан и прописан први пријемни преглед.

У извештајима који су обрађени у истраживачком делу овог рада наведено је да у затворима у Албанији постоје лоши хигијенски услови. Посебно је указано на то да постоји недостатак постељине пацијената, или се иста налази у прљавом и лошем стању. Ово је од изузетне важности с обзиром на то да су медицинске службе завода задужене са хигијену самим установама. Негативно су оцењени и пријемни прегледи, који нису потпуни и благовремени, али и присуство чувара завода током истог или других редовних медицинских прегледа. Адекватно је оцењен број медицинског особља, посебно присуство медицинских сестра током свих 24 часа.

Графикон број 8. Здравствени тим који поступа у заводима у Албанији

На графикону бр.8, приказан је састав медицинског тима који поступа у заводским установама у Албанији. Највећи број овог тима чине медицинске сестре, затим и лекари. Позитивно је оцењено присуство психијатра у установама.

9.4. Извештаји који се односе на Бугарску

Делегација је Бугарску посетила шеснаест пута. Периодичних посета било је осам, и то: прва посета обављена је у периоду од 26.03. до 17.04.1995. године, друга посета обављена је у периоду од 24.05. до 07.05.1999. године, трећа посета обављена је у периоду

од 17.04. до 26.04.2002. године, четврта посета обављена је у периоду од 10.09. до 21.09.2006. године, пета посета обављена је у периоду од 18.10. до 29.10.2008. године, шеста посета обављена је у периоду од 24.03. до 03.04.2014. године, седма посета обављена је у периоду од 25.09. до 06.10.2017. године, осма посета обављена је у периоду од 01.10. до 13.10.2021. године.

Ad hoc посета био је седам, и то: прва посета обављена је у периоду од 16.12. до 22.12.2003. године, друга обављена је у периоду од 15.12. до 19.12.2008. године, трећа посета обављена је у периоду од 04.05. до 10.05.2012. године, пета посета обављена је у периоду од 13.02. до 20.02.2015. године, шеста посета обављена је у периоду од 10.12. до 17.12.2018. године, седма посета обављена је у периоду од 10.08. до 21.08.2021. године, осма посета обављена је у периоду од 21.03. до 31.03.2023. године.

Прва периодична посета обављена је у периоду од 26.03. до 17.04.1995. године.¹¹² Током своје прве периодичне посете, делегација је посетила затвор у Пазарцику и затвор у Старој Загори. Током прве посете, делегација је утврдила да се ниво медицинског особља у посећеним установама сматра незадовољавајућим, с обзиром на број затвореника, и то у Пазарцику 560 затвореника и у Старој Загори 915 затвореника. Медицински тим затвора у Старој Загори чине лекар, фармацеут и стоматолог. Пензионисани лекар опште праксе врши посете затвора пет пута недељно. Фармацеут се у време посете налазио на дужем боловању, а посебно је негативно оцењено то што нико из здравствене службе не поседује кључ просторије у којој се лекови налазе. С обзиром на то да нико није запослен на месту медицинске сестре, овај посао обавља затвореник који има функцију болничара. Затвореник се стара о дистрибуцији лекова, старање о другим затвореницима када је лекар одсутан и помагање у амбуланти. Без обзира што рад у амбуланти може бити користан за затворенике, делегација је издала препоруку да је неопходно запослити квалификовано медицинско особље, посебно узимајући у обзир чињеницу да у овом затвору борави знатан број затвореника. Медицински тим затвора у Пазарцику чине један лекар опште праксе, два фармацеута и један стоматолог. Ни овај затвор нема запослену медицинску

---

¹¹²Report to Bulgaria Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 26. март-07. април 1995, Савет Европе, Стразбур 1995, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680694039>, преузето 22.08.2023. године

сестру. Лекар борави у затвору у периоду од 8 до 12 часова, радним данима. Фармацеути су присутни у затвору у периоду од 8 до 15 часова радним данима. Оно што је делегација позитивно оценила је присуство стоматолога у трајању од шест часова дневно, који поред основних стоматолошких услуга пружа и протетичке услуге о трошку затвореника. Затвор у Пазарцику посећује специјалисти реуматологије, психијатрије и хирургије које предлаже лекар опште праксе, а именује надлежни јавни тужилац. Затвор у Старој Загори посећује психијатар у случају да постоји опасност по психичко стање затвореника. Обе установе имају организован транспорт затвореника у болницу у случају потребе. У оба затвора постоје психолози који се не сматрају делом затворске службе. Без обзира на постојање психолога у установама, психолози су немају значајну улогу у превенцији самоубиства, а која има значајну улогу. Делегација је истакла да током poste није посветила пажњу ХИВ позитивним затвореницима, с обзиром на то да њих није било приликом poste делегације у контролисаним заводима.

Периодична посета обављена је у периоду од 10.09. до 21.09.2010. године.¹¹³ Током посете делегација је контролисала заводе у Софији и Сливену. Затвор у Софији има два стално запослена лекара опште праксе, делегација је приликом poste затекла само једног. Завод је током 24 часа обезбедио хитну медицинску негу, као и специјалистичке посете организоване у затворској болници који укључују и психијатријску негу. Ово представља недовољан медицински кадар за установу која броји преко 1000 затвореника. Стоматолошку негу пружају два стоматолога и две стоматолошке сестре, али се и ове услуге без обзира на постојање медицинског кадра у установи претежно обављају у Затворској болници. У казнено- поправном заводу Сливен поступа фармацеут, гинеколог, стоматолог, као и педијатар који повремено посећује јаслице. Током викенда и празника није било обезбеђена медицинска нега затвореницима. Делегација је још једном указала на своје преобуке и неопходност организованог транспорта затвореника у Затворску болницу у свим заводима у Бугарској. Делегација је указала и на важност првог пријемног прегледа новопридошлог затвореника. Прегледи се у контролисаним установама обављају истог

---

¹¹³Report to the Bulgaria Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 18-29. октобар 2010, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806940a3>, преузето 22.08.2023. године

дана или дан након доласка у завод. У затвору Свилен тестирање на ХИВ и сифилис врши се уз усмени пристанак затвореника. У затвору у Софији тест на ХИВ спроводи једна приватна организација уз пристанак затвореника. Тестови на хепатитис Б и Ц нису обезбеђени. Тест на туберкулозу врши се једном годишње који обухвата и рендгенски преглед. Делегација је указала и на важност описивања повреда насталих приликом ступања у завод и током издржавања затворске казне. У обе контролисане установе утврђено је да се настале повреде само површно описују у медицинским картонима.

Периодична посета обављена је у периоду од 24.03. до 03.04.2014. године.¹¹⁴ Током посете делегација је извршила контролу Истражног затвора у Софији запослена су лекар опште праксе фармацеут, медицинска сестра и психолог. Сви поступају пуно радно време. У Истражном затвору Бургес и Враца запослен је само фармацеут са пуним радним временом. Медицинске услуге пружају локалне хитне службе. Затвор Белене има једног стално запосленог лекара опште праксе, једног фармацеута који затвор посећује четири пута недељно, и две медицинске сестре. Психијатар посећује затвор два пута недељно. Медицински тим поправног дома Бојчиновици чине један психијатар, педијатар и фармацеут. Обезбеђене су посте стоматолога два пута недељно. С обзиром на то да установе немају адекватни медицински тим постоје бројне притужбе затвореника о кашњењу и одсуству здравственог третмана. Делегација је посебно негативно оценила смештајне капацитете затворских амбуланти као и лоше хигијенске услове у њима. Делегација је још једном указала на значај првог пријемног прегледа новопридошлих затвореника. Са новопридошлим затвореницима, углавном је обављен први пријемни преглед уроку од 24 часа. Делегација је утврдила да постоји одступање од ових прегледа у случају да се пријем затвореника врши у петак поподне или током викенда па се први пријемни преглед одлаже за понедељак. Делегација је негативно оценила први пријемни преглед с обзиром на то да исти представља чисту формалност, и да се исти састоји од питања здравственика о општем здравственом стању, мерењу крвног притиска и пулса. Делегација је позитивно оценила поступање у затворима Белен и Врац који током првог

---

¹¹⁴Report to the BilgariaGovernment on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Ounishment (CPT), 24. март- 03. април 2014, Савет Европе, Стразбур 2015, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806940c4>, преузето 22.08.2023. године

пријемног прегледа имају обезбеђен тест на туберкулозу, док се у другим установама ово тестирање обавља једном годишње. Делегација је негативно оценила непоштовање ранијих препорука у вези медицинске поверљивости, с обзиром на то да током прегледа постоји присуство чувара.

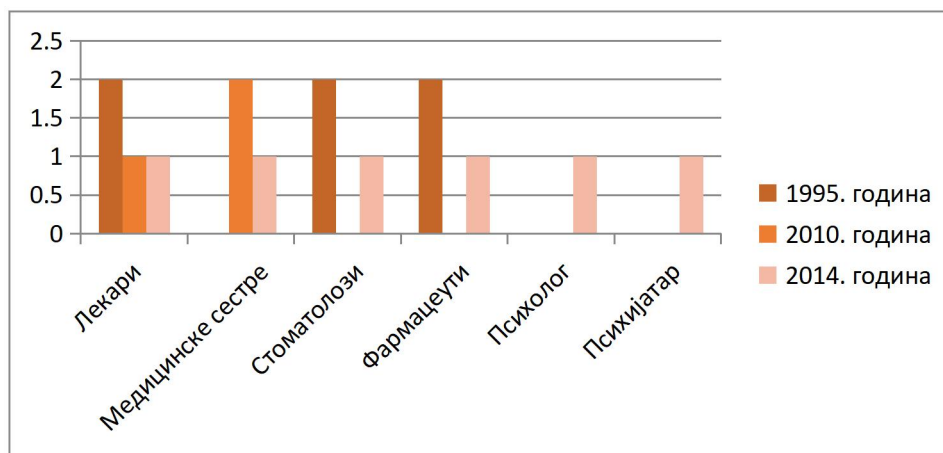
Периодична посета обављена је у периоду од 01.10. до 13.10.2021. године.¹¹⁵ Током ове poste делегација је посетила затворски hostel Кримковциу којем не постоји фармацевт, док је стоматолог због недостатка лекара опште праксе приморан да преузме његову улогу. У затворима у Софији и Плодиву, као и hostелу Кремиковци због недостатка квалификованих медицинских сестара. Њихову функцију преузимају затвореници који се налазе у улози болничара. Њихов задужења односе се на дистрибуцију лекова, мерење температуре, крвног притиска и пулса, као и сређивање медицинских картона. Делегација је негативно оценила стање медицинске опремљености потребним медицинским инструментима, посебно оних који су неопходни за спасавање живота. Делегација је указала и на непоштовање ранијих препрека који се односе евидентирање насталих повреда и њихово уношење у посебне извештаја.

У затворима у Бугарској, у извештајима који су обрађени током истраживачког дела овог рада, указано је на оскудан медицински тим који у овим заводима поступа. У појединим извештајима наведено је да у заводским установама нису постојале медицинске сестре које представљају неопходан и нужан део медицинског тима. Оно што је такође негативно цењено је и то што се у појединим заводима у којима не постоји фармацевт, услугу у дистрибуцији лекова преузимају затвореници. Ово се сматра недопустивим с обзиром на то да истима не треба омогућити слободан приступ медикаментима. Пријемни прегледи новопридошлих затвореника, различито су оцењени. У појединим установама су благовремени и потпуни, док су у другим сасвим површни. Посебно је позитивно оцењено што се у заводским установама затвореници тестирају на ХИВ и туберкулозу.

Графикон број9. Здравствени тим који поступа у заводима у Бугарској у контролисаном периоду

---

¹¹⁵Report to the Bulgarian Government on the periodic visit to Bulgaria carried ot by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Tratment or Punishment (CPT), 01-10. октобар 2021, Савет Европе, Стразбур 2022, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a88ec1>, преузето 22.08.2023. године

На графикону бр. 9, приказан је састав медицинског тима који поступа у заводима у Бугарској. Посебно је важно напоменути да на графикону постоји сразмеран број лекара, медицински сестра, стоматолога и фармацеута. Од изузетног значаја је поступање психијатра у заводима.

9.5. Извештаји који се односе на Северну Македонију

Делегација је Северну Македонију посетила тринаест пута. Периодичних посета било је шест, и то: прва посета обављена је у периоду од 17.05. до 27.05.1998. године, друга посета обављена је у периоду од 18.11. до 27.11.2002. године, трећа посета обављена је у периоду од 15.05. до 26.05.2006. године, четврта посета обављена је у периоду од 21.09. до 01.10.2010. године, пета посета обављена је у периоду од 07.10. до 17.10.2014. године, шеста посета обављена је у периоду од 12.02. до 12.12.2019. године.

Ad hoc посета било је седам, и то: прва посета обављена је у периоду од 21.10. до 26.10.2006. године, друга посета обављена је у периоду од 15.07. до 19.07.2002. године, трећа посета обављена је у периоду од 12.07. до 19.07.2004. године, четврта посета обављена је у периоду од 14.10. до 18.10.2007. године, пета посета обављена је у периоду од 30.06. до 03.07.2008. године, шеста посета обављена је у периоду од 21.11. до 24.11.2011. године, седма посета обављена је у периоду од 12.'7. до 12.09.2020. године.

Прва периодична посета обављена је у периоду од 17.05. до 27.05.1998. године.¹¹⁶

¹¹⁶ Report to the Government of the „former Yugoslav Republic of Macedonia „, on the visit to the „former Yugoslav Republic of Macedonia“carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or

Током ове посете делегација је посетила затвор Издризове. Медицински тим овог затвора чине лекар, стоматолог, медицинска сестра, два медицинска техничара. Сви су у затвору били доступни у периоду од 7 до 15 часова. Лекар је за све консултације доступан телефонским путем и ван радног времена. Офтамолог периодично посећује затвор. У хитним случајевима затвореници се пребацују у Затворско одељење Државне болнице у Скопљу која се налази под ауторитетом затвора. Ова јединица прима затворенике из Издризова који по мишљењу поступајућег лекара захтевају дијагностику и хоспитализацију, као и специјалистичке прегледе. Током радног времена поступајућег лекара, техничар јединице подноси извештај лекара у о стању пацијента. У овој јединици смештају се и затвореници из Скопља, Тетова, Штипа и Криве Паланке. Затвор Издризов је у обезбеђује присуство једног затворског чувара који поступа у јединици. Без обзира на могућност лечења ван завода, медицински тим самог завода је по мишљењу делегације у потпуности недовољан с обзиром на то да се ради о заводу који броји преко 600 затвореника. Негативно је оцењено непостојање психијатријске неге у самом заводу. Пацијенти којима је ова нега потребна пребацују се у психијатријску болницу Бардовица код Скопља. Делегација је посетила и васпитно- поправни дом Тетово. У васпитно- поправном дому поступа лекар пуно радно време, а обезбеђени су и редовни специјалистички прегледи. Установа поседује малу амбуланту која је оскудно намештена, али чиста и адекватно медицински опремљена. Поступају и четири психолога која пружају задовољавајућу психолошку подршку.

Периодична посета обављена је у периоду од 18.11. до 27.11.2002. године.¹¹⁷ Током ове посете делегација је утврдила да су медицинске услуге у затвору у Скопљу и Васпитно- поправном заводу биле обезбеђене од стране једног лекара који је хонорарно ангажован. Психијатар је повремено посећује завор у Скопљу, а једини стални члан медицинског тима чини медицински техничар. Васпитно- поправни дом се искључиво ослања на медицинске услуге ван самог завода. Делегација је негативно оценила и одсуство адекватне медицинске процедуре приликом првог пријемног прегледа

Degrading Treatment or Punishment (CPT), 17-27. мај 1998, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806973e0>, преузето 24.08.2023. године

¹¹⁷Report to the Government of „the former Yugoslav Republic of Macedonia“ on the visit to „former Yugoslav Republic of Macedonia“ carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 15-25. јул 2020, Савет Европе, Стразбур 2003, доступно на: <https://rm.coe.int/16806973e4>, преузето 24.08.2023. године

новопридошлих затвореника, са изузетком затвора у Скопљу у којем се исти спроводи. Делегација је посебно негативно оценила што се у затворским установама у Битољу, Тетову и Охриду први пријемни преглед уместо у року од 24 часа обављају у тек након неколико недеља или неколико месеци након доласка у затвор.

Периодична посета обављена је у периоду од 21.09. до 01.10.2010. године.¹¹⁸ Током ове посете делегација је посетила затвор Издризова у којем медицински тим чине четири лекара опште праксе од којих је један био на боловању више од годину дана, четири медицинске сестере и два медицинска техничара. Радним данима ово особље је радило је две смене од 8:30 до 16:30 и од 13:00 до 20:00, док је викендом и празницима била организована само једна смена од 8:30 до 16:30 часова. Поступа и један затвореник који се стара о медицински досијеима и по потреби обавља и друге задатке. Два затвореника поступају у стационару и ноћу како би пацијентима дали преписану терапију у виду медикамената. Стоматолог неколико пута недељно посећује затвор. Без обзира на овако организован медицински тим, делегација га сматра недовољним с обзиром на то да је се ради о затворској популацији која броји 1124 затвореника. Здравствени тип затвора у Скопљу, састоји се од два лекара и две медицинске сестре који поступају у смена од 7:30 до 15:00 часова и 13:00 до 20:00 часова. Суботом је установљена само једна смена од 7:30 до 15:00 часова. Током викенда, ноћи и празницима није обезбеђено медицинско особље па се у хитним случајевима затвореници упућују ван завода. Сваког радног дана обезбеђено је присуство стоматолога и стоматолошког асистента, психијатар посећује завод пар сати недељно. У Казнено- поправном заводу у Штипу поступају два лекара опште праксе и медицински техничар. Завод има добру сарадњу са Клиничким центром у Штипу у којем је обезбеђен адекватан здравствени третман. Медицински тим чине и стоматолог који поступа пуно радно време као и медицинска сестра која поступа пуно радно време. Посете психијатра обезбеђене су два пута месечно. Делегација је поново указала на важност првог пријемног прегледа новопридошлих затвореника. Поступање приликом овог прегледа у затвору Идризово и Скопљу сматра се неадекватним с обзиром а то да се исти обаља након протека од 24 часа од доласка у завод и исти се обавља без

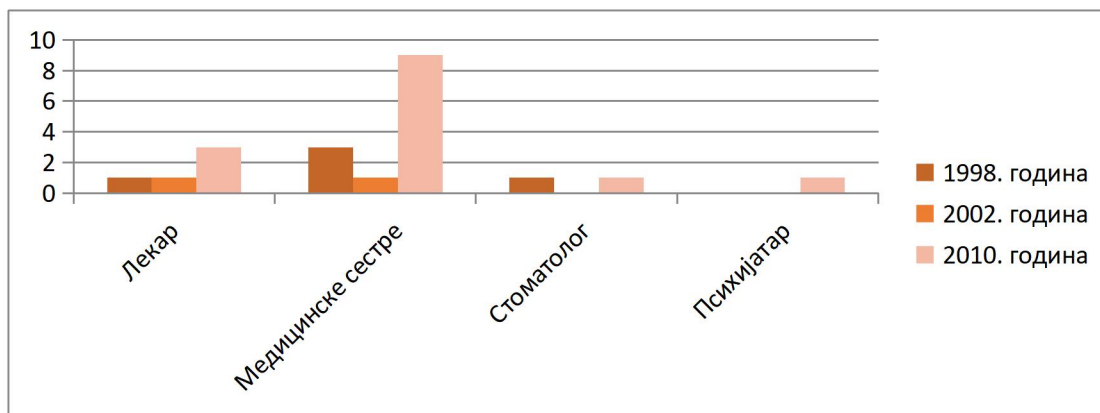
¹¹⁸Report to the Government of „the former Yugoslav Republic of Macedonia“ on the visit to „Former Yugoslav Republic of Macedonia“ carried out by the European Committee for the Revention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 21. септембар- 10. октобар 2010, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/16806974db>, преузето 24.08.2023. године

адекватног физичког прегледа. Делегација је позитивно оценила поступање у затвору у Штипу у којем се преглед обавља на дан пријема у завод, који обухвата потпуну анамнезу и физички преглед. Делегација је позитивним ценила и медицинску поверљивост у завору у Штипу с обзиром на то да током прегледа нису присутни стражари завода, док је овакво добро поступање изостало у затвору у Скопљу и Издризову. Делегација је негативним оценила и одсуство информисања затвореника о ХИВ-у, СИДИ, хепатитису Б и Ц и другим заразним болестима. Овакво информисање постоји само у заводу у Штипу. Делегација је утврдила да затвореници затвора Издризов и након ступања на издржавање казне затвора користе дрогу.

У извештајима који с обрађени у истраживачком делу овог рада указано је на то да се први пријемни преглед новопридошлог затвореника мора обавити у року од 24 часа од пријема. У многим контролисаним заводским установама у Македонији, први пријемни преглед се обавља у року од неколико дана или неколико недеља што се сматра апсолутно недопустивим. Исти се обавља површно. Позитивно је оцењено постојање издвојених одељења затворских болница у цивилним болницама, као и организација транспорта до саме затворске болнице.

Графикон број 10. Здравствени тим који поступа у Северној Македонији

На графикон бр.10, приказан је састав медицинског тима у затворима у Македонији. Највећи број медицинског тима чине медицинске сестре, док мањи број чине лекари. Позитивно је оцењено и постојање стоматолога и психијатра.

9.6. Извештаји који се односе на Румунију

Делегација је Румунију посетила дванаест пута. Периодичних посета било је пет, и то: прва периодична посета обављена је у периоду од 24.01.1999. године до 05.02.1999. године, друга посета обављена је у периоду од 08.06. до 19.06.2009. године, трећа посета обављена је у периоду од 05.09. до 16.09.2014. године, четврта посета обављена је у периоду од 05.06. до 17.06.2014. године, пета посета обављена је у периоду од 07.02. до 19.02.2018. године.

Ad hoc посета било је седам, и то: прва посета обављена је у периоду од 24.09. до 06.10.1995. године, друга посета обављена је у периоду од 22.10. до 26.10.2001. године, трећа посета обављена је у периоду од 09.02. до 11.02.2003. године, четврта посета обављена је у периоду од 15.06. до 21.06.2004. године, пета посета обављена је у периоду од 28.09. до 02.10.2009. године, шеста посета обављена је у периоду од 10.05. до 21.05.2021. године, седма посета обављена је у периоду од 19.09. до 30.09.2022. године.

Периодична посета обављена је у периоду од 08.06. до 19.06.2006. године.¹¹⁹ Током ове посете делегација је контролисала Бакау и Поiesti. Медицински тим затвора Бакау чини тројица лекара опште праксе а затвора у Полисти двојица лекара опште праксе. У затвору у Бакау лекари поступају до 22 часа, док је Полисети присуство лекара обезбеђено до 15:30 часова. С обзиром на то да су обезбеђени специјалистички прегледи, затвореници се пребацују у државне болнице. Делегацији је упућен значајан број притужби од стране затвореника који се односи на кашњење током пребацивања у државну болницу. Посебно је негативно оцењено то што није обезбеђено присуство психолога у контролисаним заводима. Делегација је посебно истакла значај присуства психолога у контролисаним установама с обзиром на то да исти имају значајну улогу у превенцији самоубиства, током насилних епизода и у случају злостављања. Делегација је приметила да су затвореници затвора Полиести који су оболели и који се лече од туберкулозе остали у изолацији и неколико месеци након завршетка лечења. Делегација је ово негативно оценила и издала препоруку да се лица након завршеног лечења неометан

¹¹⁹Rapport au Government de la Roumanie relatif a la visite effectuee en Roumanie par le Comite europeen pour la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 8-19. јун 2006, Савет Европе, Стразбур 2008, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697a36>, преузето 24.08.2023. године

укључују затворску популацију. Делегација је истакла и препоруку и указала на неопходност установљавања психијатријске неге у контролисаним заводима. Негативно поступње медицински службе затвора у Румунији указује и случај затвореника, преминулог дана 20. октобра 2004. године, који је пребачен у затворску болницу Колибаси из Казнено- поправног завода Рахови. Због неадекватне здравствене неге као и због генерализованог перитонитиса, шока и коме због нелеченог апендицитиса овај пацијент преминуо је наведеног дана. Затвореник који је преминуо 05. априла 2004. године, преминуо је услед компликација хепатоцелуларног карцинома. Ова дијагноза постављена је током издржавања казне још 2001. године, али је пацијенту није пружен адекватан здравствени третман све до 2003. године, услед чега је болест напредовала што је резултирало смртним исходом. Пацијент који је преминуо 26. јануара 2005. године, преминуо је од акутне упале плућа у вези са менингоенцефалитисом. Овом пацијенту није пружен адекватан здравствени третман и медикаменти за лечење туберкулозе у казнено- поправном заводу у Букурешту све до 2004. године. Делегација је захтевала да добије извештај надлежног тужиоца и затворске болнице Рахови о овим случајевима смрти затвореника.

Периодична посета обављена је у периоду од 05.05. до 17.06.2014. године.¹²⁰ Током ове посете делегација је посетила затвор у Араду у којем у време посете медицински тим чине два лекара опште праксе и једанаест медицинских сестара, стоматолог посећује завод три пута недељено. Лекари су у заводу присутни у периоду од 8 до 15 часова. Медицинске сестре су у заводу присутне током 24 часа распоређене по сменама. У затвору Орадеа поступају један лекар опште праксе, шест медицинских сестара и један стоматолог. Лекар поступа у периоду од 8 до 21 час, док е присуство медицинских сестара обезбеђено током 24 часа. Затвореницима је обезбеђена и хитна медицинска нега ван завода уз помоћ локалне војске. У затвору Таргушору поступа један лекар опште праксе, седам медицинских сестра, гинеколог који посећује завод и педијатар на захтев пацијената. Присуство медицинских сестара обезбеђено је током 24 часа. Хигијенски услови у посећеним заводима оцењени су адекватним. Делегација је указала на низак ниво

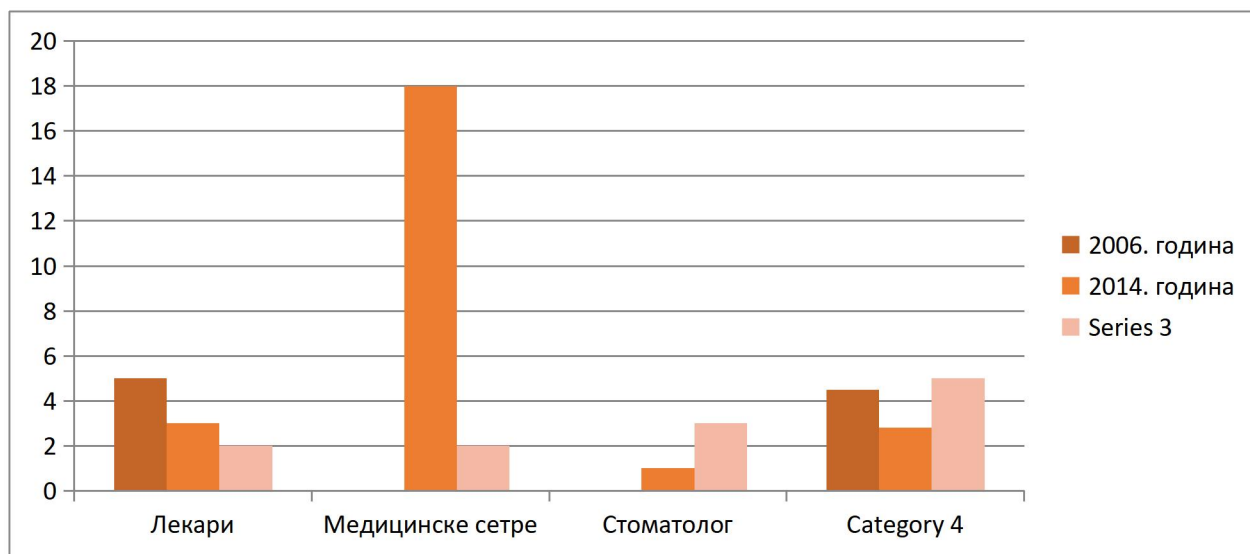
---

¹²⁰Rapport au Gouvernement de la Roumanie relatif a la visite effectuee en Roumanie par la Comite europeen pur la prevention dela torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 05-17. јун 2014, Савет Европе, Стразбур 2015, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697a4a>, преузето 24.08.2023. године

опремљености медицинском опремом. У контролисаним заводима први пријемни преглед обавља се истог дана који представља дан доласка затвореника или следећег дана. Преглед обављају лекара и медицинска сестра и он обухвата мерење крвног притиска, комплетну крвну слику, као и историју болести пацијента. У затвору у Тргушору обавља се и гинеколошки преглед и тест на ХИВ. Делегација је указала на неуредно и оскудно вођење медицинских картона пацијената.

У извештајима који су обрађени током истраживачког дела овог рада, указано је на то да се и поред довољног броја медицинског особља који поступа у затворима, налазе бројни пропусти у лечењу затвореника. Ово је посебно указано у извештају из 2006. године, када је због неадекватног поступања лекара и медицинског особља дошло до смрти осуђених лица. позитивно је оцењен први пријемни преглед, као и опремљеност просторија у којима се исти обавља.

Графикон 11. Здравствени тим који поступа у заводима током контролисаног периода у Румунији

На графикону бр. 11 приказан је састав здравственог тима који поступа у контролисаним установама. Навећу заступљеност чине медицинске сестре, затим лекари и стоматолози.

9.7. Извештаји који се односе на Мађарску

Делегација је Мађарску посетила једанаест пута. Периодичних посета било је седам, и то: прва посета обављена је у периоду од 01.11. до 14.11.1994. године, друга посета обављена је у периоду од 05.12. до 16.12.1999. године, трећа посета обављена је у периоду од 30.03. до 08.04.2005. године, четврта посета обављена је у периоду од 24.03. до 02.04.2009. године, пета посета обављена је у периоду од 03.04. до 12.04. 2013. Године, шеста посета обављена је у периоду од 20.11. до 29.11.2018. године, седма посета обављена је у периоду од 16.05. до 26.05.2023. године.

Ad hoc посета било је четири, и то: прва посета обављена је 30.05. до 04.06.2003. године, друга посета обављена је у периоду од 30.01. до 01.02.2007. године, трећа посета обављена је у периоду од 21.10. до 27.10.2015. године, четврта посета обављена је у периоду од 20.10. до 26.10.2017. године.

Прва периодична посета обављена је у периоду од 01.11. до 14.11.1994. године.¹²¹ Делегација је посетила Истражни затвор у Будимпешти. Медицински тим оцењен је задовољавајућим. Неадекватно је оцењен стоматолошки третман, који је био оскудан због недостатка буџетских средстава. Затвор у Букурешту има свој здравствени центар са стоматолошком ординацијом. Затвор у Токелу има приступ затворској болници. Делегацији је упућен одређен број притужби који се односи на кашњење приступа лекару у Истражном затвору у Букурешту. Делегација је позитивно оценила што се у контролисаним заводским установама затвореници подвргавају тесту на ХИВ. Делегација је указала на важност едуковања затвореника о преносивим и инфективним болестима. Делегација је позитивно оценила први пријемни преглед новопридошлих затвореника приликом приступања у завод.

Периодична посета обављена је у периоду од 30.03. до 08.04.2005. године.¹²² Током ове посете делегација је извршила контролу Истражног затвора у Будимпешти.

¹²¹ Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 1-14. новембар 2014, Савет Европе, Стразбур 1996, доступно на: <https://rm.coe.int/16806969a9>, преузето 26.08.2023. године

¹²² Report to the Hungarian Government on the visit Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 30. март- 08. април 2005, Савет Европе, Стразбур 2006, доступно на: <https://rm.coe.int/1680696b04>, преузето 26.08.2023. године

Медицински тим чине три лекара опште праксе као и десет медицинских сестара, што значи да је здравствени третман обезбеђен 24 часа. Стоматолог поступа половину раног времена. Специјалистички и психијатријски прегледи обезбеђени су ван завода. Здравствени тим затвора у Калочу састоји се од једног гинеколога, главне медицинске сестре и пет медицинских сестара, тако да је током 24 часа обезбеђен здравствени третман. У затвору у Сегедину поступа један лекар опште праксе, седамнаест медицинских сестара, психијатар који посећује завод два пута недељно. Обезбеђени су и специјалистички прегледи. Делегација је констатовала да се тестирање на ХИВ обавља три пута недељно. Делегација је негативно оценила што се ХИВ позитивни затвореници пребацују у специјалну затворску јединицу Токол ина тај начин одвајају од остатка затворске популације.

У контролисаним установама које су посећене и чије су извештаји о посетама садржани у истраживачком делу овог рада, указује се на то да је у затворима у Мађарској медицински тим адекватан и прописно састављен. Посебно је позитивно оцењена едукација осуђеника о преносивим инфективним болестима, на које делегација указује у сваком извештају свакој држави коју посети. Позитивно је оцењено и тестирање на ХИВ, које такође у многим земљама изостаје, а представља обавезу завода. Оно на шта делегација упозорава је непостојање медицинске оправданости одвајања ХИВ позитивних затвореника од остатка затворске популације.

Графикон 12. Здравствени тим у Румунији у контролисаним заводима током 2005. године

На графикону бр. 12, престављен је састав медицинског тима који је поступао у Румунији 2005. године. Највећи проценат чине медицинске сестре, затим лекари и стоматолози.

9.8. Извештаји који се односе на Црну Гору

Делегација је Црну Гору посетила пет пута. Периодичних посета било је четири, и то: прва периодична посета односила се на посету делегације затворским установама у Србији и Црној Гори која је обављена у периоду од 16.09. до 28.09.2004. године, друга посета обављена је у периоду од 15.09. до 22.09.2008. године, трећа посета обављена је у периоду од 13.02. до 20.02.2013. године, четврта посета обављена је у периоду од 09.10. до 16.10.2017. године. Делегација је обавила само једну ad hoc посету која је обављена у периоду од 07.06. до 13.06.2022. године.

Периодична посета обављена је у периоду од 15.09. до 22.09.2008. године.¹²³ Током ове посете делегација је извршила контролу Истражног затвора и Казнено поправног дома у Подгорици. Делегација је током посете утврдила да су здравствени третмани лица лишених слободе у овим заводима обезбеђују у Специјалној затворској болници у Подгорици. Специјална затворска болница отворена је 2006. године. У време посете медицински тим ове болнице чини начелник- специјалиста интерне медицине- кардиолог, 13 медицинских сестара и болничара и један фармацеут. Стоматолог посећује завод два до три пута недељно. Обезбеђене су и посете психијатра, гинеколога, радиолога, физиотерапеута и пулмолога. Током 24 часа обезбеђено је присуство најмање два медицинска техничара. Делегација је позитивно ценила медицинску опремљеност ове болнице, с обзиром на то да иста располаже адекватном опремом. У самој болници постоји смештајни капацитет за 30 осуђеника, у време посете на одељењу смештено је 23 пацијената. Обезбеђена је и просторија за изразито узнемирене пацијенте у којој је постављен видео надзор. Болница располаже и салом за физикалну терапију, као и просторијом за групне третмане. Без обзира на адекватну опремљеност болнице,

---

¹²³Report to the Government of Montenegro on the visit to Montenegro carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 15-22. септембар 2008, Савет европе, Стразбур 2010, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697753>, преузето 28.08.2023. године

делегација је издала препоруку проширења здравственог кадра, с обзиром на то да је исти оцењен као недовољан имајући у виду капацитет болнице и чињеницу да је ова болница задужена и за пацијенте Истражног затвора и Казнено- поправног дома у Подгорици. У затвору Бјело Поље поступа један лекар који ја запослен по уговору и долази из Дома здравља четири пута дневно у завод. Исти стоји на располагању у виду телефонских консултација или хитних позива да дође у завод. У самом заводу нису запослене медицинске сестре. Медицинске сестре локалног Дома здравља обилазе завод редовно. Стоматолошке услуге нису обезбеђене, па се у случају потребе осуђена лица одводе у локални Дом здравља. Овакав медицински кадар, уз лошу опрему делегација је оценила незадовољавајућим. Делегација је позитивно оценила поступање контролисаних заводских установа у којима се први пријемни преглед новопридошлог затвореника обавља истог дана, као и уредну и потпуну медицинску евиденцију и здравствене картоне. Присуство психијатра у Специјалној затворској болници обезбеђено је два пута недељно, а по потреби и чешће. У затвору у Бјелом Пољу психијатријска нега и прегледи обезбеђени су у локалном Дому здравља.

Периодична посета обављена је у периоду од 13.02. до 20.02.2013. године.¹²⁴ Током ове посете делегација је извршила контролу затворског комплекса Спуж, у овом затворском комплексу на трећем спрату је установљен Дом здравља. У Дому здравља запослен је специјалиста интерне медицине који је и начелник одељења, један лекар опште праксе, и девет медицинских сестара. Делегација је овакав медицински кадар оценила недовољним с обзиром на то да се у затвору налази 1300 затвореника. У затвору поступа и један стоматолог, једна стоматолошка сестра, један физиотерапеут, два лабораторијска техничара, један фармацеутски техничар и један техничар радиологије. Психијатријска нега обезбеђена је посетом једног психијатра два пута недељно. Делегација је позитивно оценила хигијенске услове завода и здравственог одељења. Апотека је добро снабдевена лековима, али је делегација негативно оценила недовољну и оскудну медицинску опрему. Делегација је указала на важност првог пријемног прегледа новопридошлог затвореника. Током посете утврдила је да су од 26 новопридошлих затвореника, само њих пет прегледано у року од 24 часа, док су остали прегледани

¹²⁴ Report to the Government of Montenegro on the visit to Montenegro carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 13-20. фебруар 2013, Савет Европе, Стразбур 2014, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697756>, преузето 28.08.2023. године

неколико дана након пријема. Делегација је утврдила и кашњење у трансферу затвореника у Клинички центар у Подгорици у случају потребе. Делегација је навела као пример време од 45 дана да се затвореници организује специјалистички преглед као и операција, хемо и радиотерапија која болује од рака штитне жлезде, као и четири месеца за затвореника коме је потребна операција бутне кости. Делегација је негативно оценила присуство чувара завода током прегледа, с обзиром на то да се на тај начин нарушава медицинска поверљивост.

Периодична посета обављена је у периоду од 09.10. до 16.10.2017. годне.¹²⁵ Током ове посете делегација је поново посетила Дом здравља који се налази на трећем спрату Истражног затвора, а који је намењен са осуђенице Затворског комплекса Спуж. Делегација је утврдила да је од последње посете 2013. године дошло до побољшања медицинског кадра који сада чини начелник специјалиста интерне медицине-кардиолог, три лекара опште праксе, главна медицинска сестра и дванаест медицинских сестара које обезбеђују континуирано присуство. Од последње посете запослени су и два лекара специјалисти интерне медицине, радиолог, два психијатра која су хонорарно запослена, стоматолог, стоматолошки техничар, два фармацеута, и један лабораторијски техничар. Обезбеђене су и посете радиолога, уролога и физиотерапеута. У затвору у Белом Пољу, запослен је хонорарно лекар који поступа у локалној болници и који је у заводу присутан сваког радног дана по три сата. Исти по позиву поступа у хитним случајевима. Запослене су две медицинске сестре које поступају у сменама, радним данима и викендом. Психијатар са скраћеним радним временом, два пута недељено посећује затвор. Специјалистички прегледи обезбеђени су у локалној болници. Делегација је позитивно оценила побољшање у виду медицинске опреме у Дому здравља Истражног затвора. Делегација је позитивно оценила правовремени свеобухватан први пријемни преглед новопридошних затвореника. Делегација је указала на значај едукације затвореника о ХИВ-у и другим инфективним и преносивим болестима. Делегација је позитивним оценила и детаљно евидентирање повреда затвореника.

---

¹²⁵Report to the Government of Montenegro on the visit to Montenegro carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 9-16. октобар 2017, Савет Европе, Стразбур 2019, доступно на: <https://rm.coe.int/1680925987>, преузето 28.08.2023. године

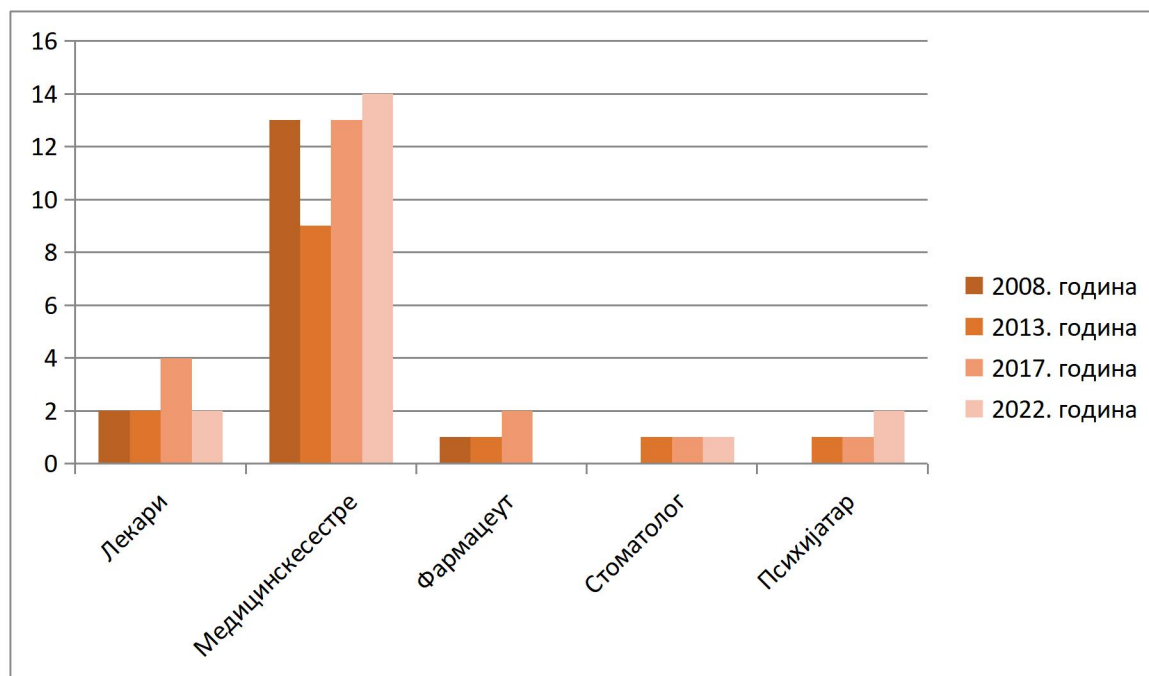
Ad hoc посета обављена је у период од 07.06. до 13.06.2022. године.¹²⁶ Током ове посете делегација је поново извршила контролу Дома здравља који се налази на трећем спрату Истражног затвора. Медицински тим чине два лекара опште праксе, од којих један поступа пуно а други скраћено радно време и четрнаест медицинских сестара које су распоређене у сменама. Поступају и два лекара специјалисти интерне медицине, радиолог, физиотерапеут, стоматолог, и стоматолошки техничар, као и два психијатра која поступају скраћено рано време. У затвору у Бјелом Пољу, није дошло до промена медицинског тима у односу на посету 2017. године. Делегација је позитивно оценила хигијенске услове у контролисаним установама. Делегација је позитивно оценила правовремен, потпун и свеобухватан први пријемни преглед новоприспелих затвореника. Делегација је указала на своје препоруке о едукацији затвореника о ХИВ-у и другим инфективним и преносивим болестима.

У извештајима делегације који чине истраживачки део овог рада, наведено је да се у затворским установама, посебно у болничким комплексима налази адекватна медицинска опремљеност. Посебно је од значаја постојање посебних сала за физикалну терапију и опоравак пацијената. Број медицинског особља има одређене осцилације, али се у већини извештаја он сматра адекватним и задовољавајућим. Посебно је указано на значај првог пријемног прегледа, који је у контролисаним установама адекватан и правовремен.

Графикон број 13. Састав здравствене службе заводских установа у Црној Гори

---

¹²⁶Report to the Government of Montenegro of the ad hoc visit to Montenegro carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 07-13. јул 2022, Савет Европе, Стразбур 2023, доступно на: <https://rm.coe.int/1680abb132>, преузето 28.08.2023. године

На графикону бр. 13, приказан је састав медицинског особља које поступа у заводу. Највећи број чине медицинске сестре, затим лекари. Значајно је и постојање фармацеута, као и стоматолога и психијатра.

X ЕВРОПСКИ КОМИТЕТ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ МУЧЕЊА, НЕЧОВЕЧНОГ И ПОНИЖАВАЈУЋЕГ ПОСТУПАЊА- ЦПТ ИЗВЕШТАЈИ КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

ЦПТ делегација посетила је Републику Србију седам пута. Периодичних посета било је пет, и то: прва периодична посета односи се на посету делегације Србији и Црној Гори која је обављена у периоду од 16.09. до 28.09.2004. године, друга периодична посета обављена је у периоду од 19.11. до 29.11.2007. године, трећа посета обављена је у периоду од 01.02. до 11.02.2011. године, четврта посета обављена је у периоду од 26.05. до 05.05.2015. године, пета посета обављена је у периоду од 03.09. до 19.09.2021. године. Делегација је обавила две ad hoc посете, које су обављене у периоду од 31.05. до 07.06.2017. године и друга која је обављена у периоду 21.03. до 30.03.2023. године о којој још увек није објављен извештај.

10.1. Први извештај периодичне посете ЦПТ делегације који се односи на Државну заједницу Србије и Црне Горе обављене у периоду од 16.09. до 28.09.2004. године

Делегација је на самом почетку дела извештаја¹²⁷ који се односи на здравствени третман указала на значај здравствене заштите за мандат ЦПТ-а. Оно што је посебно истакла је и то да неадекватан ниво здравствене заштите може довести до поступања које се може подвести под нехумано и понижавајуће поступање. Делегација је указала на низак ниво запосленог медицинског особља у Казнено-поправном заводу Сремска Митровица у коме је запослен један лекар опште праксе који поступа од 7 до 15 часова, као и један лекар који је хонорарно запослен и поступа два сата дневно у заводу. Медицински тим чине и петнаест медицинских сестара и десет медицинских техничара, који обезбеђују медицинску негу током 24 часа. Поступа и један стоматолог у смени од 7 до 15 часова. Обезбеђени су и специјалистички прегледи у локалном Дому Здравља и Специјалној затворској болници у Београду. Без обзира на број медицинског особља исти се сматра недовољним, с обзиром на то да је у заводу смештено 1200 затвореника. Делегација је недовољним оценила и медицински кадар Окружног затвора у Београду. У овом заводу запослена су два лекара са пуним радним временом, као и три лекара која су хонорарно запослена скраћено радно време и то: лекар опште праксе, хирург, и неуропсихијатар. Стоматолошке услуге обезбеђене су од стране соматолога који је запослен пуно радно време, као и стоматолошког техничара. С обзиром на то да је у заводу запослено само пет медицинских техничара, делегација је издала препоруку да се овај број повећа. Делегација је добила информацију да је заводска установа закључила уговор о пружању здравствених третмана са Војномедицинском академијом у Београду, због преоптерећености Затворске болнице. Делегација је указала и на адекватну психијатријску негу с обзиром на то да Окружни затвор у Београду, психијатар посећује једном недељно, док КПЗ Сремска Митровица психијатар посећује два пута недељно. Делегација је указала на значај адекватне психијатријске неге с обзиром на то да се у КПЗ Сремска Митровица налазе два осуђеника која болују од шизофреније, као и неколико затвореника са посттравматским

¹²⁷Report to the Government of Serbia and Montenegro o the visit to Serbia and Monetenegro carried out by the European Committee for the Prevention of Touture and Inhuman or Degrading Tratment or Punishment (CPT), 16-28. септембар 2004, Савет Европе, Стразбур 2006, доступно на:<https://rm.coe.int/1680697c8f>, преузето 01.09.2023. године

поремећајима. У Окружном затвору у Београду посебно у Специјалној притворској јединици делегација је утврдила да је одређеном броју лица лишених слободe потребна адекватна психијатријска нега. Капацитет стационара КПЗ чине 34 кревета. Делегација је утврдила добре хигијенске услове, ако и продор природне светлости. Оно што је негативно оцењено је недовољна медицинска опремљеност. У Окружном затвору у Београду делегација је утврдила мањак просторија медицинске установе, до те мере да је примећен и проблем чувања медицинске документације. Делегација је позитивно оценила поступање Окружног затвора у Београду који има адекватан, потпун и правовремен преглед затвореника одмах након пријема. Негативно је оцењено поступање у КПЗ Сремска Митровица у којем се први пријемни преглед осуђеника обавља само понедељком, док се први пријемни преглед новопридошлог притвореника обавља само средом. Делегација је негативно оценила и површност првог пријемног прегледа у Окружном затвору у Београду који се састојао само од интервјуа, без физичког прегледа. Делегација је још једном указала на важност првог пријемног прегледа с обзиром на то да је исти од посебног значаја код превенције самоубиства. Делегација је позитивно оценила медицинску поверљивост током прегледа осуђеника. Са притворском јединицом Окружног затвора у Београд поступало се другачије, с обзиром на то да се преглед обавља уз присуство чувара и кроз решетке. Делегација је негативно оценила одвајање ХИВ позитивних осуђеника од остатка затворске популације Окружног затвора у Београду, с обзиром на то да за овакво поступање не постоји медицинска оправданост.

Делегација је посетила и Специјалну затворску болницу у Београду која је пружа дијагностику, стационарну и психијатријску негу. Делегација је утврдила трошност саме зграде, изузев женског дела који је реновиран. Капацитет болнице износи 400 кревета. У време poste смештено је 575 пацијената, од којих већина око 500 болује од психијатријских болести или болести зависности од дроге и алкохола. Пацијенти се одвајају према полу статусу да ли се ради о осуђеном или притвореном лицу. Делегација је фокусирана на одељење А на којем су смештена лица којима је изречена мера обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. Делегација је посетила и одељење Д5 на којем су смештени пацијенти којима је изречена мера безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара, одељење Е болесници са акутним психијатријским поремећајима, Г пацијенти под психијатријском проценом, и женско

одељење. Делегација је утврдила злостављање, углавном ударање пендрецима, углавном притворених лица. Негативно је оцењено ношење палица и пендрека на видљив начин пред пацијентима. Делегација је утврдила да је том 2004. године посегнуто за средствима обуздавања 63 пута, а за ручним савладавањем 6 пута. Делегација је потпуно неприхватљивим оценила поступање везивањем дебелим ланцима са катанцима који се фиксирају на ручне зглобе, а по потреби и за чланке јако узнемираних пацијената. Делегација је још једном истакла на неадекватне услове у којима су пацијенти смештени. Делегација је позитивно оценила евиденцију медицинских картона, као и саме прегледе пацијената. Делегација је негативно оценила импровизовано одељење интензивне неге образовано за пацијенте оболеле од туберкулозе, које не задовољава медицинске потребе ових пацијената.

Делегација је у свом првом извештају о периодичној посети указала на неадекватан број медицинског особља. С обзиром на то да је током посете извршена контрола две заводске установе које представљају једне од најбројнијих заводских установа, непоходно је да у њима поступа довољан број медицинског особља који ће бити присутан током 24 часа, с обзиром на велики капацитет установа. Негативно је оцењен и први пријемни преглед пацијената, који се своди на само интервјуисање без физичког прегледа. Први пријемни преглед има значајну улогу. Посебно је негативно оцењено што се у КПЗ Сремска Митровица, исти обавља само једном недељно, што јасно указује на то да се завод не придржава обавезе да се исти мора обавити у року од 24 часа од пријема новопридошлог затвореника. Нехуманим поступањем сматра се и први преглед новопридошлог притвореника специјалне притворске јединице Окружног затвора у Београду. Без обзира на посебан статус лица која се налазе у оквиру ове заводске установе, притворена лица морају имати једнако поступање у смислу медицинске неге и помоћи, посебно током првог прегледа, с обзиром на то да се лице први пут прима у заводску установу и потребно је потпуно и правилно попунити медицински картон, а лицу пружи сву неопходну медицинску негу и лечење у случају потребе.

Делегација је током ове poste извршила и посету Специјалној затворској болници у Београду. Без обзира на то што ова установа пружа дијагностичко и стационарно лечење лица лишених слободе, у њој се најчешће смештена лица којима је изречена мера

безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи као и обавезно лечење наркомана и алкохоличара. На ово посебно указује податак, да је пре свега капацитет болнице 400 кревета, али је иста претрпана с обзиром на то да је од 547 смештених лица, 500 лица смештено због наведених мера безбедности. Како највећу популацију ове болнице чине лица која имају одређена психичка обољења, као и лица која болују од болести зависности, према истима се примењују нехумане мере, које се односе на везивање дебелим ланцима у случају када медицинско особље не може да обузда пацијента. Ове методе су 63 пута примењене директним везивањем за зглобове пацијента, као и ручним савладавањем у 6 случаја. На додатну узнемиреност и страх пацијента утиче и стража која поступа у болници а која носи видљиво пендреке, који утичу на појачан страх и жељу за пружањем отпора од стране пацијента. Негативно је оцењен и сам изгледа, али и хигијенски услови и медицинска опремљеност болнице.

10.2. Други извештај периодичне посете ЦПТ делегације који се односи на Републику Србију обављене у периоду од 19.11. до 27.11.2007. године

Друга периодична посета,¹²⁸ а прва самостална посета Републици Србији обављена је у периоду од 19.11. до 27.11.2007. године. Током ове посете делегација је утврдила побољшање медицинских кадрова Окружном затвору у Београду и КПЗ Сремска Митровица. У Окружном затвору у Београду број лекара опште праксе који поступа износи шест, број медицинских техничара порастао је на седам. У КПЗ Сремска Митровица запослена су три лекара и дванаест медицинских сестара. Делегација је утврдила да без обзира на побољшање медицинских кадрова, овај број је још увек недовољан с обзиром на број лица која су у њима смештена. Медицински тим КПЗ Забела чине један неуропсихијатар, два лекара опште праксе, и четири медицинских техничара. Овакав медицински тим апсолутно је недовољан за завод који број 1300 затвореника. Делегација је утврдила да не постоји ни адекватна стоматолошка нега у контролисаним установама с обзиром на то да је у КПЗ Забела и Окружном затвору у Београду запослен само један стоматолог, а да у КПЗ Сремска Митровица запослен је само стоматолошки

¹²⁸Report of the Government of Serbia on the visit to Serbia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 19-29. новембар 2007, Савет Европе, Стразбур 2009, доатупно на: <https://rm.coe.int/1680697c4c>, преузето 01.09.2023. године

техничар. У сва три посећена завода стоматолошке ординације су неадекватно опремљене. Делегација је још једном истакла раније препоруке да није пожељно затвореницима дозволити дистрибуцију лекова и вођење медицинске документације, а овакав образац понашања примећен је у КПЗ Забела и КПЗ Сремска Митровица. Негативно је оцењено и непостојање психолога у овим установама. Такође, недовољно је обезбеђена и психијатријска нега, с обзиром на то да у КПЗ Забела постоји само један запослени психијатар, док у КПЗ Сремска Митровица и Окружном затвору у Београду, психијатријска нега обезбеђена је искључиво посетама психијатара. Делегација је утврдила и кашњење у трансферу затвореника ван завода у случају потребе за медицинским услугама ван завода. Први пријемни преглед новопридошлог затвореника у Окружном затвору у Београду касни и до три дана, у КПЗ у Сремској Митровици и до девет дана у КПЗ зебла и до петнаест дана. Делегација је негативно оценила и психоедукације затвореника о ХИВ и другим преносивим болестима.

У Специјалној затворској болници која поседује смештајни капацитет од 400 кревета, у време посете смештено је 530 пацијената. Делегација је примила неколико притужби које се односе на злостављање пацијената од стране особља а који се састоје од удараца пендреком. Делегација је приметила да су из употребе као средства спутавања избачени ланци и катанци и да се сада користе кожни каишеви. Делегација је издала препоруку да се као средства спутавања користе собе за изолацију и медикаменти. Делегација позитивно оценила реновирање болнице које омогућава бољи смештај пацијената. Делегација је негативно оценила хигијенске услове у болници, с обзиром на то да су исти незадовољавајући.

Током своје друге периодичне посте делегација је приметила побољшање у повећању медицинског кадра који поступа у Окружном затвору у Београду и КПЗ Сремска Митровица. КПЗ Забела који представља најстрожу чувану заводску установу у Републици Србији, који представља једну од најбројнијих заводских установа, која броји више од 1300 затвореника, има недовољан број медицинског особља, посебно из разлога што у истом није обезбеђена медицинска нега током свих 24 часа. Посебно се негативно оцењује доступност медикамената затвореницима, који врше њихову дистрибуцију. У

свим својим извештајима, током посета и другим државама чланицама, делегација указује на озбиљност овог проблема.

Посета Специјалне затворске болнице није изостала ни током друге периодичне посете. Делегација је позитивно оценила што су се услови у болници побољшали, с обзиром на то да се иста у току посете реновирала. Позитивно је оцењено и избацивање из употребе ланаца којима су пацијенти везивани како би се обуздали, а који су сада замењени кожним каишевима. Овакво поступање сматра се нехуманим с обзиром на то да се још увек примењује везивање пацијената као мера спутавања, иако за то постоје друге хумане методе. Негативно је оцењена и пренатрпаност болнице, с обзиром на то да се у истој налази већи број пацијената од капацитета саме установе.

10.3. Извештај о периодичној посети ЦПТ делегације Републици Србији обављен у периоду од 01.02. до 11.02.2011. године

Делегација је током посете¹²⁹ извршила контролу Окружног затвора у Београду и КПЗ Забела. Током ове посете делегација је утврдила да је од последње посете Окружном затвору у Београду број лекара опште праксе смањен са шест на два, као и седам медицинских техничара и једног стоматолошког техничара. Обезбеђене су посете кардиолога, хирурга и неуролога два пута недељно. Специјалистички прегледи се обављају у Специјалној затворској болници у Београду која је смештена на два последња спрата овог објекта. У КПЗ Забела такође је смањен број лекара опште праксе на два, али је сада поступа шест медицинских техничара док је током последње посете било запослено четири. Обезбеђене су и посете хирурга, неуролога, специјалисте интерне медицине и лабораторијског техничара два пута недељно. У хитним случајевима у случају потребе лица се пребацују у цивилну болницу. Стоматолошке услуге у Окружном затвору у Београду пружају се од стране једног стоматолога и једног стоматолошког техничара који су запослени пуно рано време, Док у КПЗ Забела поступа само један

---

¹²⁹Report to the Government of Serbia to the visit to the Serbia carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 01-11. фебруар 2011, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697c4e>, преузето 01.09.2023. године

стоматолошки техничар половину радног времена. У Казнено- поправном заводу за жене Пожаревац, у двоспратном болничком објекту, постоји осам кревета у приземљу и гинеколошка клиника на којој постоји десет кревета и пет боксева за бебе. У овој установи запажен је низак ниво медицинске опреме, али су хигијенски услови су задовољавајући. Делегација је посебно указала на важност првог пријемног прегледа. У КПЗ Пожаревац, први пријемни преглед се још увек обавља искључиво понедељком, док се у Окружном затвору у Београду исти обавља 48 сати након пријема у установу. Делегација је указала и на површност у вођењу медицинских картона и документације у посећеним установама, с са изузетком КПЗ за жене Пожаревац, који поседује потпуну и уредну медицинску документацију.

Делегација је поново посетила и Специјалну затворску болницу у Београду, где је пре свега указала на драматичан пораст пацијената са 530 колико их је било током poste 2007. године на 780 колико их је током ове посете. Медицинско особље је навело да је до повећања броја пацијената дошло из разлога то су судови у Србији у већој мери почели да изричу мере безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара. Из тих разлога у установи је од 250 пацијената, њих 200 имају изречену меру безбедности лечења наркомана, а 50 меру безбедности лечења алкохоличара. Делегација је позитивно оценила атмосферу на одељењима која је опуштена, ако и однос особља са пацијентима који нису имали притужбе на понашање. Делегација је негативно оценила што пракса физичког спутавања пацијената није искорењена у поступање у ове болнице. Делегација је позитивно оценила наставак реновирања објекта.

Делегација је током своје треће периодичне посете приметила да је дошло до погоршања стања у броју медицинског особља у Окружном затвору у Београду и КПЗ Забела. Делегација смањен број запосленог медицинског особља третира забрињавајућим с обзиром на то да се радио заводским установама у којима је смештен велики број лица лишених слободе. Медицинска евиденција у овим установама представља такође озбиљан проблем, с обзиром на то да је иста неуредна и непотпуна. Током ове poste, за разлику од претходних извршена је и poste КПЗ за жене у Пожаревцу. Медицински састав ове установе није негативно оцењен, с обзиром на то да у истом поред квалификованих лекара,

специјалиста и осталог медицинског особља, постоје и адекватни услови за негу мајки, трудница и породиља, ако и деце и новорођенчади.

Делегација је највећу забринутост исказала с обзиром на то да је Специјална затворска болница која је и раније бројала пренасељеност пацијената који је прелазиио и број сто током две претходе посете. Сада се од 400 кревета који представља смештајни капацитет ове установе, а у којој је током претходне посте било смештено 530 лица лишених слободе, сада се у истој налази 780 пацијената. Ово представља изузетно прекомеран број пацијената који су смештени у овој установи. Без обзира што се овакво стање оправдава чињеницом да је у Републици Србији дошло до одређеног броја изречених мера безбедности обавезног лечења наркомана и алкохоличара, који заузимају значајан проценат популације затвореника који су смештени у установи, исти се сматра драматичним. С обзиром на то да постоји спознаја оваквог наглога повећања, као и разлога за постојање истог, делегација је издала препоруку хитног решавања овог проблема.

10.4. Извештаји о периодичној посети ЦПТ делегације у заводским установама у Републици Србији обављен у периоду од 25.05. до 05.06.2015. године

Током ове посте¹³⁰ делегација је утврдила повећање ресурса лекара Окружног затвора у Београду са два на осам, који поред лекара опште праксе укључује и патолога и специјалисту интерне медицине. Број медицинских техничара са седам повећан је на десет. У КПЗ Ниш поступају шест лекара, четири опште праксе, један стоматолог и један радиолог. Медицински тим чини и девет медицинских сестара и осам медицинских техничара. На сваке две недеље завод посећује фармацеут, радиолог, офтамолог, специјалиста интерне медицине и ултразвука. У Окружном затвору у Панчеву запослен је један лекар и једна медицинска сестра сапуним радним временом, а обезбеђена су и дежурства како би се реаговало у хитним случајевима. Због недовољних буџетских

---

¹³⁰Report to the Government of Serbia on the visit to Serbia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 26. мај- 05. јун 2015, Савет Европе, Стразбур 2016, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697c94>, преузето 01.09.2023. године

средстава у КПЗ Сремска Митровица сада су запослена три лекара опште праксе. Поступа и осамнест медицинских сестара, један лабораторијски техничар, фармацеут, стоматолошки техничар. Обезбеђени су и прегледи неуролога, дерматолога, пулмолога, као и специјалиста интерне медицине. Контролисане установе су у смислу хигијенских услова и медицинске опремљености адекватно оцењене. Делегација је посебно поздравила поштовање препоруке да се затвореници у потпуности искључе из давања медикаментне терапије другим затвореницима. Делегација је негативно оценила непостојање обезбеђене психијатријске неге у контролисаним установама. Исте немају запосленог психијатра, већ се прегледи обављају само током посете психијатра заводу. Делегација је позитивно оценила поступање КПЗ Ниш који врши тестирање на туберкулозу. Негативно је оцењено вођење медицинке документације и досијеа.

Делегација је и током своје четврте посете извршила контролу Специјалне затворске болнице у Београду. Делегација је на самом почетку утврдила да је број пацијената од 718 који је забележен 2011. године сада порастао на 1400. Нису утврђени трагови злостављања, али је примљено пар притужби пацијената који су смештени на одељењу А- лица којима је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у установи који су навели да их је медицинско особље ошамарило због узнемиравајућег понашања. Позитивно је оцењен наставак реновирања болничког објекта. Утврђени су и лоши смештајни услови због пренатрпаности болнице. Негативно су оцењени и хигијенски услови, посебно одељења А.

Делегација је током своје треће периодичне посете позитивно оценила повећан број лекара који поступају у Окружном затвору у Београду и КПЗ Сремска Митровица, с обзиром на то да је на тај начин испоштована препорука делегације садржана у претходном извештају о периодичној посети. Током ове посете делегација је извршила и контролу КПЗ Ниш, чији је састав медицинског тима оценила задовољавајућим, посебно што су обезбеђене посете великог броја специјалиста. Посебно је позитивно оцењена тест на туберкулозу.

Од претходне посте која је учињена у Специјалној затворској болници у Београду, у којој је током прошле посте утврђен драматичан број пацијената који је прекомеран и који је износио 780, сада је у овој установи смештено 1400 пацијената. Овај број

пацијената се сматра изузетно забрињавајућим, с обзиром на то да је капацитет болнице 400 кревета а иста се у време посете још увек реновирала и нису у функцији сва одељења којима болница располаже. Негативно је оцењено и то што одређен број пацијената која су смештена на одељењу А, делегацији улаже притужбе на понашање медицинског особља и примену силе у виду шамарања пацијената, када се налаз у стању посебне раздражљивости и узнемирености. Ово је посебно негативно оцењено, с обзиром на то да су на овом одељењу смештени пацијенти са тешким менталним поремећајима који не могу да контролишу своје понашање, па се сваки акт нехуманог понашања медицинског особља према овим лицима посебно негативно оцењује.

10.5. Извештај о ad hoc посети ЦПТ делегације Републици Србији обављен у периоду од 31.05. до 07.06.2017. године

Током ове посете¹³¹ делегација је посветила пажњу пре свега притворским јединицама. Делегација ја утврдила да је сваки новопридошли притвореник прегледан у року од 24 часа од пријема. Током прегледа узети су анамнестички подаци, обављене су анализе и урађен физички преглед. Позитивно је оцењено постојање посебног регистра који се односи на констатоване повреде. Без обзира на његово постојање, исте се описују површно без уношења детаља о настанку. Указано је и на важност обавештења јавног тужилаштва о постојању повреда затвореника и притвореника. Овакво поступање негативно је оцењено у Окружном затвору у Београду и Окружном затвору у Новом Саду с обзиром на то да исто изостаје. Делегација је указала и на важност поверљивоти прегледа затвореника, која није поштована у ова две контролисане установе.

10.6. Извештај о периодичној посети ЦПТ делегације Републици Србији обављеној у периоду од 03.09. до 13.09.2021. године

---

¹³¹ Report to the Government of Serbia on the visit to Serbia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 31. Мај- 07. јун 2017, Савет Европе, Стразбур 2018, доатупно на: <https://rm.coe.int/16808b5ee7>, преузето 01.09.2023. године

Током ове посете¹³², делегација је утврдила да у Окружном затвору у Београду поступа шест лекара опште праксе, дванаест медицинских сестара укључујући и три стоматолошке сестре. Обезбеђено је и присуство психијатра Специјалне затворске Болнице. У КПЗ Пожаревац лекари опште праксе посећују завод пет пута недељно, поступа један стоматолог, један радиолог, један психијатар и десет медицинских сестара. Окружни затвор у Панчеву поседује медицински тим од три лекара опште праксе, једанаест медицинских сестара, једног стоматолога и психијатра који завод посећује два пута недељно. Делегација је позитивно оценила дугогодишњу сарадњу у виду специјалистичких прегледа затвореника Окружног затвора у Београду и Окружног затвора у Панчеву са Војном медицинском академијом у Београду, као и организоване специјалистичке прегледе осуђеника КПЗ Забела ван завода. Позитивно је оцењено стање амбуланти у контролисаним установама. Делегација је посебно поздравила и позитивно оценила уредно вођење медицинске документације, адекватан приступ лекару и добру дистрибуцију лекова у контролисаним објектима. Примећено је и побољшање током првог пријемног прегледа који се сада прописано и адекватно обавља. Делегација је указала на своје раније препоруке о едукације злоупотребе дрога и преносивим и инфективним болестима.

Делегација је и током ове посете извршила контролу Специјалне затворске болнице у Београду. Позитивно је оцењено од стране делегације што интервјуисана лица нису навела да су претрпела било какве облике злостављања од стране медицинског особља. Једино су постојали случајеви механичког спутавања на шта су лица указивала. Запажен је смањен броја насилних епизода између самих пацијената, у односу на раније посете. Поздрављени су и материјални услови и наставак реновирања болнице. Делегација је негативно оценила хигијенске услове болнице који се сматрају незадовољавајућим. Посебно је позитивно оцењено искључивање средстава за спутавање пацијента и њихово везивање за кревет, док су у употребу ушле посебне собе за изолацију.

Делегација је током своје посете истакла позитивно побољшање у контролисаним заводским установама. С обзиром на то да је дошло до већања броја поступајућих лекара,

---

¹³²Report to the Government on the periodic visit to Serbia carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 09-19. март 2021, Савет Европе, Стразбур, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a5c8a4>, преузето 01.09.2023. године

али и сарадње са медицинским установама ван завода у којима се обављају специјалистички прегледи. И поступање медицинског особља у Специјалној затворској болници је позитивно оцењено, с обзиром на то да током ове poste делегација није примила притужбе о злостављању пацијената. Позитивно је оцењено и постојање собе за изолацију на коју је и раније указивала делегација, како би се у потпуности избацила из употребе сва недозвољен средства спутавања, која су коришћена раније али се више не користе.

XI ИЗВЕШТАЈИ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА О ЗДРАВСТВЕНОЈ ЗАШТИТИ ОСУЂЕНИКА И ДРУГИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

Заштитник грађана- Омбудсман штити права грађана контролишући рад државних органа власти. Овај орган представља независан државни орган чија се задужења огледају у унапређењу права и слободе грађана. Имунитетом који ужива, обезбеђена му је самосталност и независност. Заштитник грађана посебну пажњу посвећује правима лица лишених слободе.

11.1. Извештај о случају са препорукама- неправилност у поступању КПЗ Сремска Митровица

Дана 06.03.2023. године Заштитник грађана примио је притужбу осуђеника А.А. који се налази на издржавању казне затвора у КПЗ Сремска Митровица. Затвореник је навео да је дана 17.02.2023. године око 14:20 часова док је тренирао у радионици у којој ради, затекла су га службена лица која су затражила да напусти просторију, након чега га је надзорник погона ухватио за врат и почео да га дави. На сопствени захтев је одведен на лекарски преглед, где су повреде констатоване и фотографисане. Заштитник грађана је након ових притужби од КПЗ Сремска Митровица затражио изјашњење о овим наводима

осуђеника. Дана 06.04.2023. године, КПЗ Сремска Митровица о наводима се изјаснио, у свом одговору навео да је осуђеник дана 17.02.2023. године одведен на лекарски преглед где су верификоване повреде у виду 2-3 црвенкасте и тракасте промене величине 3-6цм, дебљине 0,5цм о чијем настанку се осуђеник није изјаснио, и исти се више није јављао лекару. Увидом у копију медицинског картона од дана 17.02.2023. године, констатоване су повреде у виду 2-3 тракасте промене у пределу врата са десне стране, величине 6x0,5цм и 5x0,5цм, неправилног облика. Увидом у здравствени картон утврђено је да је ван оквира латиничним словима исписано „не даје податке како су настале“. Заштитнику грађана достављено је и изјашњење командира од 03.04.2023. године, који је навео да се дана 17.02.2023. године осуђеник А.А. налазио у импровизованој теретани коју је исти направио у оквиру радионице, те је речено да то представља тежи дисциплински преступ и да ће исти бити враћен у павиљон. Осуђеник А.А. тада је затражио да буде прегледан од стране лекара, с обзиром да се не осећа добро. Достављене су и црно-беле фотографије импровизоване теретане. Заштитник грађана, затражио је од завода фотографије повреда у боји, о којима се извод изјаснио да због недостатка меморије на фото апарату исте нису сачињене, а да се у радионици не налази видео надзор. Наведено је и да заводски лекар није обавестио управника завода о наведеним повредама с обзиром на то да се осуђеник није изјаснио о њиховом настанку, те обавештење управника завода није сматрао неопходним. Дана 22.05.2023. године, Заштитнику грађана обратио се и пуномоћника осуђеника А.А. који је навео да се више пута обраћао завод у намери да прибави фотографије насталих повреда, али је одговор завода био негативан с обзиром на то да исте не поседује. Дана 29.05.2023. године, служба Заштитника грађана упутила се у КПЗ Сремска Митровица како би се непосредно упознала са наводима из притужбе. Пре свега служба је желела да обави разговор са лекаром који је поступао критичног дана, али исти није био присутан због коришћења годишњег одмора и исти се налазио ван земље. У заводу је обављен разговор са другим лекаром и осталим медицински особљем. Од њих је добијена информација да се у самом заводу налазе три фотоапарат, један који се користи током фотографисања повреда током првог пријемног прегледа који се налази у амбуланти на пријему, други који се налази у стационару и трећи који се налази у управној згради. Исти су навели да се приликом констатованих повреда исте увек фотографишу, уцртавају у шему тела и уносе у САПА програм. Због проблема са САПА

системом који није био у функцији у периоду од 09.02 до 20.02.2023. године, повреде осуђеника А.А нису унете у овај систем. Болничар завода је навео да се затвореника и прегледа од дана 17.02.2023. године сећа али да с обзиром на проблеме са системом исте нису сачуване у електронској евиденцији. Позивајући се на све релевантне одредбе националног и међународног права којима се гарантује неповредивост физичког и психичког интегритета сваког лица, а посебно узимајући у обзир одредбе које се односе на тортуру и друге свирепе, нечовечне и понижавајуће поступке као и одредбе које се односе на обавезе лекара који поступају у заводским установама. Заштитник грађана је утврдио да према осуђенику А.А. није поступљено у складу са законом и правилима установљеним Истанбулским протоколом, јер повреде нису фотографисане и уцртане у шему тела.

У свим пенитенцијарним установама строго је забрањен сваки акт тортуре, свирепог, нехуманог или понижавајућег поступања. Значај лекара у овој области је од изузетног значаја. Лекари су у обавези да сваку констатовану повреду на телу затвореника, детаљно опишу, фотографишу, унесу у медицински картон, прибаве податке о њиховом настанку од затвореника и о истима без одлагања обавесте управника завода. Све и да у конкретном случају није постојала могућност да се фотографије сачувају и исте унесу у одговарајући програм, поступајући лекар је у обавези да о настанку било каквих повреда обавести управника завода. Све и да се не ради о акту тортуре, свирепог, нехуманог или понижавајућег поступања, и насилне епизоде које се дешавају између самих затвореника представљају обавезу лекара да о истима одмах без одлагања обавесте управника завода с обзиром на то да исте представљају дисциплински преступ. Лекар је у сваком случају обвеза да о свим повредама које настану на телу затвореника обавести управника завода.

11.2. Извештај о случају са препорукама Заштитника грађана- Окружни затвор у Београду

У Извештају је наведено да је заштитник грађана 14.12.2022. године примио притужбу коју је у име АА поднела пуномоћница ББ, с обзиром на то да је дана 23.01.2020.

године група командира ушла у собу притворених лица, како би обавили претрес, а затим су исти почели да ударају притворена лица песницама, отвореним шакама, те су исте шутирала ногама. Због оваквог поступања притвореника АА, који је мирно посматрао претрес задобио је на десетине удараца у пределу рамена, груди, надлактицама и стомака. Наведено је је након што је АА пао на под, група командира наставила да га шутира по целом телу осим по глави коју је покрио рукама. Претрес је завршен око 18:00 часова, а притвореника АА је на лекарски преглед одведен око 20:00 часова који је обаљен у присуству командира. Постпајући лекар није извршио физички преглед затвореника, повреде нису евидентирание ни фотографисане с обзиром на то да се лекар изјаснио да исте нису видљиве на телу притвореника, без обзира што се притвореник изјаснио да је повреде претрпео од припадника службе обезбеђења. Исти није инсистирао на физичком прегледу, искључиво из страха од поновног повређивања, с обзиром на присуство командира. Током читаве ноћи притвореник је трпео болове, мокрио крв и повраћао. Дана 24.01.2020. године притворенику АА је од стране службе обезбеђења предочено да ће бити пребачен у Устаничку улицу. С обзиром на лоше физичко стање исти је затражио лекарски преглед, што је изазвало бес припадника службе обезбеђења који су га најпре напали у соби, а затим и у ходнику који се налази у непосредној близини амбуланте. Притвореник АА је од стране командира ВВ одведен у амбуланту око 16:00 часова, лекарском прегледу су присуствовала и два друга командира која су притвореника тукла. Докторка ГГ констатовале је само поједине повреде, исте није фотографисала. Уз притужбе достављено је вештачење вештака за судску медицину који је увидом у медицинску документацију констатовао да се ради о крвним подливима у тзв. фази пребројавања те су исте могле настати дана 23.01.2020 године. Утврђено је да су исте могле настати и ударцем тупине механичког оруђа у виду гумене палице, с обзиром на то да су исте пругасте и дугуљасте. Притвореник АА је од управе завода обавештен да је против припадника Службе обезбеђења покренут дисциплински поступак, али да нису пронађене било какве неправилности у њиховом поступању. Служба Заштитника грађана је од Окружног затвора у Београду затражила изјашњење о наведеним притужбама. У изјашњењу Окружног завода у Београду наведено је да је дана 23.01.2020. године извршен претрес собе притвореника због постојања сумње да се у истој налази мобилни телефон, с обзиром на то анализатор сигнала детектовао јаче зрачење. Наведено је да је након

претреса притвореник АА око 20:30 часова захтевао да буде одведен на лекарски преглед с обзиром на то да се исти жалио на болове у трбуху наводећи да исте трпи због напада од стране службе обезбеђења, у изјашњењу је наведено да повреде нису констатоване. Наредног дана у јутарњим часовима око 7:10 старији командир је наложио притворенику да се спреми како би био спроведен у Посебну притворску јединицу. Командир је лице спровео на лекарски преглед који је обављен око 8:30 часова током ког нису констатоване повреде, а на исте се ни притвореник није жалио. У 16:06 часова на контролном прегледу који је обавила лекар ГГ констатовала је да је лице навело да уназад два дана увече и ујутру трпео нападе од стране командира и том приликом је констатоване повреде у виду хематома на глутеусу и бутину. О овом је лекар одмах обавестила управника завода, са наводима лица и констатованим повредама. Против припадника Службе обезбеђења покренут је дисциплински поступак о ком је обавештен и притвореник АА дана 05.02.2020. године. У спроведеном дисциплинском поступку, припадници Службе обезбеђења ослобођени су одговорности.

У извештају заштитника грађана наведено је да у овом поступку нису поткрпљени наводи садржани у притужбама притвореника АА.

Без обзира нато што је Заштитник грађана у свом извештају навео да у конкретном случају нису довољно поткрпљени наводи затвореника, битно је истаћи да присуство службе обезбеђења током прегледа није дозвољено. Припадници службе обезбеђења током прегледа лица лишеног слободе у складу са националним и међународним законодавством могу бити присутна само у случају када лекар процени да му је безбедност угрожена. Посебно је негативно постојање присуства затвореника у случају када лице лишено слободе захтева преглед у случају постојања акта насиља од стране припадника службе обезбеђења. Негативно је и сама спознаја командира из ког разлога лице лишене слободе захтева преглед. Лица која се налазе у притвору или издржавају казну затвора нису у обавези да наводе из ког разлога захтевају медицински преглед. Иста лица морају одмах бити одведена на преглед без било каквих даљих питања од стране службе обезбеђења. У поступању службе обезбеђења и поступајућег лекара Окружног затвора у Београду постоји и позитиван пример поступања. С обзиром на то да лице мења притворску јединицу, пре напуштања исто лице мора бити одведено на преглед. Ово је од

изузетног значаја с обзиром на то да су на тај начин испоштоване меродавне норме националног и међународног права, али и пружања адекватног здравственог третмана осуђеном лицу. Поступајући лекар је исправно поступила, с обзиром на то да је након пружених информација од стране притвореника, али и након прегледа одмах без одлагања обавестила управника завода о потенцијалној могућности да су повреде настале од стране припадника обезбеђења, што је у складу са националним и међународним нормама у овој области.

11.3. Утврђење и препоруке Заштитника грађана- КПЗ Сремска Митровица

Дана 07.03.2016. године Заштитник грађана примио је притужбе осуђеника А.Д. који се налази на издржавању казне затвора у КПЗ Сремска Митровица. Осуђеник је навео да је дана 29.02.2016. године, надзорник Службе обезбеђења позвао осуђеника И.Ђ. и њега на разговор поводом догађаја од дана 26.02.2016. године. Након тога, када је био позван у канцеларију командир Ђ га је шутирао у цеваницу, а командир У. ударао палицом по леђима због чега је задобио повреде, одведен је на лекарски преглед и на истом су повреде констатоване. Заштитник грађана је дана 10.03.2016. године затражио изјашњење и фотографије повреда од КПЗ Сремска Митровица.

У изјашњењу КПЗ Сремска Митровица наведено је да је тачно да су дана 29.02.2016. године констатоване повреде на телу осуђеника, али да не постоји узрочно-последична веза поступања Службе обезбеђења са насталим повредама. С обзиром да наведеног дана нису примењене мере принуде према осуђенику, повреде су могле настати и сукобом осуђеника са другим осуђеником. Служба обезбеђења се изјаснила на начин да се осуђеник на лекарски преглед пријавио 29.02.2016. године, а да је исти обављен 01.03.2016. године те је у периоду између наведених датума могло доћи до бројних повреда, које нису настале од стране Службе обезбеђења с обзиром на то да према осуђенику нису употребљене мере принуде. У извештајима старијих командири наведено је дана 29.02.2016. године осуђени био на разговору код командира због сукоба са другим

осуђеницима у павиљону да је исти том приликом навео да су сви проблеми решени и да проблема више нема. Осуђеник је спроведен у собу и није се жалио на било какве тегобе.

Увидом у евиденцију пријава за лекарски преглед, евидентиран је преглед осуђеника дана 29.02.2016. године.

Дана 08.07.2016. године непосредном контролом КПЗ Сремска Митровица обављен је разговор са осуђеником, који је навео да се дана 29.02.2016. године, привио за лекарски преглед који је обављен 01.03.2016. године, током ког су констатоване повреде нанете дан раније. Исти је навео који лекар и који болничар су наведеног дана поступали. Посетом КПЗ Сремска Митровица није обављен разговор са лекаром који је наведеног дана поступао, већ са другим лекаром завода који је предочио медицински картон, у коме су повреде, евидентирани, описане и фотографисане. Лекар је навео да не може да одговори на захтев Службе заштитника грађана о акту којим је управник завода обавештен о насталим повредама, с обзиром на то да се исти у медицинском картону не налази и са постојањем истог није упознат.

Заштитник грађана је увидом у медицинску документацију као и самим исказом подносиоца притужбе-осуђеног нашао да постоје неправилности у поступању КПЗ Сремска Митровица.

Пре свега важно је истаћи чињеницу да су од стране лекара констатоване наведене повреде, описане, евидентирани и фотографисане. Што указује на позитивно поступање медицинске службе с обзиром на то да је неопходно извршити све наведене радње како би се према затворенику од стране медицинског тима поступало правилно. Оно што представља негативно поступање је што не постоји било каква евиденција да је о настанку повреда затвореника као и лицу које је исте навело обавештен управник завода. Ове информације не постоје и не наводе се ни у изјашњењу КПЗ Сремска Митровица, упућеном Заштитнику грађана.

11.4. Утврђивање и препорука Заштитника грађана- КПЗ Пожаревац-Забела

Осуђеник Ђ.Б. упутио је притужбу Заштитнику грађана с обзиром на то да медицинска служба КПЗ Забела није предузела ништа осим мерења телесне тежине, овог осуђеника који је штрајковао глађу 22 дана а исти је одвођен лекару на свака два дана. Исти је доставио медицинску документацију за период 16.03. до 06.04.2023. године.

Од КПЗ Пожаревац-Забела затражено је изјашњење. Уз своје изјашњење од дна 30.12.2016. године, заводска установа доставила је копију здравственог картона за период од 1.03. до 06.04.2016. године. Наведено је да је осуђеник дана 17.03.2016. године ступио у штрајк глађу, да је истог дана одведен на лекарски преглед где му је предочена штетност штрајка и измерена телесна тежина која је износила 86,6кг. У истој медицинској документацији се налазе подаци о мерењу крвног притиска, давања савета о престанку штрајка глађу, ако и узимању течности по потреби. Наведено је да је осуђени прекинуо штрајк глађу дана 06.04.2016. године, и да је тог дана измерена телесна тежина која је износила 77кг. Наведено је да је поступљено према релевантним одредбама Закона о извршењу кривичних санкција. Увидом у здравствени картон, утврђено је да прегледи изостали 18, 21, 22, 23, марта и 03. априла 2016. године те исти нису обављани свакодневно.

Заштитник грађана је утврдио неправилности у поступању КПЗ Забела.

У складу са националним законодавством али и међународним нормама присилно храњене затвореника је забрањено. Без обзира на то, обавеза лекара је свакодневни преглед затвореника, ако и свакодневно предочавање штетности штрајка и обавеза вршења мерења виталних функција и тежине затвореника који је отпочео са одбијањем хране. У конкретном случају не постоје детаљни подаци у о томе у ком здравственом стању се затвореник налазио током периода у којем је одбија узимање хране. Ово је од изузетног значаја с обзиром на то да у случају озбиљног угрожавања здравља осуђеника због одбијања хране лекар у складу са националним законодавством може предузети неопходне мере како би се са истим покренуло. Такође, у конкретном случају не постоје ни подаци о томе да ли је медицинска служба завода водила посебне помоћне књиге, евиденцију лица која одбијају лечење или храну, а за шта има обавезу сходно нормама националног законодавства.

XII ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ОСУЂЕНИКА У ПЕНИТЕНЦИЈАРНИМ УСТАНОВАМА КОД НАС

Сходно члану 13. Закона о извршењу кривичних санкција, у Републици Србији постоје следеће установе за извршење кривичних санкција: казнено- поправни заводи и окружни затвори за извршење казне затвора и мере притвора, казнено- поправни завод за жене- за извршење казне затвора и малолетничког притвора, казнено- поправни завод за малолетнике. За извршење казне малолетничког притвора, специјална затворска болница- за лечење осуђених и притворених лица, за извршење мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења алкохоличара и обавезног лечења наркомана, васпитно- поправни дом за извршење васпитно- поправне мере и упућивања у васпитно поправни дом. Законом је такође регулисан тип заводских установа према степену обезбеђења. Заводи се могу делити на заводе отвореног типа у којима не постоје физичко- техничке препреке за бекство, заводе полуотвореног типа у којима запослени у служби обезбеђења представљају основну препреку за бекство, и заводе затвореног типа у којима постоје поред запослених у служби обезбеђења и друге физички- техничке препреке за бекство, такође у заводима затвореног типа са посебним обезбеђењем постоје физичко- техничке препреке којима се постиже највиши степен обезбеђења. С обзиром на то да се жене и деца подлежу у одређеном делу другачијем систему издржавања казне затвора или мере притвора у односу на мушкарце, постоје казнено- поправни завод за жене и васпитно поправни дом који су полуотвореног типа. С обзиром на то да се малолетним учиниоцима кривичних дела може изрећи казна малолетничког затвора, ова лица казну извршавају у оквиру казнено-поправног завода за малолетнике који је затвореног типа. Осим за лечење лица лишених слободе са здравственим тегобама које није могуће адекватно третирати у оквиру заводских установа у којима лица издржавају казну затвора, у Специјалној затворској болници извршава се и мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи као и обавезно лечење наркомана и алкохоличара. Из свих наведених разлога, лица лишена слободе којима су изречене наведене мере безбедности, захтевају посебну негу али и адекватан надзор, па је Специјална затворска болница затвореног типа. Најбројније

затворске установе у Републици Србији у којима су смештена лица лишена слободе, представљају Окружни затвори који су организовани у форми полуотвореног типа.

Питање медицинске заштите осуђених и притворених представља једну од најпроблематичнијих области затворског система у Србији.¹³³ Закон о извршењу кривичних санкција прописује обавезу завода да организује адекватну здравствену заштиту лица лишених слободе. У смислу Закона, обавеза службе за здравствену заштиту обухвата превенцију, лечење затворених и притворених лица. Значајна улога здравственог тима који поступа у заводима односи се и на први пријемни преглед осуђеника. потребно је пре свега утврдити у ком је здравственом стању осуђеник упућен на издржавање казне затвора, као и то да ли болује од неке болести која је хронична и захтева и лечење у самом заводу или неке заразне болести коју може пренети и на друга осуђена лица. Осим тога, потребно је да се констатује здравствено стање како би се предузеле све неопходне здравствене мере у заводу и ван њега, уколико је то потребно ради здравља осуђеника.¹³⁴ Поред наведеног, обавезе ове службе је и надзор над хигијеном и квалитетом хране. Лекар је у обавези да процени личност осуђеника, ако није обезбеђен адекватна психолошка или психијатријска подршка у заводу, као би се за осуђеника креирао адекватан третман осуђеника приликом издржавања казне. Испитивање личности осуђеника је сложен поступак јер треба да продре у многе елементе личности, дијагностикује облике поремећаја у структури личности и облике понашања које је евентуално могуће кориговати у затворским условима.¹³⁵ Значаја наведеног се огледа с обзиром на то да осуђеници самим моментом ступања на издржавање казне затвора мењају околину у којој су до сада боравили, посебно ако се ради о лицима која први пут издржавају казну затвора и код којих се може јавити склоност ка самоубиству. У својој „Криминалној социологији“ Фери је указивао на нужност да се на сваког осуђеника примени посебни третман после медицинско-психолошког и социјалног испитивања.¹³⁶ Организовање сталног медицинског тима, пре свега лекара, у заводским установама

¹³³ И. Кузмановић, Љ. Палибрк, Затворски систем у Србији, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Београд, 2012, стр. 10

¹³⁴ Д. Димовски, И. Милић, Процес упућивања и пријем осуђеника у казнено- поправни завод, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш, 2019, стр.120

¹³⁵ З. Стевановић, Третман осуђеника у затворском систему Србије, Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд, Београд, 2014, стр. 14

¹³⁶ Љ. Илијић, Осуђени и депривације, Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд, Београд, 2019, стр. 24

представља приоритет. Медицинска заштита се обезбеђује путем стално запосленог лекара.¹³⁷ Прописана је и обавеза да се у оквиру самих завода у Републици Србији мора постојати најмање један квалификовани лекар, и два медицинска техничара, као и услуге најмање једног психијатра. Уколико у оквиру самог завода постоји организовано лечење, завод је у обавези да обезбеди квалификованог лекара и медицинско особље, неопходне уређаје, лекове и опрему. Лица лишена слободе која болују од одређених обољења, потребно је издвојити у посебне просторије ради адекватне неге и лечења. Како би се женама омогућила неопходна здравствена заштита у периоду трудноће, порођаја и периода након порођаја, у оквиру казнено-поправног завода за жене потребно је створити неопходне услове за негу трудница и породиља. Потребно је обезбедити медицинску поверљивост током сваког прегледа која је гарантована сваком осуђеном лицу. Што се тиче поверљивости између лекара и пацијента, тај сегмент је и даље на незавидном нивоу.¹³⁸ Лекарима који су запослену у заводу или су на други начин ангажовани за лечење лица лишених слободе, гарантује се професионална независност у складу са законом и етичким кодексом. Наиме, као и остали запослени у затворима, и медицински радници су службеници Министарства правде, али њихов рад у професионалном смислу контролише инспекција Министарства здравља.¹³⁹

У Републици Србији постоји десет казнено-поправних завода- Казнено-поправни завод Пожаревац-Забела, Казнено- поправни завод Сремска Митровица, Казнено- поправни завод Ниш, Казнено- поправни завод Сомбор, Казнено- поправни завод Падинска Скела, Казнено- поправни завод Шабац, Казнено- поправни завод Ћуприја, Казнено- поправни завод Београд. Такође, постоје и Казнено- поправни завод за жене Пожаревац, као посебно организован завод за извршење казне затвора жена осуђеница, и Казнено-поправни завод за малолетнике Ваљево у којем издржавају казну затвора малолетни учиниоци кривичних дела. У најширем значењу затвор означава установу чија је сврха да обезбеђује особе којима је изречена казна лишења слободе, према којима се примењују различити програми поступања у циљу корекције њиховог криминалног понашања и припрема за

¹³⁷ З. Стевановић, Затворски систем у свету, Београд 2012, стр. 125

¹³⁸ А. Митић, Права лица лишених слободе у затворском систему Србије, Београд 2016, стр. 14

¹³⁹ М. Јелић, Г. Лукић Самарџија, Љ. Палибрк, И. Кузмановић, Затвори у Србији 2010, Хелсинчки одбор за људска права, Београд 2011, стр. 37

њихову реинтеграцију по изласку из затвора, у социјалну средину.¹⁴⁰ Најбројније заводске установе у Републици Србији представљају Окружни затвори, њих има укупно шеснаест: Окружни затвор Београд, Окружни затвор Врање, Окружни затвор Зајечар, Окружни затвор Зрењанин, Окружни затвор Крагујевац, Окружни затвор Краљево, Окружни затвор Крушевац, Окружни затвор Лесковац, Окружни затвор Неготин, Окружни затвор НОВИ Пазар, Окружни затвор Нови Сад, Окружни затвор Панчево, Окружни затвор Прокупље, Окружни затвор Смедерево, Окружни затвор Суботица, Окружни затвор Ужице, Окружни затвор Чачак. За потребе лечења, али и извршења мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи као и обавезног лечења наркомана и алкохоличара у Београду постоји Специјална Затворска болница Београд. Малолетна лица којима је изречена васпитан мера, смештена су у Васпитно- поправном дому Крушевац.

У истраживачком делу овог мастер рада анализирани су подаци који се односе на пружање здравствене заштите лицима лишеним слободе у периоду од 2013. до 2023. године у одређеним пенитенцијарним установама код нас. Сви подаци добијени су на основу Захтева за информације од јавног значаја, упућен у истраживачке сврхе за потребе мастер рада, те представљају званичне и релевантне податке. Подаци су најпре анализирани појединачно за сваку заводску установу, а затим по посебним категоријама где се подаци деле најпре на целокупно пружање здравственог третмана у казнено-поправним заводима који су обухваћени овим истраживањем и целокупно пружање здравственог третмана у окружним затворима у окружним затворима који су обухваћени овим истраживањем.

12.1. Пенитенцијарне установе код нас које су обухваћене истраживачким делом рада

Сходно члану 15. Став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја од наведених пенитенцијарних установа затражени су подаци неопходни за

---

¹⁴⁰ Ј. Играчки, Ефекат затвора у ресоцијализацији осуђеника, Београд, 2020. године, стр. 45

истраживачки део овог рада. Подаци су добијени на основу Захтева за приступ информацијама од јавног значаја упућеног пенитенцијарним установама у Републици Србији. У самом Захтеву за информације од јавног значаја наведена је листа питања која се односе на тему овог рада и од суштинског су значаја за сагледавање стварног стања у вези пружања здравственог третмана осуђеним лицима у Републици Србији. Пенитенцијарне установе пружиле су одговоре на упућен Захтев за информације од јавног значаја, те се наведени подаци уносе у истраживачки део овог мастер рада, анализирају, статистички приказују и упоређују и у другу сврху се неће користити од стране аутора овог мастер рада. У Захтеву за приступ информацијама од јавног значаја садржано је петнаест питања и то: 1. На који начин се спроводи први пријемни преглед новопридошлог лица лишеног слободe; 2. На који начин се поступа са лицем лишеним слободe који има дијагностификовано обољење пре ступања у заводску установу; 3. Број обављених медицинских прегледа лица лишених слободe у периоду од 2013. До 2023. године а које се односе на наношење телесних повреда од стране других лица лишених слободe; 4. Број лица лишених слободe која су током издржавања казне затвора оболела од било које болести која није дијагностификована пре издржавања казне затвора; 5. Начин поступања лекара и самог заводског особља према лицима лишеним слободe; 6. Број лица упућених на специјалистичке прегледе у периоду од 2013. До 2023. године; 7. Када надлежни лекар у оквиру завода захтева присуство чувара завода током обављања прегледа лица лишених слободe; 8. Број лекара и медицинског особља у самом заводу, укључујући и докторе стоматологије; 9. Број редовних медицинских прегледа обављених у наведеном периоду; 10. Начин обављања редовних медицинских прегледа лица лишених слободe; 11. Број лица оболелих од ХИВ вируса или СИДЕ; 12. Начин лечења и медицинске неге лица лишених слободe у оквиру завода; 13. Доступност лекова и осталих медицинских помагала у оквиру саме заводске установе; 14. Начин лечења лица оболелих од ХИВ вируса и СИДЕ који налазе на издржавању казне затвора; 15. Начин спровођења специјалистичких прегледа лица код којих постоји потреба обавезног терапијског лечења ван заводске установе.

Истраживачким делом рада обухваћено је истраживање о пружању здравственог третмана осуђеним лицима у пет Казнено- поправних завода: Казнено-поправни завод Ниш, Казнено- поправни завод у Београду- Падинска Скела, Казнено- поправни завод у

Сомбор, Казнено- поправни завод у Шапцу, Казнено-поправни завод Сремска Митровица, као и девет Окружних затвора, и то: Окружни затвор у Београду, Окружни затвор Нови Пазар, Окружни затвор Зрењанин, Окружни затвор Суботица, Окружни затвор у Прокупљу, Окружни затвор Краљево, Окружни затвор Крушевац, Окружни затвор Врање, Окружни затвор Зајечар.

12.2. Казнено-поправни завод Ниш

Одговором на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 24.07.2023. године¹⁴¹, потписаног од стране управника овог завода пружени су одговори на сва питања постављена у Захтеву за приступ информацијама од јавног значаја који следе у наставку.

Непосредно по пријему у завод лекара обавља детаљан преглед осуђеног лица и то: узима породичну и личну анамнезу, врши клинички преглед, констатује да ли је осуђено лице ступило на издржавање казне затвора са неким здравственим проблемом, повредом или другим деформитетом. Нарочита пажња се придаје ранијим повредама, као и околностима на то да ли је осуђени пре издржавања казне користио дуван, алкохол или ПАС. Констатује се да ли болује од неке инфективне болести (хепатитиса, ХИВ-а, ТБЦ...), констатује се да ли осуђени има неку алергију, (на лекове или алергене из спољне средине). Такође, лекар даје своје мишљење о радној способности.

На питање које се односи на ранија дијагностификована обољења лица, завод је пружио одговор да лекар прегледа сваког новопридошлог затвореника тако што узима анамнестичке податке и изврши клинички преглед, на напред наведени начин.

Укупан број прегледа који се обавио у периоду од 2013. до 2023. године због повреда физичког интегритета и наношења телесних повреда од стране других лица лишених слободе, укупно за наведени период износи 3360 прегледа.

---

¹⁴¹Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 24.07.2023. године, Казнено- поправни завод у Нишу

Завод нема евиденцију и податке груписане у једном документу који се односе на број лица која су током издржавања казне оболела од било које болести која није била дијагностификована пре издржавања казне затвора.

Према лицима лишеним слободе медицинско особље поступа у складу са важећим законодавством, које се односи на Закон о здравственој заштити и закону о извршењу кривичних санкција, као и на све важеће подзаконске акте и водиче добре клиничке праксе које прописује Министарство здравља Републике Србије.

Специјалистички преглед ван завода обавља се по налогу специјалисте, који је самосталан у свом раду. Служба обезбеђења у пратњи медицинског техничара, врши спровод осуђеног лица код надлежног специјалисте.

У периоду од 2013. до 2023. године ван завода обављено је 13.190 прегледа.

Лекар може у складу са важећим Законом о извршењу кривичних санкција да на законом прописани начин тражи да лекарском прегледу присуствује припадник Службе за обезбеђење онда када сматра да му је угрожена безбедност.

Није спецификован појединачан број лекара, медицинских сестара као и доктора стоматологије у самом заводу, већ је на ово питање пружен одговор да у заводу поступа укупно 22 здравствених радника.

У периоду 2013 до 2023. године обављено је укупно 440.000 редовних медицинских прегледа.

На питање који се односи на начин обављања редовних медицинских прегледа одговорено је да се лечење осуђеног лица у заводу обавља у складу са важећим законодавством, који се односи на Закон о здравственој заштити и Закона о извршењу кривичних санкција, као и у складу са важећим подзаконским актима и свим водичима добре клиничке праксе коју прописује Министарство здравља Републике Србије.

У заводу је у напред наведеном периоду било 17 лица са ХИВ-ом.

Лечења и медицинска нега лица лишених слободе у оквиру завода обавља се у складу са важећим законодавством, које се односи на Закон о здравственој заштити и закона о извршењу кривичних санкција као и у складу са важећим подзаконским актима и

свим водичима добре клиничке праксе коју прописује Министарство здравља Републике Србије.

Завод је у обавези да свим лицима лишеним слободе обезбеди лекове са позитивне листе лекова РФЗО (лекови са А, А1, Б и Д листе, као и помагала које пропише надлежни специјалиста).

Лица са ХИВ-ом обављају се у складу са важећим законодавством које се односи на Закон о здравственој заштити и Закона о извршењу кривичних санкција, као и у складу са важећим подзаконским актима и свим водичима добре клиничке праксе коју прописује Министарство здравља Републике Србије.

Специјалистички преглед ван завода обавља се по налогу специјалисте који је самосталан у раду. Служба за обезбеђење у пратњи медицинског техничара врши се спровод осуђеног лица до надлежног специјалисте.

12.3. Казнено-поправни завод у Београду- Падинска Скела

Одговором на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 25.07.2023. године¹⁴² од стране управника завода пружени су одговори на питања постављена у Захтеву за приступ информацијама од јавног значаја.

Први преглед лица лишеног слободе обухвата давање анамнестичких података о ранијем лечењу, болестима, повредама и слично, као и физикални преглед. Затим се ради скрининг на ТБЦ (туберкулозу), прегледа се медицинска документација коју лице лишено слободе понесе са собом. Исте лекове разврставају на тај начин што интернистичку терапију могу сами да користе, док је психијатријска под контролом и у дозерима. Сви подаци се уписују у здравствени картон који се отвара приликом пријема лица лишеног слободе.

---

¹⁴² Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 25.07.2023. године, Казнено- поправни завод Београд- Падинска Скела

Лица код којих постоји дијагностификовано било какво обољење пре ступања у завод у обавези су да доставе медицинску документацију о претходном лечењу. Савко започето лечење наставља се у заводу са истом терапијом којом је и лечено до тада заказује се контролни преглед код одређених специјалиста, зависно од врсте обољења.

У периоду од 2013 до 2023. године обављено је 308 прегледа због повреда физичког интегритета и наношења телесних повреда од стране других лица лишених слободе.

12 лица лишених слободе у наведеном периоду имало је дијагностификовано обољење пре ступања у завод.

Начин поступања лекара и осталог медицинског особља према лицима лишеним слободе огледа се у сталној доступности медицинског особља, хуманом приступу према лицима лишеним слободе, поштовању и спровођењу протокола за одређивање болести.

Специјалистички прегледи се реализују према приоритетима, заказују, осим хитних случајева који се спроводе без одлагања.

У периоду од 2013. до 2023. године извршено је укупно је 2570 специјалистичких прегледа у наведеном периоду.

Обавезно присуство припадника службе обезбеђења захтева се обавезно у случају узнемирености и агресивности лица лишених слободе.

У заводу је тренутно запослен један лекар и један медицински техничар, али је у ранијим периодима био упошљен још један лекар и један медицински техничар. Доктор стоматологије постојао је у природу од 2013. до 2014. године. Након тога у заводу раде само заводски лекар и медицински техничар.

У периоду од 2013. до 2023. године обављено је 49.863 прегледа лица лишених слободе.

У периоду од 2013. до 2023. године укупно је од ХИВ-а лечено три лица.

Лица лишена слободе оболела од ХИВ вируса лече се по препорукама лекара са Инфективне клинике. Обично ј то комбинација антивирусних лекова.

Лечење и медицинска нега се огледају се у редовној терапији под контролом лекара, даје се ампулирана терапија, ради се хигијенска обрада лица, превијање итд.

Доступни су лекови са позитивне листе у заводу, док се лекови са негативне листе могао да о свом трошку осуђеним лицима доставити породица и пријатељи.

Специјалистички преглед лица лишеног слободе спроводи се уз претходно написан упут заводског лекара, уз пратњу припадника Службе за обезбеђење, када постоје могућности и уз пратњу здравственог радника.

12.4. Казнено-поправни завод у Сомбору

Одговором на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 14.07.2023. године¹⁴³ од стране управника завода пружени су одговори на питања садржана у Захтеву за информације од јавног значаја.

Први преглед лица лишеног слободе обавља се одмах при пријему лица у установу, осим у случају ако је пријем викендом када се преглед обавља првог радног дана из разлога јер завод нема стално запосленог лекара. Лекари завода попуњавају здравствени картон који обухвата упитник за откривање симптома туберкулозе, образац о мишљењу лекара који обухвата да ли лице лишено слободе има неки здравствени проблем, неке хроничне болести, да ли има неких психичких обољења или зависности од психо-активних супстанци и наравно алергије на неке лекове, храну и слично. Образац о томе да лице лишено слободе способно за физички рад и у којој мери (односи се само на осуђена и прекршајна лица). Уколико командири на пријему при детаљном претресу лица приметите неке повреде по телу, лице лишено слободе се скида пред лекаром и исте се описују и уписују у здравствени картон лица лишеног слободе. Лекари завода уписују терапију у здравствени картон, уколико лице узима исту, и даљу припрему терапије обављају здравствени радници завода.

Здравствени прегледи код лица лишених слободе која су дошла са било каквим дијагностификованим обољењима се спроводе даље по извештајима лекара специјалиста

---

¹⁴³ Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 14.07.2023. године, Казнено-поправни завод у Сомбору

чију документацију лица лишена слободe углавном понесу са собом. Уколико не постоје извештају, заводски лекар обави преглед лица и упути на контролни преглед код специјалисте код ког је преглед потребан.

Тачан број прегледа због наношења телесних повреда лица лишених слободe од стране других лица лишених слободe по статистичким подацима КПЗ у Сомбору од 2013. до јула 2023. године је 26, и то: 2013. године четири сукоба, 2015. године није било сукоба, 2016. године један сукоб, 2017. године није било сукоба, 2018. године било је два сукоба, 2019. године било је два сукоба, 2019. године било је два сукоба 2020. године било је четири сукоба, 2021. године било је шест сукоба, 2022. године било је четири сукоба, до јула 2023. године није било сукоба.

Код лица лишених слободe се дешава да у заводу открије да болују од неке болести за који нису знали да поседује (хипертензија, дијабетес...). Тачан податак о лица која болују не поседује завод.

Лекари и медицинско особље завода поступају према свим лицима лишеним слободe професионално и са пуном одговорношћу.

Специјалистички преглед лица лишених слободe ван установе се обавља тако што лице лишено слободe прво прегледа лекар завода и онда на основу процене лекар издаје упут и упућује лице лишено слободe код специјалисте код ког је потребно да исти преглед обави.

Тачан број лица упућених на специјалистичке прегледе по статистичким подацима КПЗ у Сомбору у току периода од 2013. до јула 2023. године је 4.760, 2013. године било је 220 прегледа, 2014. године било је 687 прегледа, 2015. године било је 470 прегледа, 2016. године било је 571 преглед, 2017. године било је 578 прегледа, 2018. године било је 616 прегледа, 2019. године било је 595 прегледа, 2020 године било је 431 преглед, 2021. године било је 518 прегледа, 2022. године било 483 прегледа, до јула 2023. године било је 162 прегледа.

У току сваког лекарског прегледа лица лишена слободe у оквиру завода је присутан командир који је доступан да реагује одмах на лицу места уколико дође до неких непријатних ситуација.

У заводу не постоји стално запослени лекар. Поступају два лекара који су ангажовани по основу уговора о допунском раду, психијатра и интернисту-хематолога. Завод има два медицинска техничара који су запослени на неодређено. Лекаре стоматологије завод нема.

Тачан број обавезних медицинских прегледа лица лишених слободе по статистичким подацима КПЗ у Сомбору у периоду од 2013. до јула 2023. године је 33.037 и то: 2013. године 3.132 прегелда, 2014. године 3.721 преглед, 2015. године 3.236 прегледа, 2016. године 2.709 прегела, 2017. године 3.050 прегледа, 2018. године 2.9834 прегледа, 2020. 3.141 преглед, 2021. године 3.393 прегледа, 2022. године 3.383. године, до јула 2023. године 1.559 године.

Лица лишена слободе којима је потребан редован преглед у оквиру установе се најављује увече пре окиваног прегледа код дежурног вође смене, потом се уписује у свеску заказаних прегелда и сутрадан када лекар дође исто лице доведе и прегледа од стране заводског лекара.

По статистичким подацима КПЗ у Сомбору број лица оболелих од ХИВ инфекције од 2013. године до јула 2023. године је 10: 2013. године није било оболелих лица, 2014. године 2015. Није било оболелих лица, 2015. године није било оболелих лица, 2016. године једно лице оболело од ХИВ-а, 2017. године, два лица оболела од ХИВ-а, 2018. године једно лице оболело од ХИВ-а, 2019. године једно лице оболело од ХИВ-а, 2020. године једно лице оболело од ХИВ-а, 2022. године једно лице оболело од ХИВ-а, до јула 2023. године два лица оболела од ХИВ-а.

Лечење и медицинска нега лица у заводу врши се на најпрофесионалнији начин. Свакодневно се ради лекарски прегледи у установи и кориговање терапије. Лицима је доступан лекар психијатар три пута недељно као и лекар интерниста два пута недељно тако да лицима којима је потребно пружају се сви могући прегледи и сва потребна терапија од стране заводских лекара.

У оквиру завода не постоји апотека. Лекови се набављају преко централизоване јавне набавке. КПЗ у Сомбору такође има уговор са апотеком преко које се набављају лекови који се налазе на листама из централизоване набавке.

Лица лишена слободе која су оболела од ХИВ-а личе се на основу извештаја инфектолога из КЦ Војводине. Тамо се спроводе и тамо им се на лицу места обављају све потребне лабораторијске анализе и одређује терапија који после медицински техничари набављају.

Свако лице лишено слободе коме је потребно терапијско лечење ван установе се спроведе по упуту заводског лекара и претходних извештаја лекара специјалисте који су прегледали лице и индикували терапију и лечење које је потребно ван завода.

12.5. Казнено-поправни завод у Шапцу

Одговором на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 25.07.2023. године,¹⁴⁴ од стране управника завода достављени су одговори на питања садржана у Захтеву за приступ информацијама од јавног значаја.

По пријему лица лишеног слободе у установу, приступа се општем, медицинском прегледу и отварању здравственог картона. Преглед подразумева: узимање анамнезе-подаци да ли је лице до тада, у протеклом периоду, било лечено хируршки, од тежих соматских акутних и хроничних болести, да ли је алергично на било какве супстанце, лекове, да ли користи редовну терапију која му је од раније преписана. Уколико су одговори позитивни, тражи се навођење која је операција урађена и када, ако је лице дало податак да се лечи од неке акутне или хроничне болести, тражи се медицинска документација на увид, како би се лечење наставило у здравствени картон се уносе подаци из медицинске документације, као и терапија која је преписана. Ако су планирани контролни прегледи за одређене патологије и специјалности планира се када ће исти бити обављени у најбољој здравственој установи примарне и секундарне заштите. Уколико не поседује медицинску документацију, даје се објашњење који је поступак да исту што хитније достави у установу у којој се налази. Уколико медицинска документација из неког разлога се не може добити, лице се упућује на преглед специјалисте из потребне гране медицинске у установу терцијалног нивоа и наставља лечење у установи где је смештено.

---

¹⁴⁴ Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 25.07.2023. године Казнено- поправни завод у Шапцу

У периоду од 2013. до 2023. године ван завода је на специјалистичке прегледе упућено 8000 лица.

Општи преглед подразумева мерење основних виталних параметара по пријему: крвног притиска, сатурације кисеоника, фреквенце рада срца. Уколико параметри нису у физиолошким границама, лице се упућује у установу секундарног нивоа на специјалистички преглед из области зависно од патологије. Преглед и терапија се евидентирају у здравствени картон, као и свака друга интервенција уколико је обављена у секундарној установи: лабораторијска анализа, радиолошка снимања итд. У склопу првог пријемног прегледа тела и лица, а у циљу утврђивања постојања спољашњих видљивих повреда задобијених пре доласка у завод. По завршеном прегледу попуњава се посебан картон са документима са описом повреда (по наведеним ставкама и графички обележава на скици тела- напред и позади).

Преглед лица лишеног слободе обавља лекар у присуству медицинске сестре, а начин поступања је исти као и за свако друго лице- емпатија. Уколико лекар процени да постоји безбедносни ризик при прегледу. Има право да тражи присуство припадника Службе обезбеђења.

Уколико је потребно послати лице лишено слободе на специјалистички преглед ван завода, пише се специјалистички упут за амбулантни преглед уколико је процена да је потребно клиничко лечење, пише се упут за стационарно лечење. Одвођење лица на преглед обавља медицинска сестра уз присуство и асистенцију припадника Службе обезбеђења. Уколико се лице задржи на болничком лечењу, обавезно је присуство припадника Службе обезбеђења у здравственој установи- болници.

Број обављених редовних медицинских прегледа лица лишених слободе у периоду од 2013. до 2023. године који су обављени у заводу је 15.000 лица.

Посао у склопу здравствене заштите у КПЗ у Шапцу обавља један лекар и два медицинска техничара. Стоматолошке услуге обезбеђују се у склопу примарне здравствене заштите Дома здравља.

Начин лечења обухвата обезбеђивање и подела терапије, обрада повреда.

Лекови се складиште у предвиђене просторије, деле у посебне касете испред соба лица лишених слободе, а доступност имају медицински радници и припадници службе обезбеђења.

12.6. Казнено-поправни завод Сремска Митровица

Одговором на Захтева за информације од јавног значаја од дана 26.07.2023. године,¹⁴⁵ пруженим од стране Начелника Службе за опште послове, достављени су одговори на питања садржана у Захтеву за приступ информацијама од јавног значаја.

КПЗ Сремска Митровица први преглед лица лишених слободе спроводи у складу са одредбама ЗИКС-а. Од стране лица лишеног слободе узимају се основни подаци, лична анамнеза везана за алергије, употребу психоактивних супстанци, инфективних болести, ранија обољења, повреде, болести у породици. Врши се соматски преглед, мерење висине, телесне масе, крвног притиска и пулса, описују се промене на телу, тетоваже, ожиљци. Спроводи се скрининг на заразне болести.

Лечење лица лишених слободе која су у Заводу на издржавање казне затвора ступила са дијагностификованим обољењима претходно започетим лечењем ван Завода, настављају започето лечење у Заводу, уз достављање медицинске документације.

Лекари КПЗ Сремска Митровица спроводе општи лекарски прегледи врше даља упућивања лица везана за дијагностику обољења. Медицински техничари свакодневно обављају здравствену негу лица лишених слободе (деле прописану терапију у прописано време, врше превијање и другу редовну медицинску негу), а лабораторијски техничар узима узорак крви, урина, разне брисеве, по налогу лекара.

КПЗ Сремска Митровица на основу уговора о допунском раду ангажовао је већи број број лекара специјалиста из различитих медицинских области. Термини за долазак истих врше се на основу приоритета и извештаја лекара, а заказивање врши Служба за здравствену заштиту. Уколико лекар специјалиста сматра да плаћање не може да се обави у Заводу исти се спроводи на даље лечење у установу секундарног и терцијалног нивоа.

---

¹⁴⁵ Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 26.07.2023. године, Казнено поправни завод Сремска Митровица

Присуство припадника Службе обезбеђења лекари захтевају у ситуацији само уколико сматрају да им је угрижена лична безбедност.

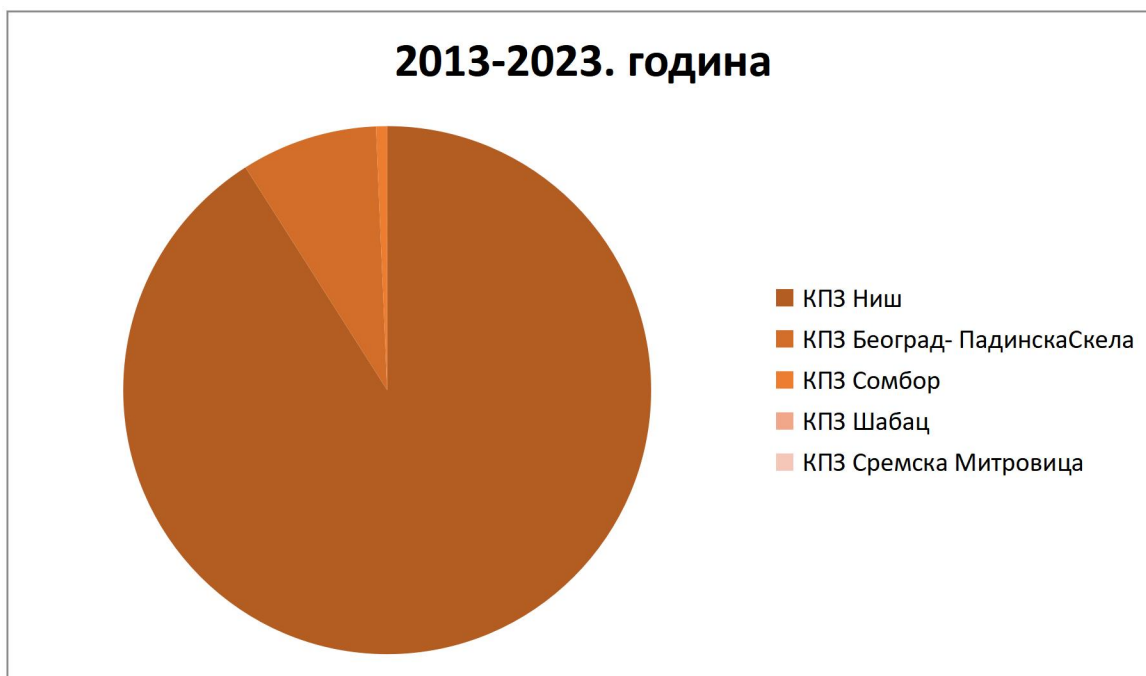
У КПЗ Сремска Митровица тренутно је запослено пет лекара опште праксе и један стоматолог на неодређено са пуним раним временом, осамнаест медицинских сестара, два фармацеутска техничара, један лабораторијски техничар, и један стоматолошки техничар. На основу уговора о допунском раду ангажовано је још једанаест лекара специјалиста и један стоматолог.

У КПЗ Сремска Митровица тренутно се налазе три лица која су оболела од ХИВ вируса. Лечење истих спроводи се анти виралном терапијом, ординираним од стране инфектолога, ради се сва неопходна дијагностика и редовни контролни прегледи истих.

КПЗ Сремска Митровица лицима лишеним слободе обезбеђује лекове који се налазе на позитивној листи лекова, односно лекови који се финансирају из Фонда здравственог осигурања, док лекови који спадају у симптоматску терапију лица набављају о свом трошку. Такође, постоји могућност да лекове која лица сматрају да сами могу да набаве, лице посредством Завода, уз претходно одобрење надлежног лекара и начелника Службе за здравствену заштиту.

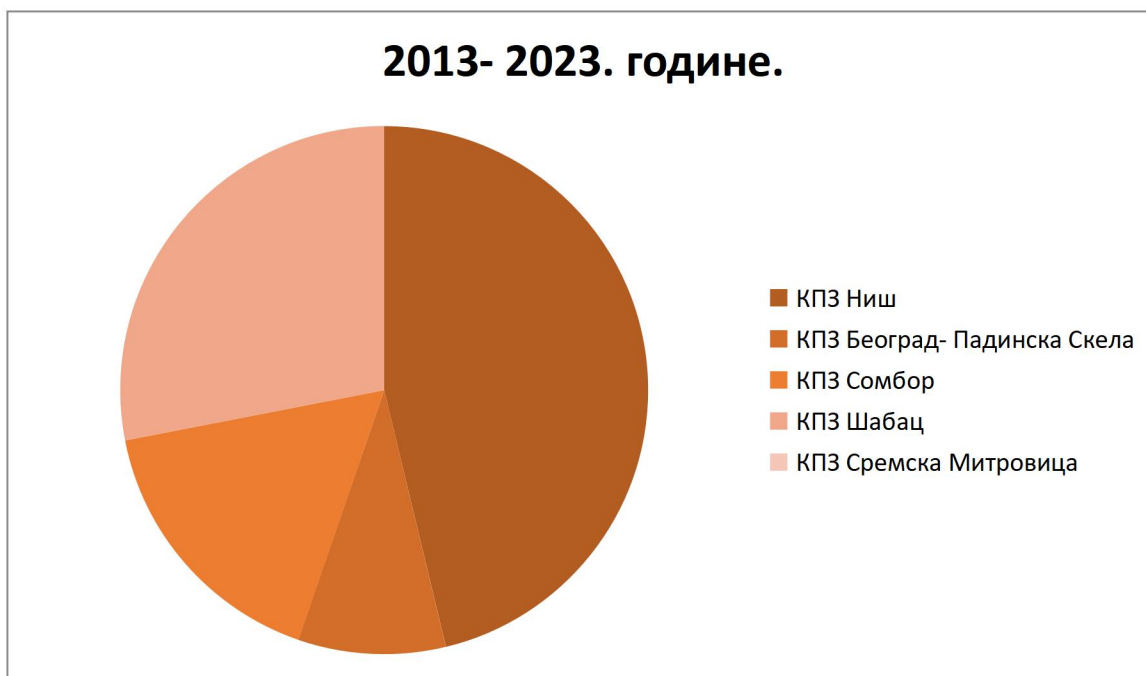
12.7. Статистички приказ података из казнено-поправних завода

График бр. 14. који се односи на број обављених прегледа због нанетих телесних повреда од стране других осуђеника

Током истраживања које је спроведено у Казнено поравним заводима у Републици Србији и то: КПЗ Ниш, КПЗ Београд- Падинска Сकेла, КПЗ Сомбор, КПЗ Шабац и КПЗ Сремска Митровица пружени су подаци о обављеним лекарским прегледима у овим установама због нанетих телесних повреда од стране других затвореника- насилних епизода затвореника, у периоду од 2013-2023. године. Важно је напоменути и то да се у свим заводским установама налази просечан број затвореника који никада није мањи од 1000. Највећи број лекарских прегледа у контролисаном периоду извршен је у КПЗ Ниш и износи 3360, у КПЗ Београд- Падинска Сकेла у контролисаном периоду извршено је 308 прегледа, док је КПЗ у Сомбору извршено 25 прегледа. Подаци о броју прегледа извршених због насилних епизода самих осуђених лица нису добијени током истраживања од стране КПЗ Шабац и КПЗ Сремска Митровица. Постоји изузетан значај вршења ових прегледа и констатовање истих с обзиром на то да у овом случају постоји потреба покретања дисциплинског поступка од стране заводске установе, али и отклањање сумње да је у конкретном случају дошло до примене тортуре, свирепог, нехуманог или понижавајућег поступања од стране службених лица. посебно је значајно што саме заводске установе воде посебну евиденцију о насилним епизодама осуђеника.

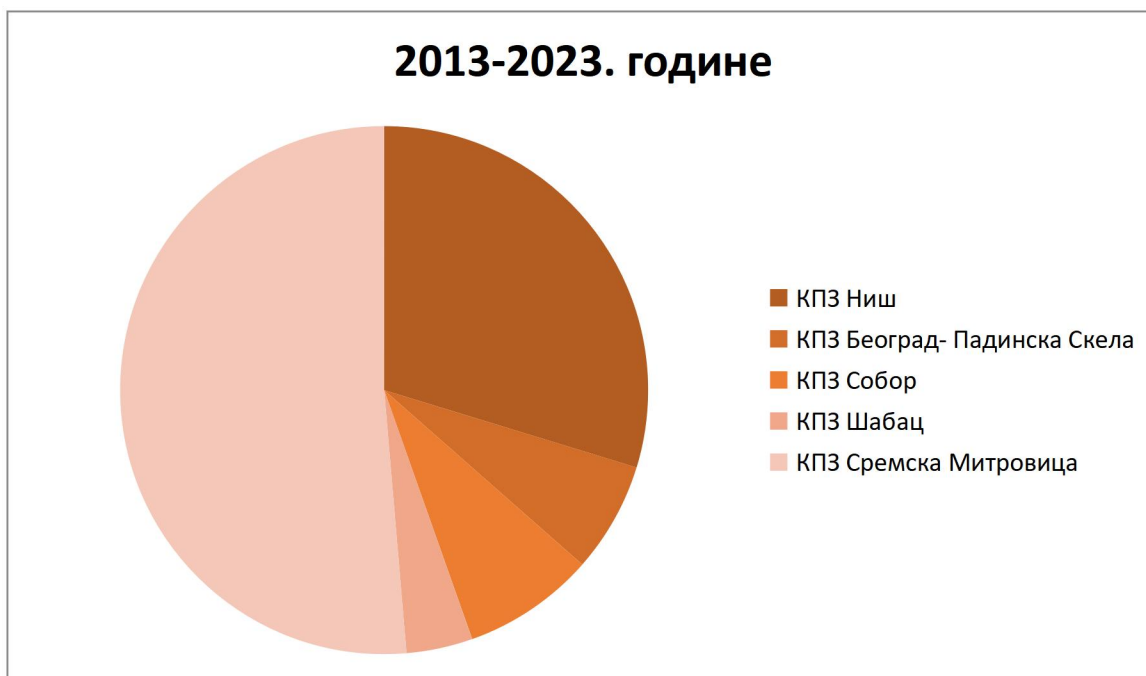
Графикон бр.15. број обављених специјалистичких прегледа ван завода

С обзиром на то да заводским установама није могуће запослити довољан број лекара специјалиста разне специјалности, потребно је обезбедити специјалистичке прегледе осуђеним лицима ван заводске установе, који ће бити добро организовани, благовремени и чести како би се лицу обезбедила неопходна медицинска нега. На графикону је приказано број обављених специјалистичких прегледа ван завода у периоду од 2013-2023. Године у КПЗ Ниш, КПЗ Београд- Падинска Скела, КПЗ Сомбор, КПЗ Шабац, КПЗ Сремска Митровица. Највећи број специјалистичких прегледа обављених ван завода извршен је у Нишу и износи 13.190, затим у КПЗ Шабцу који износи 8000, КПЗ у Сомбору 4760, и КПЗ Београд- Падинска Скела у којем је извршено 2750 прегледа. Подаци о обављеним специјалистичким прегледима у КПЗ Сремска Митровица није достављен. Постојање ове евиденције је од изузетног значаја, с обзиром на то да се поред пружања медицинске неге која је потребна од стране специјалиста ван завода, и због тога што се на овај начин бележи и излазак затвореника ван заводске установе.

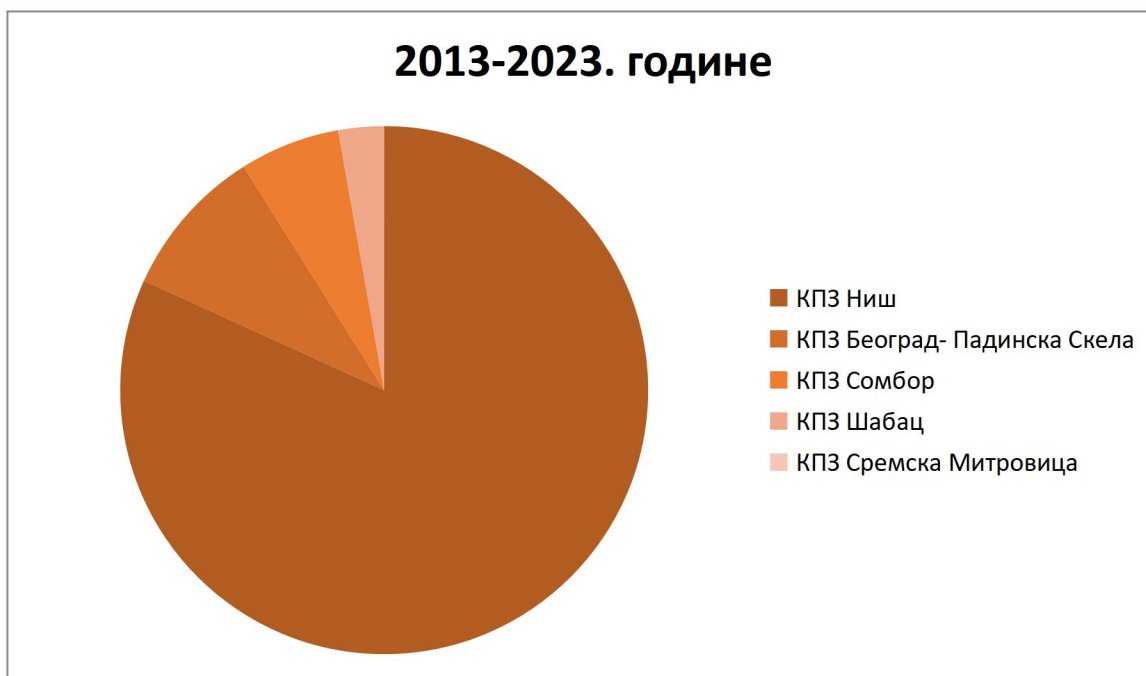
Графикон бр. 16. број лекара и медицинског особља који поступа у контролисаним заводима

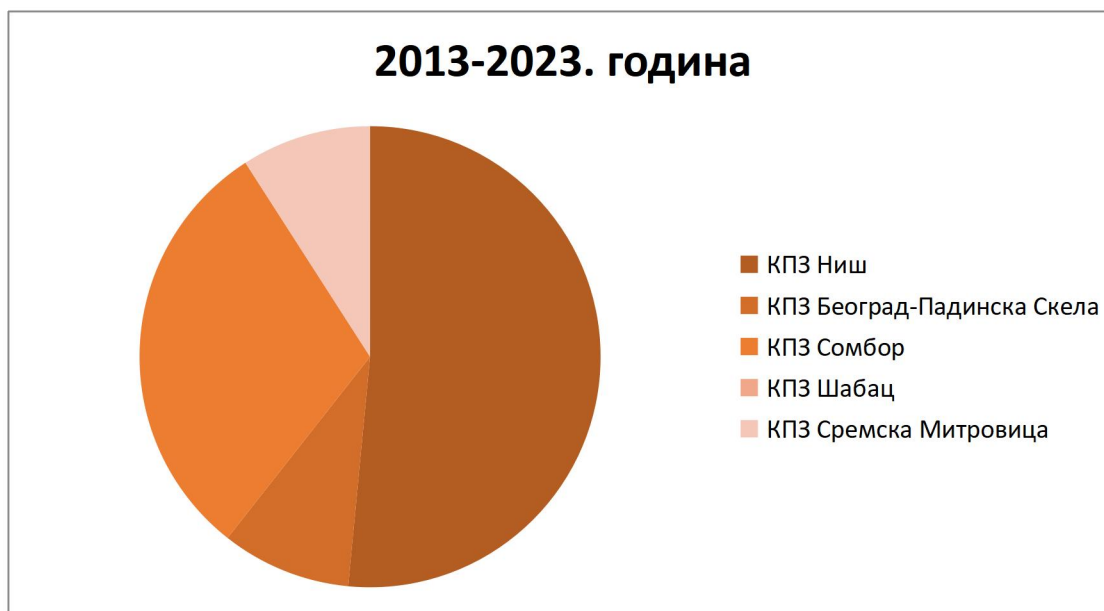
На графикону је приказан број медицинског особља који поступа у заводима. Потребно је напоменути да се у сваком заводу налази број затвореника који у просеку прелази 1000 затвореника. У контролисаном десетогодишњем периоду од 2013- 2023. године, највећи број медицинског особља који поступа у контролисаним заводским установама је у КПЗ Сремска Митровица и износи 38, затим у КПЗ Ниш који износи 22, знатно мањи број запослен је у преостала три казнено- поправна дома која су обухваћена овим истраживањем и то 6 у КПЗ Шабац, 5 у КПЗ Београд- Падинска Скела и 3 КПЗ Шабац. Може се видети да је у КПЗ Сремска Митровица и КПЗ Ниш, обезбеђено присуство медицинског особља током свих 24 часа, што је непоходно с обзиром на то капацитет ових заводских установа. У КПЗ Сомбор, КПЗ Београд- Падинска Скела и КПЗ Шабац, није обезбеђено присуство лекара и медицинског особља током 24 часа, што је и више него неопходно с обзиром на то капацитет ове заводске установе, а складу са националним и међународним нормама.

Графикон бр. 17. број обављених редовних медицинских прегледа у наведеном периоду

На графикон је приказ број обављених редовних медицинских прегледа лица лишених слободe. Редовни медицински прегледи су од изузетног значаја с обзиром на то да у заводима често није запослен довољни број лекара и медицинског особља, који су на располагање затвореницима 24 часа. Из тог разлога је неопходно одредити време одржавања редовних медицинских прегледа чак и установама у којима је обезбеђено присуство лекара и медицинских сестара током свих 24 часа, непоходно је установити редовне медицинске прегледе који ће се у заводу спроводити. У контролисаном периоду 2013-2023. године, највећи број редовних медицинских прегледа обављене у КПЗ Ниш и износи 440.000 редовних медицинских прегледа, у КПЗ Београд- Падинска Скела обављено је 49.863 редовних медицинских прегледа, у КПЗ Сомбор обављено је 33.037 прегледа, у КПЗ Шабац 15.000 редовних медицинских прегледа. Ови подаци нису добијени на основу података спроведеног истраживања за КПЗ Сремска Митровица.

Графикон бр.18. број лица оболелих од ХИВ вируса или СИДЕ.

На основу истраживања спроведеног у КПЗ Ниш, КПЗ Београд- Падинска Скела, КПЗ Сомбор, КПЗ Шабац, КПЗ Сремска Митровица, за период 2013- 2023. године, добијени су подаци о број лица код којих је дијагностификовано постојање ХИВ вируса. Највећи број лица заражених ХИВ вирусом у контролисаном периоду налази се у КПЗ Ниш и износи 17 лица, затим у КПЗ Сомбор који износи 10, у КПЗ Београд и КПЗ Сремска Митровица заражено је по 3 лица ХИВ вирусом. Подаци на основу истраживања нису добијени за КПЗ Шабац.

12.8. Окружни затвор у Београду

Одговором на Захтев за информације од јавног значаја од дана 04.08.2023. године,¹⁴⁶ пруженим од стране управника завода, достављени су одговори на питања садржана у Захтеву за информације од јавног значаја.

Први преглед лица лишеног слободе обавља се у року од 24 часа од пријема у завод у складу са правилима медицинске струке, законским оквирима Закона о извршењу кривичних санкција и смерницама препорученим од стране Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног и ли понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ).

¹⁴⁶ Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 04.08.2023. године, Окружни затвор у Београду

Сва лица лишена слободе прегледају се на исти начин у складу са прописани, законским процедурама, приликом којих се утврђује здравствено стање лица лишеног слободе, установљава се да ли је физички преглед или душевно оболело и врши се процена његове радне способности. Уколико лице лишено слободе поседује медицинску документацију у којој је евидентирано постојање неког обољења то се евидентира у картон ради даљег надзора, праћења и лечења. Уколико постоји индикација за прегледом лица лишеног слободе ван установе, након добијања сагласности суда у случају притворених лица, притворени бива спроведен у неку од терцијарног медицинских установа, а углавном на Војномедицинску академију. У случају хитности лице лишено слободе се одмах транспортује у најближу Хитну медицинску помоћ.

Број прегледа обављених у периоду од 2013. до 2023. године, због повреде физичког интегритета од стране других лица лишених слободе је 500 прегледа.

Начин поступања лекара и медицинског особља према лицима лишеним слободе је у свему у складу са прописаним законским оквирима, процедурама и смерницама које се тичу лица лишених слободе.

Уколико лекар опште медицине процени да лице лишено слободе треба да прегледа лекар специјалиста одређене области, заказује се специјалистички преглед у некој од терцијарних медицинских установа, а најчешће Војномедицинској академији или се спроводи у Специјалну затворску болницу на преглед, уколико специјална затворска болница има лекара специјалисту из потребне области медицине. У случају да се роди о притвореном лицу, пре заказивања прегледа неопходна је сагласност поступајућег судије да притворени буде спроведен на специјалистички преглед. На захтев осуђеног, управник завода може му одобрити специјалистички преглед, ако такав преглед није одредио лекар, уз претходно прибављено мишљење лекара о разлозима одбијања. Трошкове прегледа у наведеном случају сноси осуђени, ако управник завода другачије не одреде.

Број лица лишених слободе упућених на специјалистичке прегледе ван завода за период од 2013. до 2023. године је 7860.

Прегледи лица лишених слободе одвијају се у амбуланти Служе за здравствену заштиту без присуства службеника обезбеђења, сем у случају када лекар затражи њихово присуство када процени да му је угрожена безбедност.

У Окружном затвору у Београду у Служби за здравствену заштиту запослено је шест лекара, један стоматолог и петнаест медицинских сестара.

У периоду од 2003. до 2023. године обављено је 159.560 обавезних и редовних медицинских прегледа лица лишених слободе.

Лекар у заводу дужан је да прегледа свако лице лишено слободе по пријему у завод, по повратку у завод са привременог одсуства и пре отпуштања из завода приликом пријема у завод увек и када је то потребно дужан је да установи да ли је осуђени физички или душевно оболео и процени његову радну способност. Дужан је да одмах прегледа осуђеног који сажали да је болестан или постоје знаци да је болестан. Свакодневно прегледа осуђеног који је болестан и одбија храну или воду и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Лекар је дужан да у извештају о утврђеним повредама унесе и наводе осуђеног лица о начину повреде, ако и да изнесе своје мишљење о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.

Сви прегледи лица лишених слободе у Окружном затвору у Београду обављају се у Служби за здравствену заштиту.

Тренутно се у притвору у Окружном затвору у Београду налази три лица са ХИВ инфекцијом која се редовно спроводе ради прегледа у Клинички центар Србије, у Инфективну клинику где им се ординира одговарајућа терапија.

Лица лишена слободе се лече у складу са правилима медицинске струке, уз редовне контроле и преписивање одговарајуће терапије.

Служба за здравствену заштиту Окружног затвора у Београду има апотеку која се снабдева свим потребним лековима са позитивне листе лекова, који се набљају кроз централизовану набавку Републичког фонда за здравствено осигурање и Специјалне

затворске болнице. Протетска помагала се израђују у случају индикација постављених од стране лекара специјалиста.

Лица оболела од ХИВ вируса или сиде обављају прегледе у КЦ Србије, Инфективној клиници и добијају ординирану терапију.

У случају постојања потребе лечења лица када услови у Окружном затвору у Београду нису адекватни лице лишено слободе смешта се у Специјалну затворску болницу ради даљег лечења или ако то околности захтевају да у другу терцијарну медицинску установу док за то постоји потреба уз обавезно присуство припадника службе за обезбеђење.

12.9. Окружни затвор у Зрењанин

Одговором на Захтев за информације од јавног значаја од дана 18.07.2023. године,¹⁴⁷ од стране управника завода достављени су одговори на питања постављена у Захтеву за информације од јавног значаја.

Приликом пријема лица лишеног слободе у Окружни затвор у Зрењанину, први лекарски преглед се обавља одмах након пријема или најкасније у року од 24 часа од пријема лица. Приликом првог лекарског прегледа лицима лишеним слободе отвара се здравствени картон који се у овом заводу даље води на његово име и врши се детаљан лекарски преглед. Преглед се обавља у амбуланти завода и састоји се од визуелног прегледа тела осуђеника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерење основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.). Посебно се води рачуна ако лице има повреде приликом пријема у завод, па уколико их има повреде се фотографишу и детаљно описују у Извештају о повредама, обележавајући уочене повреде на скици људског тела (Истанбулски протокол).

Лице лишено слободе са дијагностификовани обољењима по правилу дужно је да приликом пријема у Окружни затвор у Зрењанину и након обављеног првог прегледа преда здравственој служби у заводу сву расположиву медицинску документацију о

---

¹⁴⁷ Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 18.07.2023. године, Окружни затвор Зрењанин

дијагностификованом обљењу које лице има. Уколико то није могуће лице лишено слободе саветује се од стране здравствених радника у заводу да преко породице или адвоката достави медицинску документацију. Лица која имају дијагностификовано неко обољење се по потреби, и што краћем временском периоду по упуту лекара завода, спроводи ван завода на потребне специјалистичке прегледе код лекара специјалисте.

Због повреда нанетих од стране других лица лишених слободе у периоду од 2013. до 2023. године обављено је 46 прегледа.

У периоду од 2003. до 2023. године укупно је 32 лица лишених слободе оболела током издржавања казне затвора у Окружном затвору у Зрењанину, а која нису била дијагностификована пре издржавања казне затвора у Окружном затвору у Зрењанину.

Према лицима лишеним слободе се поступа као са свим осталим пацијентима (у оквиру законских ограничења). Лица лишена слободе пријављују тегобе, уколико их имају здравственим радницима који су запослени у овом заводу и онда се од стране лекара завода прегледају у амбуланти завода. Такође, здравствено стање хроничних болесника се редовно контролише од стране лекара завода. Начин упућивања лица лишеног слободе на специјалистички преглед ван завода зависи од статуса лица у овом заводу, односно да ли се ради о лицу које издржава казну затвора у заводу или лице издржава меру притвора у заводу.

Начин упућивања лица лишеног слободе на специјалистички преглед ван завода зависи од статуса лица у овом заводу, односно да ли се ради о лицу које издржава казну затвора или лице које издржава меру притвора. Лице које издржава казну затвора у окружном затвору у Зрењанину може да се након прегледа од стране лекара завода и издавања упута спроведе на специјалистички преглед завода који је претходно заказао лекар завода. У хитним случајевима када није могуће заказати термин, лице се одмах изводи на специјалистички преглед. Такође, лице које издржава казну затвора у овом заводу има право у складу са одредбама члана 117. Закона о извршењу кривичних санкција да му се одобри специјалистички преглед, ако такав није одредио лекар, уз претходно прибављено мишљење лекара о разлозима одбијања. Трошкове прегледа сноси лице на чији захтев се одобрава специјалистички преглед ван завода, ако управник завода другачије не одреди. Лица која издржавају меру притвора у Окружном затвору у

Зрењанину може се само по налогу и одобрењу суда који је одредио притвор извести из завода и спровести у здравствену установу у складу са одредбом члана 241. Закона о извршењу кривичних санкција. Такође, наведеном одредбом је прописани да када је притворенику неопходно указати хитну медицинску помоћ притвореник се може извести и спровести у здравствену установу о чему се накнадно обавештава надлежни суд.

У периоду од 2013. до 2023. године укупно је 2.193 лица лишених слободе упућено на специјалистичке прегледе.

У ситуацији када процени да селице налази у стању појачане раздражљивости и исправља агресивно и/или насилничко понашање, лекар завода тражи да лекарском прегледу присуствује припадник Службе за обезбеђење.

У Окружном затвору у Зрењанину радно је ангажован један лекар опште праксе по уговору о делу и један лекар специјалиста неуропсихијатрије по уговору о делу. Од медицинског особља запослен су два медицинска техничара. Окружни затвор у Зрењанину нема запосленог доктора стоматологије.

Укупан број обављених обавезних и редовних медицинских прегледа у периоду од 2013. до 2023. године износи 42.320.

Периодично и редовно се контролишу од стране лекара завода лица која имају дијагностификовано хронично обољење. Такође, лекар завода прегледа сваког осуђеног одмах након пријема у завод, по повратку из завод са привременог одсуства или пре отпуштања из завода.

У периоду од 2013. до 2023. године евидентирано је четири лица оболелих од ХИВ-а.

Лечење лица лишених слободе врши се на начин да лекар завода прописује одговарајућу терапију, прати здравствено стање оболелог лица или заказује редовне контроле. Хронични болесници у овом заводу добијају прописану терапију коју су користили док нису дошли на издржавање казне затвора у овом заводу, уз редовне контроле лекара завода. У овом заводу постоји болесничка соба у коју се смештају лица за

која постоје медицинске индикације, и у тој соби када бораве лекар завода прати њихово здравствено стање, даје терапију, одговарајућу медицинску негу, као и потребне оброке.

Лекови са позитивне листе су доступни у амбуланти завода. Лица лишена слободе имају право да преко породице, адвоката или о сопственом трошку набавке дозвољене лекове, суплементе и медицинске прегледе.

Лица лишена слободе оболела од ХИВ вируса спроводе се у инфективну клинику УКЦ у Београду на преглед и одређује им се адекватна терапија (уколико до тада нису били), и након тога се враћају у овај завод где се редовно контролишу уз надзор лекара завода и медицинског особља.

Лице лишено слободе се спроводи на специјалистички преглед ван завода у друге здравствене установе у пратњи припадника Службе за обезбеђење која су запослена у овом заводу, а по потреби и у пратњи медицинских техничара која су запослена у овом заводу. Специјалистички прегледи лица лишених слободе спроводе се у заказаном термини за одговарајућу здравствену установу или без заказивања када је то потребно у хитним случајевима.

12.10. Окружни затвор у Врању

Одговором на Захтев за информације од јавног значаја од дана 24.07.2023. године,¹⁴⁸ од стране управника завода достављени су одговори садржани у захтеву за информације од јавног значаја.

Приви здравствени преглед лица лишених слободе, обавља се у року од 24 сата од момента пријема, у случају захтева лица лишеног слободе и у случају уочених здравствених сметњи током пријема, здравствени преглед се одмах обавља од стране затворског лекара или лекара Хитне медицинске помоћи, који се по потреби позивају. Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела осуђеника, узимања анамнестичких података, података о акутним хроничним обољењима, проверава и мерење основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл).

---

¹⁴⁸Одговор на захтев з априступ информацијама од јавног значаја од дана 24.07.2023. године, Окружни затвор Врање

Према лицима лишеним слободе, код којих постоји дијагностификовано било које обољење пре ступања, поред уобичајеног првог здравственог прегледа, посебна пажња се посвећује и том обољењу, па се од стране здравствених радника, лицу лишеном слободе, пружа адекватно лечење болести узимајући у обзир сва достигнућа медицине, а по потреби прегледи од стране лекара одговарајуће специјалности.

У Окружном затвору у Врању, у периоду од 2013. до 2023. године један преглед је обављен због повреда физичког интегритета и наношења телесних повреда од стране других лица лишених слободе.

У Окружном затвору у Београду, у периоду од 2013. до 2023. године, укупан број лица је 2.261, која су током издржавања казне оболела од било које болести која није дијагностификована пре издржавања казне затвора (прехладе, хипертензије, астматичари, ковид пацијенти и др.).

Лекари у Окружном затвору у Врању као и остало медицинско особље према лицима лишеним слободе поступају потпуно независно унутар граница стручних квалификација и надлежности. Клинички и све друге процене које се тичу здравља лица лишених слободе руковођена су искључиво медицинским критеријумима.

У Окружном затвору у Врању, лице лишено слободе, упућује се на специјалистички преглед ван завода на основу предлога и упута затворског лекара. Поред тога, на захтев осуђеног, управник завода може му одобрити специјалистички преглед, ако такав преглед није одредио затворски лекар, уз претходно прибављено мишљење о разлозима одбијања.

У Окружном затвору у Врању, у периоду од 2013. до 2023. године обављено је укупно 7.442 специјалистичких прегледа.

У Окружном затвору у Врању, здравствени преглед лица лишених слободе, обављају се само у присутни здравствених радника, осим ако здравствени радник другачије не затражи. Припадник Службе за обезбеђење, који доводе лица лишено слободе на здравствени преглед, без одлагања упознаје здравственог радника са безбедоносним ризицима, на основу чега здравствени радник доноси одлуку да ли ће затражити присуство припадника Службе за обезбеђење прегледу осуђеног.

У Окружном затвору у Врању, радно су ангажована: један лекар специјалиста ургентне медицине, један лекар неуропсихијатар и два медицинска техничара. Нема стоматолога, а стоматолошке услуге пружају се у Здравственом центру Дома здравља у Врању.

У Окружном затвору у Врању, у периоду од 2013. до 2023. године, обавезних и редовних медицинских прегелда, лица лишених слободе, обављено је укупно 61.206 прегледа. Затворски лекар, редовно прегледа свако лице лишено слободе, одмах након пријема у завод, по повратку у завод ако користи неко привремено одсуство, као и пре отпуштања из завода. Редовни медицински преглед обавља се у складу са правилним медицинске струке, а медицински третман и здравствена заштита по квалитету једнака је оној која се пружа пацијентима у цивилном здравству.

У Окружном затвору у Врању, тренутно нема оболелих лица од ХИВ вируса или сиде. А током периода од 2013. до 2023. године једно лице лишено слободе је имало сиду.

Лица лишена слободе имају право на здравствену заштиту у складу са законом који уређују здравствену заштиту. Лице лишена слободе лече се у складу са правилним медицинске струке. Лицу лишеним слободе, коме се у затвору не може пружити одговарајућа здравствена заштита, на предлог лекара, упућује се у Специјалну затворску болницу или другу здравствену установу-најчешће у Здравствени центар Дома здравља у Врању. Лечење лица лишених слободе спроводи се уз његов пристанак . Присилно храњење лица лишеног слободе није дозвољено. Ако лице лишено слободе одбијањем лечења или хране озбиљно угрози своје здравље или живот примениће се друге медицинске мере које одреди лекар.

У Окружном затвору у Врању, лицима лишеним слободе, за лечење се обезбеђују лекови са позитивне листе, а у случају непоходне потребе и други лекови. Такође, лицима лишеним слободе обезбеђује се неопходна медицинска помагала.

У Окружном затвору у Врању, нема оболелих од ХИВ вируса или сиде, али здравствени радници посебну пажњу дају објашњење о корисности добровољног и поверљивог тестирања лица лишених слободе на преносиве болести, те могућих последица ХИВ вируса. Здравствени радници се труде да у што већој мери , промовишу

програме здравственог образовања за лица лишена слободe која имају за циљ подстицање усвајања здравих животних навика, доношење правилнијих одлука у погледу сопственог здравља и здравља околине, смањење ризичног понашања, зависности и рецидивизма, те очување психофизичког интегритета.

Имајући у виду здравствене проблеме и добробити лица лишених слободe представљају примарну бригу здравствених радника у Окружном затвору у Врању, уколико постоји потреба за специјалистички прегледом лица лишених слободe ван завода, на предлог лекара лице лишено слободe се спроводи у одговарајућу установу, најчешће Здравствени центар Дома здравља у Врању, а по потреби у Специјалну затворску болницу или другу здравствену установу.

12.11. Окружни затвор у Суботици

Одговором на Захтев за информације од јавног значаја од дана 21.07.2023. године¹⁴⁹, достављеним од стране управника завода, пружени су одговори на питања постављена у Захтеву за информације од јавног значаја.

Након пријема лица лишеног слободe у завод први лекарски преглед спроводи се у временском периоду од 24 часа од момента пријема врши се у заводској амбуланти, у одсуству Службе за обезбеђење. Радним дани, а лекарском прегледу присуствује лекар, медицински техничар и лице лишено слободe, а уколико се преглед обавља суботом или недељом, присутни су лекар и лице лишено слободe. Медицински техничар отвара здравствени картон и заводи се личне податке лица лишеног слободe: име, презиме, име оца, датум рођења, јмбг, адресу пребивалишта, стручну спрему, висину казне, телесну висину и тежину. Такође, лицу лишеном слободe мери се крвни притисак и шећер у крви, оба по налогу лекара. Заводски лекар обавља разговор са лицем лишеним слободe у сврху прикупљања података о анамнези, тренутном здравственом стању, историји лечења у другим заводима и медикаментозној терапији коју лице лишено слободe конзумира, обавља физикални преглед, прегледа и бележи ожилке и тетоваже које се на телу лица лишеног слободe могу уочити. Уколико уочене повреде на телу лица лишеног слободe, у

---

¹⁴⁹ Одговр на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 21.07.2023. године, Окружни затвор Суботица

складу са тим се врши даља процедура. Лекара пружа савете у вези са исхраном, лечењем, хигијеном.

Према лицима лишеним слободе код којих постоји дијагностификовано било какво обољење пре ступања у заводску установу обавља се преглед приликом ког се у обзир узима постојећа документација лекара специјалисте или лекара хитне медицинске помоћи. Уколико се, према постојећој документацији утврди да је лицу лишеном слободе од стране лекара одређена медикаментозна терапија, у оквиру завода поступа се према њој, наставља се са њеном конзумацијом. Лице се упућује на контроли специјалистички преглед ако лекар процени као сврсисходан такав поступак. Од лица које је примљено у завод без документације, а вербално извештава о историји лечења, потражује се да се у завод доставе подаци који би то потврдили.

У временском периоду од 2013. до 2023. године у Окружном затвору у Суботици обављена су 184 лекарска прегелда због повреда физичког интегритета и наношења телесних повреда од стране других лица лишених слободе.

Лекар и медицинко особље према лицима лишеним слободе поступа савесно и професионално, уважавајући њихову личност и достојанство. Посебну пажњу у поступању обраћају на психичко и емоционално стање лица лишеног слободе, ако и на постојеће телесне повреде.

Лица лишена слободе упућују се на специјалистичке прегледе ван завода на основу процене о постојању потребе од стране заводског лекара, лекара хитне медицинске помоћи у ванредним и хитним ситуацијама када је позван или на личну иницијативу лица, када се спроводи о њиховом трошку.

У временском периоду од 2013. до 2023. године у Окружном затвору у Суботици 2.420 лица упућено је на специјалистичке прегледе.

Надлежни лекар у оквиру завода захтева присуство службеника Службе за обезбеђење током обављања прегледа лица лишених слободе приликом ситуација када је код лица уочена повишена узнемиреност, која би на бихевиоралном нивоу могла да се испоји у воду понашања, онда када је процењен ризик по безбедност лекара и медицинских техничара.

У Окружном затвору у Суботици, у групи за третман и здравствену заштиту, на основу уговора о делу ангажована су два лекара, један специјалиста ургентне медицине и један специјалиста психијатрије. Стални радни однос засновала су два медицинска техничара. Доктор стоматологије није радно ангажован у Окружном затвору у Суботици.

У временском периоду од 2013. до 2023. године у Окружном затвору у Суботици обављено је 56.437 обавезних и редовних медицинских прегледа,

Редовни медицински прегледи обављају се сваког радног дана у Окружном затвору у Суботици. Током суботе и недеље обављају се прегледи лица лишених слободe која су тим данима примљена у завод, као и лица по повратку са коришћења ван заводских права и погодности. Приликом хитних и ванредних ситуација, кад је процењена потреба за лекарским прегледом. У завод се позива лекар који је радно ангажован у заводу или хитна медицинска помоћ лица лишена слободe се сваког радног дана пријављују та лекарски преглед за наредни дан, те се у складу са тим врше прегледи. Поред тога у било ком моменту могу да се пожале припадницима Службе за обезбеђење на здравствено стање, који о томе обавештавају медицинског техничара, а онда даље заводског лекара или хитну медицинску помоћ. Лекарски преглед обавља се у просторији заводске амбуланте радним данима лекарском прегледу присуствује лекар, медицински техничар и лице лишено слободe. Сваки преглед бележи се у здравствени картон лица лишеног слободe као и здравствени протокол.

У временском периоду од 2013. до 2023. године у Окружном затвору у Суботици било је седам лица лишених слободe оболелих од ХИВ вируса.

Лечење и медицинска нега у Окружном затвору у Суботици лицима лишених слободe обезбеђени су на свакодневном нивоу. Заводски лекар обавља прегледе лица, одређује медикаментозну терапију коју лице треба да конзумира, те упућује лице на дијагностичке и контролне прегледе, ако и лечење ван завода, уколико процени да је то неопходно. Медицински техничар заказује термине за специјалистичке прегледе ван завода, обезбеђује савете у вези са хигијеном и исхраном. Медицински техничар обављају медицинско-техничке радње амбулантног типа: обезбеђење оралне терапије, превијање, мерења виталних функција, кисеоничку терапију и инхалације. Лицима лишеним слободe која се отежано крећу пружају здравствену негу у виду помоћи у вези са одржавањем

личне хигијене. У заводу се реализује едукација и контрола лица која конзумирају оралну медикаментозну терапију антидијабетичима, односно која са оралне терапије прелазе на инсулинску.

У оквиру заводске амбуланте налази се заводска апотека, која располаже са већинским делом лекова који се налазе на позитивној листи РФЗО-а, односно који се издају на основу преписаног рецепта. Преостали део лекова купују се према потреби. Лекови који се налазе на позитивној листи РФЗО-а, као што су помоћна лековита средства, витамини и додаци исхрани, лица лишена слободе могу да обезбеде на сопствену иницијативу, тако што могу да и им се донесу у завод од стране познаника, пријатеља или сродника, или се врши куповина посредством завода у апотеци која има уговор са заводом. Овакав начин куповине реализује се једном недељно, лекови се поручују за наредну недељу. Савском лицу се доставља фискални рачун који потврђује обављену куповину. Завод поседује различита медицинска помагала: штаке, инвалидска колица, непромочиве душеке и тоалет столице, која се лицима обезбеђују по потреби.

Лица лишена слободе која су оболела од ХИВ вируса или сиде лече се у зависности од стадијума болести. У оквиру завода обезбеђује се орална медикаментозна терапија. Тестирање, дијагностика, контролни прегледи и лечење које захтева хоспитализацију спроводи се у специјалним установама завода.

Лице лишено слободе код којих постоји потреба обавезног терапијског лечења, ван заводске установе спроводи се на специјалистички преглед од стране службеника Службе за обезбеђење, уз њихови доследно присуство током трајања целог прегледа.

12.12. Окружни затвор у Краљеву

Одговором на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 24.07.2023. године¹⁵⁰ од стране управника завода достављени су одговори на питања постављена у Захтеву за информације од јавног значаја.

---

¹⁵⁰ Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 24.07.2023. године, Окружни затвор Краљево

Непосредно по пријему у заводу, најкасније у року од 24 часа лекар који је запослени у установу, обавља први здравствени преглед лица лишеног слободе и отвара здравствени картон. Први здравствени преглед се обавезно састоји од визуелног прегледа целе површине тела. Узимања анамнестичких података, података о акутним хроничним обољењима, провере и мерење виталних параметара и физикалног прегледа по системима.

Лекарски преглед лица лишеног слободе, код којих постоји дијагностификовано било какво обољење прес ступања у заводску установу, обавља се без одлагања и у новоотвореном картону додаје се ранија медицинска документација уколико је доступна.

У периоду од 2013. до 2023. године обављено је 46 прегледа лица лишених слободе због наношења телесних повреда од стране других лица лишених слободе.

У периоду од 2013. до 2023. године код 86 лица лишених слободе дијагностификована су обољења за које дијагноза није била утврђена пре доласка у установу за извршење кривичних санкција.

Поступање лекара и медицинског особља према лицима лишеним слободе обавља се према правилима медицинке струке, тако што сваки здравствени преглед обавља појединачно и на начин којим се поштује личност и достојанство лица лишеног слободе.

Осуђени коме се у заводу не може пружити одговарајућа здравствена заштита, на предлог лекара упућује се на специјалистичке прегледе ван установе тј. у Општу болницу у Краљеву, а уколико је неопходно стационарно лечење упућује се у Специјалну затворску болницу у Београду или неку другу здравствену установу. Притворена лица се у хитним случајевима упућују у најближу здравствену установу или Специјалну затворску болницу у Београду о чему се одмах обавештава надлежни суд. У случајевима који не представљају хитно медицинско збрињавање када се притвореном лицу у заводу не може пружити одговарајућа здравствена заштита, на предлог лекара, а по претходној прибављеној сагласности надлежног суда, пацијент ће се упутити у адекватну здравствену установу.

У периоду од 2013. до 2023. године обављено је 1.289 специјалистичких прегледа од којих је 648 било стоматолошких.

Здравствени преглед лица лишеног слободе обавља се у складу са Законом, врши се само у присуству здравственог радника, осим ако здравствени радник другачије затражи у том случају дужан је да у здравствени картон евидентирати присуство немедицинског особља и наведе разлоге због којих је то затражио, при чему се разлози за овакво поступања најчешће безбедоносне природе.

У оквиру здравствене службе на неодређено време запослен је један лекар опште праксе и један медицински техничар. Услуге неуропсихијатра, који је ангажован уговором о додатном раду, пружају се једном недељно , а по потреби и чешће. Установа има закључен уговор о пружању стоматолошких услуга са ординацијом опште денталне медицине. Ради пружања различитих стоматолошких услуга, а за потребе лица лишених слободе, која се налазе у заводу.

У периоду од 2013. до 2023. године обављено је 16.216 обавезних и редовних прегледа лица лишених слободе.

Лице лишено слободе се за лекарски преглед може јавити сваког дана надлежном запосленом из Службе за обезбеђење, који га у његовом присуству уписује у књигу лекарских прегледа, спроводи га лекара у складу са радним временом службе за здравствену заштиту, а најкасније првог радног дана. Приликом пријављивања лице није дужно и да наводи разлоге за лекарски преглед. У хитним случајевима свако службено лице завода је обавезно да затражи правовремено пружање стручне лекарске помоћи.

У периоду од 2013. до 2023. године у установи је регистровано једно лице са ХИВ инфекцијом.

Здравствени радници, нарочито лекари који су задужени за здравствено збрињавање лица лишених слободе, дужни су да пружају здравствену заштиту и заштиту менталног здравља, као и лечење болести који су истог квалитета и стандарда као лица која нису лишена слободе. Запослени у здравственим службама дужни суда сагледају здравствене потребе својих пацијента и да у највећој мери , помоћу расположивих ресурса и уз поштовање нормативног оквира, настоје да задовоље потребе и делују за добробит својих пацијената.

Установа мора имати на располагању–лекове са листе који се издају на терет РФЗО-а. А лекови преко система јавне набавке РФЗО-а заводски лекар може одобрити осуђеном да о сопственом трошку набави лекове који нису на позитивној листи ако за те лекове постоји потреба, с тим што су му ови лекови дају у складу са интерним пописима.

Лечење лица лишених слободе од ХИВ вируса, спроводи се опрема званичним протоколима ХИВ вирусне инфекције СЗО.

Лица лишена слободе имају право на специјалистичке лекарске прегледе, ван заводске установе на које их упућује заводски лекар на основу медицинских индикација и уз пристанак лица лишеног слободе. Сваки специјалистички преглед се уз претходно одобрење управника ако се ради о осуђеном лицу или о претходној прибављеној сагласности надлежног суда, ако се ради о још притвореном лицу заказују телефонским путем у зависности од слободних термина и уз договор са Службом обезбеђења, која врши спроводи лица до здравствене установе и уз присуство запосленог из здравствене службе.

12.13. Окружни затвор Нови Пазар

Захтевом за притуп инормацијама од јавног значаја од дана 13.07.2023. године,¹⁵¹ лекар завода доставио је одговор на питања која су садржана у Захтеву за информације од јавног значаја.

Први преглед осуђених и прекршајно кажњених лица врши се у просторији затворске амбуланте ОЗ Нови Пазар, непосредно након пријема лица-у року од 24 часа. Лица којима је изречена мера притвора пре ступања у притворску јединицу ОЗ Нови Пазар у пратњи службеног лица и припадника полиције најпре спроводи у СПМХ Нови Пазар на лекарски преглед, а након пријема лица преглед се врши у амбуланти ОЗ Нови Пазар у року од 24 часа.

Преглед ЛЛС код којих постоји дијагностификовано обољење пре ступања у заводску установу, врши се у амбуланти ОЗ Нови Пазар, од истог се тражи да достави сву лекарску документацију везано за обољење и болести од којих се лечи, а затим се исто

---

¹⁵¹ Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 13.07.2023. године, Окружни затвор Нови Пазар

лице упућује на лекарски преглед у Општу болницу или другу одговарајућу здравствену установу ради прегледа од стране лекара одговарајуће специјализације уколико заводски лекар сматра да је то потребно. Врши се и све наложене здравствене мере које су неопходни за лечење ЛЛС. У случају да се ЛЛС у матичној установи не може пружити одговарајућа здравствена нега исто се упућује на преглед и даље лечење у Специјалну затворску болницу у Београду.

Број прегледа због повреда физичког интегритета и наношења телесних повреда од ступања у затвор је 65.

Број оболелих током издржавања казне затвора, која није била дијагностификована пре ступања на казну затвора је 42.

Лекар и остало медицинско особље према ЛЛС поступају као према болесном или здравом пацијенту, који затражи или коме се пружа здравствена заштита-услуга ради очувања и унапређења здравља, спречавања сузбијања и раног откривања болести. Повреда и других поремећаја здравља, као и благовременог и ефикасног лечења и рехабилитације. Поступање лекара и медицинског особља према ЛЛС засновано је на Хипократовој заклетви, кодексу понашања здравствених радника, поштовања личности и свих права загарантованих Уставом Републике Србије и другим законским и подзаконским актима.

ЛЛС се на специјалистичке прегледе шаље на основу процене и упућивања од стране затворског лекара.

У току периода од 2021. и 2022. године, лица која су имала упут од лекара из завода за специјалистички преглед и исти реализован износи 804 специјалистичких прегледа.

Лекарски прегледи се обављају без присуства припадника службе обезбеђења, изузев у случају да постоји могућност агресивног понашања ЛЛС, а на захтев затворског лекара или медицинског особља.

У ОЗ нови Пазар, односно амбуланти запослен је један лекар и два техничара, ангажован је специјалиста психијатрије који ординира у амбуланти два пута месечно.

У периоду од 2021. до 2022. године обавезне и редовне медицинске прегледе у заводу имало је 4.488 лица.

Сви прегледи се обављају у затворској амбуланти и у складу са законом о пружању здравствене заштите.

У заводу нису постојала и не постоје лица са ХИВ позитивним резултатом. Завод нема стационар, али је омогућено све оно што једна савремена амбуланта поседује, како би се што професионалније пружала нега и здравствена заштита ЛЛС.

У заводу постоје сви лекови са позитивне листе.

Уколико специјалиста процени да је неопходно хоспитално лечење ЛЛС, пацијент остаје на лечењу у одговарајућој здравственој установи уз обезбеђење затворске страже или се по упуту ЛЛС Спроводи на лечење у СЗБ Београд.

12.14. Окружни затвор у Крушевицу

Одговором на Захтев за информације од јавног значаја од дана 24.07.2023. године,¹⁵² од стране управника завода пружени су одговори на питања која се односе на Захтев за информације од јавног значаја.

Први преглед по пријему у установу обавља лекар у заводу ради утврђивања општег здравственог стања лица које је примљено и евентуалног упућивања на специјалистичке прегледе.

Лицима лишеним слободе обезбеђује се здравствена заштита у складу са чланом 113. Закона о извршењу кривичних санкција и Законом о здравственој заштити. Лечење се врши непрекидним праћењем здравственог стања и дијагностификованих болести од стране лекара у установи која врши упућивање лица лишених слободе на специјалистичке прегледе. Врше се потребне контроле и специјалистички и други прегледи прописани од стране лекара у установи или лекара специјалисте који је обавио преглед.

---

¹⁵² Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 24.07.2023. године, Оружни затвор Крушевац

Лекари и медицински техничари у раду са лицима лишеним слободe поступају у складу са правилима струке. Начин прегледа и подела терапије врши се као и у другим здравственим установама, уз специфичности смештаја лица у овим установама.

Лица лишена слободe упућују се на специјалистичке прегледе ван завода, на основу упута лекара, који врши преглед у установи, или на основу извештаја лекара специјалисте који је обавио прегледе, а могу бити у употреби и на захтев лица лишеног слободe, на основу одобрења управника у складу са чланом 117. Закона о извршењу кривичних санкција.

У периоду од 2013. до 2023. године не специјалистичке прегледе упућено је укупно 1.600 лица.

Лекар захтева присуство чувара само у ситуацијама када лице лишено слободe испољава агресивно понашање, те због тога процени да му је безбедност угрожена.

Окружни затвор у Крушевцу нема болницу, обзиром на број лица и величину установе. У установи је ангажовано 2 лекара и два медицинска техничара. Установа нем ангажованог доктора стоматологије.

Број обавезних и редовних медицинских прегледа обављених у периоду од 2013. До 2023. Је 15.847.

У периоду од 2013. до 2023. године оболела су два лица од ХИВ вируса.

Установа нема болницу. У установи се врши преглед из области опште праксе и психијатријски прегледи, ако и подела прописане терапије и основне амбулантне интервенције, а за све специјалистичке прегледе и терапије која је потребна и извршити ван установе лица се спроводи у надлежне здравствене установе, као и Специјалну затворску болницу у Београду. Установа нема болницу, а прописану терапију, поделу лекова, лицима лишеним слободe, врше медицински техничари.

Лечење оболелих од ХИВ вируса који се налази на издржавању казне затвора, врши се по протоколу болести.

Лица лишена слободe којима је прописано терапијско лечење ван установе изводи се и спроводи у установи где је предвиђено терапијско лечење. Специјалистички прегледи обављају се у надлежним здравственим установама.

12.15. Окржни затвор у Прокупљу

Одговором на Захтев за информације од јавног значаја од дана 24.07.2023. године,¹⁵³ достављеним од стране управника и лекара завода, достављени су одговори на питања постављена у Захтеву за информације од јавног значаја.

Први преглед након пријема у установу лица лишених слободe се врши непосредно пре ступања лица лишених слободe, уз њихов пристанак у присуству најмање једног здравственог радника приликом пријема се установи да ли је осуђени физички и душевно оболело и његову радну способност.

Након пријема лица лишеног слободe које поседује медицинску документацију о утврђеној болести пре ступања у установу, упућује се на даље лечење код специјалисте.

Број прегледа лица у временском периоду од 2013. до 2023. године која су прегледана од стране затворског лекара због повреде физичког интегритета и наношења телесних повреда од стране других лица лишених слободe је 32.

Број лица која су током издржавања казне оболела а којима није дијагностификована пре издржавања казне је 65.

Начин поступања лекара и медицинског особља према лицима лишеним слободe се врши професионално у складу са законом.

Упућивање лица лишених слободe на специјалистичке прегледе ван завода се врши искључиво по процени лекара.

---

¹⁵³ Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 24.07.2023. године, Окружни затвор у Прокупљу

Број лица упућених на специјалистичке преглде за период од 2013. до 2023. године је 5.547 прегелда.

Надлежни лекар може затражити присуство чувара приликом прегледа као сматра да је лице лишено слободе својим понашањем доприноси нарушавању кућног реда.

По уговору запослен је један лекар и две медицинске сестре.

У периоду од 2013. до 2023. године обављено је 24160 прегледа.

Нема оболелих лица од ХИВ вируса.

Начин лечења и медицинске неге лица лишених слободе се врши пријављивањем самог лица за преглед и евентуално када је код лица примећена видљива повреда коју није пријавио.

Доступност лекова и осталих медицинских помагала врши се преко јавних набавки и преко интерне набавке.

Процедура прегледа у случају ХИВ вируса је редовно сагледавање од стране заводских лекара у смислу упућивања клиничког тока болести, редовних лабораторијских претрага и упућивање на референтне специјалистичке прегледе-одељења Инфектологије матичне болнице, Клинике за инфективне болести КЦ Ниш и Института за јавно здравље Ниш.

Лечење лица лишених слободе код којих постоји обавезно терапијско лечење ван установе, врши се у пратњи медицинског особља и припадника службе обезбеђења.

12.16. Окружни затвор у Зајечару

Одговором на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја, од стране управника и лекара завода дана 20.07.2023. године,¹⁵⁴ достављени су одговори на питања садржана у захтеву за приступ информацијама од јавног значаја.

---

¹⁵⁴ Оговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 20.07.2023. године, Окружни затвор у Зајечару

Први преглед по долску лица у завод врши се по принципима који важе за општу популацију, а врше се одмах након пријема, односно за осуђена лица од 24 сата након пријема.

Преглед лица која су дошла са дијагностификованим обољењем се обављају као и прегледе свих других, а индикација о даљем поступању доноси лекар након прегледа. Специјалистички консултативни преглед врши се у локалном Здравственом центру, а ако је потребно дуже болничко лечење, лице се упућује у СЗБ у Београду.

Начин поступања лекара и осталог медицинског особља према лицима лишеним слободе је исти као и према лицима која су на слободи.

Лице се упућује на специјалистичке прегледе према индикацијама које доноси лекар, а спровод врши служба обезбеђења у најкраћем року или у заказаном термину.

Податак о броју лица која су упућена на специјалистичке прегледе за период од 2013. до 2023. године, је износио 400 у просеку на годишњем нивоу.

Лекар захтева присуство чувара Завода приликом прегледа лица лишених слободе када се ради о безбедносно ризичном лицу које може да угрози безбедност медицинског радника.

У оквиру завода не постоји болница.

Начин обављања прегледа је исти као и за осталу популацију.

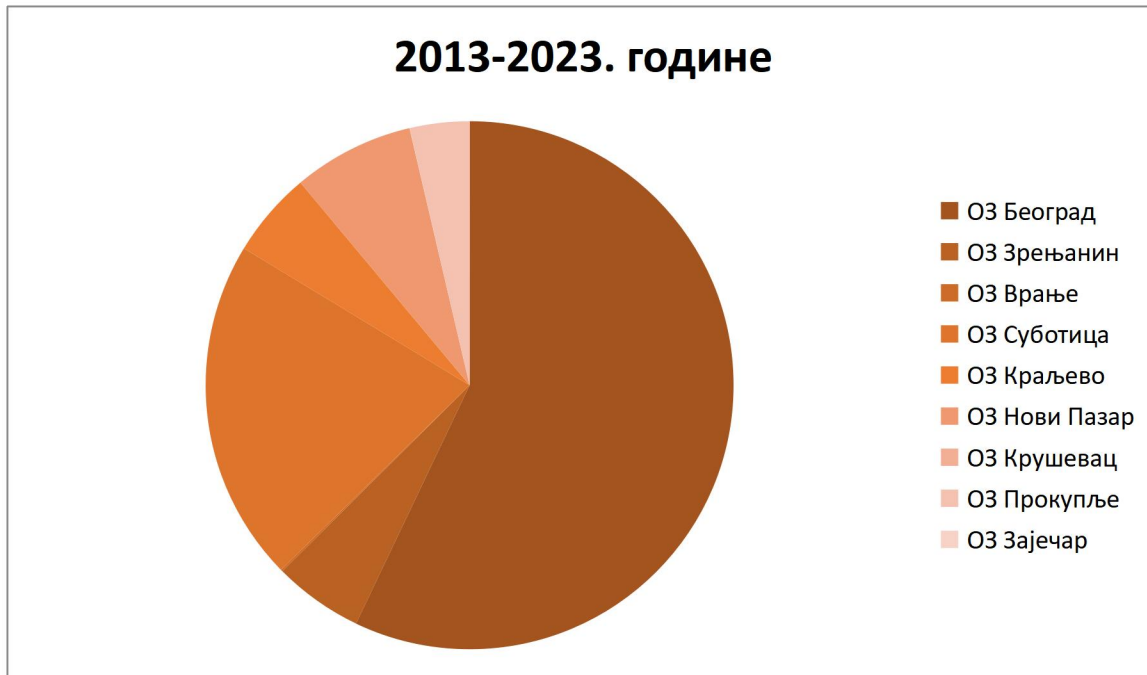
Начин лечења и неге лица лишених слободе исти је у свим установама амбулантног типа. Лица за које постоје услови за лечење у Затвору упућују се у СЗБ у Београду или локални здравствени центар.

Спровод на специјалистички преглед врши се специјално намењеним возилом, за превоз лица лишених слободе, на начин који одређује служба обезбеђења. Специјалистички прегледи обављају се у локалној здравственој установи или некој другој уколико постоје медицинске индикације, по правилима тих установа.

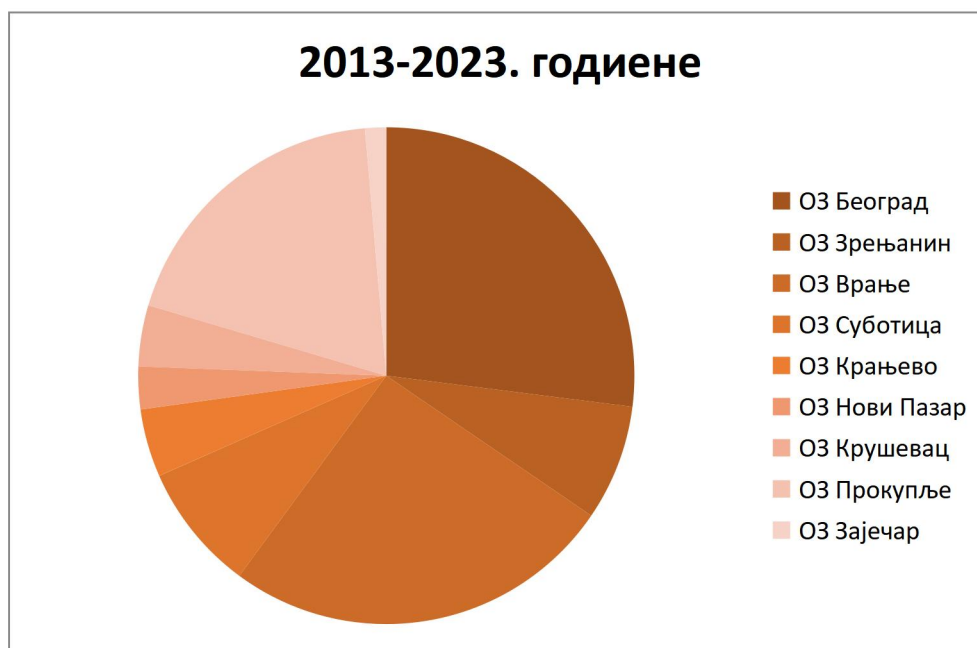
12.17. Статистички приказ добијених података прикупљеним у окружним затворима

Графикон бр. 19. број обављених медицинских прегледа због повреде физичког интегритета од стране других осуђеника

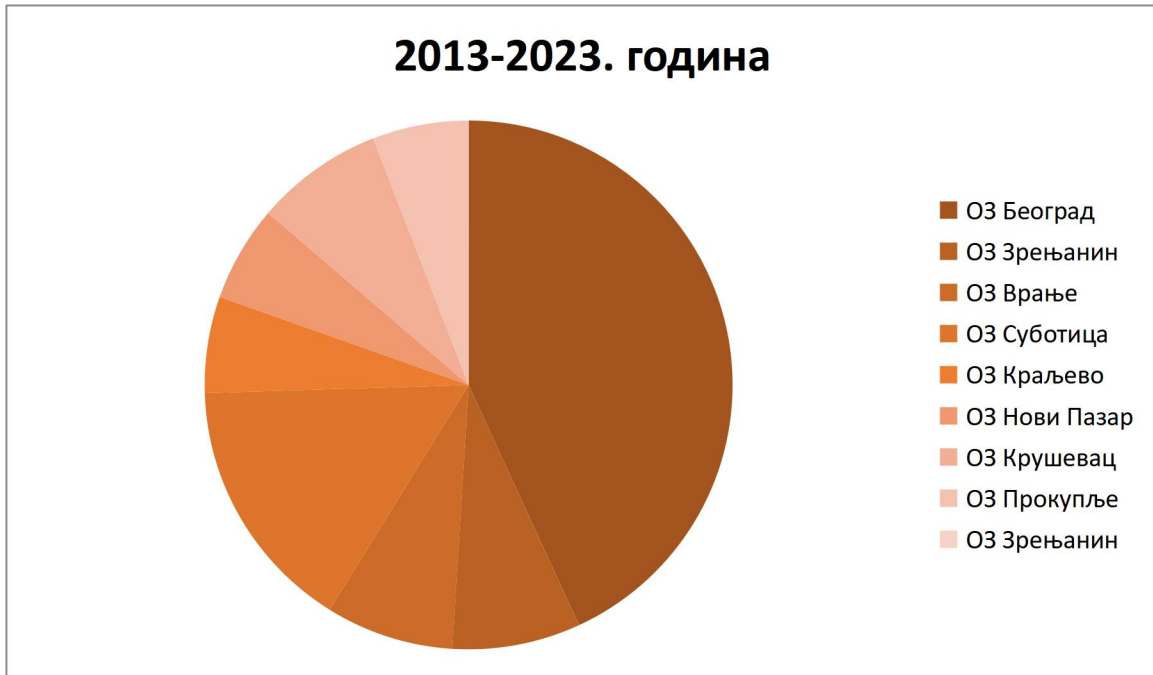
На графикону је приказан број нанетих телесних повреда од стране других лица лишених слободе у периоду у 2013-2023. године, у окружним затворима у Републици Србији и то: ОЗ Београд, ОЗ Зрењанин, ОЗ врање, ОЗ Суботица, ОЗ Краљево, ОЗ Нови Пазар, ОЗ Крушевац, ОЗ Прокупље, ОЗ Зајечар. Највећи број насилних епизода забележен је у ОЗ Београд и износи 500, затим у ОЗ Суботица и износи 184, ОЗ Нови Пазар у којем је насилних епизода било 65, у ОЗ Зрењанин 48, у ОЗ Краљево 46, ОЗ Прокупље 32, ОЗ Врање 1. Подаци нису добијени за ОЗ Зајечар и ОЗ Крушевац. Значајно је напоменути и то да је највећи број насилних епизода забележе у ОЗ Београд с обзиром на то да је у истом налази преко 1000 лица лишених слободе, док се у осталим заводима овај број варира од максималних 200 до минималних 50 лица лишених слободе.

Графикон бр. 20. број лица упућених на специјалистичке прегледе ван завода

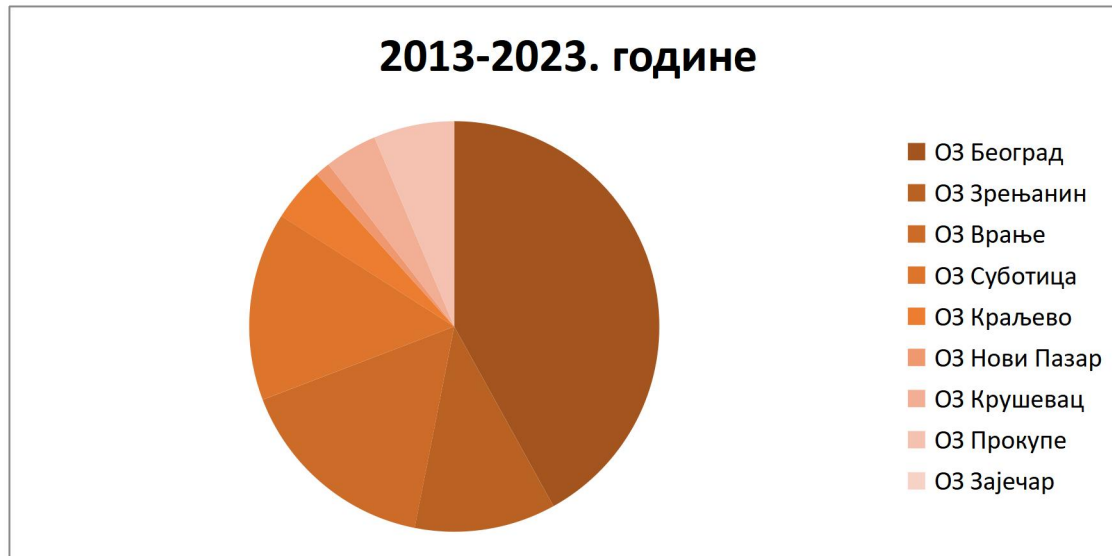
На графикону је приказан број обављених специјалистичких прегледа ван заводске установе. У периоду које је истраживањем обухваћено од 2013. до 2023. године, највећи број специјалистичких прегледа обављен је у ОЗ Београд и износи 7.860, у ОЗ Брање 7.442, ОЗ Прокупље 5.547, ОЗ Суботица 240, ОЗ Зрењанин 2.193, ОЗ Краљево 1.289, ОЗ Крушевац 1.160, ОЗ Нови Пазар 804, ОЗ Зајечар 400. Специјалистички прегледи су од изузетног значаја с обзиром на то да у самим заводским установама не постоји довољан број квалификованог медицинског особља за специјалистичке дијагностичке прегледе и лечење ових лица.

Графикон бр.21. број лекара и осталог медицинског особља који поступа у установи

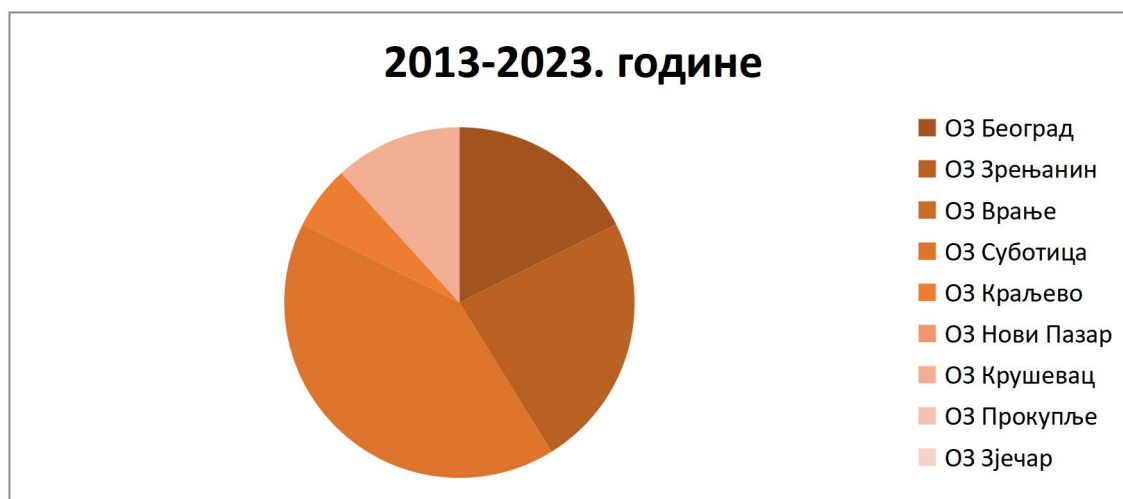
На графикону је приказан број медицинског особља који поступа у окружним затворима који су обухваћени овим истраживањем. Највећи број лекара и осталог медицинског особља запослен је у ОЗ Београд и износи 22, ОЗ Суботици 8, ОЗ Зрењанин, ОЗ Врање и ОЗ Прокупље запослено је по 4 лица која чине медицински тим, у ОЗ Краљево и ОЗ Прокупље по 3 члана медицинског тима. За ОЗ Зајечар не постоје подаци добијени овим истраживањем. Добијеним подацима може се утврдити да је само у ОЗ Београд обезбеђено присуство лекара и медицинског особља током свих 24 часа, док у другим окружним затворима обухваћеним овим истраживањем то није случај.

Графикон бр.22. број обављених редовних медицинских прегледа у наведеном периоду

Редовни медицински прегледи имају изузетан значај. У периоду од 2013-2013. године највећи број редовних медицинских прегледа обављених је у ОЗ Београду и износи 159.560, у ОЗ Врање 61206, у ОЗ Суботица 56.437, ОЗ Зрењанин 42.320, ОЗ Прокупље 24.160, ОЗ Краљево 16.216, ОЗ Крушевац 15.847, ОЗ Нови Пазар 4488. За ОЗ зајечар не постоје подаци прикупљени истраживањем.

Графикон бр. 23. број лица оболелих од ХИВ вируса или СИДЕ

Број лица заражених ХИВ вирусом, у окружним затворима обухваћеним овим истраживањем у периоду 2013-2023. године, износи укупно 16 лица, и то: 7 лица

заражених ХИВ вирусом у ОЗ Суботица, 4 лица у ОЗ Зрењанин, 3 лица ОЗ Београд, 2 лица у ОЗ Крушевац. У наведеном периоду није било заражених лица у ОЗ Врање, ОЗ Нови Пазар и ОЗ Прокупље. За ОЗ Зајечар нису добијени подаци истраживањем.

12.18. Специјална затворска болница у Београду

Без обзира на то што се ради о установи која је здравственог типа, Специјална затворска болница у Београду која је раније носила назив Казнено- поправни дом болница, представља заводску установу затвореног типа, установу у којој се налазе лица којима су изречене мере безбедности обавезног лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана, обавезног лечења алкохоличара, лицима којима је у прекршајним поступку изречена заштитна мера, лица упућена ради психијатријског лечења према којима је изречена мера притвора или се налазе на издржавању казне затвора, осуђена или притворена лица која су упућена на лечење због соматско обољења као и лица којима за које на основу одлуке тужилаштва или суда одређено неуропсихијатријско вештачење. У Специјалној затворској болници поступају лекари специјалисти интерне медицине са пнеумофтизиологијом, психијатрије, неурологије, офталмологије и стоматологије. Болница је опремљена потребном медицинском опремом, и обезбеђени су услови за дијагностику и стационарно лечење. Поступање у болници подељено је на неколико одсека и то: одсек за спровођење мере обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, Одсек за спровођење мере обавезног лечења алкохоличара и наркомана, Одсек за лечење лица лишених слободе са менталним поремећајима и судско-психијатријско вештачење, Одсек за лечење соматских болести лица лишених слободе са дијагностиком и Одсек за специјалистичко консултативне прегледе. Пацијенти који поседују теже соматско обољење, и хируршке интервенције оперативним путем, упућују се у локалне здравствене установе у организацији Специјалне затворске болнице, која обезбеђује и чување овог лица.

Циљеви лечења су пре свега фокусирани на успостављање стабилне ремисије-смањење односно редуковање психотерапеутских садржаја и успостављање адекватног функционисања.¹⁵⁵

ХИИ АНАЛИЗА ПОДАТАКА ДРУГИХ ДРЖАВНИХ ОРГАНА О ПРУЖЕНОЈ ЗДРАВСТВЕНОЈ ЗАШТИТИ ОСУЂЕНИЦИМА

13.1. Клиника за денталну медицину Ниш

Одговором на захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 28.07.2023. године,¹⁵⁶ достављеним од стране ВД Директора, пружени су одговори на питања постављена у Захтеву за приступ информацијама од јавног значаја.

Број прегледа лица која се налазе на извршењу казне затвора у периоду од 2013. до 2023. године, који су извршени на Клиници за денталну медицину Ниш, свим службама укључујући и Службу за максилофацијалну хирургију са стационаром је: 2013. године 47, 2014. године 91, 2015. године 91, 2016. године 232, 2017. године 17, 2018. године 221, 2019. године 119, 2020. године 63, 2021. године 110, 2022. године 182, до 15.07.2023. године 153.

Како је Клиника за денталну медицину трећег степена здравствене заштите (терцијарна установа), на Клиници се збрињавају компликованији случајеви стоматолошке здравствене заштите као и хирургије главе и врата, тако да се лица из КПЗ-а углавном доводе ради компликованијих интервенција које се не могу амбуланти која се налази у КПЗ-у. Трошкове пружених стоматолошких услуга Клиника раније испостављала КПЗ-у, а сада Министарству здравља, ради наплате за услуге које спадају у услуге које се пружају на терет обавезног здравственог осигурања. Неке од услуга које су пружене роком 2022. године су: специјалистички прегледи, контролни прегледи, ортопентомографско снимање, импункција умњака, заустављање крварења игатуром,

---

¹⁵⁵ Ј. Међедовић, Б. Петровић, Н. Вујучић, *Анализа примене мере безбедности медицинског карактера у кривичноправном систему Републике Србије*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд, Београд, 2019, стр. 27

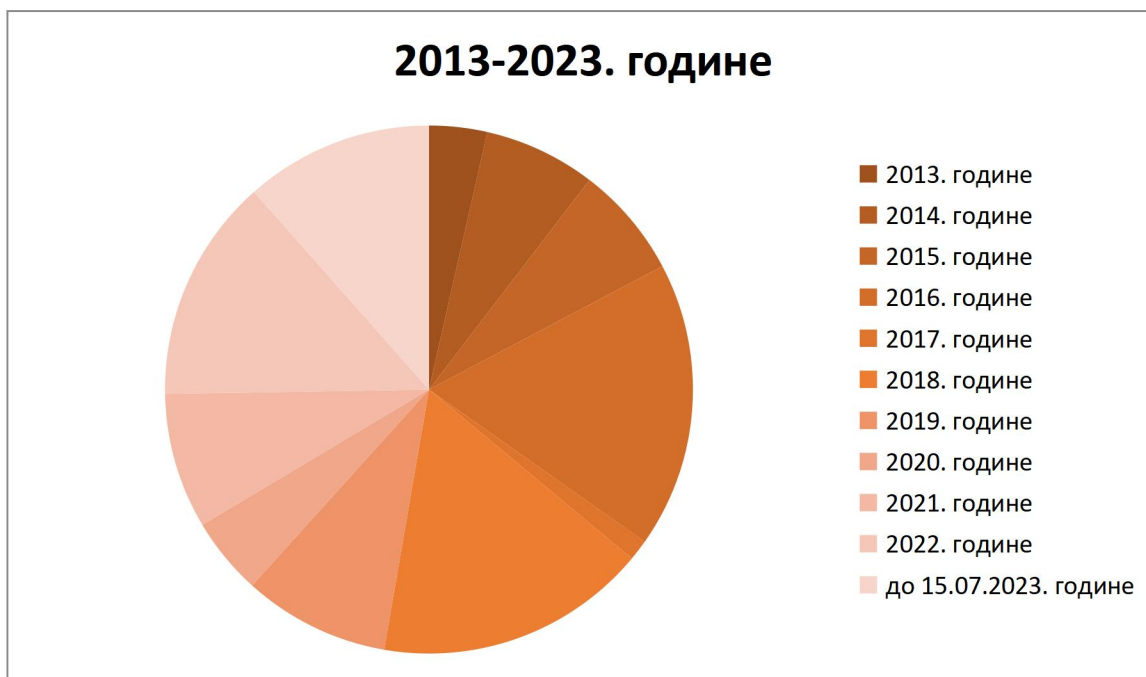
¹⁵⁶Одговор на Захтев за приступ информацијама од јавног значаја од дана 28.07.2023. године, Клиника за денталну медицину Ниш

желаспон (вештачка кост), композитивни испун канал, вађење зуба, биопсија, интраорална онцизија, тотална протеза, третман канала корена.

Током 2023. године, обављени су специјалистички прегледи, контролни прегледи, ортопентографско снимање, импакција умњака, заустављање крварења, заустављање крварења хируршким путем, заустављање крварења лигатуром, желаспон, уклањање конца, тоелата ране, вађење зуба, третман цисте м абдибуле, биопсија, обрада параднтозалног цепа, апликација лека, уклањање меких наслага, компликовано вађење зуба.

Осуђена лица на Клинику се доводе у пратњи заводских стражара који током интервенције остају у амбуланти присутни. Осуђено лице на рукама и ногама има лисице, ако је доведен са лисицама на ногама и рукама оне остају. Медицинске интервенције се спроводи као и код свих осталих пацијента, при чему осуђена лица има ју приоритет да не чекају, него се одмах уводе у амбуланту ради пружања услуге. Ординирајући лекара не остаје сам са пацијентом.

Графикон бр. 24. број извршених прегледа на Клиници у наведеном периоду

На графикону је приказан број прегледа осуђених лица која се налазе на издржавању казне затвора у КПЗ Ниш, која су извршена на Клиници. Највећи број прегледа у периоду од 2013. до 2023. године, обављен је 2016. године и износи 232

прегледа, затим 2018. године 221 преглед, 2022. године 182 прегледа, до 15. јула 2023. године 153 прегледа, 2010. године 110 прегледа, 2019. године 119 прегледа, 2014. и 2015. године извршене исти број прегледа по 91 преглед, 2010. године 63 прегледа, 2013. године 47 прегледа и 2017. године 17. прегледа.

13.2. Подаци добијени увидом у списе Вишег јавног тужилаштва у Нишу о извршеном самоубиству у КПЗ Ниш

Дана 31.07.2023. године Више јавно тужилаштво у Нишу одобрило је захтев за Разгледање списка и Захтев за приступ информацијама од јавног значаја¹⁵⁷ упућеног да 26.07.2023. године електронским путем, како би се спровело истраживање о извршеним самоубиствима осуђеника у КПЗ Ниш у периоду од 2013. до 2023. године. Увид у списе обављен је дана 24.08.2023. године који је обављен у просторијама Вишег јавног тужилаштва у Нишу у трајању од 8 часова до 8:30 часова.

Наведеног дана извршен је увид у списе предмета ПИ */** као и службену белешку КТР бр. ***/** ода дана **.**.2017. године. У Службеној белешци је наведено да нема места покретању кривичног поступка поводом самоубиства ** из ***, од оца ***, рођеног **.**.****-, јмбг: *****, чије је беживотно тело обешено пертлом црне боје у одводну цев горњег купатила КПЗ Ниш, пронашао командир ** КПЗ Ниш, број легитимације ***, дана 11.04.2017. године, око 10 часова и 10 минута јер је у конкретном случају нема основна сумња да је смрт покојног наступила као последица извршења било ког кривичног дела за кривично гоњење по службеној дужности.

Записником о увиђају КТР бр. ***/** ода дана 11.04.2017. године утврђено је да је око 10 часова истог дана од стране осуђеника ** и ** који су били смештени у истој соби са пок. **, да је исти закључан у купатилу са унутрашње стране. Командир КПЗ Ниш је развалио врата и затекао тело пок. Обешеног ** на цев у горњем делу купатила, тада је исти висео изнад тоалет шоље тако да је од исте био удаљен 5цм. Висина просторије од

---

¹⁵⁷ Одговор на Зхатев за присту информацијама од јавног значаја од дана 231.07.2023. године, Више јавно тужилаштво у Нишу

пода до плафона је 3 м и 40цм, дужина омче о коју је осуђеник обеђен је 193цм, док је висина од плафона до цеви 40 цм. Спољним прегледом тела нису утврђене повреде. У току поступка извршено је испитивање сведока која су била присутна када је беживотно тело нађено која су се изјаснила да не знају разлог због ког је сада покојни осуђеник себи одузео живот.

Посебно је важно нагласити да се у списима предмета који су разгледани током увида у списе налази копија медицинско картона сада покојног осуђеника и да је исти уредан и попуњен. Осуђеник није лечен психијатријски с обзиром да увидом у медицински картон за истим није било потребе извршена је обдукција тела, која је проверена, детаљан и потпуна на основу које је утврђено да на телу не постоје повреде или било какви акти насиља.

Још једном је важно истаћи то да је у свим препорукама релевантних међународних тела у овој области, садржано да је неопходана стална психолошка подршка лицима лишеним слободе, константна психијатријска нега и едукације како би дошло до превенције самоубиства у заводским установама.

ЗАКЉУЧАК

Лица лишена слободе представљају лица о којима постоје бројне предрасуде. У друштву се неретко дешава да се ова лица због свог правног статуса сматрају лицима која заслужују да им се ускрате сва права с обзиром на то да су она својим противправним понашањем повредила неко правом заштићено добро. Из тих разлога на међународном и националном плану донети су бројни прописи који објашњавају, регулишу и пружају заштиту лицима лишеним слободе.

Лишење слободе само по себи представља ограничење једног од најзначајнијих људских права. Самим чином лишења губи се једно од основних права- право на слободу. Многа лица нису ни свесна колико је слобода значајна у човековом животу док му иста не буде одузета. Из тих разлога се и прописује лишење слободе како би се утицало на негативно понашање лица која су склона било ком облику девијантног понашања и вршењу кривичних дела.

Међународним прописима извршена је свеобухватна и веома значајна правна регулатива којом би се лица лишена слободе заштитила од сваког облика кршења и одузимања њихових гарантованих права у већој мери од оне која им се законито одузима. Бројни међународни акти садрже значајне прописе о здравственој заштити лица лишених слободе, свесни чињенице да се ради о једном од основних права и да би се њиховим ускраћивањем наручила најважнија права човека, право на живот и непредвидивост физичког и психичког интегритета.

Позитивни извори националног законодавства који регулишу ову област донети су касније у односу на међународне прописе. Из тих разлога примећује се значајна имплементација међународних прописа у наш правни систем, те се на овај начин само учвршћује поштовање права лица лишених слободе.

Ова тема не може се посматрати само из правног угла већ и са медицинске стране. Баш због тога потребно је обезбедити квалификован медицински кадар који ће уз поштовање правних прописа обезбедити апсолутно поштовање права лица лишених слободе.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Бановић Б., Притвор у кривичном процесном законодавству Србије и Црне Горе и Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, у „Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода и кривично законодавство Србије и Црне Горе“, Златибор, 2004
2. Бејатовић С., Алтернативне кривичне санкције и регионална кривична законодавства (основна законска обележја и искуства у примени сличности и разлике), Збор. „Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења”, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018,
3. Бејатовић С., Притвор и друге мере обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку, међународни правни стандарди, регионална законодавства и примена, Београд, 2019
4. Димовски Д., Милић И., Процес упућивања и пријем осуђеника у казнено-поправни завод, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш, 2019
5. Игњатовић Ђ., Право извршења кривичних санкција, Београд, 2006
6. Илијић Љ., Осуђени и депривације – утицај карактеристика личности на интензитет доживљавања затворских депривација, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2014
7. Илијић Љ., Осуђени и депривације – утицај карактеристика личности на интензитет доживљавања затворских депривација, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2014
8. Илијић Љ., Осуђени и депривације, Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд, Београд, 2019
9. Кнежевић С., Кривично процесно право- општи део, Ниш 2015, Правни факултет у Нишу
10. Кнежевић С., Ограничавање личне слободе задржавањем осумњиченог, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2011
11. Константиновић Вилић С., Костић М., Пенологија, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2011

12. Кузмановић И., Палибрк Љ., Затворски систем у Србији, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Београд, 2012
13. Међедовић Ј., Петровић Б., Вујучић Н., Анализа примене мере безбедности медицинског карактера у кривичноправном систему Републике Србије, Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд, Београд, 2019
14. Миловановић Д., Поступак за остваривање права неосновано лишеног слободe или неосновано осуђеног, *Зборник радова правног факултета у Нишу*, бр. 92., 2021
15. Милутиновић М., Пенологија, наука о извршењу кривичних санкција и ресоцијализације осуђеника, издање „Савремене администрације”, Београд, 1977
16. Стевановић З., Третман осуђеника у затворском систему Србије, Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд, Београд, 2014

ИЗВОРИ НА СТРАНОМ ЈЕЗИКУ

1. Artinopolou V., Kamrakis E., Prison condition in Greece, European Prison Observatory, Рим, септембар 2019
2. Cretenot M., Liarsa B., Prison condition in France, European Prison Observatory, Рим, септембар 2013
3. Dores D. A, Pontes N., Lourerio R., Prison contradiction in Portugal, European Prison Observatory, Рим, септембар 2013
4. Greabsh C., Schorsche M., Prison condition's in Germany, European Prison Observatory, Рим, септембар 2019
5. Kamenska A., Prison Condition in Latvia, European Prison Observatory Рим, септембар 2019
6. Katona N., Hamedl P., Prison conditions in Austria, European Prison Observatory, Рим, септембар 2019
7. Kladoczny P., Wolny M., Prison Condition in Poland, European Poland Observatory, Рим, септембар 2013
8. Maretti S., Prison conditions in Italy, Рим, European Prison Observatory, Септембар 2019.
9. Osana A. M., Cuellar F.A., Prison Condition in Spain, European Prison Observatory, Рим, септембар 2013

10. Silevestri A., Prison conditions in United Kingdom, European Prison Observatory, Рим, септембар 2013
11. *Jeremy McBride, Human rights and criminal procedure – the Case law of the European Court of human rights*, Савет Европе – Канцеларија у Београду, Београд, 2009

ПОПИС ОСТАЛЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

1. Европска затворска правила, Савет Европе, Стразбур, 1987, доступно на: <https://rm.coe.int/16804b7cfc>, преузето 01.05.2023. године
2. Европска конвенција о људским правима, Савет Европе, Рим, 1950, доступна на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_MNE, презето 23.05.2023. године
3. Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, Савет Европе, Стразбур, 1989, доступно на: <https://rm.coe.int/16806dbac7>, преузето 03.05.2023. године
4. Закон о забрани дискриминације, „Сл. гласник РС“, бр. 22/2009 и 52/2021, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zabrani_diskriminacije.html, презето 01.05.2023. године
5. Закон о извршењу кривичних санкција "Сл. гласник РС", бр. 55/2014 и 35/2019, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_izvršenju_krivicnih_sankeija.html, преузето 05.05.2023. године
6. Законик о кривичном поступку, "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html, преузето 01.05.2023. године
7. Конвенција против тортуре и других сурових, нехуманих и понижавајућих казни и поступака, Уједињене нације, Женева, 1984, доступн на: <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/05bosniak/BConAgainstTorture.pdf>, преузето 03.05.2023. године
8. Кривични законик, "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019, доступно на:

<https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>, преузето 05.05.2023. године

9. Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка, Уједињене нације, Женева, 2006, доступно на: <https://www.minljmpdd.gov.rs/medjunarodni-ugovori-iced.php>, преузето 03.05.2023. године
10. Начела медицинске етике која се односе на улогу здравственог особља, нарочито лекара, у заштити затвореника и лица у притвору од мучења и других свирепих и понижавајућих казни или поступака, УН, 1976, доступно на: <https://bgcentar.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/02/Na%C4%8Dela-medicinske-etike-koja-se-odnose-na-ulogu-zdravstvenog-osoblja-naro%C4%8Dito-lekara-u-za%C5%A1titi-zatvorenika-i-lica-u-pritvoru-od-mu%C4%8Denja-i-drugih-svirepih-ne%C4%8Dove%C4%8Dnih-ili-p>, преузето 01.05.2023. године
11. Одговор за Захтев за информације од јавног значаја, Републике Србије, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Казненопоправни завод Ниш, од дана 24.07.2023. године;
12. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Републике Србије, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Окружни затвор Крушевац, од дана 24.07.2023. године;
13. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Више јавно тужилаштво у Нишу од дана 31.07.2023. године.
14. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Клиника за денталну медицину, број 01 493, од дана 28.07.2023. године;
15. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Република Србија, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Окружни затвор Нови Пазар, од дана 13.07.2023. године;
16. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Република Србија, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Казненопоправни завод у Сомбору, од дана 14.07.2023. године;
17. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Република Србија, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Окружни затвор у Прокупљу, од дана 24.07.2023. године;

18. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Република Србије, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Окружни затвор Врање, од дана 24.07.2023. године;
19. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Републике Србије, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Окружни затвор у Зрењанину од дана 18.07.2023. године;
20. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Републике Србије, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкције, Казнено-поправни завод у Београду- Падинској Скели, од дана 25.07.2023. године;
21. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Републике Србије, Министарство правде, Управа за информације од јавног значаја, Казнено поправни завод Сремска Митровица, од дана 26.07.2023. године;
22. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Републике Србије, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Окружни затвор Краљево, од дана 24.07.2023. године;
23. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Републике Србије, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкције, Казнено поправни завод у Шапцу, 25.07.2023. године;
24. Одговор на Захтев за информације од јавног значаја, Република Србија, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, Окружни затвор у Суботици од дана 21.07.2023. године;
25. Основни принципи за поступање са затвореницима, Уједињене нације, Женева 1990, доступна на: <https://media.cgo-cce.org/2013/06/16-Skup-minimalnih-pravila-o-postupanju-sa-zatvorenicima.pdf>, преузето 03.05.2023. године
26. Препорука бр. Р (98) 7 Комитета министара државама чланицама о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворим, Савет Европе, Стразбур, 1998, доступно на: <https://npm.rs/attachments/Kompilacija%20dokumenata%20SE-zatvori.pdf>, прузето 03.05.2023. године
27. Препорука бр. Р (98) 7 Комитета министара државама чланицама о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима контроле преносивих

- болести, укључујући сиду и с тим повезане здравствене проблеме у затвору, Савет Европе, Стразбур, 1993, доступно на: <https://npm.rs/attachments/Kompilacija%20dokumenata%20SE-zatvori.pdf>, преузето 03.05.2023. године
28. Скуп принципа за заштиту свих лица под било којим обликом затвора или притвора, Уједињене нације, Женева, 1998, доступно на: <https://www.irmct.org/bcs/o-mehanizmu/funkcije/izvršenje-kazni>, преузето 03.05.2023. године
29. Стандардна минимална правила о поступању са затвореницима, УН, Женева, 1955, доступно на: <https://www.irmct.org/sites/default/files/documents/Standardna-minimalna-pravila-Ujedinjenih-naroda-za-postupanje-sa-zatvorenicima-Mandela-rules.pdf>, преузето 01.05.2023. године
30. Устав Републике Србије, "Сл. гласник РС", бр. 98/2006 и 115/2021, доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html, преузето 05.05.2023. године

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

1. Stoyan Mitev против Bulgaria (представка од 60922/00), пресуда од 07.01.2010. године, доступно на: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%2260922/00%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-96559%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:[%2260922/00%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-96559%22]}), преузето 16.06.2023. године
2. Report of the United Kingdom Government on tge visit of the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment of Punishment (CPT), 29. јул- 10 август 1990, Савет Европе , Стразбур 1991, доступно на: <https://rm.coe.int/1680698624>, преузето 01.07.2023. године
3. Report to the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment of Punishment (CPT), 15-31. Мај 1994, Савет Европе, Стразбур 1996, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986d3>, преузето 01.07.2023. године
4. Report of the United Kingdom Government on the visit of the United kingdom and the Isle of Man carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and

- Inhuman of Degrading Treatment of Punishment (CPT), 8-17. Септембра 1997. Године, Савет Европе, Стразбур 2000, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986d5>, преузето 01.07.2023. године
5. Report of the Government of the United Kingdom of the visit Northern Ireland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 29. новембар- 08. септембар 1999. године, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986d7>, преузето 01.07.2023. године
  6. Report of the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 04-16. фебруар 2001. године, Савет Европе, Стразбур 2002, доступно на: <https://rm.coe.int/16806986d9>, преузето 01.07.2023. године
  7. Report to the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 18. новембар- 01. децембар 2008. године, Савет Европе, Стразбур 2009, доступно на: <https://rm.coe.int/1680698700>, преузето 01.07.2023. године
  8. Report of the United Kingdom Government on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 30. март-12. април 2016. године, Савет Европе, Стразбур 2016, доступно на: <https://rm.coe.int/168070a773>, преузето 01.07.2023. године
  9. Report of the United Kingdom on the visit to the United Kingdom carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 08-21. јун, 2021. године, Савет Европе, Стразбур 2022, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a72b71>, преузето 01.07.2023. године
  10. Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14- 26. март 1993, Савет Европе, Стразбур 1994, доступно на: <https://rm.coe.int/16806964c9>, преузето 05.08.2023. године

11. Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 25. мај- 06. јун 1997, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806964ee>, преузето 05.08.2023. године
12. Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 26. октобар- 02. новембар 1999 Сват Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806964f0>, преузето 05.08.2023. године
13. Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 23. септембар- 05. октобар 2001, Сват Европе, Стразбур 2002, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696563>, птеузето 05.08.2023. године
14. Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 20-27. фебруар, Сват Европе, Стразбур 2008, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806965ea>, преузето 05.08.2023. године
15. Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 17-29. септембар 2009, Савет Европе, Стразбур 2010, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806965ee>, преузето 05.08.2023. године
16. Report to the Government or Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT), 04-16. април 2013, Савет Европе, Стразбур 2014, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680696620>, преузето 05.08.2023. године

17. Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14- 23. април, 2015, Савет Европе, Стразбур 2016, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069667e>, преузето 05.08.2023. године
18. Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment of Punishment (CPT), 28. март- 09. април. 2019, Савет Европе, Стразбур 2020, доступно на: <https://rm.coe.int/16809e2058>, преузето 05.08.2023. године
19. Rapport au Gouvernemet de l Italie relatif a la visite effectuee par la Comite Europeean pour la prevention de la torture et des oeins ou traitementsinhumanis ou degradants (CPT), 15. до 27. марта 1992. године, Савет Европе, Стразбур 1995, доступно на:<https://rm.coe.int/1680696c9c>, преузето 05.08.2023. године
20. Rapport au Gouvernement de L Italie realtif a la visite effectuee par la Comiteauropeean pour la prevention de la torture et das peins ou rtreatments inhumains ou degradants (CPT), 22. октобар - 15. новебар 1995, Савет Европе, Стразбур 1997, доступно на: <https://rm.coe.int/1680696ce9>, птеузето 05.08.2023. године
21. Rapport au Gouvernement de l Italie relatif a la visite effectuee par la Comite europeean pour la prevention de la torture et des peins our traitements inhumains ou degradants (CPT), 25-28. новембар 1996, Савет Европе, Стразбур 2003, доступно на:<https://rm.coe.int/1680696cf2>, преуезто 05.08.2023. године
22. Rapport au Gouvernement de L Italie relatif a la visite effectuee par la Comite europeean pour la prevention de la torture er das peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 13-24. мај 2012, Савет Европе, Стразбур 2013, доступно на: <https://rm.coe.int/168069727a>, преузето 05.08.2023. године
23. Rapport au Gouvernement de l Italie relatif a la visite effectuee par la Comite europeean pour la prevention de la torture et des peins ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 28. март- 8. април 2022, Савет Европе, Стразбур 2023, доступно на: <https://rm.coe.int/1680aaaa03>, преузето 05.08.2023. године
24. Report to the Portuguese Governement on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman or Degrading Treatment

- or Punishment (CPT) , 19-27. јануар 1992, Савет Европе, Стразбур 1994, доступно на: <https://rm.coe.int/168069794e>, преузето 10.08.2023. године
25. Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by tge European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14-26. мај 1995, Савет Европе, Стразбур 1996, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697950>, преузето 10.08.2023. године
26. Report to the Portuguese Gouvernement on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of the Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 20-24. октобар 1996, Савет Европе, Стразбур 1998, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979af>, преузето 10.08.2023. године
27. Report to the Portuguese Gouvernement on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 19-30. април 2019, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979b1>, преузето 10.08.2023. године
28. Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14-25. јануар 2008, Савет Европе, Стразбур 2009, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979b8>, преузето 10.08.2023. године
29. Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 7-16. фебруар 2012, Савет Европе, Стразбур 2013, доступно на: <https://rm.coe.int/16806979c2>, преузето 0.08.2023. године
30. Report to the Portuguese Gouvernement on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 3-12. децембра 2019, Савет Европе, Стразбур 2020, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a05953>, преузето 10.08.2023. године
31. Rapport au gouvernement de la Republique Francaise relatif a la visite effectuee par le Comite europeen por la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumainsd ou degradants (CPT), 27. октобар- 8. новембар 1991, Савет Европе, Стразбур 1993, доступно на:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695fe6>, преузето 15.08.2023. године

32. Rapport au gouvernement de la Republique Francaise relatif a la visite effectuee par la Comite europeen pour la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), Matrinique, 7-14. јул 1994, Савет Европе, Стразбур 1996, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069600f>, преузето 15.08.2023. године
33. Rapport au government de la Republique Francaise relative de la visite effectuee par le Comite europeen pour la prevention de la torture et de peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 27. септембар- 6. октобар 2006, Савет Европе, Стразбур 2007, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ecbd5>, преузето 15.08.2023. године
34. Raport au Gouvernement de la Republique Francaise relatif a la visite effectuee en France par la Comite europeen pour la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 4-18. децембар 2019, Савет Европе, Стразбур 2021, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a2f0a0>, преузето 15.08.2023. године
35. Report to the Croatian Government on the visite to Croatia carries out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 20-30. септембар 1998, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069555b>, преузето 18.08.2023. године
36. Report to the Croatian Government on the visit Croatia carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 4-14. мај 2007, Савет Европе, Стразбур 2008, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695561>, преузето 18.08.2023. године
37. Report to the Croatian Government on the visit Croatia carried out by the European Committee for the Prevention or Torture and Inhuman of Degrading Treatment or Punishment (CPT), 19-27. септембар 2012, Савет Европе, Стразбур 2014, доступно

на:<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680695591>, преузето 18.08.2023. године

38. Report to the Croatian Government on the visit to Croatia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 14-27. март 2017, савет Европе, Стразбур 2018, доступно на:<https://rm.coe.int/16808e2a0e>, преузето 18.08.2023. године
39. Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 27. април- 03. мај 2003, Савет Европе, Стразбур 2004, доступно на:<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680693eae>, преузето 18.08.2023. године
40. Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 11-15. мај 2009, Савет Европе, Стразбур 2010, доступно на:<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680693f8b>, преузето 18.08.2023. године
41. Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 15-14. април 2011, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на:<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680693fde>, преузето 18.08.2023. године
42. Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 5-11. децембар 2012, Савет Европе, Стразбур 2013, доступно на:<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680694015>, преузето 18.08.2023. године

43. Report to the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 11-21. јун 2019, Савет Европе, Стразбур 2021, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a3d12c>, преузето 18.08.2023. године
44. Report of the Government of Bosnia and Herzegovina on the visit to Bosnia and Herzegovina carried out by European Committee for the Prevention of the Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 17-23. септембар 2021, Савет Европе, Стразбур 2023, доступно на: <https://rm.coe.int/1680ab30e9>, преузето 18.08.2023. године
45. Rapport au Gouvernement de l'Albanie relatif à la visite effectuée en Albanie par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT), 4-14. децембар 2000, Савет Европе, Стразбур 2003, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806661fd>, преузето 20.08.2023. године
46. Report to the Albanian Government on the visit to Albania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 10-21. мај 2010, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680667783>, преузето 20.08.2023. године
47. Report the Albanian Government on the visit Albania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 30. јануар- 01. фебруар 2011, Савет Европе, Стразбур 2016, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680667789>, преузето 20.08.2023. године
48. Report to Bulgaria Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 26. март-07. април 1995, Савет Европе, Стразбур 1995, доступно на:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680694039>

49. Report to the Bulgaria Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 18-29. октобар 2010, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806940a3>, преузето 22.08.2023. године
50. Report to the Bulgaria Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 24. март- 03. април 2014, Савет Европе, Стразбур 2015, доступно на: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806940c4>, преузто 22.08.2023. године
51. Report to the Bulgarian Government on the periodic visit to Bulgaria carried ot by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 01-10. октобар 2021, Савет Европе, Стразбур 2022, доступно на: <https://rm.coe.int/1680a88ec1>, преузето 22.08.2023. године
52. Report to the Government of the „former Yugoslav Republic of Macedonia „, on the visit to the „former Yugoslav Republic of Macedonia“ carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 17-27. мај 1998, Савет Европе, Стразбур 2001, доступно на: <https://rm.coe.int/16806973e0>, преуезто 24.08.2023. године
53. Report to the Government of „the former Yugoslav Republic of Macedonia“ on the visit to „former Yugoslav Republic of Macedonia“ carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 15-25. јул 2020, Савет Европе, Стразбур 2003, доступно на: <https://rm.coe.int/16806973e4>, преузето 24.08.2023. године
54. Report to the Government of „the former Yugoslav Republic of Macedonia“ on the visit to „Former Yugoslav Republic of Macedonia“ carried out by the European Committee for the Revention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT),

21. септембар- 10. октобар 2010, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на: <https://rm.coe.int/16806974db>, презето 24.08.2023. године
55. Rapport au Government de la Roumanie relatif a la visite effectuee en Roumanie par le Comite europeen pour la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 8-19. јун 2006, Савет Европе, Стразбур 2008, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697a36>, презето 24.08.2023. године
56. Rapport au Gouvernement de la Roumanie relatif a la visite effectuee en Roumanie par la Comite europeen pur la prevention dela torture et des peines ou traitements inhumains ou degradants (CPT), 05-17. јун 2014, Савет Европе, Стразбур 2015, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697a4a>, презето 24.08.2023. године
57. Report to the Hungarian Government on the visit Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 30. март- 08. април 2005, Савет Европе, Стразбур 2006, доступно на: <https://rm.coe.int/1680696b04>, презето 26.08.2023. године
58. Report to the Government of Montenegro on the visit to Montenegro carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 15-22. септембар 2008, Савет Европе, Стразбур 2010, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697753>, презето 28.08.2203. године
59. Report to the Government of Montenegro on the visit to Montenegro carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment and Punishment (CPT), 13-20. Фебруар 2013, Савет Европе, Стразбур 2014, доступно на: <https://rm.coe.int/1680697756>, презето 28.08.2023. године
60. Report to the Government of Montenegro on the visit to Montenegro carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman of Degrading Treatment and Punishment (CPT), 9-16. октобар 2017, Савет Европе, Стразбур 2019, доступно на: <https://rm.coe.int/1680925987>, презето 28.08.2023. године
61. Report to the Government of Montenegro of the ad hoc visit to Montenegro carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 07-13. јул 2022, Сват Европе, Стразбур 2023, доступно на: <https://rm.coe.int/1680abb132>, презето 28.08.2023. године

62. Report to the Government of Serbia and Montenegro o the visit to Serbia and Montenegro carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 16-28. септембар 2004, Савет Европе, Стразбур 2006, доступно на:<https://rm.coe.int/1680697c8f>, преузето 28.08.2023. године
63. Report of the Government of Serbia on the visit to Serbia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 19-29. новембар 2007, Савет Европе, Стразбур 2009, доступно на:<https://rm.coe.int/1680697c4c>, преузето 01.09.2023. године
64. Report to the Government of Serbia to the visit to the Serbia carried out by European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 01-11. фебруар 2011, Савет Европе, Стразбур 2012, доступно на:<https://rm.coe.int/1680697c4e>, преузето 01.09.2023. године
65. Reort to the Government of Serbia on the visit to Serbia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 26. мај- 05. јун 2015, Савет Европе, Стразбур 2016, доступно на:<https://rm.coe.int/1680697c94>, преузето 01.09.2023. године
66. Report to the Government on the periodic visit to Serbia carried out by European Committee for the Prevention of Torture an Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 09-19. март 2021, Савет Европе, Стразбур, доступно на:<https://rm.coe.int/1680a5c8a4>, преузето 01.09.2023. године
67. Suzuluk против УК (представка број 36936/05) пресуда од 02.06.2009., доступна на:[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:\[%2236936/05%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-153659%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22fulltext%22:[%2236936/05%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-153659%22]}), преузето 16.06.2023. године
68. Khalvash против Russia, (представка број 32917/13), пресуда 02.05.2016., доступно на:[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-159207%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-159207%22]}), презето 16.06.2023. године

САЖЕТАК

Здравствена заштита представља изузетно важан сегмент људског живота. Право на пружање здравствене заштите гарантовано је сваком човеку без изузетака, и исто се не сме ускратити ни осуђеном лицу. Из тих разлога постоје бројни међународни и национални прописи који регулишу поступање медицинских служби у заводским установама. Из тих разлога изузетно је значајно посветити пажњу овом сегменту облика третмана осуђеника. Пре свега, у раду су сумирани национални и међународни прописи који се односе на облике пружања здравствене заштите осушеним лицима. Обрађен је теоријски аспект пружања здравственог третмана осуђеним лицима како у заводским установама, тако и ван завода. Посебна пажња је посвећена анализи међународних извештаја о посетама заводским установама у Европи, на Балкану и у Републици Србији. Овај део рада је од изузетног значаја, с обзиром на то да се исти односи на постављање паралеле у поступању према осуђеним лицима у смислу пружања здравствене заштите у заводским установама. Посебно је значајно нагласити и то да су све државе наведене у овом раду потписнице истих међународних конвенција које их правно обавезују и за које је постојала обавеза имплементације и у национално законодавство, те се из тог разлога врши упоређивање поступања према осуђеним лицима у различитом заводским установама. Посебна пажња посвећена је и извршеном истраживању заводских установа у Републици Србији у делу који се односи на пружање здравствене заштите. У овом делу рада садржану су непосредне информације пружене од стране самих заводских установа, те је извршена анализа добијених података о пружању здравствене заштите осушеним лицима, као и статистичка обрада добијених података.

Кључне речи: *осуђена лица, лица лишена слободе, здравствена заштита, заводске установе, медицински третман.*

HEALTH CARE OF CONVICTS

ABSTRACT

Health care represents an extremely important segment of human life. The right to provide healthcare is guaranteed to every person without exception, and the same must not be denied to a convicted person. For these reasons, there are numerous international and national regulations that regulate the subordination of medical services in prison institutions. For these reasons, it is extremely important to pay attention to this segment of the form of treatment of convicts. First of all, the paper summarizes national and international regulations related to the forms of providing health care to dehydrated persons. The troy aspect of providing health treatment to convicted persons both in correctional facilities and outside the correctional facility was discussed. Special attention is paid to the analysis of international reports on visits to correctional institutions in Europe, the Balkans and the Republic of Serbia. This part of the work is of exceptional importance, considering that it refers to the establishment of parallel in the treatment of convicted persons in terms of providing health care in correctional institutions. It is particularly important to emphasize that all the countries listed in this paper are signatories to the same international conventions that legally bind them and for which there was an obligation to implement them in the national legislation, and for this reason, the treatment of convicted persons in different correctional institutions is being compared. Special attention was also paid to the research of institutions in the Republic of Serbia in the part related to the provision of health care. This part of the work contains direct information provided by the prison institutions themselves, and the analysis of the data obtained on the provision of health care to disabled persons was performed, as well as the statistical processing of the data obtained.

Key words:convicted persons, persons deprived of their liberty, prison protection, correctional institutions, medical treatment.

БИОГРАФИЈА

Биљана Михајловић је рођена 08.01.1999. године у Кладову. Основну школу „Вук Карацић“ и средњу школу „Свети Сава“ завршила је у Кладову. Правни факултет у Нишу уписала је 2017. године. Мастер студије на Правном факултету у Нишу уписала је школске 2022/2023. године. Током студирања кандидаткиња је обавила стручну праксу у Адвокатској канцеларији Аце Настасијевића у Кладову. Учествовала је на бројним семинарима и трибинама на Правном факултету у Нишу, као и на Конференцијама на Економском факултету у Нишу. Похађала је обуку за примену Европске конвенције о људским правима и основним слободама организоване на Правном факултету од Нишу од стране Moot Court беседничког и дебатног клуба „Iustitia“. Кандидаткиња је током 2019. године представљала тим Правног факултета у Нишу дебати одржаној поводом Дана отворених врата Правног факултета у Нишу. Као члан екипе Правног факултета у Нишу 2020. године освојила је прву награду на Националном такмичењу у симулацији кривичног поступка у оквиру пројекта „Јачање капацитета студената права у имплементацији Законика о кривичном поступку из 2011. године са посебним акцентом на унакрсно испитивање у адверзијалном кривичном поступку. Награду за „Најбољег сведока“ кандидаткиња је освојила током учешћа на II Државном такмичењу у симулацији кривичног поступка, одржаном маја 2021. године. током студирања, кандидаткиња је узела учешће у бројним симулацијама одржаним у оквиру предмета Кривично процесно право и Грађанско процесно право. Током школске 2020/2021. године, кандидаткиња је учествовала у пројекту пружања бесплатне правне помоћи грађанима путем Мобилне правне подршке, реализоване на Правном факултету у Ниш уз подршку Амбасаде Сједињених Америчких држава и Одбора за људска права у Нишу. У оквиру мастер студија обавила је стручну праксу у адвокатској канцеларији Обрадовић- Барун у Нишу. У именик адвокатских приправника уписала се у априлу 2022. године. Приправнички стаж обавља у адвокатској канцеларији Обрадовић-Барун у Нишу, као приправник на вежби код адвоката Ивана Г. Баруна из Ниша.

Кандидаткиња је оспособљена за рад на рачунару, служи се енглеским, француским, шпанским и румунским језиком.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Биљана Михајловић

Наслов мастер рада: Здравствена заштита осуђеника

Ментор: проф. др Миомира Костић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом Здравствена заштита осуђеника

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Биљана Михајловић

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____